

T.C.
ÇAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER VE KÜRESELLEŞME ANABİLİM DALI

BULGARİSTAN TÜRKLERİNİN SEYHAN'A GÖÇÜ (1950-1951)

TEZİ YAZAN
Hatice BOZKURT ÇANAK

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Aşlı Emine ÇOMU (Çukurova Üniversitesi)
Jüri Üyesi: Dr. Öğr. Üyesi Saffet AKKAYA (Çağ Üniversitesi)
Jüri Üyesi: Doç. Dr. Kurtuluş DEMİRKOL (Gebze Teknik Üniversitesi)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MERSİN / HAZİRAN 2022

ONAY
T.C
ÇAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ' NE

2020017001 numaralı öğrencimiz olan **Hatice BOZKURT ÇANAK** tarafından hazırlanan **“Bulgaristan Türklerinin Seyhan’a Göçü (1950-1951)”** başlıklı bu tez çalışması jüri üyelerimiz tarafından **oy birliği** ile **Uluslararası İlişkiler ve Küreselleşme** Anabilim Dalında **YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak kabul edilmiştir.

(Enstitü Müdürlüğünde kalan asıl sureti imzalıdır)

Üniv. Dışı Asıl Üye - Tez Danışmanı - Jüri Başkanı: Dr. Öğr. Üyesi Aslı Emine ÇOMU
(Çukurova Üniversitesi)

(Enstitü Müdürlüğünde kalan asıl sureti imzalıdır)

Üniv. İçi – Jüri Yedek Üye: Dr. Öğr. Üyesi Saffet AKKAYA

(Enstitü Müdürlüğünde kalan asıl sureti imzalıdır)

Üniv. Dışı - Jüri Asıl Üyesi: Doç. Dr. Kurtuluş DEMİRKOL
(Gebze Teknik Üniversitesi)

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim elemanlarına ait olduklarını onaylarım.

Enstitü Müdürlüğünde kalan asıl sureti imzalıdır

10/06/2022

Prof. Dr. Murat KOÇ

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

Not: Bu tezde kullanılan özgün ve başka kaynaktan yapılan bildirişlerin, çizelge, şekil ve fotoğrafların kaynak gösterilmeden kullanımı, 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu’ndaki hükümlere tabidir.

ETİK BEYANI

Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde ve ortaya çıkan sonuçlarda herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu, bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

10/06/2022

Hatice BOZKURT ÇANAK

TEŞEKKÜR

Tez danışmanlığımı üstlenmesinin yanı sıra bilgi birikimini benimle paylaşarak yol gösteren ve yapıcı önerileriyle cesaretlendiren tez danışmanım Sayın Dr. Öğr. Üyesi Aslı Emine ÇOMU'ya minnet ve şükranlarımı sunarım.

Ayrıca konuya dair bilgilerini benimle paylaştıkları gibi her aşamada yardımcı olmaya çalışan Sayın Hüseyin BAYRAL ile Sarıçam Balkan Derneği Başkanı Hasan ÇETİNTAŞ'a, çalışmanın ortaya çıkmasının en küçük fakat en büyük kahramanı diyebileceğim ve gerek ders aşamasında gerekse de tez yazımı sırasında kıymetli vaktini aldığım biricik oğlum Ahmet Utku'ya teşekkürlerimi sunarım.

Son olarak da yaşadıklarını ve bildiklerini benimle paylaşarak metnin ortaya çıkmasına yardımcı olan ve burada adını sayamadığım bütün Bulgaristan Türklerine şükranlarımı sunarım.

ÖZ**BULGARİSTAN TÜRKLERİNİN SEYHAN'A GÖÇÜ (1950-1951)****Hatice BOZKURT ÇANAK****Yüksek Lisans Tezi, Uluslararası İlişkiler ve Küreselleşme Anabilim Dalı****Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Aşlı Emine ÇOMU****Haziran 2022, 142 sayfa**

Balkanlar, Osmanlı Devleti hâkimiyeti altında Türklerin yoğun olarak yaşadığı bir coğrafyadır. Ancak Osmanlı'nın zayıflamaya başlamasıyla birlikte bölge, 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Osmanlı'nın hâkimiyetinden çıkmaya, bölgedeki Türkler de Anadolu'ya göç etmeye başlamıştır. Bu göç, 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı'yla birlikte adeta kitlesel bir hâl almıştır. Hatta başlayan göç dalgası uzun yıllar boyunca da devam etmiştir. Bunun sonucunda bölgedeki Türk varlığı hızla azalmıştır.

Balkanlardan Anadolu'ya göçün yoğun olarak gerçekleştiği ülkelerden birisi de Bulgaristan'dır. 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı ile başlayıp 1990'lı yıllara kadar devam eden göç sürecinde yüzbinlerce Türk Anadolu'ya gelirken bir o kadarı da hayatını kaybetmiştir. Hatta bu göçler, iki ülke arasındaki ilişkiye bağlı olarak zaman zaman kitlesel bir hâl alarak insanlık dramı şeklinde cereyan etmiştir. Göçün kitlesel olarak yaşandığı dönemlerden birisi de İkinci Dünya Savaşı sonrasında tesadüf eden 1950-1951 yılları olmuştur. Bu esnada gelen göçmenlerin yerleştirildiği yerlerden birisi de Seyhan vilayetidir.

Adana merkezli Seyhan vilayeti, önemli bir tarım, ticaret ve sanayi merkezi olmasından dolayı Osmanlı'nın son döneminden itibaren göçmenlerin iskân sürecinde daima tercih edilen bir yer olmuştur. Bu çalışmanın ortaya çıkış noktası da 1950-1951 yılında vilayete iskân edilen Bulgaristan Türklerinin iskân süreçleri olmuş ve bu süreç ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Bulgaristan Türkleri, Uluslararası Göç, Göçmenler, İskân, Adana-Seyhan.

ABSTRACT**MIGRATION OF TURKS OF BULGARIA TO SEYHAN (1950-1951)****HATİCE BOZKURT ÇANAK****Master Thesis, Department of International Relations and Globalization****Thesis Supervisor: Assist Prof. Dr. Aşlı Emine ÇOMU****June 2022, 142 Pages**

The Balkans was a geograph where Turks lived intensely under the rule of the Ottoman Empire. However, with the weakening of the Ottoman Empire, it started to come out of the Ottoman domination from the second half of the 19th century. Turks in the region also started to migrate to Anatolia. This migration became massive after the 1877-1878 Ottoman-Russian War. In fact, the immigration wave that started continued for many years. As a result, the Turkish presence in the region rapidly decreased.

Bulgaria is one of the countries where immigration from the Balkans to Anatolia is intense. During the migration process that started with the Ottoman-Russian War of 1877-1878 and continued until the 1990s, hundreds of thousands of Turks came to Anatolia, and hundreds of thousands of them died on the way. In fact, these migrations sometimes turned into a human tragedy depending on the relationship between the two countries. One of the periods of mass migration was after the Second World War, in the years 1950-1951. One of the places where immigrants were settled during these migrations is Seyhan province.

Adana's Seyhan province has always been a preferred place in the settlement process of immigrants since the last period of the Ottoman Empire, as it is an important agriculture, trade and industrial center. The starting poinr of this study was the resettlement processese of the Bulgarian Turks, who were resettled in Seyhan in 1950-1951.

Keywords: Bulgarian Turks, International Migration, Emigrants, Settlement, Adana-Seyhan.

İÇİNDEKİLER

KAPAK	I
ONAY	II
ETİK BEYANI	III
TEŞEKKÜR	IV
ÖZ	V
ABSTRACT	VI
İÇİNDEKİLER	VII
KISALTMALAR	IX
TABLolar LİSTESİ	X
EKLER LİSTESİ	XI
GİRİŞ	1

BÖLÜM I

1. 93 HARBİ'NDEN İKİNCİ DÜNYA SAVAŞI SONUNA KADAR TÜRKİYE-BULGARİSTAN İLİŞKİLERİ VE BULGARİSTAN TÜRKLERİ	4
1.1. Osmanlı Devleti'nin Son Döneminde Bulgaristan Türkleri	4
1.2. Cumhuriyetin İlk Yıllarında Türkiye-Bulgaristan İlişkileri ve Bulgaristan Türkleri	6
1.3. İkinci Dünya Savaşı Yıllarında Türkiye-Bulgaristan İlişkileri ve Bulgaristan Türkleri .	11

BÖLÜM II

2. BULGARİSTAN TÜRKLERİNİN 1950-1951 GÖÇÜ	15
2.1. Göçün Sebepleri.....	15
2.2. Göçmenlerin Yurda Girişi	19
2.3. Göçmenlerin İskânı	20
2.4. Göçmenlere Yapılan Yardımlar	22

BÖLÜM III

3. SEYHAN'A İSKÂN EDİLEN BULGARİSTAN TÜRKLERİ (1950-1951)	26
3.1. Bulgaristan Türklerinin Göç Kararı Almaları ve Türkiye'ye Gelişleri	26
3.2. Bulgaristan Türklerinin Edirne'den Seyhan'a Gelişleri	35
3.3. Bulgaristan Türklerinin Seyhan'a İskânlarının Yapılması	37
3.4. Göçmenlere Yapılan Yardımlar	43
3.5. Seyhan'a İskân Edilen Göçmenlerin Karşılaştığı Sorunlar	46
3.6. Seyhan'a İskân Olunan Bulgaristan Türkleri ile İskân Süreçleri	49
3.6.1. Adana Kazası	49
3.6.2. Bahçe Kazası.....	71

3.6.3. Ceyhan Kazası	74
3.6.4. Kadirli Kazası	90
3.6.5. Karaisalı Kazası	102
3.6.6. Kozan Kazası	104
3.6.7. Osmaniye Kazası.....	110
SONUÇ	114
KAYNAKÇA	121
EKLER	125

KISALTMALAR

BCA	: Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi
BİGM	: Başbakanlık İstatistik Genel M¼d¼rl¼ę¼
BİUM	: Başvekâlet İstatistik Umum M¼d¼rl¼ę¼
BİGD	: Başvekâlet İstatistik Genel Direkt¼rl¼ę¼
BDİE	: Başbakanlık Devlet İstatistik Enstit¼s¼
C.	: Cilt
D.	: Devre
der.	: Derleyen
Edt.	: Edit¼r
ss.	: Sayfa
S.	: Sayı
TBMM	: T¼rkiye B¼y¼k Millet Meclisi
TBMMZC	: T¼rkiye B¼y¼k Millet Meclisi Zabıt Ceridesi

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1. 1923-1939 Yılları Arasında Türkiye'ye Göç Eden Bulgaristan Türklerinin Yıllara Göre Dağılımı.....	10
Tablo 2. 1940-1960 Yılları Arasında Türkiye'ye Göç Eden Bulgaristan Türklerinin Yıllara Göre Dağılımı.....	18
Tablo 3. 1950-1951 Yıllarında Ceyhan'a İskân Olunan Bulgaristan Türkleri.....	75
Tablo 4. 1950-1951 Yıllarında Ceyhan'a İskân Olunan Bulgaristan Türklerinin İskân Edildikleri Yerlere Göre Meslek ve Hane Esaslı Dağılımı.....	76
Tablo 5. 1950-1951 Yıllarında Kadirli'ye İskân Olunan Bulgaristan Türklerinin İskân Edildikleri Yerlere Göre Meslek ve Hane Esaslı Dağılımı.....	90
Tablo 6. 1950-1951 Yıllarında Kadirli'ye İskân Olunan Bulgaristan Türklerinin Geldikleri Yere Göre Dağılımı.....	91
Tablo 7. 1950-1951 Yıllarında Kozan'a İskân Olunan Bulgaristan Türklerinin İskân Edildikleri Yerlere Göre Meslek ve Hane Esaslı Dağılımı.....	104

EKLER LİSTESİ

Ek 1. Tez Etik Kurul İzin İstek ve Onay Formu.....	125
Ek 2. Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'nün Tez Etik İzin İstek Yazısı.....	128
Ek 3. Çağ Üniversitesi Tez Etik İzin Yazısı.....	129
Ek 4. 1950'li Yıllardan Kalma Bir Göçmen Evi (Yeniköy-Yumurtalık).....	130
Ek 5. 1950'li Yıllardan Kalma Bir Göçmen Evi (Azaplı-Kadirli).....	130
Ek 6. 1950'li Yıllardan Kalma Bir Göçmen Evi (Haruniye-Bahçe).....	131
Ek 7. 1950'li Yıllardan Kalma Bir Göçmen Evinin Tavanı (Birkent-Ceyhan).....	131

GİRİŞ

İnsanlar tarih boyunca çeşitli nedenlerden dolayı yaşadıkları yerlerden ayrılmışlardır. Göç olarak ifade edilen bu ayrılık, nedenleri itibariyle zorunlu ve gönüllü, amaçları itibariyle çalışma ve sığınma, hedefe varmakta kullanılan yöntemleri itibariyle yasal ve yasa dışı olarak sınıflandırılmaktadır. Örneğin savaş, doğal afet, sürgün gibi nedenlerle yaşanan yerden ayrılmak zorunda kalınması veya buna mecbur bırakılmasıyla meydana gelen göçe zorunlu göç, daha iyi yaşam şartları elde edebilmek için yapılan ise gönüllü göç denilmektedir.

Göçler her ne kadar birey ya da bireylerin kişisel tercihleri sonucunda gerçekleşmekte ise de bu kararın alınmasında ve göçün gerçekleşmesinde siyasi, sosyal, kültürel, tarihi, coğrafi ve ekonomik birçok etken rol oynamaktadır. Bundan dolayı göç konusu; ekonomi, sosyoloji, coğrafya, tarih, psikoloji, uluslararası ilişkiler, siyaset bilimi gibi birçok farklı disiplinin ilgi alanına girmekte olup disiplinler arası bir konu özelliği taşımaktadır. Zira hem göçün gerçekleştiği hem de göç edilen yer birçok açıdan bu süreçten etkilenmektedir. Şüphesiz süreçten en çok etkilenenler göç alan yerler olduğu için sürece buralar açısından bakmak gerekmektedir. Bu bağlamda göç hadisesi, göç alan yerlerde işsizlik, suç oranının artması ve plansız kentleşme gibi birçok olumsuzluğun yanı sıra nitelikli işgücü oluşması, toplumda yarattığı dinamizm ve ekonomik hareketlilik ile mevcut yapıyı müspet yönde değişmesi noktasında etkileyebilme gibi olumlu gelişmelere de neden olabilmektedir. Bu noktada da sürecin ne şekilde ve ne kadar organize edilebildiği önem kazanmaktadır. Genel itibariyle bakıldığında ise göçleri;

- * Gönüllü ve zorunlu
- * Bireysel ve kitlesel
- * İç ve dış olmak üzere sınıflandırmak mümkündür.

Dünya geneline bakıldığında ise göçlerden en çok etkilenen ülkelerden birisinin Türkiye olduğu görülmektedir. Zira Türkiye, hem sahip olduğu coğrafi konumundan dolayı farklı etnik ve dini inanca sahip insanların geçiş güzergâhı olmuş, hem de devamı olduğu Osmanlı Devleti'nden dolayı bilhassa Balkan coğrafyasındaki soydaşlarının yoğun göçüne maruz kalmıştır. Çünkü Osmanlı'nın gerilemeye başlamasıyla birlikte Balkan coğrafyası elinden çıkarken bölgede yaşan Türkler de Anadolu'ya göç etmiştir. Göçlerin yoğun olarak yaşandığı ülkelerden birisi de

Bulgaristan'dır. Hatta Osmanlı'nın son döneminde başlayan Bulgaristan'dan göçler 1990'lı yıllara kadar da sürmüştür.

19. yüzyıldan itibaren Bulgaristan'dan Anadolu'ya gerçekleşen Türk nüfusunun göçüne bakıldığında *zorunlu, kitlesel ve dış göç* kategorisine girdiği görülmektedir. Yaklaşık yüzyıl süren bu göç dalgası, zorunlu ve kitlesel olmasından dolayı birçok drama da yol açmıştır. Zira göç dalgası içerisinde insanlar kimi zaman kendi istekleri ile kimi zaman da adeta sürgün edilircesine göç etmek zorunda kalmışlardır. Kaldı ki kendi istekleriyle göç ederken de maruz kaldıkları aşırı baskıdan dolayı böyle bir karar aldıkları için yerlerinden yurtlarından kopmuşlardır.

Bulgaristan Türklerinin kimi zaman azalıp kimi zaman artmakla birlikte yaklaşık bir asır süren göçleri esnasında 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren üç önemli göç dalgası yaşanmıştır. Bunlardan birincisi 1950-1951 göçüdür. Bu süreçte Türkiye'ye, Bulgaristan'daki Türklerle birlikte Romanlar ve Pomak Türkleri olmak üzere 154.393 kişi gelmiştir (Atabay, 2012: 64). İkincisi, 1950-1951 göçü sırasında yakınları Bulgaristan'da kalan ailelerin birleştirilmesini amaçlayan 1968 Göç Antlaşması ile başlayan süreçtir. 1969-1978 yılları arasını kapsayan bu süreçte Türkiye'ye takriben 130.000 kişi gelmiştir (Akça, 2008: 90). Üçüncüsü ise sebepleri ve sonuçları bakımından diğer göçlerden farklıdır. Bu fark ise, Bulgaristan Komünist Partisinin *tek milletli sosyalist bir toplum* yaratma politikası gereği aldığı gizli kararları 1984 sonlarında Bulgaristan Türklerine tatbik etmesinden kaynaklanmıştır. Türklerin asimile edilmesinin amaçlandığı süreç, Türklerin direnişi ve Türkiye'nin kararlı tutumu karşısında Bulgaristan'ın geri adım atmasına neden olmuştur. Bu süreç esnasında sadece 1989 yılının yaz aylarında yaklaşık olarak 311.862 Bulgaristan Türkü Türkiye'ye göç etmiştir (Kamil, 2016: 33).

Türkiye'ye göç ederek gelenlerin statüsünü ise 1934 tarihli ve 2510 sayılı İskân Kanunu belirlemektedir. Kanuna göre ülkeye gelecek göçmenlerin *Türk soyundan* veya *Türk kültürüne bağlı* olmaları gerekmektedir. Dolayısıyla Türk soyundan olmayanlar ile Türk kültürüne bağlı olmayanlar göçmen olarak kabul edilmemiştir. Ayrıca yine kanuna göre göçmen olarak kabul edilenler de *iskânlı ve serbest* olmak üzere ikiye ayrılmıştır. İskânlı olarak gelenler devletin belirlediği yere iskân olarak çeşitli yardımlar alırken, serbest olarak gelenler istedikleri yere yerleşmekle birlikte herhangi bir yardım alamamışlardır. Bununla birlikte iskânlı olarak gelenler de verilen yardımlardan vazgeçerek istedikleri yere yerleşebilmişlerdir. Göçmenlerin iskânlı veya

serbest alınmasını belirleyen temel ölçüt ise devletin o an içinde bulunduğu iktisadi durum olmuştur.

BÖLÜM I

1. 93 HARBİ'NDEN İKİNCİ DÜNYA SAVAŞI SONUNA KADAR TÜRKİYE-BULGARİSTAN İLİŞKİLERİ VE BULGARİSTAN TÜRKLERİ

1.1. Osmanlı Devleti'nin Son Döneminde Bulgaristan Türkleri

Balkanlardaki Türk varlığı, Osmanlı Devleti'nin bölgeye hâkim olmasından çok daha öncelere dayanmaktadır. Fakat Osmanlı'nın bölgede fetihlere başlaması ve iskân siyasetiyle birlikte bölgedeki Türk varlığı hızla artmıştır. Osmanlı'nın yönetim anlayışı doğrultusunda farklı dinden ve etnik kökenden insanların uzun bir süre barış ve huzur içerisinde bir arada yaşadığı bölge, Osmanlı'nın toprak kaybetmesiyle birlikte karışmaya başlamıştır. Buna bağlı olarak uzun süre Anadolu'dan bölgeye doğru gerçekleşen göçler tersine dönerek bölgeden Anadolu'ya doğru göçler yaşanmıştır. Fransız İhtilali'nin yaydığı milliyetçilik düşüncesi de birçok dinden ve etnik kökenden insanın birlikte yaşadığı bölgedeki barış ortamını olumsuz yönde etkileyerek Balkanlardan Anadolu'ya olan göçleri artırmıştır.

Türklerin, Balkanlardan Anadolu'ya doğru yaşanan göçünde Osmanlı-Rus savaşları önemli birer etken olmuştur. Bu bağlamda Bulgaristan'dan Anadolu'ya ilk göç hareketi 1828-1829 Osmanlı-Rus Savaşı sırasında gerçekleşirken, 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı ise göç konusunda önemli bir dönüm noktası olmuştur. Zira savaş sonunda imzalanan Ayastefanos Antlaşması ile Bulgaristan'a özerklik verilerek büyük Bulgaristan'ın temelleri atılmıştır. Ancak antlaşmanın menfaatlerine zarar verdiği İngiltere, Fransa ve İtalya gibi devletlerin müdahalesi, Almanya'nın da önerisiyle Berlin Kongresi toplanmıştır (13 Haziran 1878). Kongre sonunda imzalanan Berlin Antlaşması ile Bulgaristan'a verilen toprak küçültülerek Tuna Vilayeti'nde Osmanlı'ya bağlı olup vergi verecek Bulgar Prensliği kurulmuş, ülkede yaşayan Türklerin hakları da garanti altına alınmıştır. Fakat savaş sonunda Osmanlı'nın kaybettiği Balkan topraklarından yüz binlerce Türk Anadolu'ya göç etmiştir. Bununla birlikte başta Bulgaristan olmak üzere bölgede önemli bir Türk nüfus kalmıştır. Berlin Antlaşmasıyla kurulan Bulgaristan Prensliği ile Osmanlı ilişkisinin temelini de bu nüfus oluşturmuştur. Zira Prensliğin kurulduğu Tuna Vilayeti'nin 1876 yılı nüfusu 1.130.000'i Bulgar, 1.120.000'i Türk olmak üzere 2.250.000 civarında iken vilayetin işlenebilen tarım arazilerinin % 70'i Türklerin elinde bulunmaktadır. Ancak hem Bulgarları hem de Slav devleti kurmak isteyen Rusları rahatsız eden nüfustaki bu

denge, 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı sonrasında değişmeye başlamıştır. Nitekim Bulgar çetelerinin saldırıları ve baskısı sonucunda Türklerin bir kısmı hayatını kaybederken geride kalanların önemli bir kısmı da göç etmek zorunda kalmıştır (Şimşir, 2012: 218-219). Çünkü Bulgar çeteleri Türkleri göçe zorlamak maksadıyla evlerine ve köylerine baskınlar yapıp canlarına kast ederken Bulgar makamlarının tavrı olan bitene seyirci olmaktan öteye gitmemiştir. Maruz kaldıkları baskı ve zulme daha fazla dayanamayan Türkler, çareyi Anadolu'ya göç etmekte bulmuşlardır. Bulgar yönetimi ise göç eden Türklerin yerine Şarki Rumeli, Makedonya, Trakya, Romanya ve Sırbistan'dan getirdiği Bulgarları yerleştirerek demografik açıdan durumunu sağlamlaştırmaya çalışmıştır. Hatta Türklerin yoğunlukta olduğu yerlere yönelik bu iskân siyasetleriyle birlikte Türkleri azınlık konumuna düşürerek baskılarını artırmaya çalışmışlardır. Yaşanan süreç karşısında daha fazla dayanamayacaklarına kanaat getiren Türkler ise Anadolu'ya yönelik göçlerini artırmışlardır (Köse, 2006: 256-257, 269).

Berlin Antlaşması ile prenslikte yaşayan bütün etnik gruplara eşit haklar tanınmasına rağmen Türklere yönelik uygulanan baskının devam etmesi Anadolu'ya olan göçün sürmesine yol açmıştır. Nitekim Bulgaristan Prenslığı'nin kurulmasından Balkan Savaşları'na kadar olan süre zarfında Bulgaristan'dan Türkiye'ye olan göç kesintisiz olarak sürmüştür. Hatta 1878 yılından itibaren kitlesel bir hâl alan göç nedeniyle 1.120.000 civarında olan Türklerin nüfusu, 1880 yılında 750.000'e, Balkan Savaşları'na kadar da 600.000'e gerilemiştir (Turan, 2003: 21).¹ Böylece, süreç içerisinde hem Bulgarların hem de Rusların isteği gerçekleşmiş ve Türkler azınlık durumuna düşmüştür.²

Kuruluşundan itibaren Osmanlı'ya bağlı olan Bulgar Prenslığı, II. Meşrutiyet'in ilanı sonrasında Osmanlı'nın içinde bulunduğu karışıklıktan yararlanarak 5 Ekim 1908 tarihinde bağımsızlığını ilan ederek müstakil bir devlet haline gelmiştir. Osmanlı ise

¹ Bulgaristan'daki Türklerin sayısı 1920 yılı resmi istatistiklerine göre 525.244'e gerilemişse de 1926 Eylülünde 789.287'ye yükselmiştir (Ercan, 1990: 306).

² 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı esnasında Türkleri Balkanlar'dan çıkarmak için uygulanan sistemli yok etme politikası Balkan Savaşları sırasında da devam etmiştir. Savaş sırasında yapılan mezalim 93 Harbi sırasında yapılanların devamı mahiyetinde olup sanki yarım kalmış bir işin tamamlanması şeklindedir. Bulgarlar savaş sırasında kendi topraklarında yaşayan Türklerin yanı sıra ele geçirdikleri Makedonya ile Doğu ve Batı Trakya'daki Türkleri de katletmişlerdir. Bunun yanı sıra bazı cami ve mescitleri kapatırken bazılarını da kiliseye çevirmişler. Savaş sonunda ise Osmanlı Devleti ile Bulgaristan arasında İstanbul Antlaşması imzalanmıştır (29 Eylül 1913). Antlaşma sonunda da Bulgaristan'a bırakılan yerlerden gelen Türklerin Kırklareli ve Edirne sancaklarındaki köylere, iki sancaktaki Bulgar köylülerin de Bulgaristan'a bırakılan ve halkı tarafından boşaltılan Türk köylerine yerleştirilmesi kararlaştırılmıştır. Genel olarak bakıldığında ise Bulgarlar savaş esnasında yaptıkları katliamlarla Türk nüfusunu azaltmaya yönelik politikalarına devam etmişler, hatta bu politikalarını ilerleyen yıllarda da uygulamayı sürdürmüşlerdir (Halaçoğlu, 2015: 3805-3814).

içinde bulunduğu durumun da etkisiyle imzaladığı 1909 İstanbul Protokolü ile Bulgaristan'ı bağımsız bir devlet olarak tanıırken Bulgaristan da topraklarında yaşayan Türkleri eşit yurttaş olarak kabul etmiştir (Lütem, 2000: 59). Her ne kadar protokolle Türklerin siyasi, dini ve sosyal hakları güvence altına alınmışsa da Balkan Savaşları sırasında vuku bulan hadiseler bu güvencenin pratikte bir hükmünün olmadığını ortaya koymuştur. Zira savaş sırasında Osmanlı ile Bulgaristan'ın karşı karşıya gelmesi üzerine Bulgarların Türklere yönelik baskıları daha da artmıştır. Hatta Bulgarlar, Türklerin mallarına el koymaya, isimlerini zorla değiştirmeye, ibadethanelerini yıkmaya başlamışlar, direnenleri de göçe zorlamışlardır (Turan, 2003: 21). Fakat Birinci Dünya Savaşı sırasında Osmanlı ile Bulgaristan'ın aynı ittifak içerisinde yer alması Türkler üzerindeki baskının azalmasına yol açmıştır. Hatta Bulgaristan'ın savaş sonrasında imzaladığı Neuilly Antlaşması ile ülkesindeki azınlıkların haklarına dair güvence vermesi de bu süreci olumlu yönde desteklemiştir (Lütem, 2003: 46; Şimşir, 2012: 65). Ancak Bulgaristan, Birinci Dünya Savaşı sonrasında Rusya'daki Bolşevik İhtilali'nden ziyadesiyle etkilenmiş, hatta bu dönemki dış politikasını belirlerken de Rus yanlısı politikalar takip etmiştir.

1.2. Cumhuriyetin İlk Yıllarında Türkiye-Bulgaristan İlişkileri ve Bulgaristan Türkleri

Bulgaristan Türklerinin durumu, ülkedeki siyasal gelişmelere bağlı olarak değişkenlik göstermiştir. Bununla birlikte durumlarının genel itibariyle pek iç açıcı olduğu söylenemez. Nitekim Bulgarların baskı ve zulmü dayanılmaz hale geldiğinde Anadolu'ya göç etmek istemişlerdir. Bundan dolayı Bulgaristan'dan Anadolu'ya olan Türk göçü zaman zaman azalıp artmakla birlikte mütemadiyen devam etmiştir.

Türkiye ile Bulgaristan arasındaki ilişkinin mahiyeti de Türklerin durumunu etkileyen bir diğer önemli faktör olmuştur. Ancak bu dönemde Türkiye, bağımsızlığını yeni kazanmış olup reformlara öncelik verdiğinden barışa dayalı bir dış politika takip etmiştir. Bu doğrultuda Bulgaristan ile olan ilişkisine önem verdiği gibi Türklerin durumunu da yakından izlemiştir.

Birinci Dünya Savaşı sonunda Bulgaristan'ın savaştan yenik olarak ayrılması ve akabinde yaşanan ihtilal, Türklerin kısa bir süreliğine de olsa huzurlu bir dönem geçirmesini sağlamıştır. Zira 1920 yılında yapılan seçim sonucunda iktidara gelen Aleksandr Stamboliyski liderliğindeki *Bulgar Halk Çiftçi Birliği*, köylü kooperatiflerini destekleyerek nüfusun % 80'ini oluşturan köylülere toprak dağıtmış ve yaptığı yargı

reformuyla da halkın yargıya kolayca ulaşmasını sağlamıştır. Bu icraatlarıyla büyük kısmı çiftçi olan Türklerin de desteğini almıştır. Nitekim Türkler, 1919-1923 yılları arasındaki Çiftçi Partisi iktidarı sırasında ana dillerini kullanma, okullarını açma ve ibadetlerini yapma konusunda herhangi bir sıkıntı yaşamadıkları için genel itibarıyla huzurlu bir dönem geçirmişlerdir. Yaşanan sürecin olumlu etkileri 1923 seçimlerine yansımış ve Çiftçi Partisi oyların % 52'sini almıştır. Ancak Partinin Makedonya, Romanya ve Yunanistan gibi komşu devletlere karşı takip ettiği iyi ilişkilere dayalı dış politikasından ve ülke içindeki yaşananlardan rahatsızlık duyanlar, milliyetçilerin önderliğinde gerçekleştirdikleri bir darbeyle partiyi yönetimden uzaklaştırmışlardır (9 Haziran 1923). Müteakiben de radikal milliyetçi Aleksander Tsankov idareyi ele almıştır (Ulutaş, 2018: 127; Hakov, 1996: 1276). Çiftçi Partisi'nin yerine faşist partilerin iktidara gelmesi Türkler üzerindeki baskının artmasına yol açmıştır. Zira *Bulgaristan Bulgarlarıdır* sloganıyla hareket eden hükümetin radikal milliyetçilik anlayışı azınlıkları tedirgin etmiştir (Armaoğlu, 1984: 185-186). Bu durumdan bilhassa ülkedeki en büyük azınlık grup olan Türkler rahatsız olmuştur. Nitekim ülkenin güneyindeki *Trakya Komiteleri* ile kuzeyindeki *Rodna Zashita* adlı silahlı örgütlerin saldırgan tutumuna maruz kalan Türkler, göç etmeleri için yapılan baskı ve asimilasyona yönelik uygulamalarla karşı karşıya kalmışlardır. Aslında Türkler, 1920'li yılların başında da Türkiye'ye göç etmek istemişlerdir. Ancak Yunanistan ile yapılan mübadele kapsamında gelen mübadillerin iskân süreci devam ettiğinden bu talepleri gerçekleşmemiştir. Fakat Türklerin sorunlarına kayıtsız kalmayan Türkiye, Bulgaristan ile 18 Ekim 1925 tarihinde *Türkiye-Bulgaristan Dostluk Antlaşması ve Oturma Sözleşmesini* imzalamıştır. Bu anlaşmayla Türkiye ile Bulgaristan arasındaki göçler hukukî bir temele oturtulmuştur (Soysal, 2000: 261-271; Lütem, 2003: 46; Arslan, 2012: 330). İki yıla yakın süren görüşmeler neticesinde imzalanan anlaşma, devletler hukuku ilkelerine uygun bir biçimde Türkiye ile Bulgaristan arasında diplomatik ilişkilerin başlamasını öngörmüştür. Ayrıca ilerleyen süreçte ticaret, oturma ve hakemlik konularında birer mukavele yapılması da garanti altına alınmıştır. Antlaşma aynı zamanda Türkiye ile Bulgaristan'ın Birinci Dünya Savaşı sonrasında İtilaf Devletleri ile imzaladıkları mütareke hükümleri uyarınca kopardıkları siyasi ilişkilerini yeniden başlatmaları ve Türk Hükümeti'nin Lozan Barış Antlaşması'yla Türkiye'deki Bulgarların, Bulgar Hükümeti'nin de Neuilly Antlaşmasıyla Bulgaristan'daki Türklerin haklarını korumak için vermiş olduğu güvencenin teyidi anlamına da gelmektedir. Yine anlaşma hükümleri gereği Bulgaristan'da yaşayan Türklerin isteğe bağlı göçlerine engel

olunmayacak, göçmenler taşınabilen mal ve hayvanlarını beraberinde getirebilecek, taşınmaz mallarını da serbestçe satabileceklerdi. Bu yönüyle anlaşmanın Bulgaristan'dan Türkiye'ye yapılan göçleri belirli bir düzene soktuğu da söylenebilir (Toğrol, 1989: 71).

Bulgaristan, 1925 yılındaki sözleşme uyarınca Türklerin göçüne engel olmayacağı gibi mallarını satarak elde edecekleri parayla birlikte göç etmelerine de mani olmayacağını taahhüt etmesine rağmen (Şimşir, 1985: 53; Akın, 2012: 41-56) ülkeden daha çok Türkün göç etmesini istediğinden anlaşmadan yararlanarak Türklerle daha çok baskı uygulamaya başlamıştır. Bununla birlikte 1925 yılındaki anlaşmayı müteakiben 12 Şubat 1928 tarihinde imzalanan Ticaret ve Deniz Seyrüseferleri Anlaşması³ ile 6 Mart 1929 tarihinde imzalanan *Tarafsızlık, Uzlaşma, Adli Tesviye ve Hakem Muahedesi* iki ülke arasındaki ilişkinin kesintisiz bir şekilde devam ettiğini göstermektedir (Soysal, 2000: 381-386). Başbakan İsmet İnönü de iki ülke arasında yaşanan gelişmelerden dolayı duyduğu memnuniyeti 9 Kasım 1929 tarihinde Meclis'te yaptığı konuşmada, *Bulgaristan ile münasebatımız iyi hissiyat ile meşbudur. Komşu memleketin inkişaf ve saadeti bizim samimi dileğimizdir* sözleriyle dile getirmiştir. Bulgaristan Başbakanı Mauchanoff'un 1931 Aralığındaki Türkiye ziyareti de iki ülke arasındaki ilişkinin gelişimi adına atılmış önemli bir adım olarak görülmüştür. Fakat 1932 yılında Bulgaristan'da Türkiye aleyhine çıkan olaylar ve *Haskova Katliamı* ile 1933 yılında yaşanan *Razgrat Hadisesi* ilişkilere büyük zarar vermiştir (Özgiray, 1995: 61-62). Yaşanan bu hadiseler, Bulgaristan'ın Türklere yönelik bakışında herhangi bir değişme olmadığını ortaya koyması bakımından önem arz etmiştir. Nitekim yapılan baskı ve zulme dayanamayan Türklerin bir kısmı Romanya'ya kaçarken bir kısmı da Türkiye'ye göç etmiştir. Türkiye'nin Yunanistan ile anti-revizyonist bloğa dahil olarak Balkan Birliği çalışmalarına başlaması ve konferanslar düzenlenmesi, revizyonist bir tutum içerisinde olan Bulgaristan'ı rahatsız etmiştir. Buna karşın Türkiye, Bulgaristan'ın revizyonist politikasını önlemek için Yunanistan ile 14 Eylül 1933 tarihinde *Samimi Anlaşma Misakını* imzalamıştır (Soysal, 2000: 441-444). Anlaşmayla

³ Bu anlaşma, coğrafi konumları birbirleri açısından hayati önem arz iki ülke arasındaki işbirliğinin gelişmesi açısından son derece önemli bir gelişme olmuştur. Bakanlar Kurulu tarafından 18 Mart 1928 tarihinde imzalanan Türkiye Cumhuriyeti ile Bulgaristan Kraliyeti Arasında Mün'akid Ticaret ve Seyrisefain Mukavelenamesinin Tasdikine Dair Kanun Layihası ile yürürlüğe giren bu antlaşma ve diğer ticari antlaşmalarla iki ülke arasındaki ticaret ve dolayısıyla işbirliği belirli bir aşama kaydetmiştir. Anlaşma hükümlerine göre iki ülke de diğer ülkelerden alınacak veya satılacak malların ülkelerinden geçişi sırasında ayrıca bir ücret almayacak, transit geçişlerde birbirlerine karşı kolaylık sağlayacak ve kendi güvenlikleri ile hayvan ve insan sağlığını tehdit edecek malların geçişine müsaade etmeyecektir (Özgiray, 1995: 59-60; Ayışığı, 2004: 4-5).

birlikte Türkiye-Bulgaristan ilişkisi gergin bir döneme girmiştir. Gerginliği ortadan kaldırarak Bulgaristan'ı Balkan Paktına dâhil olmaya ikna etmek amacıyla Başbakan İsmet İnönü ile Dışişleri Bakanı Tefik Rüşti Aras 20-24 Eylül 1933 tarihleri arasında Bulgaristan'a gitmiştir. Bulgaristan, her ne kadar Balkan Paktı'na dâhil olmamışsa da⁴ iki ülke arasında imzalanmış olan 6 Mart 1929 tarihli *Tarafsızlık, Uzlaşma, Adli Tesviye ve Hakem Muahdesi'nin* 3 Aralık 1934 tarihinden itibaren beş yıl süreyle uzatılması konusunda mutabakat sağlanmıştır (Kaştan, 2008: 678). Bu gelişme, iki ülke arasındaki işbirliğinin gelişmesi adına önemli bir adım olmuştur.⁵

Bulgaristan Türklerinin durumu, Bulgaristan'ın izlediği dış politikanın yanı sıra Türkiye ile olan ilişkisinin durumuna göre de değişiklik göstermiştir. Nitekim Bulgaristan'ın Türkiye'nin yanında olduğu veya Türkiye'ye ihtiyacı olduğu zamanlarda Türklere geniş hak ve hürriyetler tanırken Türkiye ile çıkarlarının çatıştığı veya farklı bloklarda yer aldıklarında hak ve hürriyetler konusunda kısıtlamalara, hatta baskılara başvurduğu görülmektedir. Bunun yanı sıra Bulgaristan'daki iç politik gelişmeler de Türklerin geleceğini etkilemiştir. Bu bağlamda Bulgaristan'da yaşanan 1923 yılındaki darbenin bir benzeri 19 Mayıs 1934 tarihinde de yaşanmıştır. Avrupa'da gittikçe yükselen faşizm rüzgârının etkisiyle yapılan darbe sonucunda faşist hükümet kurulmuş ve iktidardaki faşist parti lideri ülkelerinin Nazi Almanyası'nın yanında olduğunu ilan etmiştir (Ulutaş, 2018: 127). Darbeyle birlikte 6 ay gibi bir süre içerisinde daha çok nüfusun çoğunluğunu Türklerin oluşturduğu bölgeler olan Bulgaristan'ın güneydoğusundaki Kırcaali ve kuzeydoğudaki Deli Orman çevrelerindeki 1900'e yakın Türk köyünün ismi değiştirilmiştir (Tahir, 2015: 579). Bunun yanı sıra yaşanan baskı ve zulüm dayanılmaz hale gelince Türkler için son çare Türkiye'ye göç etmek olmuştur. Karayolu veya demiryoluyla Edirne Kırkağaç'a gelen göçmenler, kayıt işlemleri ile sağlık muayeneleri yapıldıktan sonra iskân birimlerine sevk edilmişlerdir. 1934 yılı sonlarından itibaren kitlesel olarak gelmeye başlayan göçmenlerin iskân faaliyetleri bir bütün olarak değerlendirildiğinde nüfus yoğunluğu ile güvenlik konusunun önemli ölçüde gözetildiği dikkati çekmektedir. Nitekim 1934-1935 yılları arasında Bulgaristan'ın yanı sıra diğer Balkan ülkelerinden gelen göçmenlerin büyük bir çoğunluğu Trakya'ya, geri kalan kısmı ise Doğu Anadolu'ya iskân edilmiştir. Hatta

⁴ Bulgaristan'ın Balkan Antantı'na katılmayarak İtalya'nın yanında yer alması, İkinci Balkan Savaşı ile Birinci Dünya Savaşı'nda kaybettiği toprakları (Romanya'ya karşı Dobruca, Yugoslavya'ya karşı Makedonya, Yunanistan'a karşı Batı Trakya ve Dedeağaç, Türkiye'ye karşı Edirne) geri alabilme arzusunun kaynaklanıştır (Armaoğlu, 1984: 185).

⁵ Ayrıca 21 Aralık 1933 tarihinde yeni bir ticaret anlaşması ile 22 Aralık 1933 tarihinde iki yıl boyunca geçerli olmak üzere *Veteriner Sözleşmesi* imzalanmıştır (Değerli-Karakuzu, 2016: 315).

Edirne, Kırklareli, Tekirdağ ve Çanakkale vilayetlerine kısa bir süre içerisinde 67.000 kişi yerleştirilmiştir. Doğu Anadolu Bölgesi'ne gönderilenler ise Dördüncü Umumi Müfettişlik tarafından hazırlanan programa göre iskân edilmişlerdir. Ancak 1935 yılı sonuna kadar Doğuya yönelik yoğun sayılabilecek iskân faaliyeti sonraki yıllarda azalmıştır (Duman, 2009: 480).

1936-1937 yılları Türkiye-Bulgaristan ilişkisi açısından önemli gelişmelerin yaşandığı yıllar olmuştur. Bu bağlamda 10 Nisan 1937 tarihinde TBMM Başkanı Kazım Karabekir ile Dışişleri Bakanı Tevfik Rüştü Aras Sofya'yı ziyaret ederek iki ülke ilişkilerinin gelişmesine katkıda bulunmuşlardır (Özgiray, 1995: 59-60). Ancak 1938 yılında Atatürk'ün vefatıyla birlikte Türkiye iç politikaya öncelik verince dış politika ve dolayısıyla da Türk-Bulgar ilişkisi ikinci planda kalmıştır. Bulgaristan'ın 1939 yılında Türkleri tekrar sınır dışı etmeye başlaması ilişkileri germişse de iki ülke tarafından İkinci Dünya Savaşı yıllarına tesadüf eden 17 Şubat 1941 tarihinde birbirlerine saldırmayacaklarına dair yayınlanan bildiri ilişkinin yumuşaması adına önemli bir adım olmuştur (Soysal, 2000: 639-641). Ancak Bulgarların 93 Harbi'nden itibaren artarak devam eden sistematik baskısı sonucunda ülkelerindeki Türk nüfusu her geçen gün azalmaya devam etmiştir. Türkiye ile Bulgaristan ilişkisinin iyi olması göçlerin kısa süreliğine azalmasına veya durmasına neden olmuşsa da süreci tersine döndürmek için yeterli olmamıştır. Bunun sonucunda 1876 yılında Bulgaristan nüfusunun yaklaşık olarak % 50'sini oluşturan Türklerin oranı, 1926 yılında % 10.5'e gerilemiştir (Aybar, 1935: 23). Hatta ilerleyen yıllarda da gerilemeye devam etmiştir. Nitekim 1923-1933 yılları arasında ise Bulgaristan'dan Türkiye'ye 101.537, 1939 yılına kadar ise 198.688 kişi göç etmiştir (Şimşir, 2012: 229). Göçmen sayısının yıllara göre dağılımı ise şu şekilde olmuştur:

Tablo 1: 1923-1939 Yılları Arasında Türkiye'ye Göç Eden Bulgaristan Türklerinin Yıllara Göre Dağılımı

Yıllar	Göçmen Sayısı
1923-1933	101.507
1934	8.682
1935	24.968
1936	11.730
1937	13.490
1938	20.542
1939	17.769
Toplam	198.688

Kaynak: (Şimşir, 2012: 229)

1.3. İkinci Dünya Savaşı Yıllarında Türkiye-Bulgaristan İlişkileri ve Bulgaristan Türkleri

Rusya'nın İkinci Dünya Savaşı esnasında askeri üstünlüğü ele geçirmesi Almanya'nın yanında savaşa giren Bulgaristan'ı da etkilemiştir. Nitekim Rusya, savaşta üstünlüğü ele geçirdikten sonra Balkanlarla daha yakından ilgilenmeye başlamış, 8 Eylül 1944 tarihinde de Bulgaristan'ı işgal ederek ülkedeki komünistlerin yardımıyla faşist iktidarı devirmiştir. Rusların ilk icraatı Alman yanlısı hükümeti görevden uzaklaştırarak *Vatan Cephesi* adıyla *Bulgaristan İşçi Partisi*, *Bulgaristan Çiftçileri Milli Birliği*, *Bulgaristan Sosyal Demokrat Partisi* ve *Zveno* ile bağımsız entelektüellerden oluşan bir komünist idare kurmak olmuştur (Kamil, 2016: 35).⁶

Bulgaristan'da yaşanan bu değişim, ülkedeki en büyük etnik azınlık olan Türkleri de etkilemiştir. Çünkü savaştan sonra komünist bloğa dâhil olan Bulgaristan, iktidar değişimiyle birlikte azınlık politikasında radikal değişiklikler yapma kararı almıştır. Zira 1923-1944 yılları arasında iktidarı elinde tutan faşist politikacılar azınlıklara ve bilhassa da Türklere karşı ağır bir asimilasyon politikası takip etmişlerdir. Yeni kurulan Vatan Cephesi hükümeti ise Türkler başta olmak üzere azınlıkların elinden alınmış olan birçok hakkı iade edeceğini vaat etmiştir. Hatta 1946 yılında kabul edilen toprak reformuyla birlikte toprağı olmayan takriben 45.000 kişiye toprak verilmiştir. Bu uygulama, Türklerin sosyalist cephenin yanında yer almasına yol açtığı gibi Komünist Parti'ye üye olan Türklerin sayısında ciddi bir artış yaşanmıştır (Tahir, 2015: 580).

8 Eylül 1946 tarihinde yapılan halk oylamasıyla Bulgaristan Halk Cumhuriyeti ilan edilmiştir. Ancak Bulgar Komünist Partisi, güçlü ve büyük bir Bulgaristan'ın ancak etnik olarak homojen bir toplumla mümkün olabileceğini düşündüğünden etnik farklılıkları devletin dengesini bozucu bir tehdit olarak görerek Bulgar Sosyalist Devleti ile bütünleşmiş tek bir ulus yaratmak istemiştir. Yeni idarenin bu yaklaşımı, ülkedeki azınlıklarda gelecek endişesine yol açmıştır. Yaşanan bu değişim, bilhassa ülkedeki en büyük azınlık olan Türkleri etkilemiştir. Baskıcı bir yönetim anlayışını uygulamaya koyan Komünist Parti, bir yandan ülkedeki Türklerin zorla Müslümanlaştırılmış, yani asimile edilmiş Bulgarlar olduklarını iddia ederken bir yandan da sınıra yakın yerlerde yaşayan Türkleri ülkenin iç kesimlere taşıyarak yerlerine Bulgarları yerleştirmiştir

⁶ İktidar olduğu düşünülen Vatan Cephesini ise daha sonra Komünist Parti adını alacak olan Bulgaristan İşçi Partisi yönlendirmiştir (Kamil, 2016: 35).

(Kamil, 2016: 43-44). Komünist rejimin baskısına maruz kalan Türkler ise Türkiye'ye göç etmeyi çıkış yolu olarak görmüştür.

Komünist idare, komünizmin ilkelerini benimseyerek bağlı kalmak kaydıyla, ilk etapta Türkçe süreli yayın çıkarma ile kitap yayınlamaya izin vermiştir (Lütem, 2003: 52). Ancak bunun için her yayın mutlaka Parti'nin denetiminden geçmesi gerekmiştir (Alp, 1990: 183). Dolayısıyla idare, bir yandan Türklerin kültürel gelişimini destekler görünürken bir yandan da asimilasyon faaliyetine devam etmiştir. 1947 Aralığında Bulgaristan Halk Cumhuriyeti Anayasası'nın kabul edilmesiyle birlikte de daha çok siyasal-ideolojik ve sosyo-ekonomik bir yapılanma ile kuvvetler birliğine önem verilmek suretiyle *Sovyet tipi* bir yapının kurulacağı ortaya çıkmıştır. Ayrıca ideolojik siyasal düşüncenin toplum tarafından genel kabul görmesi için de yoğun bir propaganda faaliyetine girişilmiştir. Fakat 1947 yılında Paris Barış Anlaşmasını imzalayan Bulgaristan, vatandaşlarının herhangi bir ayrıma maruz kalmaksızın temel hak ve özgürlüklerden yararlanabileceğini kabul etmiştir (Lütem, 2000: 27). Bu nedenle yeni rejimin ilk yıllarında azınlıklarla ilgili olumlu gelişmeler yaşanmıştır. Bu esnada Bulgar İşçi Partisi'nin Komünist kanadının da gayretiyle Türklerin problemlerinin ele alınacağı bir konferans yapılmasına karar verilmiştir. Ülkenin her yerinden katılımın olduğu konferansa iştirak eden delegelerin bir kısmı, Vatan Cephesi'nin baskıcı politikalarından Türkleri koruyarak özgürleştirdiklerini dile getirmişlerdir. Bunun yanı sıra Türkleri temsilen konferansa katılan temsilcilerin, talep etmesi halinde kanunlar çerçevesinde Türklerin hak ve özgürlüklerinin genişletilebileceği ifade edilmiştir (Tahir, 2015: 579). Fakat savaş sonrası dönemde oluşan iki bloklu düzende Bulgaristan ile Türkiye'nin zıt grupta yer almaları Türkleri menfi olarak etkilemiştir. Nitekim Türkler, iki ülke arasında yaşanabilecek en ufak bir kriz anında ülkeden sürülme tehlikesiyle hayatlarını devam ettirmişlerdir.

Komünist idare, Türklere karşı zaman zaman ekonomik baskı da uygulamıştır. Bu bağlamda çoğunluğu köylü olan Türklerin üzerindeki vergi yükünü artırarak ürünlerinin büyük bir bölümünü devlete vergi olarak vermek zorunda bırakmıştır. Ayrıca faşist rejim tarafından uygulanan bazı baskı yöntemlerini de uygulamaya koymuştur. Bu bağlamda önceden olduğu gibi okul çağındaki Türk çocuklarını *Brigadir* adı verilen kısa süreli işçi taburlarına alarak çalıştırırken bir kısmını da *Trudovak* adı verilen işçi asker taburlarına dâhil etmiştir. Ayrıca Türklere önderlik yapabilecek ve aydın olarak nitelendirilebilecek kişileri, din adamlarını, öğretmenleri, esnaf ve zanaatkârlar ile çocukları toplantılara çağırarak ideolojik eğitime tabi tuttukları

gibi hiç sebep yokken Türk azınlığın ileri gelenlerini tutuklamaya başlamışlardır. Yeni rejimin Türklere karşı sergilediği kuşkucu yaklaşım ile uyguladığı baskı derin bir korku ve kaygı yaratarak gün geçtikçe daha fazla tedirgin olarak endişelenmelerine yol açmıştır (Hakov, 2000: 372; Turan, 2003: 24; Şimşir, 2012: 183; Çolak, 2013: 118-119; Tahir, 2015: 580). Bunların yanı sıra Türk okullarının önce statüsünün değiştirilmesi, sonra da kapatılmasıyla birlikte Türkler, millî benliklerini kaybetme tehlikesiyle karşı karşıya kalmışlardır. Hatta Bulgaristan, uyguladığı baskıcı politikayla Türklerin bir kısmını ülkeden ayrılmaya, kalanları da sosyalist Bulgar toplumu içerisinde asimile ederek yok etmeye çalışmıştır. Bulgarların bu yıllarda Bulgaristan'daki Türklerin etnik olarak Türk olmayıp Müslümanlığı kabul etmiş ve Osmanlı döneminde Türkleştirilmiş Bulgarlar oldukları iddiasını dile getirmesi de bu politikanın bir tezahürü olarak değerlendirilmelidir (Kamil, 2016: 42-43).

Başbakan Dimitrov'un yaptığı; *Balkanların yalnız Balkanlılara ait olmasını, Slavların Balkanlarda başrolü oynamasını sağlamalıyız, Osmanlı'nın Balkanlardaki izlerini silmeliyiz* açıklaması da yeni dönemin habercisi olmuştur. Dimitrov'un 1947 yılında dile getirdiği Bulgaristan'daki Türklerin Ankara'ya değil Sofya'ya bakmalarına ve düşmanlarına ajanlık yapmamalarına dair sözleri de Komünist Parti'nin Türklere bakışını göstermesi açısından son derece önemlidir (Ulutaş, 2018: 130-131). Zira bu söylemler, Türklere uygulanan baskı ile ilerleyen süreçte gerçekleşecek olan Türk göçünün de tabiri caizse ayak sesleri olmuştur.

1949 yılında Türklerin tarlalarının ellerinden alınıp kooperatifleştirilmeye başlanması bardağı taşıran son damla olmuştur. Bu bağlamda 1950'li yılların başında Bulgaristan genelinde kolektif çiftlik diye adlandırılan Köy Tarım Kooperatiflerinin kurulması kararı alınmıştır. Alınan bu kararlar birlikte kurulması düşünülen yapının verimli ve geniş arazileriyle öne çıkan Dobruca'da hayata geçirilmesi üzerine bölgedeki toprak sahibi küçük çiftçiler çiftliklerde çalışmaya zorlanmıştır. Kooperatifleşmenin yaygınlaştırılmasının öncülüğünü ise Bulgaristan Çiftçileri Millî Birliği yapmıştır. Sisteme dâhil olan köylülerin Bulgaristan'ın sosyalist sınıfını oluşturacağını dile getiren Birlik, tarımın yanı sıra ekonominin diğer alanlarında da kooperatifleşme ve devletleştirme için mücadele etmiştir (Kamil, 2016: 41).

Türklerin yoğun olarak yaşadığı Şumnu, Razgrad, Kurtpınar ve Kemaller gibi yerlerde hayata geçirilen kooperatiflerin işçileri de yine Türkler olmuştur. Ayrıca verimliliği arttırmaya yönelik olarak uygulanan tarımsal modernizasyon doğrultusunda yeni tarımsal ekipmanların alınması hayvancılık ve tarımla hayatını idame ettiren

Türklerin işsiz kalmasına yol açmıştır. Ülke çapında yaygınlaştırılan Kooperatiflerin yol açtığı sıkıntılardan dolayı Filibe, Plevne, Teteven, Stanimaka ve Kulsko gibi yerlere bağlı köylerde halk ayaklanarak kooperatifleri istemediklerini söylemişler, Türk köylülerinin büyük çoğunluğu da kooperatiflere girmemek için eylemler yapmışlardır. Bulgar yönetiminin bu eylemlere tepkisi ise 25.000'den fazla kişiyi tutuklamak, kooperatiflere dâhil olmayanların çocuklarını eğitim hakkından mahrum bırakmak ve devlet kurumlarına işe girmesine mani olmak olmuştur (Kamil, 2016: 42).

Komünist sistem, devlete bağlı kaldıkları müddetçe azınlıkları sosyalist ulusun bir parçası olarak görmüştür. Fakat milliyetçiliğin sınıf ideolojisini güçlendireceğinden duyduğu endişeden dolayı bütün etnik kimlikleri yok ederek sosyalist bir Bulgaristan devleti ve toplumu meydana getirmeye çalışmıştır. Ancak bütün çabalarına karşın Türkler konusunda başarılı olamamışlardır. Zira Türkler, toplumun geri kalanından soyutlanmış bir yaşam sürdüklerinden geleneksel aile yapılarını muhafaza etmeyi başarmışlardır. Hatta rejimin, Türk kimliğini eritmek için yaptıkları Türkler arasındaki aile bağları ile Türklük düşüncesini daha da güçlendirmiştir diyebiliriz. Bunu kıramayacağını anlayan Komünist Parti ise Türklere uyguladığı baskıyı daha da artırmış, hatta bununla da yetinmeyerek Türklerin topraklarına el koyarak tüm geçim kaynaklarını devletleştirmiştir. Hayatlarını daha da çekilmez hale getiren bu gelişme üzerine Türkler, tekrar Anadolu'ya göç etmeye başlamıştır. Bulgaristan yaşanan bu durumdan büyük memnuniyet duymuştur. Zira bir taraftan azalan Türk nüfusunu asimile etmenin daha kolay olacağını düşünürken (Ulutaş, 2018: 131-132), bir taraftan da Türklerin kendi isteğiyle göç etmesinin iki ülke arasında yaşanan anlaşmazlıkların azalmasına yol açacağını düşünmüştür (Kamil, 2016: 38). Bununla birlikte göç etmesinde fayda görülen kişiler ile devletin işine yaramayacak yaşlıların ve çocukların Türkiye'ye gitmesine izin verilirken çalışabilecek durumda olanların gitmesine ise mani olunmuştur. Hükümet bir taraftan Türkleri göçe zorlarken bir taraftan da göçün tüm ülkeye yayılmasından korktuğu için yaşanması muhtemel bir genel göçe mani olmak için Türkiye'nin Türkleri istemediği ve sınırlarını kapattığı şeklinde propaganda yapmıştır. Bulgar hükümeti, en ağır işlerde çalışan Türklerin sayısının gereğinden fazla azalmasının ekonomik dengelerini bozmasından duyduğu endişeden dolayı bu şekilde davranmıştır. Bundan dolayı Türklerin göçünü desteklemekle birlikte bu göçün kendisinin öngördüğü doğrultuda olmasını tercih etmiştir (Kamil, 2016: 46, 53).

BÖLÜM II

2. BULGARİSTAN TÜRKLERİNİN 1950-1951 GÖÇÜ

2.1. Göçün Sebepleri

Türkiye ile Bulgaristan, İkinci Dünya Savaşı sonrasında uluslararası sistem yeniden şekillenirken farklı bloklarda yer almışlardır. Bulgaristan savaş sırasında uğradığı Sovyet işgaliyle birlikte Rusya'nın etkisine girerken Türkiye ise çok partili siyasal hayata geçerek Batı ile olan ilişkisini geliştirmeye çalışmış, bu sürecin devamı olarak da NATO'ya girmiştir. Türkiye'nin Batıya yönelmesinde savaş sonrasında gündeme gelen Sovyet tehdidi önemli bir etken olmuştur. İki ülkenin farklı bloklarda yer alması Bulgaristan Türklerini olumsuz yönde etkilemiştir. Nitekim Türkiye'nin Amerika'ya yardımcı olmak üzere Kore'ye asker gönderip NATO'ya müracaat ettiği günlerde Bulgaristan'dan Türkiye'ye doğru yeni bir göç dalgası başlamıştır. Göçe gerekçe olarak da Sovyetlerin, Türkiye'nin Batı ittifakına yapacağı katkıyı sınırlandırmak amacıyla dikkatini farklı bir yöne çekmek istemesi gösterilmiştir. İddianın gerçek olup olmadığı kesin olarak bilinmemekle birlikte Türkiye'nin enerjisi ve dikkatini yıllarca çektiği aşikârdır.

Türklerin adeta sınıra yığılması şeklinde cereyan eden 1950-1951 göçüne neden olan sıkıntılar aslında bir anda gündeme gelmemiştir. Zira Türkler, Bulgaristan'daki komünist yönetimin uyguladığı Bulgarlaştırma politikasından dolayı durumlarından zaten memnun değillerdi. Rejimin uyguladığı asimilasyon politikalarından ötürü Bulgarlaşma tehlikesiyle yüz yüze gelince de tek çareleri Türkiye'ye göç etmek olmuştur. Bu süreçte Bulgarlaştırmanın yanı sıra kamulaştırma politikaları da Türkleri oldukça rahatsız etmiştir. Fakat Bulgaristan'ın savaş yıllarında yurtdışına çıkışları yasaklaması ile Türklere pasaport vermemesinden dolayı göç etmek neredeyse imkânsız hale gelmiştir. Buna rağmen Türkiye'ye göç etmek arzusunda olan Türkler, Bulgar makamlarından göç izni isterken Türkiye'den de kabul edilmeleri yönünde talepte bulunmuşlardır. Bulgaristan Türklerinin talebini 31 Mayıs 1947 tarihli toplantısında görüşen Bakanlar Kurulu, gelmek isteyenlerin serbest göçmen statüsünde kabul edilebileceği yönünde karar almıştır (Şimşir, 2012: 234-235; Lütem, 2000: 77). Böyle bir karar alınmasından maksat, yıllara yayılacak göçün Türkiye ekonomisine büyük yük getirmesini engellemektir. Hazırlanan plana göre de Türkiye'ye yerleşecek olan göçmenler kendilerine yeter hale geldikten sonra ülke ekonomisine de katkı

sağlayacaklardı. Bakanlar Kurulu'nun aldığı karar üzerine Bulgaristan'daki Türk konsoloslukları serbest göçmen vizesi vermeye başlamıştır. Ancak bir taraftan da göç etmek isteyenlerden devlete yük olmamaları adına ihtiyaçlarının akrabaları veya tanıdıklarınca karşılanacağına yönelik taahhüt talebinde bulunmuştur. Bu sırada Bulgaristan ise vize konusunda detaylı şekilde inceleme yapmak suretiyle sürecin çok da kolay olmayacağını göstermiştir. Bundan dolayı ilk etapta yılda takriben 1.500 kişi göç etmiştir. Fakat sürecin yavaş ve sıkıntılı ilerlemesi Türklerin daha fazla huzursuz olmasına yol açmıştır. Bundan dolayı her iki ülke nezdinde de baskılarını artırmışlardır. Yapılan baskının Bulgar tarafı nezdinde kısa sürede sonuç vermesi ve 1949 sonbaharından itibaren işlemlerin hızlandırılması üzerine Türk konsolosluklarına aşırı bir yığılma yaşanmıştır. Ancak konsolosluklarda yeterli personel olmamasından dolayı sınırlı sayıda vize verebilmiştir. Yaşanan bu durum üzerine Sofya Büyükelçiliği, vize verilenlerin dışında binlerce Türk'ün vize işlemi nedeniyle beklemekte olduğunu dile getirerek acil olarak personel gönderilmesi talebinde bulunmuştur (Şimşir, 2012: 237).

Vize işlemi için konsolosluklara yoğun talebin olduğu bu günlerde Türkiye'de resmi göçmen politikasını şekillendirerek göçmenleri parça parça almaya karar vermiştir. Bu şekilde bir taraftan göçmenleri almaya devam ederken bir taraftan da aldıklarının iskân sürecini gerçekleştirmeyi planlamıştır. Aksi takdirde yaşanacak olan bir yığılma karşısında süreci sosyo-ekonomik olarak yönetmek çok daha zor hale gelebilirdi. Bundan dolayı ilk yıl 25-30 bin göçmen almayı planlamıştır. Fakat Türkiye'nin bu tutumu Bulgaristan'ı rahatsız etmiştir. Çünkü Bulgaristan, ülkesindeki Türklerden bir an önce kurtulmayı planlarken Türkiye'nin ortaya koyduğu yol haritasına göre bu süreç 1980'li yıllara kadar uzayacaktı. Bulgaristan bu rahatsızlığını, 10 Ağustos 1950 tarihinde dışişleri bakanlığına çağırıldığı Türkiye'nin Sofya Büyükelçisine verdiği notayla dile getirerek ülkesindeki 250 bin Türk'ün üç ayda kabul edilmesini istemiştir. Ayrıca Türkiye'yi, Türkleri Bulgar hükümetine karşı kışkırtmakla da suçlanmıştır (Lütem, 2000: 75-76; Şimşir, 2012: 231; Akça, 2012: 267; Kamil, 2016: 49). Bulgaristan'ın süre sınırlı notasını kabul etmeyen Türkiye, 28 Ağustos 1950 tarihinde vermiş olduğu cevabi notasında ise düzenlemeye çalıştığı kitlesel göçten dolayı Bulgaristan'ın uluslararası hukuk kurallarını ihlal ettiğini, iki ülke arasında imzalanan 1925 yılındaki anlaşmaya göre de böyle bir göçü düzenleyemeyeceğini dile getirmiştir. Bunun yanı sıra Türklerin serbest göç hakları ile malları üzerinde her türlü tasarruf haklarının bulunduğunu belirterek Türklerin mallarına el koymasından dolayı Bulgaristan'ı eleştirmiştir. Bu esnada Bulgaristan ise göçmenleri Türkiye sınırına

yığmayı sürdürmüştür. Bulgaristan'ın kendi vatandaşı olan Türkleri göçe zorlamak adına ortaya koyduğu tutum Türkiye'de endişe yaratırken Bulgaristan'ın Türkiye'yi Türklerin gücünü engellemekle suçlayan notası yeni bir anlaşmazlık konusu olmuştur (Kamil, 2016: 50-51; Lütem, 2003: 75-76; şimşir, 2012: 58-59).

Buna rağmen Bulgaristan, 1950 Eylülünde vizesiz ve keyfi bir şekilde 26.000 kişiye göndermiştir. Hatta bununla da yetinmeyerek 22 Eylül 1950 tarihinde ikinci bir nota vermiştir. Bu notasında, Türkiye'deki gazeteleri Bulgaristan Türkleri hakkında abartılı haberler yapmakla, Türkiye'yi de Bulgar düşmanı propaganda yaparak ve Türkleri göçe teşvik ederek üretimi aksatmak suretiyle rejimi başarısız kılmaya çalışmakla suçlamıştır (zgr, 2007: 46). Bulgaristan'ın adeta emrivaki yaparcasına hareket etmesi zerine Türkiye, verilen notayı reddettiği gibi bir de karşı nota vermiştir (Lütem, 2003: 75-76; şimşir, 2012: 58-59). Türkiye notasında, göçe değil, gücün adeta kitlesel bir hale dönüştürülmesine karşı olduğunu ve Bulgaristan'ın sürece olumlu yönde katkıda bulunmadığını, öncelikle her iki tarafında mutabık kalacağı bir anlaşmanın yapılması gerektiğini, aksi takdirde sorunun uluslararası bir hale dönüştürüleceğini ifade etmiştir (Kamil, 2016: 50-51).

Türklere ülkeyi terk etmeleri için 48 saat süre tanıyan Bulgar yönetimi, süre bitiminde Türkleri göçe zorlarken bir taraftan da Türklerin yoğun olarak yaşadığı Kırcalı ve Mestanlı gibi yerleşim yerlerindeki Türkleri vagonlara doldurarak ülkenin kuzeyine ve batısına srmştir (zgr, 2007: 54). Bu sırada Bulgaristan'ın Türkiye'ye, vizesiz bazı kişilerle birlikte ingene gnderdiğinin tespit edilmesi ilişkilerin daha da gerilmesine yol açmıştır. Bunun zerine Türkiye, 2510 sayılı İşkân Kanunu gereğince sadece Türk soyundan olan kişileri göçmen olarak kabul edebileceğini dile getirerek Bulgaristan'dan ingeneleri geri almasını istemiştir. Bulgaristan'ın olumsuz tavrı üzerine de 7 Ekim 1950 günü sınırını kapatmıştır. Türkiye'nin bu tavrı, Bulgaristan'ın geri adım atmasına neden olmuştur. Taraflar arasında gerçekleştirilen görüşmeler sonunda Bulgaristan, vizesiz gönderdiği kişileri geri aldığı gibi bundan sonra da sahte vizeli veya vizesiz kimseyi gndermeyeceğini taahhüt etmiştir. Varılan mutabakat zerine Türkiye, 2 Aralık 1950 günü sınırını yeniden açmış ve güç tekrar başlamıştır (Atabay, 2012: 64-66; şimşir, 2012: 348-349). Fakat Bulgaristan yönetimi göçmenlere zorluk çıkarmaya devam etmiştir. Bundan dolayı Türkler, ellerindeki binlerce leva değerindeki malları birkaç bin levaya dahi alacak kimseyi bulamamışlardır (zgr, 2007: 50). Gelişmeleri yakından takip eden Türkiye ise en yetkili ağızlardan yaşanan gelişmeleri uluslararası platformlara

taşıyacağını dile getirmiştir (Atabay, 2012: 66).

Sınırın tekrar açılarak göçün başlamasından kısa bir süre sonra Türkiye, 1 Ocak 1950 tarihinden itibaren Bulgaristan'dan gelen göçmenlerin tamamını *iskânlı* statüye aldığını açıklamıştır (16 Nisan 1951). Fakat Bulgaristan'ın Çingene göndermeye devam ettiğinin anlaşılması iki ülke ilişkisinin tekrar gerilmesine yol açmıştır. Yaşanan bu gelişme üzerine Türkiye, Bulgaristan'a verdiği altı nota ile 1951 Haziran-Ekim arasında gelen istenmeyen kişileri geri almasını talep etmiştir. Bulgaristan'ın umursamaz tavrı karşısında da sınırını tekrar kapatmıştır (8 Kasım 1951). Bunun üzerine Bulgaristan'da yayınladığı 30 Kasım 1951 tarihli tebliğiyle Türkiye'ye göçü tamamen durdurduğunu ilan ederek (Çolak, 2013: 124; Arslan, 2012: 333-334; Atabay, 2012: 64-66) Türklerin pasaportlarını ellerinden almıştır. Bulgaristan'ın böyle davranmasında, devam etmekte olan sanayileşme sürecinin yarattığı işgücü ihtiyacı etkili olmuştur. İki ülke arasındaki göç yasağı, Todor Jivkov'un 22 Mart 1968 tarihindeki Türkiye ziyareti sırasında imzalanan göç antlaşmasına kadar devam etmiştir. Anlaşmayı takip eden on yılda ise takriben 130.000 Türk göç ederken (Lütem, 2000: 43) 1923-1960 arasında gelen göçmen sayısı ise 87.373 hanede 374.569 kişi olmuştur. Bunların 175.834'ü 1940-1960 yılları arasında gelmiş olup yıllara göre dağılımı şu şekildedir:

Tablo 2: 1940-1960 Yılları Arasında Türkiye'ye Göç Eden Bulgaristan Türklerinin Yıllara Göre Dağılımı

Yıllar	Gelen Göçmen Sayısı	Yıllar	Gelen Göçmen Sayısı
1940	6.960	1951	102.206
1941	3.803	1952	4
1942	2.672	1953	2
1943	1.145	1954	9
1944	489	1955	4
1945	631	1956	32
1946	706	1957	-----
1947	1.763	1958	3
1948	1.514	1959	25
1949	1.670	1960	11
1950	52.185	Toplam	175.834

Kaynak: (Hakov, 2000: 374)

Tabloda görüldüğü üzere 1940-1960 yılları arasında Bulgaristan'dan gelen Türklerin yaklaşık olarak % 88'ini oluşturan 154.391 kişi 1950-1951 yılları arasında gelmiştir. Büyük ölçekteki bu göç hareketinden şüphesiz Bulgaristan'ın demografik yapısı da etkilenmiştir. Nitekim 1926 yılında % 10.45 olan Bulgaristan'daki Türklerin

oranı, 1956 yılında % 8.6'ya düşmüştür (Aybar, 1935: 23; Şimşir, 2012: 284).⁷ Buna rağmen Bulgaristan'ın asimilasyon politikası sistematik olarak sürmüş ve hatta 1950'li yılların sonunda okullardaki Türk öğretmenler görevlerinden alınırken dersler de tamamen Bulgarca yapılmaya başlanmıştır (Memişoğlu, 1992: 38).

2.2. Göçmenlerin Yurda Girişi

Türkiye'ye Edirne'den giriş yapan göçmenler, ilk etapta geçici olarak Edirne'deki misafirhanelere yerleştirilmişlerdir. Ancak bu misafirlik genellikle birkaç gün ile sınırlı kalmıştır. Bu esnada göçmenlerin kalıcı iskânlarına yönelik çalışmalar ile vatandaşlığa alım işlemleri ve sağlık muayeneleri gerçekleştirilmiştir (Milliyet, 3 Eylül 1950). Vatandaşlığa alım işlemleri, Türkiye'ye girerken sınırda doldurdıkları tabiiyet beyannamesinin Bakanlar Kurulu tarafından incelenerek onaylanmasıyla yapılmıştır (Çolak, 2013: 132). Sağlık muayeneleri kapsamında bilhassa bulaşıcı hastalıklarının olup olmadığı tetkik edilmiştir. Hatta Ankara'dan, göçmenlerin muayene işlemlerine yardımcı olmak üzere Edirne'ye üç kişiden müteşekkil bir ekip ile röntgen cihazı da gönderilmiştir (Yeni Edirne, 6 Nisan 1951).

Edirne'de kayıt işlemleri yapılan ve sağlık taramasından geçen göçmenler, İstanbul'un muhtelif semtlerinde hazırlanmış olan misafirhanelere yerleştirilmişlerdir. Kısa süre kalacakları misafirhanelere demiryolu ve denizyolu aracılığıyla nakledilen göçmenlerin buralarda kaldıkları süre zarfındaki yiyecek, içecek ve giyecek gibi ihtiyaçları Kızılay tarafından karşılanmıştır (BCA, 030.01.00.00.17.99.11; Milliyet, 3 Eylül 1950; 12 Eylül 1950; 7 Ekim 1950; 19 Kasım 1950; 11 Mart 1951; TBMMZC, Devre IX, Cilt 7 (9 Mayıs 1951): 142; Devre 9, Cilt 13 (20 Kasım 1952): 69). Artan göçmen sayısına bağlı olarak Demirkapı Göçmen Misafirhanesi tamir edilerek kullanıma açılmış (Milliyet, 11 Mart 1951), Devlet Deniz Yolları'nın servisten çekilen gemilerinin misafirhane olarak kullanılması için çalışmalara başlanmış (Milliyet, 28 Kasım 1950), Mudanya demiryolu üzerindeki istasyon binaları da misafirhane olarak kullanılmıştır (Cumhuriyet, 19 Ekim 1950).

Hükümet, bir taraftan göçmenleri iskâna çalışırken bir taraftan da bu iş için gerekli finansmanı sağlamaya çalışmıştır. Zira gelecek olan göçmen sayısının hızla artması süreci öngörülebilir olmaktan uzaklaştırmıştır. Zaten Türkiye'nin Bulgaristan'a yönelik en büyük eleştirisi de göçü adeta kitlesel bir hale dönüştürmesiydi. Türkiye bir

⁷ 1956 yılında yapılan nüfus sayımına göre Bulgaristan'ın nüfusu 656.025'i Türk olmak üzere 7.613.709'dur (Şimşir, 2012: 283).

tarafından da göçmenlerin iskânı için kaynak yaratmaya çalışmıştır. Bu bağlamda öncelikle İskân Genel Müdürlüğü'nün bütçesinin arttırılması için Meclise kanun teklifi sunulmuş (Cumhuriyet, 2 Ekim 1950), Marshall kredisinin iskân işlerinde kullanılabilmesi için de komisyon kurulmuştur (Milliyet, 22 Ekim 1950). Bu sırada vilayetlere de tamim gönderilerek iskân edebilecekleri göçmen sayısını belirleyerek ivedilikle bildirmeleri talimatı verilmiştir (Cumhuriyet, 18 Kasım 1950).

Göçmenlerin nasıl iskân olunacağına dair Bakanlar Kurulu tarafından belirlenen üç temel politikaya göre; vilayetlerin göçmen alma kapasiteleri belirlendikten sonra göçmenlerin meslekleri ile geldikleri yerin iklimi göz önüne alınarak vilayetlere taksimi yapılacak, valiler sevk edilecek göçmenlerin iskânı için tüm tedbirleri alacak, hükümetin alacağı tedbirlerin dışında yerel imkânlar çerçevesinde göçmenlerin en kısa sürede üretim sürecine dâhil olarak kendi kendilerine yeter hale gelmelerine çalışılacaktır (BCA, 030.18.01.02.124.83.7).

İskânları gerçekleştirilen göçmenlere yaşamlarını düzene koyma konusunda gerek devlet tarafından gerekse de mahalli idareler ile iskân edildikleri yerlerdeki halk tarafından çeşitli yardımlarda bulunulmuştur. Bu bağlamda devlet tarafından duruma göre ev veya iş yeri yaptırılarak hayatlarını idame edecek kadar arazi verilerek para yardımında bulunulmuş veya uzun vadeli düşük faizli kredi verilmiştir. Yapılan ayni ve nakdi yardımların yanı sıra vergi muafiyeti de sağlanmıştır. Bu bağlamda bir defaya mahsus olmak üzere bütün vergilerden muaf tutulmuşlardır. İskânları gerçekleştirilenler 5 yıl süreyle arazi ve bina vergisinden, 22 yaşını dolduran erkekler de askerlikten muaf tutulmuştur (BCA, 030.18.01.02.126.59.1).

Sağlık kontrolleri ile gerekli işlemleri tamamlanan göçmenler, iskân olunacakları yerlere sevk edilmişlerdir (TBMMZC, Devre IX, Cilt 7 (9 Mayıs 1951): 142). Vilayetin durumuna göre de karayolu, demiryolu ve denizyolu ile gidecekleri yerlere gitmişlerdir.

2.3. Göçmenlerin İskânı

Türkiye'ye giriş yapan göçmenlerin bir taraftan geçici iskânı gerçekleştirilirken bir taraftan da kalıcı olarak iskân edilecekleri yerler belirlenmeye çalışılmıştır. Gelenlerin büyük çoğunluğunun çiftçi olmasından dolayı daha ziyade tarımsal potansiyele sahip olan vilayetler tercih edilmiştir. Bu yerler belirlenirken de göçmenlerin Bulgaristan'da yaşadıkları yerlerin toprak ve iklim gibi şartları dikkate alınmıştır.

Bakanlar Kurulu'nun 8 Kasım 1950 günkü toplantısında göçmenlerin iskânına dair alınan kararlara göre göçmenlerin, meslek, sanat ve zirai becerileri ile geldikleri yerlerin iklim şartları dikkate alınarak her vilayetin kapasitesi ölçüsünde dağıtılmasına karar verilmiştir. Bu doğrultuda Hükümet tarafından göçmenlerin kesin iskânı için öncelikle 40 vilâyet belirlenmiş ve bu vilayetlere kaç göçmen iskân edebilecekleri sorulmuştur. Gelen cevaplardan 8.323 hanede takriben 41 bin kişinin iskân edilebileceği grlmştir. Fakat iskân edilecek göçmen sayısının bu sayının çok üzerinde olmasından dolayı bu vilayetlerin ekonomik şartları, arazi miktarı ve nüfus yoğunluğu gibi şartları dikkate alınarak tekrar hesaplanmıştır.⁸ Bunun sonucunda belirlenen vilayetlere 32.446 hane göçmenin iskânının yapılabilceği ortaya çıkmış, hazırlıkların tamamlanmasını müteakiben 1951 ilkbaharıyla birlikte de yerleştirme işlemine başlanmıştır (Tanoğlu, 1952-1953: 128-161).

Göçmenlerin iskân olacakları yerlere sevkıyla birlikte kalacakları konutların inşası ile hayatlarını nasıl idame ettirecekleri konusu gündeme gelmiştir. Genel olarak 1951 yılında başlanan konut yapımı esnasında ailelerin yerleşim ve işyeri için iki tip konut projesi hazırlanmış olup çiftçiler için köylerde, zanaatkârlar içinse şehir ve kasabalarda konutlar inşa edilmiştir (Tanoğlu, 1952-1953: 152-156; Mecit Sağır, kişisel görüşme, Nisan 2022). Çiftçi olan göçmenler için öngörülen köy tipi evler iki oda bir ahırdan meydana gelirken evlerin inşaatında göçmenler de bizzat çalışmıştır. Zanaatkrlara yönelik olarak inşa ettirilen evler ise dkknlı ve dkknsız olarak yaptırılmıştır. Bu evler ise şekil olarak ya iki oda, bir hol ve bir dükkândan ya da iki oda ve bir holden meydana gelmiştir (olak, 2013; 135-136).

Göçmenlerin meskenleri yapılırken bir taraftan da normal yaşamlarına geebilmelerine yönelik olarak özellikle ifti olanların ihtiyaçlarını kendi kendilerine karşılayabilmeleri için üretici duruma getirilmelerine yönelik olarak toprak dağıtılmaya başlanmıştır. Ancak verilen arazinin büyüklüğü toprağın verimine ve aileyi oluşturan birey sayısına göre değişkenlik göstermiştir (Tanoğlu, 1952-1953: 158). Ayrıca verilen arazinin hemen ekilebilmesi için de gerekli zirai alet ve tohumluk da verilmiştir (olak, 2013; 136-137). Ancak böyle bir durumda bile insanların tarlaları ekerek mahsul almaları için aylarca beklemeleri gerekmiştir. Bu süreci ise daha ziyade iskân olundukları yerlerdeki insanların yardımları ile atlatmışlardır.

⁸ 40 vilayete daha sonra ilave edilen vilayetler de olmuştur.

Göçmenler iskân edilirken mevcut şehirlere, kasabalara ve köylere iskân edilmelerinin yanı sıra müstakil köyler de oluşturulmuştur. Bu bağlamda ilk göçmen köyü, TBMM Başkanı Refik Koraltan'ın açılışını yaptığı Mersin'e bağlı Homurlu'ya inşa edilmiştir (BCA, 030.01.00.00.55.338.2). Göçmen konutlarının inşa edileceği en elverişli yerler olarak da Orta Anadolu'da Ankara, Konya, Kırşehir, Niğde, Kayseri ve Yozgat belirlenmiştir. 1 Ocak 1950 tarihinden 26 Haziran 1951 tarihine kadar 118.071 kişi gelmiştir (TBMMZC, Devre IX, Cilt 7 (9 Mayıs 1951): 142-144).

2.4. Göçmenlere Yapılan Yardımlar

Bulgaristan Türkleri, yanlarında taşıyabilecekleri bir miktar eşya ile birlikte çok zor şartlar altında Türkiye'ye gelmişlerdir. Kayıt işlemleri yapılarak çadır ve misafirhanelere yerleştirilen göçmenlerin yeme-içme gibi ihtiyaçları karşılanmıştır. Hatta bazı durumlarda kıyafet yardımında bulunulduğu gibi hamile kadınlara bebeklerin ihtiyacı olabilecek yardımda da bulunulmuştur. Ancak binlerce kişinin aynı dönemde gelmesi iktisadi açıdan zor şartlar altında bulunan Türkiye açısından süreci yönetmede sıkıntıya yol açmıştır. Buna rağmen Türk halkının da yardımı ve misafirperverliği sayesinde süreç daha kolay atlatılmıştır.

Ayrıca yurdun dört bir yanında göçmenler için yardım komiteleri oluşturularak aynı ve nakdi yardım kampanyaları düzenlenmiştir. Yapılacak yardımların planlı, hızlı ve organize bir şekilde yapılabilmesi amacıyla da Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın öncülüğünde *Göçmen ve Mülteciler Türkiye Yardım Birliği* kurulmuştur. Celal Bayar'ın 2.500 lira ile ilk bağıışı da yaptığı birliğin başkanlığı görevini ise Refik Koraltan üstlenmiştir (Cumhuriyet, 6 Ocak 1951). Ayrıca çıkarılan bir yasayla, kurumlar veya gelir vergisi mükelleflerinin 1951-1953 yılları arasında göçmen ve mülteciler ile Türkiye Yardım Birliği'ne yapacakları nakdi bağışları vergilerinden düşmesi sağlanmıştır (Resmî Gazete, S.7753 (8 Mart 1951): 809).

Birliğin ilk toplantısı 20 Aralık 1950 tarihinde Ankara'da Celal Bayar başkanlığında yapılmıştır (Zafer, 21 Aralık 1950). İlk toplantının ardından da tüm yurttaki şubeler açılmaya, yardım kampanyaları düzenlenmeye başlanmıştır (Zafer, 24 Aralık 1950). Ayrıca Birliğin uzantısı olarak da vilayetlerde valiler başkanlığında şubeleri oluşturulmuştur. Kalıcı iskân olunacakları yerlere sevk edilen göçmenlerin hayatlarını kısa sürede düzene koyarak kimsenin yardımına gerek duymadan hayatlarını idame ettirebilmeleri için de kaza, nahiye ve köylerde yardım komitesi kurulmasına karar verilmiştir (BCA, 030.18.01.02.124.83.7). Ayrıca hükümet, göçmenlere yardım

kapsamında 500 liradan fazla olan yardımların gelir vergisi dışında bırakılması için kanun teklifi hazırlamış ve teklif kısa sürede kabul edilerek yasalaşmıştır (Akşam, 6 Ocak 1951; TBMMZC, Devre IX, Cilt 4: 192-193). Birliğin genel menfaatlere yararlı dernek sayılmasından dolayı da Dünya Sağlık Örgütü tarafından bağış olarak gönderilen penisilin ve antibiyotik gibi ilaçlar gümrük vergisinden muaf tutulmuştur (BCA, 030.18.01.02.124.98.3; 030.18.01.02.124.115; 030.18.01.02.126.59.1). Demokrat Parti de milletvekillerinin göçmenler için 250'şer lira bağış yapması yönünde karar almıştır. Ayrıca göçmen pulu çıkarılarak (Milliyet, 4 Ocak 1951) piyango idaresi tarafından göçmen piyangosu düzenlenmiştir (Resmi Gazete, S.7708 (15 Ocak 1951): 387; Ulus, 11 Ocak 1951). Çekiliş sonucunda büyük ikramiye isabet eden biletin satılmadığı anlaşıncaya bu para da bağışlara ilave edilmiştir (Milliyet, 8 Mart 1951).

Merkez, Ziraat, Osmanlı ve İş Bankası'nın yanı sıra ticaret ve sanayi odaları da yardım kampanyalarına destek vermiştir (Akşam, 27 Ocak 1951).⁹ Ayrıca Türkiye'deki azınlıklar da sürece duyarsız kalmayarak yardım kampanyalarına destek olmuşlardır (Milliyet, 20 Aralık 1950; 25 Ocak 1951). Bu bağlamda Rum Patriği Athenagoras, göçmenlere Patrikhane adına 3.500 lira yardımda bulunacağını açıklamıştır (Milliyet, 20 Aralık 1950).

Toplumun hemen her kesiminin iştirak ettiği yardım kampanyalarına sanatçılar da katkıda bulunmuştur. Bu bağlamda bazı sanatçılar göçmenler menfaatine sahne olarak konserler verirken (Milliyet, 21 Ekim 1950), Muammer Karaca da düzenlediği şiir gecesinden elde edilen geliri göçmenler menfaatine sarf olunmak üzere bağışlamıştır (Milliyet, 31 Mart 1951).

Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın eşi Reşide Bayar 2 Şubat 1951 günü bilhassa Türk kadınlarına yardım kampanyalarına destek olma konusunda çağrı yaparken (Çolak, 2013: 131), Atatürk'ün kız kardeşi Makbule Atadan da 1.000 lira yardımda bulunmuştur (Milliyet, 22 Ocak 1951). Türk halkı ise imkânları çerçevesinde aynı ve nakdi olarak kampanyalara destek vermiştir (Zafer, 28 Aralık 1950). Bu aynı yardımlar arasında yiyecek, içecek, giyecek, battaniye, yatak, yakacak, hububat gibi şeyler dikkat çekmiştir. Yardım Birliği ise topladığı yardımlarla göçmenlere ev inşa ettirirken hükümet de evler için ücretsiz tomruk ve kereste verilmesi yönünde karar almıştır (BCA, 030.18.01.02.123; 030.18.01.02.124.102.8). Göçmenlerin iskân olunacağı evlerin inşasında ise daha ziyade 1951 ilkbaharında başlanmıştır. Göçmenlere yönelik

⁹ Örneğin Osmanlı Bankası göçmenlere 500 bin lira bağışta bulunmuştur (Ulus, 11 Ocak 1951; Milliyet, 17 Ocak 1951; Vakıf, 17 Ocak 1951).

evler yapılırken çiftçiler için bir oda bir ahır, esnaflar için de bir oda ve bir dükkândan ibaret olmak üzere iki ayrı konut projesi hazırlanmıştır. Ayrıca evlerin yapımında yerel malzemelerin kullanımına dikkat edilmesi, mahalli şartlara ve tiplere uygun olarak yerine göre damlı veya çatılı olarak olması, inşasında göçmenlerin de çalışarak katkıda bulunmalarının sağlanması öngörülmüştür (TBMMZC, Devre IX, Cilt 7 (9 Mayıs 1951): 145). Böylece evlerin bir an önce tamamlanmasına çalışılmıştır. Bu bağlamda 1952 Kasımına kadar 29.084 evin inşasına başlanmış olup bunların 19.293'ü tamamlanmış, geriye kalan 9.791 evin de 1952 yılı sonuna kadar tamamlanacağı açıklanmıştır (TBMMZC, Devre IX, Cilt 17 (14 Kasım 1952): 137).¹⁰ Ancak bu süreç, ülkenin kısıtlı imkânlarının yanı sıra bazı yerlerde göçmenlere mahsus olarak yeni kurulmuş olan köylerin de etkisiyle 1954 yılına kadar sürmüştür (Aydın Tarihi, S. 249 (Temmuz 1954): 34).

Göçmen ve Mültecilere Yardım Birliği de göçmen evlerinin inşası için 1951 Kasımına kadar yurt dışından 299.650, yurt içinden de 8.327.560 lira olmak üzere toplam 8.627.210 lira para toplayarak hükümete vermiştir. Bunun yanı sıra aynı dönemde 100 ton yakacak, 211 canlı hayvan, 9.639 ton yiyecek, 53.388 parça çeşitli eşya ile 111.560 parça giyim eşyası toplanmıştır. Ayrıca Kızılay da 644 bin lira değerinde muhtelif eşya yardımıyla bulunmuş ve yurt dışından da 230 ton süt tozu olmak üzere değeri 1 milyon lirayı aşan yiyecek ve eşya yardımları yapılmıştır (Resmî Gazete, S. 7946 (2 Kasım 1951): 2179).

Göçmenlerin bir taraftan kalıcı iskânları yapıp evleri inşa edilerek yaşamlarının normale dönmesi için çalışılırken bir taraftan da hayatlarını idame ettirebilmeleri konusunda yardımcı olunmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda çiftçilere toprak, tohumluk ile zirai makine, zanaatkâr olanlara da mesleklerini icra edebilmeleri için gerekli malzeme ile sermaye sağlanmaya çalışılmıştır (TBMMZC, Devre IX, Cilt 7 (9 Mayıs 1951): 143, 145). Ayrıca genelde şehir merkezine iskân edilen bu kişilere dükkân ve kredi verilmek suretiyle hem yaşamlarını daha kısa sürede düzene koymaları, hem de toplumsal katkılarının en üst düzeyde olmasına çalışılmıştır. Ancak gelenlerin ekseriyetinin çiftçi olmasından dolayı bunlara da toprak, tarım aletleri, tohum ve zirai kredi verilerek kendi ayakları üzerinde durmaları için yoğun çaba gösterilmiştir. Çiftçilere verilen toprak miktarı hanedeki birey sayısı ile verilen arazinin

¹⁰ Bursa'ya 2.671, İstanbul'a 2.236, Balıkesir'e 1.962, Seyhan'a (Adana) 1.794, Manisa'ya 1.680, Konya'ya 1.394, Ankara'ya 1.382, Tekirdağ'a 1.379, İzmir'e 1.332, Aydın'a 1.275, Eskişehir'e 1.124, Yozgat'a 1.016 ve Edirne'ye 886 ev yapılmıştır (Değerli-Karakuzu, 2016: 329).

niteliğine göre değişmiştir (BCA, 030.18.01.02.127.84.8; TBMMZC, Devre IX, Cilt 7 (9 Mayıs 1951): 145). 1952 Kasımına kadar göçmenlere verilen 5.770.000 kilo tohumluk ile 703.962 dönüm arazi ekilmiş, 18.288.935 lira da donatım ve işletme kredisi verilmiştir (TBMMZC, Devre IX, Cilt 17 (14 Kasım 1952): 137).

İskân sürecinde göçmen çocuklarının eğitimlerine devam edebilmelerini sağlamaya yönelik olarak da çözüm arayışlarına girilmiştir. Çocukların Bulgaristan'da aldıkları eğitim ile Türkiye'deki eğitimin farklı olması bu hususta sorun yaratmışsa da çocukların eğitimlerini devam ettirebilmeleri için her türlü gayret gösterilmiştir. Fakat göçmenlerin bütün aile bireyleri olarak yeni bir hayat inşa etmek zorunda kalmaları çocukların eğitim hayatını devam ettirememesine yol açmıştır. Ancak devam etmek isteyenler okullara başvuru hakkına sahip oldukları gibi bütün kırtasiye masrafları Okul Aile Birlikleri tarafından karşılanmış (Milliyet, 11 Ekim 1950), başarılı öğrencilerin parasız yatılı okuyabilmeleri için de kontenjan ayrılmıştır (Akşam, 26 Temmuz 1951; Cumhuriyet, 16 Eylül 1951).

Göçmenlerin iskân sürecinin maddi külfeti Türkiye tarafından karşılanmıştır. Bilhassa Türk halkı göstermiş olduğu toplumsal dayanışmayla göçmenlerin iskânı ile iskân edildikleri yere uyum sağlamaları konusunda büyük destek vermiştir. Bunun yanı sıra çok önemli miktarda olmamakla birlikte dış yardım da olmuştur. Bu bağlamda en önemli dış destek Amerika'dan gelmiştir. Amerika, göçmenler için sarf edilmek üzere Marshall yardımı kapsamında 30 milyon lira göndermiştir (Yeni Edirne, 16 Ocak 1951; 26 Ocak 1951). Amerika'nın yaptığı bu yardım, İkinci Dünya Savaşı sonrasında kendisine Batı bloğunda yer bulmaya çalışan Türkiye'de büyük memnuniyet yaratarak Amerika'ya karşı olan sempatinin artmasına yol açmıştır (Akşam, 1 Ocak 1951; 18 Ocak 1951; Çolak, 2013: 130). Amerika'nın yanı sıra İngiltere, Batı Almanya, İtalya, İsviçre, Kanada, Fransa, Mısır, Brezilya, Yeni Zelanda ve Hollanda gibi ülkeler ile Amerikan Kızılhaç Teşkilatı, Amerikan Ekonomik İşbirliği İdaresi, İngiliz Kızılhaç Teşkilatı, Dünya Kiliseler Konseyi ve Dünya Sağlık Örgütü gibi uluslararası kurumlarda göçmenlere ayni ve nakdi yardımda bulunmuştur (Akşam, 24 Eylül 1950; Yeni Edirne, 9 Aralık 1950; 13 Temmuz 1951; 17 Temmuz 1951; Çolak, 2013: 131).

BÖLÜM III

3. SEYHAN'A İSKÂN EDİLEN BULGARİSTAN TÜRKLERİ (1950-1951)

3.1. Bulgaristan Türklerinin Göç Kararı Almaları ve Türkiye'ye Gelişleri

Bulgaristan Türklerinin 1950-1951 yıllarındaki Türkiye'ye yönelik göçünde, İkinci Dünya Savaşı sonrasında Bulgaristan'da yaşanan rejim değişikliği önemli rol oynamıştır. Zira yaşanan rejim değişikliğiyle birlikte Türkler açısından sıkıntılı günler başlamıştır. Yeni rejimin bilhassa Bulgar ulusu yaratma düşüncesiyle birlikte azınlıkların etnik ve dini kimliğini ortadan kaldırmaya çalışması, özel mülkiyete son vererek toprakları devletleştirmesi ile vergileri artırması gibi uygulamalar ülkedeki en büyük azınlık olan ve büyük kısmı çiftçilikle yaşamını idam ettiren Türklerin yaşamlarının tamamen değişmesine yol açmıştır. Bilhassa yeni rejimin horozdan yumurta, tekeden ve öküzden süt istemek gibi garip ve akıl dışı uygulamaları, tarlalara baskın yaparak mahsulün çoğuna vergi adı altında el koyması Türkler açısından hayatı çekilmez bir hale getirmiştir (Mehmet Sakarya, kişisel görüşme, Mart 2022). Bunun üzerine Türkler, yaşadıkları haksızlıklara karşı farklı çözüm yolları olarak vergi memurları geleceği zaman hayvanların bir kısmını saklamış (Emine Karaman, kişisel görüşme, Mayıs 2022¹¹; Mehmet Çoban, kişisel görüşme, Nisan 2022; Habibe Coşkunsel, kişisel görüşme, Nisan 2022¹²; Hüseyin Çoban, kişisel görüşme, Nisan 2022; Fatma Çoban, kişisel görüşme, Nisan 2022¹³; Emine Bahar, kişisel görüşme, Nisan 2022¹⁴), mahsulün bir kısmını saklamak için evin içine ikinci bir duvar örmüş (Emine Akarsu, kişisel görüşme, Nisan 2022¹⁵; Sabit Akarsu, kişisel görüşme, Nisan 2022), çukur kazmış (Hasan Kurtulmuş, kişisel görüşme, Mayıs 2022), samanın içine gizlemiş (Fatma Yapıcı, kişisel görüşme, Nisan 2022)¹⁶ veya kuyulara koymuştur (Âdem Hâkim, kişisel görüşme, Nisan 2022; Emine Bahar, kişisel görüşme, Nisan 2022).

Bunlara ilave olarak toplumun kanaat önderi konumundaki kişilerin cezaevine atılmaya başlanması, isimlerin değiştirilmesi, camilerin kapatılması, din adamlarına

¹¹ Evlenince Tarakçı soyadını almış. Emine Karaman, çocuklara sütün yeterli gelmemesi üzerine vergi memurlarından bir koyun saklayan annesinin, durumun anlaşılması üzerine ciddi derecede şiddet gördüğünü belirtmiştir (Emine Karaman, kişisel görüşme, Mayıs 2022).

¹² Evlenince Çoban soyadını almış.

¹³ Evlenince Süremez soyadını almış.

¹⁴ Evlenince Yavaş soyadını almış.

¹⁵ Evlenince Yaşar soyadını almış.

¹⁶ Evlenince Ateş soyadını almış.

baskı yapılması, Türkçenin yasaklanması (Mehmet Tenekeci, kişisel görüşme, Ekim 2021; İbrahim Yenice, kişisel görüşme, Nisan 2022) askere alınan Türk gençlerine devlete isyan eder düşüncesiyle silah verilmeyerek ayrımcılık yapılması, yine bu gençlerin taş ocağı, yol yapımı gibi ağır işlerde çalıştırılması, hatta günlük kotayı doldurmak adına geceleri el feneri ile çalışmak zorunda kalmaları gibi ayrımcı ve dışlayıcı uygulamalar nedeniyle Bulgaristan'da daha fazla kalamayacaklarına kanaat getirmişlerdir. Ancak pasaport almak istediklerinde üzerinizde herhangi bir gayrimenkul olmaması gerekiyor uyarısıyla karşılaşmışlardır. Fakat gayrimenkulleri başta olmak üzere bütün mallarını ve mülklerini satmak istediklerinde alacak kimseyi bulamamışlardır. Bunun üzerine bütün mallarını ve mülklerini Türkiye'ye gelmeyi düşünmeyen komşuları veya akrabalarına devretmek istemişler ancak onlar da aldıkları mallardan dolayı vergi vermek zorunda kalacaklarından ve bu vergileri ödemek için de daha çok çalışmak zorunda kalacaklarını bildiklerinden almak istememişlerdir (Habibe Aşçı, kişisel görüşme, Nisan 2022; Haşim Eker, kişisel görüşme, Nisan 2022; Emine Karaman, kişisel görüşme, Mayıs 2022). Hatta elde ettikleri mahsul ödeyecekleri vergiyi karşılamadığında komşularından borca mahsul almak zorunda dahi kalmışlar (Haşim Eker, kişisel görüşme, Nisan 2022). Bunun üzerine bütün mallarını ve mülklerini yok pahasına Bulgarlara satmak zorunda kalmışlar. Ancak onlar da bu malları alma konusunda gönülsüz davranarak adeta ölü fiyatına almaya çalışmışlar (Emine Akarsu, kişisel görüşme, Nisan 2022; Sabit Akarsu, kişisel görüşme, Nisan 2022; Halil Durmaz, kişisel görüşme, Nisan 2022; Ali Yaman, kişisel görüşme, Nisan 2022; Murat Kıyak, kişisel görüşme, Nisan 2022; İsmail Yurtsever, kişisel görüşme, Eylül 2021; Ahmet Koç, kişisel görüşme, Şubat 2022; Hakkı Yılmaz, kişisel görüşme, Şubat 2022; Basri Kovancı, kişisel görüşme, Nisan 2022). Başka çaresi olmayan Türklerden mallarını ölü fiyatına satmayı başaranlardan o parayı dahi alamayanlar (Emine Bahar, kişisel görüşme, Nisan 2022) olduğu gibi mallarını mülklerini satmak şöyle dursun sattığına dair evraka imza attırabilmek için üste para veren dahi olmuş (Seyit Ali Kayışoğlu, kişisel görüşme, Mayıs 2022). Bazı göçmenler hayvanlarını kuzine soba gibi eşyalarla değiştirirken bazıları da hayvanlarının önüne yiyecek koyarak yola çıkmak zorunda kalmış (İsmail Yurtsever, kişisel görüşme, Eylül 2021; Emine Bahar, kişisel görüşme, Nisan 2022; Zülbiye Tenekeci, kişisel görüşme, Ekim 2021; Lutfiye Deniz, kişisel görüşme, Şubat 2022). Hayvanlarını keserek yanlarında getirmek istediklerinde ise Bulgar yetkililer izin vermediği için ancak gizli olarak

yapabilmişler. Aksi takdirde hem ceza ödemek zorunda kalmışlar hem de pasaportlarına el konulmuş (Murat Kıyak, kişisel görüşme, Nisan 2022).

Pasaportunu alanlar, yatak, yorgan, bir miktar giysi ile birkaç parça mutfak eşyası koydukları bir tahta sandıkla yola çıkmışlardır.¹⁷ Bunun yanı sıra çok istisna olmakla birlikte kağıt, turşu fiçisi, camızların üstüne örtmeye yarayan çul (Şaban Kılıç, kişisel görüşme, Mayıs 2022), hayvan tımarlamaya yarayan tarak (Mehmet Tarakçı, kişisel görüşme, Mayıs 2022), kuzine soba, çekiç, keski (Mehmet Çoban, kişisel görüşme, Nisan 2022; Mehmet Tenekeci, kişisel görüşme, Ekim 2021), hamur teknesi, banyo teknesi, cam damacana (Kadir Güngör, kişisel görüşme, Nisan 2022), tahta kapı ve pencere gibi şeyler getiren de olmuştur (Ahmet Koç, kişisel görüşme, Şubat 2022). Ancak Bulgarların yeni olan sobaya el koyacağını bildiklerinden dolayı üzerinde ateş yakılarak eski bir görünüm alması sağlanmıştır (Murat Kıyak, kişisel görüşme, Nisan 2022; Hakkı Mertol, kişisel görüşme, Nisan 2022).¹⁸

Göçmenler yolculuk sırasında yemek için genellikle ekmek ile peynirden oluşan bir miktar erzak almışlar.¹⁹ Bunun yanı sıra kurumuş et, tarhana gibi yiyecekler alan da olmuş (Mehmet Çoban, kişisel görüşme, Nisan 2022; Habibe Coşkunsel, kişisel görüşme, Nisan 2022; Hüseyin Çoban, kişisel görüşme, Nisan 2022; Fatma Çoban, kişisel görüşme, Nisan 2022).

Göçmenler, yaşadıkları yerlerden akrabalarının yardımıyla veya ücreti mukabilinde öküz ve at arabası ile kamyonu yükledikleri eşyalarla en yakın tren

¹⁷ Alan araştırması sırasında Türklerin tamamının yanlarına bu tarz eşyalar alarak yola çıktıkları tespit edilmiştir. Ancak pasaport alınması yola çıkabilecekleri anlamına gelmemiştir. Nitekim Karnabat'tan yola çıkan Mehmet Çoban ve ailesi istasyona geldiklerinde geçişin kapandığını öğrenince ne zaman açılacağı belli olmadığı için 6 aylığına bir depo kiralayarak eşyalarını buraya koyarak köye geri dönmüşler. Ancak gideceğiz diye tarlaları ekmediklerinden ve eşyalarını da yanlarına aldıklarından komşularının yardımıyla yaşamlarını sürdürmek zorunda kalmışlar, geçiş serbest hale gelince de yola çıkmışlar (Mehmet Çoban, kişisel görüşme, Nisan 2022; Hüseyin Çoban, kişisel görüşme, Nisan 2022; Fatma Çoban, kişisel görüşme, Nisan 2022). Köye geri dönenlerden Fatma Çoban ve ailesi ise babanın taşocağında çalışarak kazandıklarıyla idare ettikleri gibi istasyona geldiklerinde eşyaları daha önce yola çıkmak zorunda olduğu için yerde yatmak zorunda kalmışlar (Fatma Çoban, kişisel görüşme, Nisan 2022). Karnabat'a gelerek 6 ay beklemek zorunda kalanlardan birisi de ev kiralayarak şehirde kalmayı tercih eden Ahmet Süremez ve ailesidir. Ancak ev sahipleri kira almadığı gibi benzin istasyonunda babaya iş vermiş, gaz lambaları için günlük gazın yanı sıra sütünü kullanmaları için bir de keçi verdiğinden aile rahat etmiştir (Ahmet Süremez, kişisel görüşme, Nisan 2022). Hakkı Yılmaz ve ailesi ise eşyalarını trene teslim ettikten bir gün sonra göçün durması üzerine köylerine dönerek iki ay komşularının desteğiyle idare etmek zorunda kalmışlar. Bu esnada Bulgar hükümetinin arazilerinizi ekmeden gidemezsiniz demesi üzerine de komşularının yardımıyla bütün tarlalarını ekmek zorunda kalmışlar (Hakkı Yılmaz, kişisel görüşme, Şubat 2022).

¹⁸ Nitekim Mecit Sağır ve ailesinin getirmekte olduğu dikiş makinasına Bulgarlar sınırda el koymuş (Mecit Sağır, kişisel görüşme, Nisan 2022).

¹⁹ Örneğin yolculuk sırasında yemek üzere hayvanlarından birini kesen Talip Akarsu, hayvan kestiklerinin Bulgar yetkililere ihbar edilmesi üzerine aylarca cezaevinde kaldığından eşi ile iki çocuğu kendi olmadan Türkiye'ye gelmek zorunda kalmış (Emine Akarsu, kişisel görüşme, Nisan 2022; Sabit Akarsu, kişisel görüşme, Nisan 2022).

istasyonuna ulaşmışlar. Bu esnada iki ülke arasındaki ilişkinin seyrine göre aynı gün veya birkaç gün içinde eşyalarını trene yüklemişler. Genelde sandık içinde gönderilen eşyaların üzerine adları ile ailelerin lakaplarını yazan Türkler, eşyaları taşıyan trenin yola çıkmasından sonra da farklı bir trene binerek yola çıkmışlar. Ancak iki ülke arasında sorun varsa trenle eşya göndermek veya hareket etmek imkânsız hale gelmiştir. Örneğin iki ülke ilişkisinin gerildiği bir dönemde Şumnu'dan gelmek isteyenler, yola çıkabilmek için tekrar izin verilmesini beklemişlerdir. Böyle bir durumda eşyalarını istasyona yakın kiraladıkları depolarda muhafaza altına alarak tekrar köylerine dönmek zorunda kalmışlar. Ancak eşyalarını dağıttıkları, yanlarına aldıklarını da depoya koyduklarından tekrar yola çıkıncaya kadar komşularının verdikleri eşyaları kullandıkları gibi tarlalarda çalışarak kazandıklarıyla veya geride bıraktıkları ağaçların meyvelerini, tarlalarının mahsullerini yiyerek hayatlarını idame ettirmişlerdir.

Genelde hayvan taşınan vagonlarla Mustafapaşa'ya gelen Türkler, buradan da Türkiye trenine binmişlerdir. Ancak duruma göre aynı gün trene bindikleri gibi birkaç gün beklemek zorunda kaldıkları da olmuştur. Böyle durumda ya misafirhanede ya da Osmanlı döneminden kalma ahırlarda kalmışlardır (Habibe Aşçı, kişisel görüşme, Nisan 2022; Zülbiye Cengiz, kişisel görüşme, Mayıs 2022²⁰; Şaban Kılıç, kişisel görüşme, Mayıs 2022; Seyit Ali Kayışoğlu, kişisel görüşme, Mayıs 2022; Remziye Yılmaz, kişisel görüşme, Nisan 2022; Mecit Sağır, kişisel görüşme, Nisan 2022; Âdem Hâkim, kişisel görüşme, Nisan 2022; Şaban Nalbant, kişisel görüşme, Şubat 2022; Yusuf Çömez, kişisel görüşme, Şubat 2022; Sevdije Kırmızı, kişisel görüşme, Mart 2022²¹; Hakkı Yılmaz, kişisel görüşme, Şubat 2022). Hatta bu esnada 1 aya kadar beklemek zorunda kalanlar da olmuştur (Murat Kıyak, kişisel görüşme, Nisan 2022; Ahmet Koç, kişisel görüşme, Şubat 2022).²²

Bulgar yetkililer, Mustafapaşa'ya gelen Türklerin üstleri ile sandıklarını arayarak para ve altın gibi değerli şeyleri götürmelerine izin vermemişlerdir (Hüseyin Kuş, kişisel görüşme, Nisan 2022).²³ Bundan dolayı Türkler, trene bindikleri zaman yanlarındaki paraları bir nevi sevinç gösterisi olarak saçmışlar, Türklerin bu şekilde

²⁰ Evlenince Eyüpoğlu soyadını almış.

²¹ Evlenince Kırılmaz soyadını almış.

²² Uzun süre beklemek zorunda kalan göçmenler, tuttıkları barakalarda yanlarında getirdiklerini yiyerek sınırın açılmasını beklemişler (Murat Kıyak, kişisel görüşme, Nisan 2022).

²³ Üst arama işi zaman zaman o kadar abartılmış ki yemek amacıyla alınan tavukların içi dahi aranmış (Seyit Ali Kayışoğlu, kişisel görüşme, Mayıs 2022), hatta sandıklardaki kitaplara da el koymuşlar (Makbule Babacan, kişisel görüşme, Nisan 2022).

davrandığını bilen Bulgarlar da bu paraları toplamışlar. Paraların savrulmasında duyulan sevincin yanı sıra Bulgar parasının Türkiye’de kullanılmaması da etkili olmuştur. Zira yanlarında para getirmek için çaba gösteren çok az kimse olmuştur.²⁴ Bunun yanı sıra Bulgaristan parasının Türkiye’de kullanılmadığını bilmediği için çeşitli yöntemlerle para getirmeye çalışan olduğu gibi²⁵, bir gün geri dönecek olursam lazım olur düşüncesiyle saklayan da olmuştur.²⁶ Buna karşın dünyanın her tarafında geçerli bir emtia olmasından dolayı altın getirmeye çalışanlar çok olmuştur. Bu bağlamda yanlarındaki altınları ekmeğin (Fatma Karaoğlu, kişisel görüşme, Nisan 2022)²⁷, yolda yemek için yaptıkları dolmanın (Selime Aydın, kişisel görüşme, Nisan 2022)²⁸, kıyafetlerin vatıklarının (Murat Kıyak, kişisel görüşme, Nisan 2022), ayakkabıların veya bastonların içine saklamışlar (Mehmet Çoban, kişisel görüşme, Nisan 2022). Bunun yanı sıra katlanır yemek masasının tahtasını sökerek altını oyup içine altın koyarak üstünü sakızla kapatan, yemek sinisinin kenarını açarak içine yerleştiren (Şaban Kılıç, kişisel görüşme, Mayıs 2022), yastığın içine diken (Fatma Çoban, kişisel görüşme, Nisan 2022), sandığı oyup içine koyarak üzerini balmumu ile kapatan (Âdem Hâkim, kişisel görüşme, Nisan 2022) ve dibeğe saklayarak getirmeye çalışanlar olmuştur (Lütfiye Deniz, kişisel görüşme, Şubat 2022).

Mustafapaşa’da trenle Edirne’ye gelen göçmenler, evraklarının kontrol edilmesinden sonra sağlık taramasından geçirilmişler, bu esnada aşı yapılarak DDT²⁹ ile ilaçlanmışlar (Emine Akarsu, kişisel görüşme, Nisan 2022; Sabit Akarsu, kişisel görüşme, Nisan 2022; Zülbiye Cengiz, kişisel görüşme, Mayıs 2022; Şaban Kılıç, kişisel görüşme, Mayıs 2022; Seyit Ali Kayışoğlu, kişisel görüşme, Mayıs 2022; Murat Kıyak, kişisel görüşme, Nisan 2022; Fatma Çoban, kişisel görüşme, Nisan 2022;

²⁴ Bunlardan birisi de Kadirli’nin Kümbet köyünde yaşayan Remzi Dönmez’in ailesidir. Aile, komple yağ ile kapladığı parayı tencerenin içine koyarak getirmiştir. Fakat Bulgar parasının Türkiye’de karşılığı olmadığı için işlerine yaramamış (Remzi Dönmez, kişisel görüşme, Mayıs 2022). Tuzla’ya iskân olunan Mehmet Çoban ve ailesi de bellerine sardıkları kuşağın içerisinde bir miktar para getirmişse de Türkiye’de karşılığı olmadığı için kullanamamışlar (Mehmet Çoban, kişisel görüşme, Nisan 2022).

²⁵ Örneğin yanlarına aldıkları hasırın içine koydukları bir miktar parayı getiren olmuşsa da paranın hasırın rengini alarak bozulmasından dolayı Türkiye’ye gelince atmışlar (Ali Yaman, kişisel görüşme, Nisan 2022).

²⁶ Ceyhan’ın Irmaklı köyüne iskân olunan Halil Yapıcı ve ailesi, Bulgarlar paralara el koyacak şayiası yayılınca gelmeden önce sattıkları hayvanların parasını bir ağacın dibine gömmüş. Yıllar sonra köylerine gittiklerinde evlerine yerleşen Bulgar ailenin ağacı kesince parayı bulduğunu ancak uzun süre sonra buldukları ve bu esnada paralar tedavülden kalktığı için kullanamadıklarını öğrenmişler (Halil Yapıcı, kişisel görüşme, Nisan 2022).

²⁷ Evlenince Yavaş soyadını almış.

²⁸ Evlenince Kamburoğlu soyadını almış.

²⁹ DDT (Dikloro Difenil Drikloroetan): 1939 yılında keşfedilmiş olup zehirli bir böcek ilacıdır. Sıtmanın yanı sıra bitle mücadelede de yaygın olarak kullanılmıştır (Tuğluoğlu, 2008: 358).

Ahmet Süremez, kişisel görüşme, Nisan 2022; Nefise Sevindi, kişisel görüşme, Nisan 2022³⁰; İsmail Yurtsever, kişisel görüşme, Eylül 2021; Murat Çoban, kişisel görüşme, Şubat 2022; Ahmet Koç, kişisel görüşme, Şubat 2022; Hakkı Yılmaz, kişisel görüşme, Şubat 2022; Yusuf Çömez, kişisel görüşme, Şubat 2022; Fatma Kırılmaz, kişisel görüşme, Şubat 2022; İsmail Kırılmaz, kişisel görüşme, Mart 2022; Hatice Şaşar, kişisel görüşme, Mart 2022³¹; İbrahim Yenice, kişisel görüşme, Nisan 2022). Ancak bu işlemin herkese yapılmadığı anlaşılmaktadır. Zira alan araştırması sırasında bir kısım göçmen kesin olarak böyle bir işlemin yapılıp yapılmadığını hatırlamadığını, bir kısmı yapılmadığını, bir kısmı ise sadece aş yapıldığını ifade etmiştir (Hasan Kavcu, kişisel görüşme, Mayıs 2022; Emine Karaman, kişisel görüşme, Mayıs 2022³²; Mehmet Tarakçı, kişisel görüşme, Mayıs 2022; Mehmet Çoban, kişisel görüşme, Nisan 2022; Habibe Coşkunsel, kişisel görüşme, Nisan 2022; Hüseyin Çoban, kişisel görüşme, Nisan 2022; Emine Durmaz, kişisel görüşme, Nisan 2022³³; Hüseyin Kuş, kişisel görüşme, Nisan 2022; Fatma Karaoğlu, kişisel görüşme, Nisan 2022; Emine Bahar, kişisel görüşme, Nisan 2022; Fatma Yapıcı, kişisel görüşme, Nisan 2022³⁴; Sevdice Kırmızı, kişisel görüşme, Mart 2022; Mehmet Kahraman, kişisel görüşme, Şubat 2022).

Göçmenler Edirne’de genelde birkaç gün kalmışlar, istisna olmakla birlikte bu süreyi aşanlar da olmuş (Emine Karaman, kişisel görüşme, Mayıs 2022; Murat Kıyak, kişisel görüşme, Nisan 2022; Mehmet Çoban, kişisel görüşme, Nisan 2022; Habibe Coşkunsel, kişisel görüşme, Nisan 2022; Fatma Çoban, kişisel görüşme, Nisan 2022; Fatma Çoban, kişisel görüşme, Nisan 2022; Nefise Sevindi, kişisel görüşme, Nisan 2022; Fatma Karaoğlu, kişisel görüşme, Nisan 2022; Emine Bahar, kişisel görüşme, Nisan 2022; Bekir Deniz, kişisel görüşme, Ekim 2021; Ahmet Koç, kişisel görüşme, Şubat 2022; Fatma Kırılmaz, kişisel görüşme, Şubat 2022; İsmail Kırılmaz, kişisel görüşme, Mart 2022; Emine Pangal, kişisel görüşme, Nisan 2022³⁵; Hakkı Mertol, kişisel görüşme, Nisan 2022; Kadir Güngör, kişisel görüşme, Nisan 2022; Hüsnü Yenice, kişisel görüşme, Nisan 2022).³⁶ Bu sırada misafirhane veya askeri kışlada

³⁰ Evlenince Üzülmüş soyadını almış.

³¹ Evlenince Biçer soyadını almış.

³² Evlenince Kara soyadını almış.

³³ Evlenince Eker soyadını almış.

³⁴ Evlenince Ateş soyadını almış.

³⁵ Evlenince Akkaş soyadını almış.

³⁶ Örneğin Kadirli’ye iskân olunan Murat Kıyak ve ailesi 1 ay kalmış (Murat Kıyak, kişisel görüşme, Nisan 2022).

kalmışlar, her türlü yeme içme ihtiyaçları Kızılay tarafından karşılanmış³⁷, kıyafet ihtiyacı olanlara kıyafet, hamile olan kadınlara da içinde bebek kıyafetleri ile battaniye gibi eşyaların olduğu bir paket verilmiştir.

Ücreti ödenerek trene yüklenen eşyalar genelde ayrı bir trenle gelmiştir (Mehmet Çoban, kişisel görüşme, Nisan 2022; Haşim Eker, kişisel görüşme, Nisan 2022; Habibe Coşkunsel, kişisel görüşme, Nisan 2022; Fatma Çoban, kişisel görüşme, Nisan 2022). Bu nedenle herkesin sandığının üzerine Bulgaristan'daki lakabı yazılmış, Edirne'de soy isim aldığı da lakaplar ile soy isimlerin eşleştirmesi yapılmak suretiyle sandıklar göçmenlerin iskân yerlerine gönderilmiştir (İsmail Kurtuluş, kişisel görüşme, Nisan 2022).

Göçmenlerin Edirne'de kaydı yapıldıktan sonra bu dönemde Bulgaristan'da soy isim kullanılmadığı için her aileye soy isim verilerek iskân yeri belirlenmiştir. Soyadı verilirken de hane reislerinin fiziksel ve psikolojik durumları, geldikleri yerdeki lakapları, ya da köylerinin adı gibi birçok faktörün göz önünde bulundurulduğu anlaşılmaktadır.

Örneğin çok güçlü, becerikli ve mücadeleci görünen birisine *Yaman* (Ali Yaman, kişisel görüşme, Nisan 2022), aile reisinden mahrum olarak gelen ve reisimiz daha sonra gelecek diyen bir aileye devamı var anlamında *Akarsu* (Emine Akarsu, kişisel görüşme, Nisan 2022; Sabit Akarsu, kişisel görüşme, Nisan 2022), çok hareketli birisine *Durmaz* (Halil Durmaz, kişisel görüşme, Nisan 2022), pehlivan olan dedesi güreşirken rakibine kayış gibi dolandığı için kayış lakabıyla anılan birisine *Kayış* (Seyit Ali Kayışoğlu, kişisel görüşme, Mayıs 2022), ailede hoca çok olduğu için *Sofuoğlu* (Emine Sofuoğlu, kişisel görüşme, Mayıs 2022)³⁸, bir daha Bulgaristan'a dönmem dediği için *Dönmez* (Remzi Dönmez, kişisel görüşme, Mayıs 2022), Bulgaristan'dan kurtulduğu için *Kurtulmuş* (Hasan Kurtulmuş, kişisel görüşme, Mayıs 2022) ve *Kurtuluş* (İsmail Kurtuluş, kişisel görüşme, Nisan 2022), babası sınırdan geçerken çok güzel türkü söylediği için *Şenses* (Yusuf Şenses, kişisel görüşme, Mayıs 2022), meslek olarak hayvan tıraşı yapan birisine *Tarakçı* (Mehmet Tarakçı, kişisel görüşme, Mayıs 2022), çobanlık yaptığı için *Çoban* (Mehmet Çoban, kişisel görüşme, Nisan 2022; Fatma Çoban, kişisel görüşme, Nisan 2022; Murat Çoban, kişisel görüşme, Şubat 2022), Bulgarlardan dayak yediği için elleri tuhaf hareket edip ağzından sel aktığı için

³⁷ Bu sırada verilen zeytini erik hoşafı sanıp yemeye teşebbüs eden olmuşa da hoşaf olmadığını fark edince atmış (Mehmet Çoban, kişisel görüşme, Nisan 2022). Fatma Çoban, Edirne'de kadınların yemek yapmaya yardım ettiklerini ifade etmiştir (Fatma Çoban, kişisel görüşme, Nisan 2022).

³⁸ Evlenince Kayışoğlu soyadını almış.

coşmuş anlamında *Coşkunsel* (Habibe Coşkunsel, kişisel görüşme, Nisan 2022), Türkiye'ye geldiği için sevinen birisine *Sevindi* (Ayşe Sevindi, kişisel görüşme, Nisan 2022³⁹), pasaportu çıkmayan aile reisi geride kaldığı için üzülenlere *Üzülmüş* (Nefise Sevindi, kişisel görüşme, Nisan 2022), lakapları kamburlar olduğu için *Kamburoğlu* (Selime Aydın, kişisel görüşme, Nisan 2022),⁴⁰ çok yavaş hareket ettiği için *Yavaş* (Emine Bahar, kişisel görüşme, Nisan 2022), inşaat ustasına *Yapıcı* (Halil Yapıcı, kişisel görüşme, Nisan 2022; Fatma Yapıcı, kişisel görüşme, Nisan 2022), tornacılık yaptığı için *Çelik* (Tevfik Çelik, kişisel görüşme, Nisan 2022), mesleği sorulunca çiftçiyim, ekerim diyen birisine *Eker* (Emine Durmaz, kişisel görüşme, Nisan 2022), mesleği olan tenekeçilikten dolayı *Tenekeci* (Mehmet Tenekeci, kişisel görüşme, Ekim 2021), nalbantlık yapan birisine *Nalbant* (Şaban Nalbant, kişisel görüşme, Şubat 2022), avcı birisine *Avcı* (Ömer Avcı, kişisel görüşme, Nisan 2022), arıcı olan dedesinden dolayı *Kovancı* (Basri Kovancı, kişisel görüşme, Nisan 2022), zambak seven birisine *Zambak* (Murat Çoban, kişisel görüşme, Şubat 2022) gibi soy isimler verilmiştir. Bunun yanı sıra parçalanmış olarak geldikleri veya Edirne'deki işlemleri aynı anda yapılmadığı için farklı soy isim alan birçok aile olmuştur. Bunun yanı sıra soy isim alan göçmenlerin Bulgaristan'daki lakaplarının karşısına aldıkları soy isimler yazılarak oluşturulan liste doğrultusunda da Edirne'ye ulaşan eşyalar sahiplerine rahatça ulaştırılabilmektedir.

İskân yerleri belirlenirken şehrin ihtiyaçlarının yanı sıra göçmenlerin talepleri de dikkate alınmıştır. Bu bağlamda göçmenlere gitmek istedikleri bir yer olup olmadığı sorulmuştur.⁴¹ Çünkü Türkiye, 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı'ndan itibaren Bulgaristan'dan göç almıştır. Hatta cumhuriyetin ilk yıllarından ve bilhassa da 1930'lu yılların ikinci yarısından itibaren de Bulgaristan'dan yoğun Türk göçü gerçekleşmiştir. Bundan dolayı yeni gelen göçmenlere, kısa sürede düzen kurabilmeleri amacıyla iskâna gönüllü oldukları yer olup olmadığı sorusu yöneltilmiştir. Bir kısım göçmen, kendilerinden önce gelen ve irtibat halinde oldukları akrabası ve köylüsünün olduğu yerleri tercih ederken büyük bir kısmı devlet nasıl uygun görürse oraya giderim şeklinde cevap vermiştir. Ancak bölünmüş ailelerin süreç içerisinde birbirinden haberdar olduklarında aynı yerlere toplandıkları görülmektedir. Aslında göçmenler iskân olunurken akraba olan veya aynı yerden gelen insanlar bir araya iskân edilmeye

³⁹ Evlenince Önder soyadını almış.

⁴⁰ Evlenince Kamburoğlu soyadını almış.

⁴¹ Örneğin iskân yerinin havasının Bulgaristan'a benzemesini isteyen bir aile Sivas'a iskân edilmiş (Seyit Ali Kayışoğlu, kişisel görüşme, Mayıs 2022).

çalışılmıştır. Böylece insanların bulundukları çevreye daha kolay uyum sağlamaları ve birbirlerine destek olmaları amaçlanmıştır. Fakat farklı tarihte gelmeleri, iletişim imkânının çok kısıtlı olması ve zaman zaman göçün yoğunlaşması gibi nedenlerden dolayı aileler parçalanmıştır. Ancak ilerleyen süreçte bunlardan arzu edenler yine bir araya gelebilmiştir. 1950-1951 yıllarında Seyhan'a yerleşenlere bakıldığında kendilerinden önce bölgeye gelen akrabaları olduğu gibi çoğunluğun devlet nasıl uygun görürse oraya giderim şeklinde bölgeye geldiği görülmektedir. Örneğin Talip Akarsu'nun ailesine iskân yerlerinin Sivas olduğu ifade edilmiştir. Ancak bu sırada çocuklardan Sabit'in sürekli ağlaması üzerine memurlar neden ağladığını sorunca, iki ay önce Türkiye'ye gelen ve Seyhan'a iskân olunan dedesini istiyor cevabı üzerine memurlar ailenin iskân yerini Seyhan olarak değiştirmiştir (Sabit Akarsu, kişisel görüşme, Nisan 2022), Mustafa Durmaz ve ailesinin iskân yeri Kayseri olmasına rağmen daha önce Türkiye'ye gelen bacanağının Mustafabeyli'ye iskân edildiğini söylemesi üzerine iskân yeri Mustafabeyli olarak değiştirilmiştir.

İşlemleri tamamlanıncaya kadar Edirne'de misafirhanede kalan göçmenler, iskân yerlerinin belli olmasından sonra yerleşecekleri vilayetlere sevk edilmişlerdir. Göçmenlerin iskân edildiği vilayetlerden birisi de Seyhan'dır. Seyhan'a gelmek için Edirne'den trenle veya istisna olmakla birlikte kamyonla (Ahmet Koç, kişisel görüşme, Şubat 2022) İstanbul'a gelen göçmenler, duruma göre burada birkaç gün ile 1 haftaya kadar uzayan sürelerde misafirhanelere yerleştirilmişler (Ahmet Koç, kişisel görüşme, Şubat 2022; Hakkı Mertol, kişisel görüşme, Nisan 2022). Buradan vapurla Haydarpaşa'ya gelen göçmenler⁴², yük taşımada kullanılan vagonlarda Seyhan'a doğru hareket etmişlerdir. Bu esnada kendilerine, yolda yemeleri için zeytin, peynir ve ekmekten oluşan bir miktar yiyecek verilmiştir. Göçmenler yolculukları sırasında Bulgaristan'dan gelirken getirdikleri yiyecekler ile kendilerine verilen bu yiyecekleri tüketmişler. Ancak zeytini önceden bilen birkaç kişi istisna olmak üzere yemeyerek trenden atmışlar.

Göçmenler Seyhan'a genellikle trenle gelmişler. Bunun yanı sıra çok istisna olmakla birlikte karayolu ve denizyoluyla gelenler de olmuş. Ancak tespit edebildiğimiz kadarıyla bu şekilde gelen birkaç haneden ibarettir.

⁴² İstisna olmakla birlikte Edirne'den İstanbul'a otobüsle gelen olduğu (Emine Karaman, kişisel görüşme, Mayıs 2022) gibi geçici iskân yeri Hatay olanlar da İstanbul'dan gemiyle gitmiş. Hatay'a gidenlerden Çukurova'ya yerleşen de olmuştur. Bunlardan birisi de Ceyhan Narlıören'e iskân olan Yusuf Şenses ile ailesidir (Yusuf Şenses, kişisel görüşme, Mayıs 2022).

3.2. Bulgaristan Türklerinin Edirne'den Seyhan'a Gelişleri

Merkez kazası Adana olan Seyhan vilayeti⁴³, Osmanlı'nın son döneminden itibaren gerek çalışma imkânı gerekse de nüfus yoğunluğunun az olmasından dolayı göçmenlerin yoğun olarak iskân edildiği bir vilayettir. Hatta bu özelliğini cumhuriyet döneminde de devam ettirmiştir. Nitekim 1950-1951 yılında yurda gelecek olan Bulgaristan Türklerinin iskânı için belirlenen 40 vilayet arasında yer almıştır.⁴⁴ Seyhan'ın iskân yeri olarak belirlenmesiyle birlikte iskân işlemini gerçekleştirmek üzere TBMM Başkanı Refik Koraltan'ın başkanlığında Ankara'da kurulan Milli Yardım Komitesi'nin Seyhan şubesi tesis edilmiştir (Arslan, 2012: 339).⁴⁵ Başkanlığını Ahmet Kınık, İkinci Başkanlığını Daniş Arıkoğlu, Sekreterliğini Ahmet Özbey ile Muhasipliğini Zahit Akdağ'ın yürüttüğü heyetin teşekkül etmesini müteakiben yapılan açıklamada (Yeni Adana, 5 Ocak 1951), Göçmenlere Yardım Komitesi'nin belirlediği esaslar doğrultusunda faaliyetler yürütüleceği ifade edilmiştir (Türk Sözü, 3 Ocak 1951).

Seyhan'da, göçmenleri karşılamak ve iskânlarını yapmak için hazırlıklar devam ederken Edirne'deki işlemleri biten göçmenler öncelikle trenle İstanbul'a gelmişler. Duruma göre İstanbul'daki misafirhanelerde kısa bir süre kalmışlar veya trenden inerek vapurla Haydarpaşa'ya geçmişler. Ancak misafir olarak kalanlar çok sınırlı olmuş, büyük çoğunluk aynı gün Seyhan'a doğru trenle hareket etmiştir. Ancak bu trenler yük taşımada kullanıldığı için yolculuk bir hayli zahmetli olmuştur. Yola çıkmadan önce yeme, içme ihtiyaçları giderilen göçmenlere yolda yemeleri için zeytin, peynir ve ekmekten oluşan bir de kumanya verilmiştir. Fakat birkaç kişi istisna tutulursa göçmenlerin tamamına yakını Bulgaristan'da daha önce hiç zeytin yemedikleri gibi

⁴³ Seyhan vilayetinin 1950 yılındaki idari yapısı; Adana (merkez-Karataş-Misis-Tuzla-Mihmandar), Bahçe (merkez-Haruniye), Ceyhan (merkez-Kösreli-Kırmit-Yumurtalık), Feke, Kadirli, Karaisalı (merkez-Çatalan-Kamışlı-Karsantı-Pozantı), Kozan (merkez-Yukarı Sırkıntı), Osmaniye (merkez-Kaypak-Tecirli-Toprakkale-Yarpuz) ve Saimbeyli (merkez-Mağara) şeklindedir (1950 Umumi Nüfus Sayımı, 1955: 325-332).

⁴⁴ Göçmenlerin ekseriyetini çiftçiler oluşturmuştur. Bundan dolayı göçmenlerin iskân olunacağı yerler tespit edilirken Bulgaristan'da yaşadıkları yerlerin toprak ve iklim durumu dikkate alınmış, 250.000 civarında göçmenin gelmesi öngörüldüğünden planlamalar da bu sayıya göre yapılmıştır. Bu doğrultuda iskân yeri olarak ilk etapta 40 vilayet belirlenerek iskân edebilecekleri göçmen miktarını bildirmeleri istenmiştir. Fakat iletilen bilgilerden 41.000 civarında göçmenin iskân edilebileceğinin ortaya çıkması üzerine vilayetlerin ekonomik imkânları, arazi durumu, nüfus yoğunluğu gibi hususları dikkate alınarak iskân kapasiteleri tekrar hesaplanmıştır. Buna göre 1.390'ı Seyhan'a olmak üzere yurt geneline 32.446 hanenin iskân edilebileceği öngörülmüştür (Tanoğlu, Ekim 1952-Temmuz 1953: 128-161).

⁴⁵ Ayrıca Seyhan Valisi Ahmet Kınık başkanlığında Belediye Başkanı Daniş Arıkoğlu, Ömer Sapancı, Hacı Sami Efendi, Ziya Aksoğan, İbrahim Burdureoğlu, Abdullah Gülek, Ahmet Sapmaz, İş Bankası Müdürü Celal, Öğretmen Birliği Başkanı Ahmet Özbey, Zahit Akdağ, Kız Lisesi Müdürü Mürüvvet Göktürk, Memduh Çelik ile Baro Başkanı Cemal Ergin'den teşekkül eden bir de idare heyeti meydana getirilmiştir (Türk Sözü, 3 Ocak 1951).

zeytinin ne olduğunu da bilmedekilerinden çoğu zaman tadına dahi bakmadan trenden atmışlar, ya da zeytini çekirdeği, portakalı da kabuğu ile yemişler. Göçmenler, 3-4 gün süren uzun ve meşakkatli bir tren yolculuğundan sonra Adana'ya gelmişlerdir. Ancak bütün göçmenler trenden Adana'da inmemişlerdir. Çünkü daha ziyade Adana şehir merkezi, Kozan, Karaisalı, Karataş gibi yerlere iskân olanlar Adana'da, Ceyhan, Kadirli ve Osmaniye ile Kozan'a iskân olanlar Ceyhan ile Osmaniye'de, Bahçe'ye iskân olanlar ise Yarbaşı İstasyonu'nda trenden inmişlerdir. Trenden Adana'da inenler Kız Sanat Enstitüsü, Darülaceze ve İş Bulma Kurumu gibi muhtelif yerlerde misafir edilmişler. Bu misafirlik duruma göre birkaç saat ile bir geceden ibaret olabilmektedir.

Seyhan'a ilk göçmen kafilesi 1950 yılı sonlarında gelmiş, gün geçtikte de gelenlerin sayısı artmıştır. Bu bağlamda gelen göçmen sayısı 1951 Ocak ayı sonu itibariyle 767'ye (Türk Sözü, 30 Ocak 1951), 1 Şubat itibariyle 1.000'e (Türk Sözü, 1 Şubat 1951), 8 Şubat günü itibariyle 1.100'e (Türk Sözü, 8 Şubat 1951), 9 Şubat günü itibariyle 1.687'ye (Türk Sözü, 10 Şubat 1951; 13 Şubat 1951), 2 Mart günü itibariyle 3.000'e, 3 Mart 1951 günü itibariyle de 3.331'e ulaşmıştır. Bunların 217'si iskânları için işlemlerinin bitmesini beklerken 15 kişi Bahçe'ye, 215 kişi Karaisalı'ya, 628 kişi Kozan'a, 650 kişi Ceyhan'a, 681 kişi Adana'ya, 900 kişi de Kadirli'ye yerleştirilmiştir (Türk Sözü, 3 Mart 1951; 4 Mart 1951). Gelen göçmenlerin iskân işlemleri bir taraftan devam ederken bir taraftan da Bayındırlık Bakanlığı tarafından vilayete iskânı öngörülen göçmen sayısının sürekli olarak revize edildiği görülmektedir. Yaşanan bu durum, Türkiye'ye gelen göçmen sayısının beklenenden daha fazla olmasıyla alakalı görünmektedir. Bu bağlamda vilayete ilk etapta iskânı öngörülen göçmen sayısı 50'si Bahçe, 200'ü Saimbeyli, 200'ü Karaisalı, 500'ü Osmaniye, 750'si Kozan, 750'si Kadirli, 750'si Ceyhan ve 1.800'ü de Adana olmak üzere 5.000 olarak öngörülmüştür (Yeni Adana, 5 Ocak 1951). Fakat gelen göçmen sayısında yaşanan artışında etkisiyle olsa gerek bu sayı önce 5.500'e (Yeni Adana, 17 Nisan 1951), daha sonra da 6.000'e yükseltilmiştir (Vatandaş, 25 Nisan 1951). Ancak bununla da sınırlı kalmayarak Temmuzda 7.000'e çıkarılmıştır (Yeni Adana, 10 Temmuz 1951). Bununla birlikte dönemin Adana basınına göre vilayete, 50'si Feke'ye, 100'ü Saimbeyli'ye, 150'si Bahçe'ye, 450'si Osmaniye'ye, 625'i Karaisalı'ya, 1.500'ü Kozan'a, 1.500'ü Kadirli'ye, 1.500'ü Ceyhan'a ve 1.625'i de Adana'ya olmak üzere takriben 7.500

göçmen yerleştirilmiştir (Vatandaş, 26 Nisan 1951; Yeni Adana, 10 Temmuz 1951).⁴⁶ Fakat 1950-1951 yıllarında Seyhan'a iskân olunan Bulgaristan göçmenlerine ait bilgileri ihtiva eden *Muhacir Kayıt Defterinde* vilayete iskânı yapılmış kişi sayısı 6.346 olarak yer almaktadır. Defterde her ne kadar bu kadar kişiye dair bilgi yer almaktaysa da bunların nihai sayılar olduğunu söylemek pek mümkün değildir. Zira kayıtların yer aldığı defterlerin birçok nüshası bulunduğu gibi bilgilerin karışık olarak yer almasından dolayı bunları mukayese etmek de pek mümkün değildir. Bununla birlikte veriler incelendiğinde en fazla göçmen Ceyhan, Kozan, Kadirli, Adana ve Misis'e, en az göçmenin ise Bahçe, Karaisalı ve Osmaniye'ye iskân edildiği görülmektedir. Göçmenlerin iskân edildiği bu yerlere bakıldığında ise en fazla göçmenin ovalık ve verimli arazilere sahip yerlere yerleştirildiği dikkat çekmektedir.

3.3. Bulgaristan Türklerinin Seyhan'a İskânlarının Yapılması

1950-1951 göçü esnasında vilayete, dönemin Adana basınına göre 7.500, Muhacir Kayıt Defterine göre ise 6.346 göçmen iskân edilmiştir. Bununla birlikte vilayete ilk etapta 5.000 kişinin iskânı planlanmıştır. Fakat planlanandan fazla göçmenin iskân edilmesi daha az sayıda göçmene göre hazırlık yapan yerel idarecileri sıkıntıya sokmuştur. Bundan dolayı Bayındırlık Bakanlığına müracaat edilerek sıcaklar nedeniyle göçmen gönderilmemesi talep edilmiştir. Talebe gerekçe olarak da gelen göçmenlerin sığamamaları hastalanmaları gösterilmiştir (Türk Sözü, 10 Temmuz 1951). Fakat göçmenlerin gelmeye devam etmesi talebin Bakanlık tarafından dikkate alınmadığını işaret etmektedir. Gelen göçmen sayısının öngörülenden fazla olmasından dolayı da yapılan çalışmalar yetersiz kalmıştır.

Göçmenler, Adana'ya ilk geldiklerinde Kız Sanat Enstitüsü, Darülaceze ve İş Bulma Kurumu gibi muhtelif yerlerde birkaç saat veya birkaç gün misafir edilmişlerdir (Türk Sözü, 16 Ocak 1951; 18 Ocak 1951). Bu sırada işlemleri tamamlanarak genellikle geçici olarak yerleştirileceklere yerlere sevk edilmişlerdir. Geçici iskânlar yapılırken köyün ve köylünün imkânları göz önünde bulundurulmuştur. Bu nedenle göçmenler şehre ulaşmadan önce köy muhtarlarıyla irtibat kurularak köylerinde kaç haneyi misafir edebileceklerine dair bilgi toplanmış, bu bilgi ışığında da göçmenler şehre ulaştığında köy muhtarları istasyona gelerek belirttikleri sayıdaki haneyi köylerine götürmüşlerdir. Bununla birlikte geniş miktarda arazi ekip biçen ve ağa

⁴⁶ Feke ve Saimbeyli'ye göçmen yerleştirildiğine dair başka herhangi bir bilgiye rastlanmadığı gibi buraya yerleştirildiği belirtilen göçmenlere de rastlanmamıştır.

olarak nitelendirilen kişiler de çiftliklerinde çalışmak üzere göçmenleri misafir etmişlerdir. Göçmenlerin hayatlarını idame ettirecekleri evlerin inşası bu esnada henüz tamamlanmadığından göçmenler bir süreliğine muhtelif köylere dağıtılmışlar, evlerin inşasının tamamlanmasıyla birlikte de kalıcı olarak iskânlarının yapılacağı evlere ve köylere geçmişlerdir. Ancak geçici veya kalıcı iskân yerinde kalarak devletin sağladığı malzeme desteğiyle kendi evlerini inşa edenler de olmuştur. Devletin kendi yaptırdığı evler ise çok sayıda göçmen iskân edilmek üzere adeta müstakil bir mahalle veya köy şeklinde kurulan yerler için geçerli bir uygulamadır (Şaban Kılıç, kişisel görüşme, Mayıs 2022; Seyit Ali Kayışoğlu, kişisel görüşme, Mayıs 2022; Mecit Sağır, kişisel görüşme, Nisan 2022; Âdem Hâkim, kişisel görüşme, Nisan 2022).

Göçmenler geçici iskânlarının yapıldığı yerlerin muhtarının öncülüğünde köylülerden temin edilen eşyalarla genellikle ahırdan bozma olup metruk vaziyette bulunan yapılara yerleştirilmişlerdir. Bununla birlikte durumu iyi olan veya evini paylaşmak isteyenlerden oda tahsis edenler de olmuştur. Göçmenlerin bu esnadaki yeme-içme ihtiyaçları da yine muhtarlar tarafından toplanan yardımlarla sağlanmış veya birkaç hane bir göçmen hanesinin yeme-içme ihtiyacından sorumlu tutularak yaşanan sıkıntılar çözülmeye çalışılmıştır. Ağaların yanına aldıkları göçmenler de yine metruk vaziyette bulunan ekseriyetle de ahırdan bozma yapılara yerleştirilmişlerdir. Bu durumdaki haneler yeme-içme konusunda daha az sıkıntı çekmişlerdir. Göçmenlerin geçici iskânları esnasında yaşadıkları yerlere dair genel süreç, kendilerine gerek köy muhtarları gerekse de ağalar tarafından tahsis olunan derme çatma yapıları toprakla sıvayarak ve badanayla boyayarak daha yaşanılır bir yer haline getirmeleri şeklinde cereyan etmiştir. Bunun üzerine çoğu zaman imrenilerek bakılan bu evler, göçmenlerden alınarak derme çatma yeni evler verilmiştir (Şaban Nalbant, kişisel görüşme, Şubat 2022; Yusuf Çömez, kişisel görüşme, Şubat 2022; Hakkı Yılmaz, kişisel görüşme, Şubat 2022; Ahmet Koç, kişisel görüşme, Şubat 2022).

Göçmenler yerleştirildikleri yerlerdeki insanların yardımlarıyla hayatlarını düzene koymaya çalışmışlardır. Bölge insanının kısıtlı imkânlarının elverdiği ölçüde yapabildiği yardımlar göçmenleri bir süreliğine rahatlatmıştır. Bununla birlikte sürecin sağlıklı bir şekilde yürümesi için göçmenlerin kalıcı iskânlarının yapılarak hayatlarını kendi kendilerine devam ettirebilmeleri için üretici konuma getirilmeleri önem arz etmiştir. Ancak geçici iskânları yapılan göçmenler de boş durmayarak tarlaya yevmiyeye giderek veya meslekleri varsa bunları yaparak kendi ayakları üzerinde durmaya çalışmışlardır. Adana'nın tarımsal potansiyelinden kaynaklanan iş imkânının

yanı sıra bu dönemde yapımına başlanan Seyhan Hidroelektrik Santrali ile İncirlik Havaalanı gibi inşaatlar da yeni iş imkânları sağlamıştır. Bu nedenle şehir, sadece vilayete iskân olunan göçmenler için değil ülkenin farklı yerlerinde yaşayan bireyler ile farklı vilayetlerine yerleştirilen göçmenler için de önemli bir iş ve aş merkezi olmuştur. Bu doğrultuda vilayete farklı şehirlere iskân edilmiş olan takriben bin ailenin daha geldiği ileri sürülmektedir. Bununla birlikte binlerce insanın belli bir dönemde veya belli bir zamanda vilayete gelmesi şehrin sosyo-ekonomik yapısı üzerinde ister istemez olumsuz bir takım gelişmeler yaratmıştır. Bundan dolayı da öncelikle vilayete yerleştirilen göçmenlerin kalıcı iskânının yapılması ve arazi dağıtım işleminin tamamlanarak kendi kendilerine yeter hale getirilmelerine çalışılmıştır (Yeni Adana, 19 Temmuz 1951; Türk Sözü, 19 Temmuz 1951; Vatandaş, 9 Ağustos 1951; 4 Eylül 1951). Kalıcı iskânın bir an önce yapılması, yarım kalan eğitimlerine devam etmek isteyen çocuklar açısından da büyük önem arz etmiştir (Yeni Adana, 8 Ağustos 1951).

Kalıcı iskân yerleri belirlenirken göçmenlere dağıtılacak miktarda mülkiyetin devlete ait arazi olmasına özen gösterilmiştir. Kalıcı iskânlarının yapılacağı yerlerin belirlenmesi üzerine de bir taraftan evlerin yapımına başlanırken bir taraftan da ekip biçimleri için göçmenlere toprak dağıtımı yapılmıştır. Bu bağlamda Adana'da Bahçe, Tuzla, Yeşiloba ve Yeniyayla'da, Bahçe'de Haruniye'de, Ceyhan'da Kaldırım, Mustafabeyli ve Birkent, Kadırlı'de Kümbet, Azaplı, Şihmehmetli, Savrun Mahallesi ve Hardallık'da, Kozan'da Tepecikören ve İshanülhamit'de, Osmaniye'de ise Sakarcalık ve Toprakkale'de göçmenlerin toplu olarak iskân edildiği yerler oluşturulmuştur. Hatta bunlardan Yeniyayla örneğinde olduğu gibi sıfırdan kurulan köyler de olmuştur. Bunların dışında buralara göre daha az sayıda göçmenin iskân edildiği köyler ve mahalleler de olmuştur. Ayrıca göçmenler köylere dağıtılırken daha önce bölgeye gelmiş olan Balkan Türklerinin yerleştirildiği ve yaşadığı yerler tercih edilmiştir. Bu şekilde yerleştirilerek uyum problemi yaşamamaları amaçlanmıştır.

Göçmenlerin yoğun olarak iskânının öngörüldüğü yerlerden birisi de Adana'nın Karataş bucağına bağlı Adalı köyüdür. Konuya dair açıklama yapan Seyhan Valisi, 75-100 arası hanenin iskân edilmesi için bölgede yer tahsisi yapılması için Bakanlığa başvuruda bulunacaklarını dile getirmiştir (Yeni Adana, 3 Ekim 1951; Vatandaş, 3 Ekim 1951). Ayrıca bu hanelerin önce Kaldırım'a iskânının düşünüldüğü fakat sel tehlikesinden dolayı Adalı'nın öne çıktığını ancak konuya dair henüz nihai bir karar verilmediğini dile getirmiştir (Yeni Adana, 4 Ekim 1951; Türk Sözü, 4 Ekim 1951; 6 Ekim 1951; Vatandaş, 9 Ekim 1951). Birkaç gün sonra yaptığı açıklamada ise

Adalı'nın kalıcı iskân sahası olarak belirlendiğini, yaşanması muhtemel sel tehlikesinin bertaraf edilmesi için de Ceyhan Nehrinin kenarındaki setin Bebeli'den Adalı'ya kadar uzatılması için Bakanlıkla temasa geçildiğini dile getirmiştir (Yeni Adana, 9 Ekim 1951; Vatandaş, 9 Ekim 1951; 11 Ekim 1951; Türk Sözü, 11 Ekim 1951). Ancak alan araştırması sırasında Adalı'ya böyle bir iskân yapılmamakla birlikte Kaldırım'a 150 ev yapılarak göçmen yerleştirildiği belirlenmiştir. Yaşanan bu değişimde ise setin 6-7 kilometre uzatılacak olmasından kaynaklı maliyetin etkili olduğu düşünülmektedir. Sonuç itibariyle göçmenler için 60 m² büyüklüğünde, iki oda ile bitişiğine yapılan bir ahırdan meydana gelen kerpiçten evler yapılmıştır. Evlere yapılacak ahırlarla göçmenlerin bakacakları hayvanlardan süt, yoğurt, peynir gibi ihtiyaçlarını karşılamaları düşünülmüştür. Bölgenin ovalık yapısı da göz önüne alındığında hayvan bakmak çok masraflı olmayacağı için makul bir çözüm olmuştur. Ayrıca göçmenlerin tarımsal faaliyette bulunmaları için tohum desteği sağlanmış, tarlalarını sürebilmeleri için at veya öküz almalarına yönelik kredi ile Zirai Donatım Kurumu aracılığıyla tarımsal alet desteği sağlanmıştır (Vatandaş, 11 Ekim 1951; Türk Sözü, 11 Ekim 1951; 16 Ekim 1951). Bunlardan tarımsal aletler genellikle belirli sayıda haneye tahsis edilmiş olup ortaklaşa kullanılmıştır. Uygulanan bu yöntemle de az sayıda ekipmandan çok sayıda hanenin istifade etmesi amaçlanmıştır.

Bölgeye gelen göçmenlerin çoğunluğu ilkbahar aylarında geldiğinden kış gelmeden önce evlerinin tamamlanarak evlerine yerleşebilmeleri için yoğun çaba sarf edilmiştir. Bu doğrultuda harekete geçilerek evlerin yapımına başlanmıştır. Nitekim 1951 sonbaharına kadar 35'i Adana'da olmak üzere 113 evin yapımına başlanmış, Ekim ayı içinde de 70 evin inşasına başlanacağı açıklanmıştır (Vatandaş, 12 Ekim 1951). Ancak evlerin projeye uygun olarak yapılabilmesi için öngörülen 1.000 liranın yetersiz kalacağı ortaya çıkmıştır. Bunun üzerine maliyeti düşürmek için Orman İşletme Müdürlüğü'nden kereste temin edilmiş, Eskişehir Kiremit ve Tuğla Fabrikasına tuğla siparişi verilerek kapı ve pencere gibi parçalar ihale yoluyla alınmak üzere harekete geçilmiştir (Vatandaş, 17 Ekim 1951; Türk Sözü, 17 Ekim 1951). Böylece evlerin daha ucuza mâl edilmesi amaçlanmıştır. Şüphesiz tüm yurt geneline binlerce göçmenin yerleştirilme çalışmasının devam ettiği ve devletin de imkânlarının sınırlı olduğu düşünüldüğünde sürecin çok da öngörülebilir olmadığı aşîkârdır. Nitekim evlerin yapım süreci bir hayli uzamıştır. Bundan dolayı da göçmenler, geçici olarak iskan edildikleri yerlerde 1.5-2 yıl kalmak zorunda kalmışlardır. Ancak çalışmalar hummalı bir şekilde devam etmiştir. Bu bağlamda bir taraftan yapımına başlanan evler

tamamlanmaya çalışılırken bir taraftan da yeni evlerin yapımına başlanmıştır. Nitekim 1951 Ekimine gelindiğinde vilayet genelinde yapımı devam eden evlerin yanı sıra Toprakkale'ye kurulması düşünülen 60 evin yerini görmek ve incelemelerde bulunmak üzere bir heyet buraya giderek tetkiklerde bulunmuştur (Türk Sözü, 17 Ekim 1951). İskân İşleri Genel Müdürlüğü tarafından bu günlerde yapılan açıklamada da vilayete yerleştirilen göçmenlerden 505 aileye ev yeri verildiği, 273 evin inşaatının temelini atıldığı, inşaatı tamamlanan 8 ev ile 319 aileye verilen arazilerin 50'sinin tapusunun tevzi edilerek 46 ton tohumluk dağıtıldığı dile getirilmiştir (Türk Sözü, 24 Ekim 1951).

1951 Kasımında Bahçe kazasına giden Vali Ahmet Kınık, yapmış olduğu açıklamada Haruniye'ye inşa edilmekte olan 25 haneden oluşan göçmen mahallesindeki evlerin inşasının sürmekte olduğunu ve birisinin bittiğini belirtmiştir (Vatandaş, 16 Kasım 1951; Türk Sözü, 16 Kasım 1951; Yeni Adana, 13 Kasım 1951). Daha önce Eskişehir'den sipariş edilmiş olan kiremitlerin Kasım ayında gelmesiyle birlikte evlerin yapımı da hızlanmıştır (Türk Sözü, 22 Kasım 1951). Nitekim ay sonu itibariyle de Osmaniye'de 4, Havraniye'de 6, İncirlik'te 8 ve Karaisalı'da 28 ev tamamlanmış, Karaisalı'nın Çatalan bucağına bağlı Müsait köyünde de 4 evin temeli atılmıştır (Vatandaş, 27 Kasım 1951). Ayrıca İhsanülhamit, Kaldırım, Sakarcalık ve Bahçe'ye yapılması planlanan yerleşim yerlerinin ihalesi yapılmış, Toprakkale'ye kurulması öngörülen yerle ilgili de ihale aşamasına gelinmiştir (Türk Sözü, 24 Kasım 1951; Vatandaş, 22 Kasım 1951). Fakat müteahhitlerin yüksek fiyat vermesi üzerine, Vilâyete bağlı olup Bayındırlık Müdürlüğü'nün bir birimi olarak çalışmalar yürütecek olan Adana Göçmen Evleri İnşaat Bürosu adında bir büro kurulmuştur. Göçmenler için yapılması düşünülen evleri inşa edeceği açıklanan büronun, ilk etapta İhsanülhamit ve Toprakkale'ye kurulacak olan 60'şar hanelik yerleşim yerlerini inşa edeceği dile getirilmiştir (Türk Sözü, 18 Aralık 1951). Ancak Yeni Adana Gazetesi'nin 24 Kasım 1951 tarihli sayısında İhsanülhamit'e kurulması planlanan 60 hanelik yerleşim yerinin Aptülkerim Kayıgir adında bir müteahhite verildiği bilgisi yer almıştır (Yeni Adana, 24 Kasım 1951). Evlerin yapılmasını bekleyen binlerce göçmenin olduğu düşünüldüğünde süreci hızlandırmak adına böyle bir kararın alınmış olması muhtemel görünmektedir. Bu esnada bir taraftan evlerin inşasına devam edilirken bir taraftan da yapımı tamamlananların tapuları sahiplerine dağıtılmaya başlanmıştır. 1951 sonu itibariyle göçmenlerin iskân süreçlerinde geline noktaya dair açıklamada bulunan Vali Ahmet Kınık, Bebeli ile Çukurkarnış'a yerleştirilecek 144 göçmen için hazırlanan tapuların geldiğini, 1952 yılına kadar da 450 aileye yerleştirildikleri arazinin tapularının

verileceğini, Misis'e bağlı Yarımca'da kurulacak olan 150 hanelik köye ise 120 göçmen ailesinin yanı sıra bir miktar aşiret ile kendilerine arazi verildiği takdirde buraya taşınacaklarını belirten Yerdelen köylülerinin de yerleştirileceğini dile getirmiştir (Yeni Adana, 28 Aralık 1951; Vatandaş, 28 Aralık 1951; Seyhan, 31 Aralık 1951).

1952 yılının ilk günlerinde İskân İşleri Müdürlüğü tarafından vilayete iletilen raporda ise Seyhan'a gelen 6.256 kişiden oluşan 1.411 aileye toprak verildiği, 51 evin yapımının tamamlandığı, 596 evin inşaatının devam ettiği, yapımı planlanan fakat yapımına henüz başlanmamış ev sayısının da 1.387 olduğu dile getirilmiştir (Türk Sözü, 24 Ocak 1952). Bu ailelerin büyük çoğunluğunu çiftçiler, 94'ünü ise esnaf ve zanaatkarlar oluşturmuştur (Yeni Adana, 24 Ocak 1952). Yıl boyunca da göçmenler için kurulması planlanan köylere yönelik çalışmalar devam etmiştir. Hatta bu sürecin bir an önce nihayete erdirilmesi göçmenlerin yaşamlarının normale dönmesi ve kendi kendilerine yeter duruma gelerek hayatlarını idame ettirmeleri açısından da önem arz ettiğinden bu konuda ihtimam gösterilmiştir. Bu bağlamda Sirkenli'de kurulacak olan 60 hanelik göçmen köyü için çalışmalara başlanırken, Yarımca'ya kurulacak köyün yerini belirlemek üzere Mart ayında bir heyet gönderilmiş, Cihadiye (Dedeler) köyüne kurulacak 50 hanelik köyün ihalesinin de kısa süre içerisinde yapılacağı açıklanmıştır (Türk Sözü, 30 Mart 1952). Nisan ayına gelindiğinde ise 40 haneden oluşan Sakarcalık'taki 6 evin inşasına başlanmış (Yeni Adana, 21 Ekim 1952), Misis'teki 4, Çotlu'daki 5, Havraniye'deki 6, Bahçe köyündeki 50 ev ile Kiremithâne'deki 7 evden 6'sı, İncirlik'teki 8 evden 7'si, Karaisalı'daki 16 evden 15'i, Bahçe kazasındaki 26 evden 22'si, Ceyhan'daki 209 evden 28'i, Kadirli'deki 268 evden 29'u tamamlanmıştır (Türk Sözü, 17 Nisan 1952). İnşaatı devam eden Kozan'a bağlı İhsanülhamit'teki evler ile 150 haneli Kaldırım'daki evlerin birkaç aya kadar bitirileceği, Baklalı'daki 3, Bebeli'deki 6, Tuzla'daki 30 evin tamamlanmak üzere olduğu, Cihadiye'deki 50 hanelik göçmen köyünün müteahhide verildiği, Yarımca'daki 100 haneli köyün de etüdünün tamamlandığı açıklanmıştır (Türk Sözü, 17 Nisan 1952).⁴⁷ Ayrıca Kozan'a bağlı köylerden Sokutaş'a 11, Bulduklu'ya 13, Pekmezci'ye 27, Gaziköy'e 27, Hamam'a 30, Çokak'a 31, Bucak'a 39, Yassıçalı'ya 44, Turunçlu'ya 44, Ayvalı'ya 48, Camili'ye 56, Arslanlı'ya 61, İmamoğlu'na 73, Alaybey'e 95 ve Tepecikören'e 150 nüfus göçmen iskân edilmiştir (Türk Sözü, 17 Nisan 1952).

⁴⁷ Bu evlerin ihalesi Mayıs ayında gerçekleştirilmiştir (Türk Sözü, 17 Nisan 1952).

1952 Haziranına gelindiğinde ise vilâyete yerleştirilen göçmen sayısı 1.529 hanede 7.422 kişiye ulaşırken göçmenler için yapılan evlerin inşasına da devam edilmiştir. Bu bağlamda toplu olarak inşa olunan ve 537 evden müteşekkil 7 göçmen köyünden 112 evli iki köyün inşası tamamlanmış, 73 köydeki 439 göçmen evi de bitme aşamasına gelmiştir (Türk Sözü, 1 Haziran 1952). Yapımı tamamlanan 50 haneli Bahçe köyü ile 60 haneli Toprakkale göçmen köylerinin dağıtımı için Bayındırlık Bakanlığından izin talebinde bulunulmuş, 150 haneden oluşan Kaldırım'daki yapımı tamamlanan 57 evden 25'ine göçmenlerin yerleştirilme işlemi tamamlanmıştır (Türk Sözü, 5 Haziran 1952; Vatandaş, 2 Temmuz 1952). Ancak yapılan ve yapımı sürmekte olan evler için gönderilen tahsisatın yetersiz kalması üzerine Bayındırlık Bakanlığı tarafından ilaveten 900.000 lira daha gönderilmiştir (Vatandaş, 23 Temmuz 1952). Gelen parayla birlikte de inşaat çalışmaları hızlanmıştır. İnşaatı devam eden evlerin yanı sıra yapımı öngörülen ve bürokratik işlemleri tamamlanan yeni evler için de ihale süreci başlatılmıştır. Bunlardan birisi de 82 evden oluşan Yeşiloba'daki göçmen evleridir. Gerekli izinler tamamlandıktan sonra 1952 Eylülünde ihaleye çıkılmış (Vatandaş, 12 Ağustos 1952; Türk Sözü, 12 Ağustos 1952; Türk Sözü, 12 Eylül 1952; Yeni Adana, 12 Eylül 1952), Ekim ayında da temel atma merasimi yapılmıştır (Türk Sözü, 31 Ekim 1952; Vatandaş, 31 Ekim 1952). Yapımı tamamlanan Cihadiye'deki 50 ile Yarımca'daki 100 evin dağıtımı da Ekim ayında yapılmıştır (Yeni Adana, 21 Ekim 1952; 28 Ekim 1952; 29 Ekim 1952; Vatandaş, 29 Ekim 1952; Türk Sözü, 22 Ocak 1953). Yapımı tamamlanan bu evlerle birlikte vilâyet genelinde inşası tamamlanan altı köydeki ev sayısı 981'e ulaşmıştır. Temeli kısa süre önce atılan Yeşiloba'daki 82 ev ile muhtelif köylerdeki 291 evin de kısa sürede tamamlanarak sahiplerine verileceği açıklanmıştır (Türk Sözü, 29 Ocak 1953). Bunlardan Yeşiloba'ya yapılan evlerin 15'i 1953 Haziranında sahiplerine verilmiştir (Türk Sözü, 12 Haziran 1953).

3.4. Göçmenlere Yapılan Yardımlar

Türkiye'nin diğer vilayetlerine iskân olunan göçmenlere olduğu gibi Seyhan'a iskân olunan göçmenlere de gerek devlet, gerekse de halk tarafından çeşitli ayni ve nakdi yardımlar yapılmıştır. Bunun yanı sıra göçmenlerin iskân ve iâşe sorunuyla ilgilenmek üzere Ankara'da kurulan Milli Yardım Komitesi'nin Seyhan şubesi de tesis edilmiştir. Vali Ahmet Kınık'ın başkanlığında faaliyete geçen şube, şehre gelen göçmenlerin her türlü iskân ve iâşe işiyle ilgilenmiştir. Şehirdeki kurum ve kuruluşlar da sürece maddi olarak destek vermiştir. Bu doğrultuda göçmenlerin ihtiyaçlarında

kullanılmak üzere Adana Şehir Kulübü 500 lira yardım yapmıştır (Türk Sözü, 9 Ocak 1951). Fakat göçmenlerin gelmeye başlaması üzerine alınan tedbirlerin yetersiz olduğu ortaya çıkmıştır. Bunun üzerine yardım faaliyetlerine hız vermiş, ilk etapta da 200 battaniye alınmasına karar verilmiştir. Ayrıca Vali Ahmet Kınık'ın bu hususa dair şehir halkına bir beyanname yayınlayacağı belirtilmiştir. Bunun yanı sıra Vali, göçmenlerin geçici olarak kaldığı Darülaceze, İş Bulma Kurumu ve Kız Sanat Enstitüsü'nü de ziyaret ederek göçmenlere bağışlanan giysilerin dağıtımına yardımcı olmuştur (Türk Sözü, 11 Ocak 1951).

Göçmenlere iskân edildikleri yerlerdeki halk da yardımcı olmuştur. Bu bağlamda muhtarların öncülüğünde toplanan yatak, yorgan, yiyecek ve mutfak eşyası gibi eşyalar göçmenlere dağıtılmıştır. Bunun yanı sıra Karataş'ın İskele köyüne yerleştirilen üç aileye köy halkı arasında para toplayarak maddi destekte bulunduğu gibi üç köylü de evlerinin birer odalarını ikametleri için tahsis etmiştir (Türk Sözü, 14 Ocak 1951). Bölge köylüsünün içinde bulunduğu şartların da etkisiyle maddi destek sınırlı olmuştur. Ancak eşya ve yiyecek hususlarında son derece cömert davrandıkları söylenebilir. Hatta köylerde ikamet edecek yer sıkıntısında dolayı birçok kişi evinin bir kısmını veya elinde mevcut olan uygun bir yapıyı göçmenlere tahsis etmiştir.

Şehirdeki müesseseler de göçmenler için çeşitli yardımlarda bulunmuşlardır. Örneğin Nebati Yağlar Fabrikası 20 sandık sabun ile 25 teneke yağ, Milli Mensucat Fabrikası kaput bezi ile 25.000 lira (Türk Sözü, 23 Ocak 1951; 25 Ocak 1951), Toroslar Türk Ticaret Anonim Ortaklığı da 10 sandık sabun ile 10 teneke çiğit yağı vermiştir (Türk Sözü, 27 Ocak 1951). Bunların da etkisiyle toplanan gıda miktarı 13 Şubat 1951 tarihi itibarıyla 48 tona, eşya miktarı ise 1.600 parçaya ulaşmıştır (Yeni Adana, 14 Şubat 1951; Türk Sözü, 14 Şubat 1951). Ayrıca İş ve İşçi Bulma Kurumu da göçmenlerin geçici olarak yerleştirildiği Kız Sanat Enstitüsü'ne 15, Darülaceze'ye de 30 karyola vermiştir (Türk Sözü, 18 Ocak 1951). Bu aynı yardımların yanı sıra nakdi yardım da toplamıştır. Bu bağlamda toplanan para miktarı 24 Ocak 1951 günü itibarıyla 115.000 liraya (Türk Sözü, 23 Ocak 1951; 25 Ocak 1951; Yeni Adana, 23 Ocak 1951), 30 Ocak itibarıyla 165.000 liraya (Türk Sözü, 30 Ocak 1951), 7 Şubat günü itibarıyla 190.000 liraya (Türk Sözü, 7 Şubat 1951), 13 Şubat itibarıyla de 208.000 liraya ulaşmıştır (Yeni Adana, 14 Şubat 1951; Türk Sözü, 14 Şubat 1951). Ancak nakdi yardım büyük ölçüde sosyo-ekonomik açıdan daha gelişmiş olan Adana'dan toplanırken diğer ilçelerin katkısı ise sınırlı olmuştur (Türk Sözü, 14 Şubat 1951; Yeni Adana, 14 Şubat 1951). Fakat toplanan meblağlar yeterli görülmediğinden yardım

kampanyalarına daha çok kişinin katkıda bulunmasını sağlamak adına 8 şubat 1951 tarihinden itibaren bir hafta süreyle sinema biletlerine yardım pulu yapıştırılmaya başlanmıştır (Yeni Adana, 23 Ocak 1951; 25 Ocak 1951; Türk Sözü, 24 Ocak 1951; 8 şubat 1951).

Yardım kampanyalarına eski milletvekilleri Damar Arıkoğlu, Kasım Ener ve Mehmet Sabuncu'nun yanı sıra (Demokrat, 22 Mart 1951) büyük arazi sahibi çiftçiler de nakdi olarak destek vermiştir. Hatta mahsul toplama zamanı çiftçilerin çekirtmekte olduğu kütlülerden kilo başına birer kuruş alınması da gündeme gelmiştir. Ancak böyle bir kararın çiftçiler tarafından alınmasının daha münasip olacağı ifade edilmiştir (Yeni Adana, 14 şubat 1951; Türk Sözü, 14 şubat 1951). Böyle bir kararın alınıp alınmadığına dair yerel basına yansıyan bir haber olmamakla birlikte toplanan yardım miktarı yetersiz görüldüğünden 1951 Martında sanayi işletmeleri ile büyük çiftçilere tekrar müracaat edilmesi gündeme gelmiştir (Türk Sözü, 18 Mart 1951).

Bunların yanı sıra banka muamele makbuzlarına yardım pulu yapıştırılmasına, İhracatçılar Birliğinden alınacak yardımlar ile Kızılay'ın elinde bulunan ve selden dolayı kalan 72 kilo yağ, 104 litre petrol, 7.000 litre benzinin satılarak elde dilen gelirin göçmenler için toplanan paraya ilave edilmesine karar verilmiş (Türk Sözü, 18 Mart 1951), halka çağrıda bulunularak ayda bir günü tasarruf günü ilan ederek harcamadıkları parayı yardım için vermeleri istenmiş (Türk Sözü, 22 Mart 1951; Vatandaş, 22 Mart 1951; Seyhan, 26 Mart 1951), şehirdeki futbol kulüpleri de geliri göçmenlere verilmek üzere bir turnuva organize etmişlerdir (Yeni Adana, 24 Mart 1951; Türk Sözü, 24 Mart 1951; 25 Mart 1951). Ayrıca çeşitli kişilerin katkısıyla İsmet İnönü Kız Sanat Enstitüsü'ne 100 yatak ile 200 battaniye sipariş edilmiş (Türk Sözü, 31 Ocak 1951), Adana Musiki Cemiyeti Başkanı ve tanınmış doktorlarından Suphi şenses 10 şubat (Türk Sözü, 30 Ocak 1951; Yeni Adana, 3 şubat 1951), Halk türküleri sanatkârı Hacer Buluş da 2 Mart günü Halkevi'nde birer konser vermiş, bir de def gösterisi gerçekteştirilmiştir (Türk Sözü, 2 Mart 1951).

Yardım faaliyetlerine Adanalı kadınlar da destek vermiştir. Bu bağlamda Göçmen ve Mültecilere Yardım Birliğinin kadın kolunu kurmuşlar, köylere iskân edilen göçmenlere maddi ve manevi açıdan destek olmak amacıyla geziler düzenlemişler, geliri göçmenlere verilmek üzere yemekli ve eğlenceli etkinlikler organize ederek 5 Mayıs gününün göçmenlere yardım günü olarak ilan edilmesini sağlamışlardır. Bu güne mahsus olmak üzere şehirdeki eğlence yerleri bütün gelirlerini göçmenlere harcanmak üzere vermiştir (Türk Sözü, 8 Nisan 1951; 1 Mayıs 1951; 5 Mayıs 1951; 6 Mayıs 1951;

Yeni Adana, 3 Mayıs 1951; 5 Mayıs 1951).⁴⁸ Ayrıca kadınlar, *Yardım Sevenler Cemiyeti* adıyla faaliyet gösteren cemiyetin de birliğe bağlanarak kadın kolu olarak çalışmasını gündeme getirmişlerdir (Türk Sözü, 14 Şubat 1951; 6 Mart 1951; Yeni Adana, 14 Şubat 1951; 22 Şubat 1951; 6 Mart 1951).

Göçmenlere yönelik en önemli yardımı ise şüphesiz devlet yapmıştır. Bu bağlamda her haneye 1.000 lirası ev yapımı için olmak üzere 2.000 lira tahsisat ayırmış (Vatandaş, 26 Nisan 1951; Türk Sözü, 9 Ağustos 1951)⁴⁹, birer ev inşa ettirmiş, ekip-biçimleri için birey başı arazi vermiş (Türk Sözü, 24 Ekim 1951; Vatandaş, 24 Ekim 1951), tohumluk dağıtmış, isteyenlere Ziraat Bankası aracılığıyla kredi imkânı vermiş (Türk Sözü, 17 Ekim 1951; 17 Nisan 1952; Vatandaş, 12 Ekim 1951; 17 Ekim 1951), arazilerini işleyebilmeleri için Zirai Donatım Kurumu aracılığıyla traktör, at, araba, inek, pulluk, kazma, kürek, tırmık ve kültivatör dağıtmış veya isteyenlerin kredi ile almaları konusunda yardımcı olmuş (Türk Sözü, 24 Ocak 1952; Yeni Adana, 24 Ocak 1952), bir miktar da kaput bezi ile basma vermiştir (Yeni Adana, 11 Nisan 1952; Türk Sözü, 1 Haziran 1952).

3.5. Seyhan'a İskân Edilen Göçmenlerin Karşılaştığı Sorunlar

Vilayete iskân edilen göçmenlerin karşılaştığı en önemli sorun, şüphesiz kurulu bir düzeni bırakarak bilmedikleri bir yerde yeni bir hayata başlamak gelmiştir. Bunun farkında olan devlet de süreci kolaylaştırmak adına göçmenleri iskân ederken, göçmenlerin bir arada olabileceği ya yeni yerleşim yerleri kurmuş, ya da daha önce Balkanlardan bölgeye iskân olunan Türklerin olduğu yerlere iskân etmeye çalışmıştır. Ancak mevcut yapıların sayı olarak yetersiz olmasının yanı sıra gelen göçmen sayısının fazla olmasından dolayı göçmenler ilk etapta köylere dağıtılmış, evler inşa olundukça da belirli yerlere toplanmışlardır. Bununla birlikte üçer beşer hane şeklinde köylere iskân olunanlar da söz konusudur.

Balkanların serin olan havasına karşın bölgenin sıcak iklimi göçmenleri etkileyen en önemli sorunların başında gelmiştir. Buna temiz içme suyu sorunu da eklenince uzun süre sağlık sorunu yaşayanlar olmuştur. Dolayısıyla önemli sorun, Balkanların havasına ve suyunu alışkın olan göçmenlerin hastalanması olmuştur (Yeni Adana, 4 Ekim 1951; Türk Sözü, 4 Ekim 1951; Vatandaş, 6 Ekim 1951).

⁴⁸ Etkinlik kapsamında toplanan 1.000 lira kadınları tatmin etmemiştir (Vatandaş, 10 Mayıs 1951).

⁴⁹ Bu iş için 580.000 lira ödenek ayırmıştır. Ancak artan göçmen sayısı ile birlikte meblağın yetersiz kalacağının ortaya çıkması üzerine ilave yardım talebinde bulunulmuştur (Türk Sözü, 26 Eylül 1951; 16 Ekim 1951; 19 Ekim 1951; Vatandaş, 12 Ekim 1951; 16 Ekim 1951; Yeni Adana, 3 Ekim 1951).

Vilayete iskân edilen göçmenlerin büyük kısmı Seyhan ve Ceyhan nehirlerine yakın bölgeye yerleştirilmişlerdir. Bunda şüphesiz, göçmenlere dağıtılacak olan mülkiyeti devlete ait toprakların dağılımı ile sulama imkânı gibi faktörler göz önünde bulundurulmuştur. Bununla birlikte nehre yakın yere iskân olunanlar kışın selden, yazın sinekten, nehirlerden uzağa iskân olunanlarsa susuzluktan mustarip olmuşlardır. Bilhassa sellerle birlikte oluşan ve sivrisineklerin üremesine yol açan bataklık alanlar ile bu alanlarda ortaya çıkan sivrisineklerin neden olduğu sıtmadan kaynaklı yaşadıkları sorunlar gündelik yaşamı çekilmez hale getirmiştir.⁵⁰ Buna rağmen göçmenler, bölgenin sunduğu iş imkânından dolayı başka bir yere gitmeyi düşünmemişlerdir.

Göçmenler, bölgedeki etkili ağalardan kaynaklı olarak da sıkıntı yaşamışlardır. Bazı ağalar, işledikleri devletin arazisinin göçmenlere verilmesine mani olmak için her türlü yola başvurarak dağıtıma engel olmuşlardır. Her yerde böyle olmamakla birlikte Kaldırım köyü örneğinde olduğu gibi büyük ölçekli yerleşim yerlerinde yaşanan bu sorunlar ciddi sıkıntılara sebebiyet vermiştir. Nitekim yapılan 150 eve rağmen arazi dağıtımı yapılamayınca göçmenler başka köylere iskân edilmiştir. Buna bağlı olarak büyük kısmı boş kalan evler kısa sürede yıkılmıştır. Bu ise ülkenin kısıtlı kaynaklarının heba olup gitmesine neden olmuştur. Bunun yanı sıra bir kısım yerli halk da göçmenlerle sorun yaşamıştır. Aslında halk, ilk etapta göçmenlere sıcak davranarak kucak açmışsa da devletin ev vermesi veya ev arsası ile inşaat malzemesi desteği sağlaması, işleyecek arazi vermesi iki kesim arasında soğukluk yaratmıştır. Hatta göçmenlere verilen arazilerin mülkiyeti devlete ait olmakla birlikte köylü tarafından mera olarak kullanılan alanlardan sağlanması yerli halk ile göçmenlerin uzun süren sorunlar yaşamasına yol açmıştır. Göçmenlerin benzer sorunları 1930'lu yıllarda Anadolu'ya gelen ve bölgeye iskân olunan Bulgaristan Türkleri ile yaşaması ise garip bir durum olmuştur.

Anadolu'ya gelen göçmenler, Bulgaristan'da daha önce görmedikleri ve yemedikleri bamya, patlıcan, narenciye ve zeytin gibi yiyeceklerle karşılaşmışlardır. Bunlardan zeytini ya hiç yememişler ya da çekirdeği ile yemişler, portakalı ise kabuğuyla yemeğe kalkışmışlar. Bu durumda kabuğun verdiği acılıktan dolayı ilk portakal yeme teşebbüsleri acı bir deneyimle sonuçlanmıştır. Ancak zaman içinde bunlara alışarak yemeye başlamışlar.

⁵⁰ Kadirli'nin Kümbet köyüne iskân edilen Mehmet Dönmez, iskân yerinin Adana olduğunun söylenmesi üzerine orası olmasın, çok sıcak deyince siz oraya değil Seyhan'a gideceksiniz merak etmeyin denilerek gönderilmiş. Nitekim aile, Kadirli'de bir süre kaldıktan sonra Düzce'ye gitmişse de arazi dağıtılacağını haber alınca tekrar Kadirli'ye dönmüş (Remzi Dönmez, kişisel görüşme, Mayıs 2022).

Göçmenlerin geçici olarak yerleştirildikleri yerlerde kalmaları için kendilerine tahsis edilen yapıları toprakla sıvayıp, badana ile boyayarak daha yaşanılır hale getirmeleri, çoğu zaman bu yerlerin ellerinden alınmasıyla sonuçlanmıştır. Bunun yanı sıra kalıcı iskânları için devlet tarafından yapılan evlerin tuvaletten yoksun olması da ayrı bir sorun olmuştur. Bunun üzerine göçmenler, evin dışına kuyu kazmak suretiyle tuvalet inşa etmişler, hatta bu hususta yerleştirildikleri yerdeki kişilere de örnek olmuşlardır. Bu kuyuları kazarken de kuyunun ne amaçla kullanılacağını bilmeyen insanların zaman zaman tepkisiyle karşılaşmışlardır.

Bazı kelimelerin farklı olması da yerli halk ile anlaşmada soruna yol açmıştır (Emine Sofuoğlu, kişisel görüşme, Mayıs 2022; Levhi Yılmaz, kişisel görüşme, Nisan 2022). Örneğin Kadirli'nin Kümbet köyünde yaşayan ve pamuk tarlasına bir miktar da karpuz tohumu serpiştiren bir ağa, karpuzların büyümesi üzerine göçmenlere şu tarladaki karpuzları kırın, gelip alacağım deyince göçmenler ağanın dediğine bir anlam verememekle birlikte karpuzları kırarak ikiye ayırmışlar. Kümbet köyünde yaşayan bir başka ağanın hanımı da evlerinde kalan ve işlerine yardımcı olan Ali Kıyak'a, *samanlığa git, dilini dille* diyor. Bunun üzerine kızarıp bozaran Ali Kıyak, ağaya giderek ağam, ben bir şey yapmadım ama hanım ağam böyle dedi diyor (Murat Kıyak, kişisel görüşme, Nisan 2022).

Göçmenlere hayatlarını idame ettirmeleri için tarla verilmesine rağmen araziyi işleyecek traktör sıkıntısı sorun olmuştur. Benzer sorunla karşı karşıya kalan fakat Bulgaristan'dan gelirken yanlarında kağnı arabası getiren Şaban Kılıç ile eşi, arabanın bir tarafına eşek, diğer tarafına da camız koşarak tarlalarını sürmüşler (Hatice Engin, kişisel görüşme, Mayıs 2022; Şaban Kılıç, kişisel görüşme, Mayıs 2022).⁵¹

Göçmenler, köy içinde yerleştirilebilecekleri mülkiyeti devlete ait arazi olmadığı için genelde mevcut yerleşimin dışında bir alana yerleştirilmişlerdir. Bu tarz yerleşim yerlerine Adana'da Yeşiloba, Misis'te Toprakkale ve Yeniyayla, Kadirli'de Azaplı, Karataş'ta Bahçe ve Tuzla'daki göçmen yerleşim alanları örnek olarak verilebilir. Göçmenler, geldikleri ve genel olarak da iskânlarının geçici olarak yapıldığı ilk zamanlarda yerli halkın yardımıyla düzen kurmaya çalışmışlardır. Ancak göçmenlere arazi vermeye başlanmasıyla birlikte yerli halk ile göçmenler arasında soğukluk girmiştir. Zira mülkiyeti devlete ait olmakla birlikte yerli halk tarafından işlenen veya kullanılan arazilerin göçmenlere verilmesi yerli halkın tepkisine neden

⁵¹ Evlenince Kılıç soyadını almış.

olmuştur. Bunun da etkisiyle göçmenler, daha ziyade kendi içlerinde bir sosyal yaşam kurmuşlardır. Yaşanan bu durum, göçmenlerin yerli halk ile kaynaşma sürecinin uzamasına neden olduğu gibi evliliklerini de kendi içlerinde yapmalarına yol açmıştır. Aslında göçmenler, kendi içlerinden evlilik yaparak tam manasıyla tanımadıkları insanlara karşı bir nevi kendilerini korumuşlardır. Kendi içlerinden evlilik yaparken, bölgeye önceden iskân olunan Bulgaristan Türkleriyle de zaman zaman evlilikler yapmışlardır. Ancak akraba evliliklerine genel olarak karşı oldukları için bu tür evlilikler pek yapmamışlardır. Olanlar ise çok istisna olup yakın akrabalar arasında yapılmamıştır.

1950'li yıllarda kalıcı iskânları yapılan yerlerde uzun süre yaşamış olan göçmenlerin bazı yerlerde hiç kalmadığı tespit edilmiştir. Bunun başlıca üç sebebi olduğu görülmektedir:

- * Belirli dönemlerde yoğun olarak yaşanmış olan iç göçe bağlı olarak göç alan yerlerin bozulan demografik yapısının neden olduğu rahatsızlıktan dolayı göçmenlerin tanıdıklarının olduğu yerlere göç etmesi

- * Yaşlı nüfusun vefat etmesi

- * Yeni yetişen neslin çalışmak için şehir merkezlerine göç etmesi

3.6. Seyhan'a İskân Olunan Bulgaristan Türkleri ile İskân Süreçleri

Adana vilayetinin ismi, 20 Mayıs 1933 tarihinde idari taksimatta yapılan düzenleme sonucunda merkez kazası Adana olmak üzere *Seyhan* olarak değiştirilmiştir (Resmî Gazete, S. 2411 (27 Mayıs 1933)). Göçmenlerin iskân edildiği 1950-1951 yıllarında vilayet; Adana, Bahçe, Ceyhan, Kadirli, Karaisalı, Kozan, Osmaniye, Feke ve Saimbeyli kazalarından oluşmaktadır. Kazalardan Adana, Bahçe, Ceyhan, Kadirli, Karaisalı, Kozan ve Osmaniye'ye göçmenler yoğun bir şekilde yerleştirilmiştir. Dönemin Adana basınında Feke ve Saimbeyli'ye de göçmen iskân olunacağı belirtilmişse de ne iskân defterinde ne de alan araştırması sırasında göçmene tesadüf edilmemiştir.

3.6.1. Adana Kazası

Vilayete iskânı öngörülen 5.000 göçmenin 1.800'ünün Adana'ya yerleştirilmesi planlanmıştır (Yeni Adana, 5 Ocak 1951). Ancak dönemin Adana basınına göre vilayete iskân olunan 7.500 kişinin 1.625'i Adana'ya yerleştirilmiştir (Vatandaş, 26 Nisan 1951; Yeni Adana, 10 Temmuz 1951). Verilere bakıldığında da

vilayet genelinde en fazla göçmen iskân edilen yerin vilayetin merkez kazası olan Adana olduğu görülmektedir. Bunda şüphesiz Adana'nın vilayetin merkez kazası olmasının yanı sıra ovalık araziden oluşması da etkili olmuştur.

Adana bu dönemde merkez, Karataş, Mihmandar, Misis ve Tuzla olmak üzere beş bucaktan oluşmaktadır. Bucakların tamamına göçmen yerleştirildiği gibi şehir merkezinde Yeşiloba'ya, Karataş'ta Bahçe'ye, Misis'te Yeniyayla'ya, Tuzla'da da bucak merkezine göçmenlerin toplu olarak iskân edildiği yerleşim yerleri kurulmuştur. Bir diğer bucak olan Mihmandar'a ise 17 hane iskân olunmuştur. Ancak alan araştırması sırasında günümüzde Doğankent adıyla bilinen bu yerleşim yerinde yaşayan göçmene tesadüf edilmemiştir. Gerek Mihmandar'da gerekse de vilayet genelinde göçmenlerin yoğun olarak yerleştirildiği bazı yerlerde göçmenlere tesadüf edilmemesi bu yerleşim yerlerinin belirli dönemlerde çok fazla iç göç almasından kaynaklanmıştır. Mihmandar ile benzer özellik gösteren yerleşim yerlerinde yaşamış olan göçmenler de yaşanan değişimin iç göçten kaynaklandığını teyit etmişlerdir.

İskân defterine göre Adana'ya bağlı merkez bucağa 87 hanede 331, Karataş'a 60 hanede 322, Mihmandar'a 17 hanede 75, Misis'e 160 hanede 808 ve Tuzla'ya 32 hanede 163 kişi olmak üzere kaza geneline 356 hanede 1.699 kişi yerleştirilmiştir. Deftere iskân yeri Adana/merkez şeklinde kaydedilen ve 4 hanede 29 kişiden oluşan göçmenler de⁵² göz önüne alındığında kazaya 360 hanede 1.728 kişi yerleştirilmiştir (87 Nolu Merkez, Ceyhan, Kozan, Karataş, Karaisalı, Seyhan ve Osmaniye Muhacir Kayıt Defteri). Ancak bu veriler, iskân defteri ışığında ortaya konulmuş olup kazaya kesin olarak bu kadar hane ile bu kadar göçmen yerleştirilmiştir manasına gelmemektedir. Zira iskân yerini terk edenler, vilayet içinde yer değiştirenler ile farklı vilayetlerden gelenler göz önüne alındığında verilerin değişkenlik göstermesi muhtemeldir.

Merkez Bucak

İskân defterine göre, Adana şehir merkezindeki Kiremithane ve Yeşiloba mahalleleri ile Adana'ya bağlı köylerden Büyük Dikili, Çotlu, Gerdan, İncirlik, İsmailiye, Küçük Dikili, Mürseloğlu, Sarıhamzalı, Şambayadı, Yolgeçen ve Zeytinli köylerine 87 hanede 331 kişi yerleştirilmiştir (87 Nolu Merkez, Ceyhan, Kozan, Karataş, Karaisalı, Seyhan ve Osmaniye Muhacir Kayıt Defteri). Hatta Yeşiloba'da,

⁵² 1951 Ocağında gelen ve tamamı zanaatkâr olan bu ailelerin geldiği yer olarak Bulgar yazılmıştır.

Yeşiloba/Göçmenler adıyla ayrı bir de yerleşim yeri oluşturulmuştur.

Kiremithane'ye 18 kişiden oluşan 5 hane iskân edilmiştir (87 Nolu Merkez, Ceyhan, Kozan, Karataş, Karaisalı, Seyhan ve Osmaniye Muhacir Kayıt Defteri).⁵³ Ancak alan araştırması sırasında 1950-1951 yılında gelmiş göçmenlerden mahallede yaşamış ya da yaşayan herhangi birisine tesadüf edilmemiştir. Bunun yanı sıra Kiremithane sınırları içerisinde yer alan Ziraat Okulu'na da 10 kişiden oluşan 3 hane yerleştirilmiştir.⁵⁴ Ancak yerleştirilen yer okul olduğu geçici iskân olması muhtemeldir. Nitekim alan araştırması sırasında da okulda kalmış bir göçmen veya yakını ile karşılaşılmamıştır.

Yeşiloba'ya 108 kişiden oluşan 33 hane iskân edilmiştir (87 Nolu Merkez, Ceyhan, Kozan, Karataş, Karaisalı, Seyhan ve Osmaniye Muhacir Kayıt Defteri).⁵⁵ Göçmenler için yapılması planlanan evlerin gerekli izinlerinin tamamlanmasıyla birlikte 1952 Eylülünde ihaleye çıkılmış (Vatandaş, 12 Ağustos 1952; Türk Sözü, 12 Ağustos 1952; 12 Eylül 1952; Yeni Adana, 12 Eylül 1952), Ekim ayında da temel atma töreni yapılmıştır (Türk Sözü, 31 Ekim 1952; Vatandaş, 31 Ekim 1952). Kısa sürede tamamlanarak sahiplerine teslim edileceği açıklanan evlerden inşası tamamlanan 15'i 1953 Haziranında hak sahiplerine verilmiştir (Türk Sözü, 12 Haziran 1953). Ancak iskân defterindeki bilginin aksine Yeşiloba'ya 82 ev inşa edilmiştir.⁵⁶ Hatta zanaatkârlara verilmek üzere inşa edilecek olan evlerin iki katlı olması, üst katın ikamet, alt katın ise işyeri olarak kullanılması planlanmıştır. Böylece insanların hem mesleğini icra ederek topluma daha fazla faydalı olması hem de yaşamını kısa sürede düzene koyması amaçlanmıştır. Bundan dolayı evlere iskân olacaklara diğer yerleşim yerlerine iskân olunan göçmenlere verilen tarla yardımı da yapılmamıştır (Hüseyin Bahar, kişisel görüşme, Şubat 2022; Mehmet Kahraman, kişisel görüşme, Şubat 2022). Ancak planlananın aksine evler iki katlı yapılmadığı gibi iskân edilenlerin de birkaç kişi hariç zanaatkâr olmadığı görülmektedir.

Yeşiloba evlerine, Adana'ya geçici olarak iskân olunan göçmenlerin yanı sıra vilayete bağlı diğer kazalara geçici olarak yerleştirilen göçmenler de iskân

⁵³ 1950 Martı-1951 Haziranı arasında gelmişlerdir. Tamamı çiftçi olan hanelerden birer tanesi Rusçuk ve Eskicuma'dan gelmiş, üç hanenin geldiği yer de iskân defterine Bulgar olarak kaydedilmiştir

⁵⁴ 1951 Ocağında gelen ailelerin tamamı çiftçi olup birisi Varna, ikisi Eskicuma'dan gelmiştir.

⁵⁵ 1950 Ağustos-1951 Eylülü arasında gelen göçmenlerden 1 hane reisi mesleğini bakkal, 1 hane reisi berber, 1 hane reisi değirmenci, 1 hane reisi sanatkâr, 2 hane reisi marangoz olarak beyan etmiştir. 2 hane reisinin mesleği ise belli değildir. 1 hane Ramutsa'dan, 2 hane Koşukavak'tan, 2 hane Rusçuk'tan, 3 hane Filibe'den, 4 hane Omurtak'tan, 12 hane Şumnu'dan gelmiş, 8 hanenin geldiği yer olarak Bulgar yazarken 1 hanenin geldiği yere dair ise herhangi bir bilgiye yer verilmemiştir.

⁵⁶ Yeşiloba'ya ilk etapta 37 ev yapılmış (Mehmet Kahraman, kişisel görüşme, Şubat 2022).

olunmuştur.⁵⁷ Bunun yanı sıra Yeşiloba, göçmenlerin ikamet ettiği bir yer olmasından dolayı ilerleyen süreçte Adana'ya göç eden göçmenlerin de yerleşmeyi tercih ettiği öncelikli bir yer olmuştur.⁵⁸ Örneğin Malatya Doğanşehir'e iskân olunan Feride Şahin ile ailesi, ilk iskan yerlerinde 1.5-2 yıl kaldıktan sonra Adana Yeşiloba'ya yerleştirilmiştir (Feride Şahin, kişisel görüşme, Kasım 2021).⁵⁹

Büyük Dikili

İskân defterine göre 10 kişiden oluşan 4 hane iskân edilmiştir. Tamamı Şumnu'dan 1951 Şubatında gelmiştir. Hane reislerinin mesleğine bakıldığında ise kasap, dokumacı, taşçı ve kasap-şekerci olduğu görülmektedir (87 Nolu Merkez, Ceyhan, Kozan, Karataş, Karaisalı, Seyhan ve Osmaniye Muhacir Kayıt Defteri). Ancak alan araştırması sırasında köyde yaşamış ya da yaşayan herhangi bir göçmene tesadüf edilmemiştir.

Çotlu

İskân defterine göre 28 kişiden oluşan 7 hane iskân edilmiştir. 1951 yılında gelen göçmenlerin 6 hanesi Nisanda, 1 hanesi Haziranda gelmiş olup tamamı çiftçidir. Bir hane Bela'dan, bir hane Burgaz'dan, bir hane Rusçuk'tan, dört hane de Katel'den gelmiştir (87 Nolu Merkez, Ceyhan, Kozan, Karataş, Karaisalı, Seyhan ve Osmaniye Muhacir Kayıt Defteri). Ancak alan araştırması sırasında köyde yaşamış ya da yaşayan herhangi bir göçmene tesadüf edilmemiştir.

⁵⁷ Örneğin Kadirli'nin Yalnızdut köyüne yerleştirilen Mehmet Kahraman, Yeşiloba'daki evlerin tamamlanması üzerine buraya iskân talebinde bulunmuş ve de yerleştirilmiş (Mehmet Kahraman, kişisel görüşme, Şubat 2022). Yine Kadirli'ye iskân edilen Hüseyin Bahar ve ailesi de Yeşiloba'ya yapılan evlerin tamamlanması üzerine 1954 yılında buraya iskân olmuş (Hüseyin Bahar, kişisel görüşme, Şubat 2022). Ceyhan'ın Hürüşa köyüne iskân olunan Fatma Kırılmaz ve ailesi de köyde 13 yıl kaldıktan sonra çocuklarının eğitimi için Adana'ya taşınırken yerleşmek amacıyla Yeşiloba'yı tercih etmiştir (Fatma Kırılmaz, kişisel görüşme, Şubat 2022).

⁵⁸ Örneğin Yusuf Çömez ve ailesi önce Kayseri Bünyan'a, burada iki yıl kaldıktan sonra da Ekrek köyüne yerleşmiştir. Fakat bölgenin kıraç toprağının yanı sıra sınırlı çalışma imkânından dolayı Adana'ya önce mevsimlik işçi olarak gelmişler, 1957 yılında da temelli gelerek Yeşiloba'ya yerleşmişler (Yusuf Çömez). Kayseri'nin göçmenlerden müteşekkil Ekrek köyüne iskân edilen Süleyman Karabaş ve ailesi de burada 2-3 yıl kaldıktan sonra önce Sakarya Pamukova'ya gitmiş, 1963-1964 yılında da Yeşiloba'ya yerleşmiştir (Süleyman Karabaş). Ancak Yeşiloba'ya sonradan gelenler ilk iskân yerlerinde devlet yardımı aldıkları için ikinci defa devlet yardımı alamadıklarından evlerini kendiler inşa etmek zorunda kalmışlar.

⁵⁹ Feride Şahin'in tütüncü olan babası ilk etapta inşaatlarda çalışmışsa da ilerleyen süreçte DDY temizlikçi olarak girmiş (Feride Şahin, kişisel görüşme, Kasım 2021).

Gerdan

İskân defterine göre 21 kişiden oluşan 5 hane iskân edilmiştir. 1951 Şubatında Şumnu'dan gelen ailelerin tamamı çiftçidir (87 Nolu Merkez, Ceyhan, Kozan, Karataş, Karaisalı, Seyhan ve Osmaniye Muhacir Kayıt Defteri). Ancak alan araştırması sırasında köyde yaşamış ya da yaşayan herhangi bir göçmene tesadüf edilmemiştir.

İncirlik

İskân defterine göre İncirlik'e, 1951 Şubatında Şumnu'dan gelen ve tamamı çiftçi olan 8 hanede 35 kişi iskân edilmiştir (87 Nolu Merkez, Ceyhan, Kozan, Karataş, Karaisalı, Seyhan ve Osmaniye Muhacir Kayıt Defteri).⁶⁰ Alan araştırması sırasında 8 hanenin iskân edildiği, hatta 7 hanenin de akraba olduğu tespit edilmiştir (Basri Kovancı, kişisel görüşme, Nisan 2022).

İncirlik'e yerleştirilen göçmenlerin evlerinin yapımına 1951 Kasımında başlanmış (Vatandaş, 27 Kasım 1951), 1952 Nisanında da 8 evden 7'si tamamlanarak sahiplerine teslim edilmiştir (Türk Sözü, 17 Nisan 1952).

Doğrudan İncirlik'e yerleştirilenler olduğu gibi iskân yeri farklı olmasına rağmen buradaki haklarından vazgeçerek gelip yerleşen göçmenler de olmuştur.⁶¹ Köye doğrudan iskân edilenlerden birisi de Basri Kovancı ile ailesidir. İstanbul'dan trenle şehre gelen aile, Eski İstasyon civarındaki Sanat Okulu'nda bir iki gün kaldıktan sonra römorkla Ulus Parkı'na, oradan da İncirlik'e götürülmüş. Buradaki, iki katlı bir binanın alt katındaki ahırın ikiye bölünmesiyle oluşturulan bir odada yaklaşık olarak bir yıl boyunca hayvanlarla yan yana kalan aile, İncirlik halkından yardım gördüğü gibi aile reisi de marangozluk yapıp tarlaya yevmiyeye giderek kazandığı parayla bir ev kiralayarak bir yılda bu evde kalmış. Bu esnada devlet de bir taraftan 1 dönüm arsa içine yapılacak 60 m² büyüklüğündeki göçmen evleri için harekete geçerken bir taraftan da göçmenler hayatlarını idame ettirebilsin düşüncesiyle nüfus başı 4 dönüm tarla vermiştir. Ancak göçmenler, İncirlik'e uzak sayılabilecek bir nokta olan İsmailiye köyündeki bataklık alandan verilen ve tek parça olmayan bu tarlaları tarım makineleri olmadan işlemek mümkün olmadığı için kiraya vererek ek gelir elde etmişler. Ayrıca tarlaya yevmiyeye giderek veya İncirlik Havaalanı inşaatında çalışarak hayatlarını idame ettirmişler (Basri Kovancı, kişisel görüşme, Nisan 2022).

⁶⁰ 1 kişi 1952 Adana doğumludur.

⁶¹ Bahriye Yılmaz'ın ailesinin ilk iskân yeri Kayseri'nin Develi ilçesidir. Ancak aile, iskândan kaynaklanan haklarından vazgeçerek çalışma imkânının fazla olduğunu düşündüğü Adana'ya göç etmiştir (Bahriye Kovancı, kişisel görüşme, Nisan 2022).

İsmailiye

İskân defterine göre 24 kişiden oluşan 4 hane iskân edilmiştir. 1951 Eylülünde geldiği belirlenen ailelerin tamamı çiftçi olup bir hane Osmanpazarı'ndan gelirken üç hanenin geldiği yer ise kayıtlara Bulgar olarak geçmiştir (87 Nolu Merkez, Ceyhan, Kozan, Karataş, Karaisalı, Seyhan ve Osmaniye Muhacir Kayıt Defteri). Alan araştırması sırasında köye 4 hanenin iskân edildiği teyit edilmiştir. Ancak bunlar kısa bir süre kaldıktan sonra köyden göç etmişler (Aziz Sarı, kişisel görüşme, Mayıs 2022).

Küçük Dikili

İskân defterine göre 8 kişiden oluşan 3 hane iskân edilmiştir. Tamamı 1951 Şubatında Şumnu'dan gelmiş olup çiftçi ailelerdir (87 Nolu Merkez, Ceyhan, Kozan, Karataş, Karaisalı, Seyhan ve Osmaniye Muhacir Kayıt Defteri). Ancak alan araştırması sırasında köyde yaşamış ya da yaşayan herhangi bir göçmene tesadüf edilmemiştir.

Mürseloğlu

İskân defterine göre 5 kişiden oluşan 1 hane iskân edilmiştir. Çifti olan aile, 1951 Şubatında Razgrad'dan gelmiştir (87 Nolu Merkez, Ceyhan, Kozan, Karataş, Karaisalı, Seyhan ve Osmaniye Muhacir Kayıt Defteri). Ancak alan araştırması sırasında köyde yaşamış ya da yaşayan herhangi bir göçmene tesadüf edilmemiştir.

Sarıhamzalı

İskân defterine göre 12 kişiden oluşan 2 hane iskân edilmiştir. Bunlar, 1951 Şubatında Şumnu ve Omurtak'tan gelen çiftçi ailelerdir (87 Nolu Merkez, Ceyhan, Kozan, Karataş, Karaisalı, Seyhan ve Osmaniye Muhacir Kayıt Defteri). Ancak alan araştırması sırasında köyde yaşamış ya da yaşayan herhangi bir göçmene tesadüf edilmemiştir.

Şambayadı

İskân defterine göre 12 kişiden oluşan 3 hane iskân edilmiştir. Tamamı 1951 Şubatında Şumnu'dan gelmiş olup hane reisleri ev hanımı, değirmenci ve doğramacıdır (87 Nolu Merkez, Ceyhan, Kozan, Karataş, Karaisalı, Seyhan ve Osmaniye Muhacir Kayıt Defteri). Ancak alan araştırması sırasında köyde yaşayan ya da yaşamış herhangi bir göçmene tesadüf edilmemiştir.

Yolgeçen

İskân defterine göre 17 kişiden oluşan 5 hane iskân edilmiştir. 1951 Şubatında gelen ailelerin tamamı çiftçidir. İki hane Şumnu'dan, üç hane Popköy'den gelmiştir (87 Nolu Merkez, Ceyhan, Kozan, Karataş, Karaisalı, Seyhan ve Osmaniye Muhacir Kayıt Defteri). Ancak alan araştırması sırasında köyde yaşamış ya da yaşayan herhangi bir göçmene tesadüf edilmemiştir.

Zeytinli

İskân defterine göre 23 kişiden oluşan 4 hane iskân edilmiştir. Tamamı Şumnu'dan 1951 Şubatında gelmiştir. Hane reisleri öğretmen, bahçıvan, değirmenci ve kunduracı-çiftçidir (87 Nolu Merkez, Ceyhan, Kozan, Karataş, Karaisalı, Seyhan ve Osmaniye Muhacir Kayıt Defteri). Ancak alan araştırması sırasında 1954 yılında köyde 2 hane göçmenin bulunduğu, bunların da kısa bir süre içerisinde Yeşiloba'daki göçmen evlerine taşındıkları ifade edilmiştir (İrfan Hoplamaz, kişisel görüşme, Mayıs 2022).

Mihmandar Bucağı

İskân defterine göre 75 kişiden oluşan 17 hane göçmen iskân edilmiştir (87 Nolu Merkez, Ceyhan, Kozan, Karataş, Karaisalı, Seyhan ve Osmaniye Muhacir Kayıt Defteri).⁶² Ancak alan araştırması sırasında 20 hanenin yerleştirildiği tespit edilmiştir. Adana'ya trenle gelen göçmenler, duruma göre iskân yerlerine ya hemen ya da misafirhanede bir süre kaldıktan sonra götürülmüşler. Bucağa yerleştiği tespit edilenler arasında Ayşe Gümüş⁶³, Hakkı Mertol, Emine Akkaş ve Kadir Güngör ile ailesi de yer almaktadır. Bunlardan Ayşe Gümüş ile ailesi, bucağa bağlı Cine köyüne iskân edilmiş. Cine'de kaldıkları iki yıl zarfında köylülerin yardımının yanı sıra yevmiyeye giderek yaşamlarını idame ettiren aile, daha sonra Yeniyayla'ya kalıcı olarak iskân olunmuş (Ayşe Gümüş, kişisel görüşme, Nisan 2022).

Hakkı Mertol ve ailesi ise 13 hanelik bir grupla Adana'ya gelmiş, misafirhanede bir iki gün kaldıktan sonra da Mihmandar'a iskân edilmişler. Römorkla Mihmandar'a giden aile, çiftliklerin ahırlarında kaldıkları dört yıl zarfında tarlaya yevmiyeye giderek ve pamuk toplayarak yaşamlarını idame ettirmişler. Ancak bölgedeki etkili bir ağadan dolayı kendilerine arazi verilmeyince hep birlikte yeni kurulmakta olan Yeniyayla'ya

⁶² Tamamı 1951 Şubatında gelen göçmenlerin 1'er hanesi Varna ve Ravutsa'dan, 2'ser hanesi Omurtak ile Osmanpazarı'ndan, 5 hanesi Şumnu'dan, 6 hanesi de Rusçuk'tan gelmiştir. Ayrıca 3 kadından oluşan bir hane hariç hane reislerinin tamamı erkektir. Hane reislerinin mesleğine bakıldığında ise bir bakkal ile çiftçi-demirci istisna tutulursa geri kalanların tamamı çiftçidir.

⁶³ Evlenince Güngör soyadını almıştır.

iskân talebinde bulunarak buraya yerleşmişler (Hakkı Mertol, kişisel görüşme, Nisan 2022).

Emine Akkaş ve ailesi, 5 hane akrabasıyla birlikte Adana'ya gelmiş, misafirhanede 1 hafta kaldıktan sonra da Mihmandar'a bağlı köylere dağıtılmışlar. Bu bağlamda amcaları Akdam ile Danişment'e, halası Zağarlı'ya, bir akrabası Kilise köyüne, kendi ailesi ise Büyük Araplar'a yerleştirilmiş. Büyük Araplar'da ahırda kalan aile, çalışmak için tarlaya giderken baba da elcibaşılık yaparak hayatlarını sürdürmüşler. Bir süre bu şekilde yaşadıktan sonra Yeniyayla'ya iskân talebinde bulunarak buraya kalıcı olarak yerleşmişler (Emine Pangal, kişisel görüşme, Nisan 2022).

Kadir Güngör ve ailesi de Mihmandar'a bağlı Kilise köyüne yerleştirilmiş. Burada kaldıkları iki yıl zarfında köylülerin yardımının yanı sıra yevmiyeye giderek, pamuk toplayarak yaşamlarını idame ettiren aile, daha sonra Yeniyayla'ya kalıcı olarak iskân olunmuş (Kadir Güngör, kişisel görüşme, Nisan 2022).

Misis Bucağı

Adana merkez kazaya iskân edilen 360 hanede 1.728 kişinin 160 hanede 808 kişisi Misis bucağına yerleştirilmiştir (87 Nolu Merkez, Ceyhan, Kozan, Karataş, Karaisalı, Seyhan ve Osmaniye Muhacir Kayıt Defteri).⁶⁴ Bucağa bağlı yerlerden Dedeler'e 1 hanede 3, Bozdere'ye 1 hanede 4, Baklalı'ya 3 hanede 14⁶⁵, Havraniye'ye 6 hanede 26, Çamlıca'ya 10 hanede 52, Cihadiye'ye 37 hanede 205⁶⁶, Yarımca'ya 77 hanede 389⁶⁷ ve Bölge Pamuk İşleme Çiftliği'ne ise 5 hanede 26 kişi yerleştirilmiştir.⁶⁸ Ayrıca Yeniyayla adıyla 150 evden oluşan bir de göçmen köyü kurulmuştur. Köydeki evlerin yapımının tamamlanmasıyla birlikte vilayet genelinde bulunan ve herhangi bir yere kalıcı olarak iskân edilmemiş göçmenler buraya toplanmıştır.

Baklalı

İskân defterine göre 14 kişiden oluşan 3 hane iskân edilmiştir.⁶⁹ Hane reislerinin tamamı çiftçi olup 1951 Nisanında Rusçuk'tan gelmişlerdir (87 Nolu Merkez, Ceyhan,

⁶⁴ Kadirli'ye iskân edilen 6 hane Misis'e yerleşmiştir.

⁶⁵ 1 kişi Adana'da doğmuş.

⁶⁶ 3 kişi Adana'da doğmuş.

⁶⁷ 1 kişi Adana'da doğmuş.

⁶⁸ 1951 Ocağında, 1 hane Rusçuk'tan, 1 hane Koşukavak'tan, 3 hane Razvatna'dan gelmiş olup tamamı çiftçi ailelerden oluşmaktadır.

⁶⁹ 1 kişi Adana'da doğmuştur.

Kozan, Karataş, Karaisalı, Seyhan ve Osmaniye Muhacir Kayıt Defteri). Ancak alan araştırması sırasında köye 5 hanenin iskân olunduğu, fakat akraba olan 2 hanenin Dağcı'ya yerleştiği tespit edilmiştir. Geride kalan 3 hanenin ikisi kardeş, birisi de imamdır.⁷⁰ İlk etapta varlıklı bir adamın yanında kalan ve köylülerden yardım gören göçmenler, tarlaya yevmiyeye gitmişler. Bu esnada devlet tarafından 60 m² büyüklüğünde ev⁷¹ ile nüfus başı 14 dönüm tarla verilmiş. Tarlaların verilmesiyle birlikte bir taraftan da bu tarlaları ekip biçerek yaşamlarını sürdürmüşler (Mehmet Sakarya, kişisel görüşme, Mart 2022).

İskân edildikleri yerden memnun olan kardeş göçmenler, Kayseri'nin Ekrek köyüne iskân edilen bir akrabalarını da 1951 yılında Adana'ya gelmesi yönünde teşvik etmişler. Önce Dedeler'e, sonra Baklalı'ya yerleşen üç akrabanın çocukları hali hazırda şu anda Büyük Baklalı adıyla bilinen köyde yaşamlarına devam etmektedir (Hatice Şaşar, kişisel görüşme, Mart 2022).⁷² Diğer hane ise, aile büyüklerinin vefat etmesi üzerine Adana'da taşınmıştır (Mehmet Sakarya, kişisel görüşme, Mart 2022).

Alan araştırması sırasında köye akraba olan iki hanenin daha iskân olunduğu fakat bunların köye yerleşmeden Misis'e bağlı Dağcı'ya yerleştiği tespit edilmiştir (Ahmet Koç, kişisel görüşme, Şubat 2022).⁷³

Bozdere

İskân defterine göre 4 kişiden oluşan 1 hane iskân edilmiştir. Bu hane, 1951 Ocağında Şumnu'dan gelmiş olup çiftçi bir ailedir (87 Nolu Merkez, Ceyhan, Kozan, Karataş, Karaisalı, Seyhan ve Osmaniye Muhacir Kayıt Defteri). Hane sayısının azlığı göz önüne alınırsa köyün geçici iskân yeri olması muhtemeldir.

Cihadiye

İskân defterine göre 1951 Şubat-Eylül aylarında gelmiş 205 kişiden oluşan 37 hane iskân edilmiştir (87 Nolu Merkez, Ceyhan, Kozan, Karataş, Karaisalı, Seyhan ve Osmaniye Muhacir Kayıt Defteri).⁷⁴

⁷⁰ Uzun yıllar köyde yaşayan imam ve eşi vefat edince çocukları Adana'ya taşınmış (Mehmet Sakarya, kişisel görüşme, Mart 2022).

⁷¹ Türk Sözü Gazetesi'nin 17 Nisan 1952 tarihli sayısında yer alan bir haberde, Baklalı'daki 3 evin inşaatının hızla devam etmekte olduğu bilgisi yer almıştır (Türk Sözü, 17 Nisan 1952).

⁷² Evlenince Biçer soyadını alıyor.

⁷³ Köye iskân olunan bu hane Ahmet Koç ile ailesidir. Trenle Adana'ya gelen aile, birkaç gün şehirde kaldıktan sonra Baklalı'ya iskân olmuşlar. Ancak eşyalarını almak için Misis istasyonuna gittiklerinde Bulgaristan'dan birlikte geldikleri ailelerden Zıpkıcı'ya iskân olanlarla karşılaşmışlar. Bunların, bize yakın Dağcı köyü var oraya gelin demeleri üzerine eşyalarını doğrudan Dağcı'ya götürerek buraya yerleşmişler (Ahmet Koç, kişisel görüşme, Şubat 2022).

Cihadiye'ye, doğrudan iskân edilen göçmenler olduğu gibi ilk etapta vilayetin farklı yerlerine yerleştirilen fakat daha sonra buraya kalıcı olarak iskân edilenler de olmuştur. Örneğin Sevdije Kırılmaz ve ailesi, 5-6 hanelik bir grupla gemiyle Mersin'e gelmişler, oradan da kamyonla Adana'ya gelerek Karşıyaka'daki misafirhanede bir hafta kaldıktan sonra Cihadiye'ye kalıcı olarak iskân edilmişler (Sevdije Kırmızı, kişisel görüşme, Mart 2022). İsmail Kırılmaz ise babası ve amcası ile iki hane olarak Karaisalı'nın Abacı köyüne iskân edilmişler, burada 1 yıl kaldıktan sonra da Cihadiye'ye yapılan 50 eve kalıcı iskân talebinde bulunarak buraya iskân olunmuşlar (İsmail Kırılmaz, kişisel görüşme, Mart 2022). Karaisalı'nın Soydere köyüne yerleştirilen 3 hane de muhtarın girişimiyle Cihadiye'deki evlere iskân edilmişler (Mehmet Kabakçı, kişisel görüşme, Mart 2022).

Ancak ilk etapta evler hazır olmadığı için göçmenler köylülerin yanlarına misafir olarak birer hane şeklinde dağıtılmışlar. Bu misafirlik, köy ahalisinin Balkan muhaciri olmasının da etkisiyle evler yapılıncaya kadar devam etmiştir. 2-3 yıl süren misafirlik esnasında göçmenler, tarlaya yevmiyeye giderek ve pamuk toplayarak yaşamlarını sürdürmüş (Mehmet Kabakçı, kişisel görüşme, Mart 2022; Sevdije Kırmızı, kişisel görüşme, Mart 2022; İsmail Kırılmaz, kişisel görüşme, Mart 2022).

Köye yerleşen göçmenlere devlet tarafından 60 m² büyüklüğünde bir ev ile 5 kişiye kadar nüfus başına 10, 5 kişiden sonraki her kişi için de 5 dönüm tarla verilmiştir (İsmail Kırılmaz, kişisel görüşme, Mart 2022; Sevdije Kırmızı, kişisel görüşme, Mart 2022; Mehmet Kabakçı, kişisel görüşme, Mart 2022). Ancak verilen arazinin çalılık olması göçmenleri bir hayli zorlamıştır. Zira tarlayı ekime hazır hale getirebilmeleri için öncelikle çalıları temizlemeleri gerekmiştir. Bu esnada traktörü olan yerli halktan bazı kişiler, bu işi ücreti mukabilinde veya tarlayı 4 yıl kendisi kullanmak şartıyla yapmıştır. Ancak maddi durumu iyi olmayan göçmenler⁷⁵, hayatlarını idame ettirebilmek için tarlalara ihtiyaç duyduklarından temizleme işini imece usulüyle yapmışlardır. Fakat bu çok kolay olmadığı gibi aylarca da sürmüştür. Zira bu esnada göçmenler, bir taraftan hayatlarını idame ettirebilmek için tarlaya çalışmaya giderken bir taraftan da kendi tarlalarını temizlemişlerdir. Zaman içinde yaşamları düzene girmişse de tarlaların büyüyen ailelerine yetersiz gelmeye başlaması üzerine şehre göç

⁷⁴ 3 kişi Adana'da doğmuştur. 2 hane Kurbat'tan, 4 hane Omurtak'tan, 4 hane Osmanpazarı'ndan, 12 hane Şumnu'dan, 14 hane Rusçuk'tan gelmiş, 1 hanenin geldiği yer de Bulgar şeklinde kaydedilmiştir. Aile reislerin mesleğine bakıldığında ise çiftçi-ev hanımı olan bir hane hariç tamamı çiftçidir.

⁷⁵ Mehmet Kabakçı, bu esnada Baklalı'da bulunan kooperatifin traktör alma, tarlayı işleme için 3.500 lira kredi verdiğini ancak geliri olmayan göçmenlerin buna pek cesaret edemediğini belirtmiştir (Mehmet Kabakçı, kişisel görüşme, Mart 2022).

etmek zorunda kaldıklarından önemli bir kısmı köyden ayrılmıştır (İsmail Kırılmaz, kişisel görüşme, Mart 2022; Mehmet Kabakçı, kişisel görüşme, Mart 2022).

Çamlıca

İskân defterine göre 52 kişiden oluşan 10 hane iskân edilmiştir. 1 hane Popköy'den, 3 hane Yenipazar'dan, 6 hane Şumnu'dan olmak üzere tamamı 1951 Ocak-Şubat aylarında gelmiştir (87 Nolu Merkez, Ceyhan, Kozan, Karataş, Karaisalı, Seyhan ve Osmaniye Muhacir Kayıt Defteri). Bir hane reisinin mesleği nakkaş olup geri kalanlar çiftçidir.

Dağcı

İskân defterinde köye yerleşim olduğuna dair herhangi bir malumat yoktur. Ancak alan araştırması sırasında köye, akraba olan 2 hanenin yerleştirildiği tespit edilmiştir. Bu hane, Baklalı'ya iskân edilmesine rağmen Baklalı yerine Dağcı'ya yerleşen Ahmet Koç'un babası ile dayısıdır (Ahmet Koç, kişisel görüşme, Şubat 2022). Bulgaristan'dan 9 hane olarak yola çıkan ve Adana'ya gelen göçmenlerden, Ahmet Koç'un ailesinin de içerisinde yer aldığı 5 hane Baklalı'ya, 4 hane de Zıpkıcı'ya iskân edilmiş. Baklalı'ya giden ve burada 1 hafta kalan aile, eşyalarının gelip gelmediğini öğrenmek için Misis İstasyonuna gittikleri bir günde Zıpkıcı'ya iskân olunan hanelerle karşılaşınca onların önerisi üzerine eşyalarıyla birlikte Baklalı yerine Dağcı'ya gitmişler. Dağcı muhtarının da yardımıyla, DDY'deki bir memurun boş olan evine yerleşmişler. Köylülerden destek de gören aile, bir taraftan tarlaya yevmiyeye ve pamuk toplamaya giderek yaşamlarını sürdürmüşler. Yeniyayla'da göçmenlere yönelik yapılan evlerin tamamlanması üzerine iki yıl kaldıkları köyden akrabalarıyla birlikte ayrılarak buraya yerleşmişler. Yeniyayla'ya yerleşen göçmenlere devlet tarafından evin dışında tarla yardımı yapılarak isteğe bağlı olarak 20 yıl ödemeli traktör desteği verilmiş. Fakat tarla olarak verilen alanların çalılık olmasından dolayı takriben iki yıl buraları temizlemekle uğraşan göçmenler, tarladan umdukları verimi elde edemeyince çalışmak için Adana'ya göç etmek zorunda kalmışlar (Ahmet Koç, kişisel görüşme, Şubat 2022).

Dedeler

İskân defterine göre 3 kişiden oluşan 1 hane iskân edilmiştir. Çifti olan aile, 1951 Şubatında Omurtak'tan gelmiştir (87 Nolu Merkez, Ceyhan, Kozan, Karataş,

Karaisalı, Seyhan ve Osmaniye Muhacir Kayıt Defteri). Alan araştırması sırasında Yeniyayla'da ikamet etmekte olan Kadir Güngör'ün amcasının da köye yerleştirildiği tespit edilmiştir. Fakat Kadir Güngör'ün ailesi Varna'dan Türkiye'ye geldiği için iskân defterinde kayıtlı olan hanenin bu aile olmadığı anlaşılmaktadır (Kadir Güngör, kişisel görüşme, Nisan 2022).

Bunun yanı sıra geçici iskânları ile kalıcı iskânları arasında köye yerleştirilenler de olmuştur. Örneğin Şaban Nalbant ve ailesi, Dörtler ve Dedeler'e yerleştirildikten ve burada bir yıl kaldıktan sonra Yeniyayla'ya iskân olunmuştur (Şaban Nalbant, kişisel görüşme, Şubat 2022). Ayrıca köye iskân edilen ve ilk iskân yeri Dedeler olan 3 hane de Ceyhan'a bağlı Birkent'e yerleşmiştir (Feride Yılmaz, kişisel görüşme, Nisan 2022).

Havraniye

İskân defterine göre 26 kişiden oluşan 6 hane iskân edilmiştir (87 Nolu Merkez, Ceyhan, Kozan, Karataş, Karaisalı, Seyhan ve Osmaniye Muhacir Kayıt Defteri).⁷⁶ Ancak alan araştırması sırasında, 6'sı doğrudan, 1'i de Kozan'dan gelmek üzere 7 hanenin iskân olunduğu tespit edilmiştir (Mustafa Şahin, kişisel görüşme, Nisan 2022). Adana'da trenden inen ve kamyonla Çukobirlik'e gelen göçmenler, ilk etapta köydeki müsait evlere geçici olarak yerleştirilmişler. Ancak eşyaları 15-20 gün sonra geldiği için muhtar ile köylülerin verdiği yatak ve yorganı kullanmışlar. Göçmenlerin yaşamlarının düzene girebilmesi için evlerinin inşasına hemen başlanmış, hatta bu esnada eski bir mezarlığa da 6 ev yapılmış. Evlerin yapılacağı arsayı vererek 60 m² büyüklüğündeki evin inşaat malzemesini karşılayan devlet, göçmenlerin yaşamlarını idame ettirebilmeleri için de nüfus başına 8 dönüm tarla vermiştir. Ancak tarlalar nehir yatağına yakın olduğundan en ufak bir taşkında su altında kalmış olup bu durum barajlar yapılınca kadar devam etmiş. Göçmenleri en çok rahatsız eden hususların başında ise sıcak hava ile sivrisinekler gelmiştir. Nehirden kaynaklanan sivrisinek sorununa kesin çözüm bulmak mümkün olmamışsa da cibinlik gibi tedbirlerle verdikleri rahatsızlık azaltılmış, sıcak hava sorununa ise çözüm bulmak mümkün olmamıştır (Gülsüm Şen, kişisel görüşme, Nisan 2022).⁷⁷

⁷⁶ 1951 Nisanında gelen ve tamamı çiftçi olan ailelerin 2 hanesi Rusçuk'tan, 4 hanesi de Bulp'tan gelmiştir.

⁷⁷ Evlenince Diker soyadını almış.

Göçmenler, köydeki ilk yıllarında köylülerin yardımının yanı sıra yevmiyeye giderek ve devletin verdiği tarlayı ekerek yaşamlarını idame ettirmişlerdir (Gülsüm Şen, kişisel görüşme, Nisan 2022).

Misis

Bucak merkezi olan Misis'e, 1951 Ocak-Nisan ayları arasında 89 kişiden oluşan 20 hane yerleştirilmiştir (87 Nolu Merkez, Ceyhan, Kozan, Karataş, Karaisalı, Seyhan ve Osmaniye Muhacir Kayıt Defteri).⁷⁸ Ancak bunlar iskân defterine kaydedilirken dördü *Misis/merkez*, diğerleri ise *Misis* şeklinde kaydedilmiştir. Birer hane Omurtak ile Ravutsa'dan, üçer hane Rusçuk ile Bulp'tan, dört hane Yenipazar'dan ve sekiz hane Şumnu'dan gelmiştir. Hane reislerinin mesleğine bakıldığında ise bir hane reisi fırıncı, bir hane reisi berber, diğerleri ise çiftçidir.

Yarımca

İskân defterine göre Yarımca'ya 389 kişiden oluşan 77 hane iskân edilmiştir (87 Nolu Merkez, Ceyhan, Kozan, Karataş, Karaisalı, Seyhan ve Osmaniye Muhacir Kayıt Defteri). Ancak deftere kaydedilirken bunların 12 hanesi *Mihmandar/Yarımca*, 19 hanesi *Yarımca*, 46 hanesi *Misis/Yarımca*⁷⁹ şeklinde kaydedilmiştir. Çoğunluğu 1951 Nisanında olmak üzere 1950-1951 Eylül ayları arasında gelen göçmenlerden işçi olan bir hane reisi hariç diğerleri çiftçidir.⁸⁰

Yeniyayla

Adana kazası genelinde en çok göçmen iskân edilen yerlerin başında Yeniyayla gelmektedir. Köyü, göçmenlerin iskân edildiği diğer yerlerden ayıran en önemli özelliği, göçmenlere mahsus olarak Yarımca'nın arazisine yeni kurulmuş bir yerleşim yeri olmasıdır. Bu bağlamda köye, 500 m² arsa içine 60 m² büyüklüğünde 150 ev yapılmıştır. Ancak ilave olarak yapılan 50 evle birlikte köye yapılan ev sayısı 200'e ulaşmıştır (Emine Pangal, kişisel görüşme, Nisan 2022). İnşa olunan bu evlere doğrudan yerleştirilen göçmenler olduğu gibi⁸¹ vilayet genelinde kalıcı iskânı

⁷⁸ 1 kişi Adana'da doğmuş.

⁷⁹ 1 kişi Adana'da doğmuş.

⁸⁰ Köye yerleştirilen 77 hanenin 1'er hanesi Popköy ve Papon'a'dan, 2'şer hanesi Ramutsa ve Kırcalı'dan, 3 hanesi Kazan'dan, 6'şar hanesi Omurtak ile Tutrakan'dan, 9 hanesi Osmanpazarı'ndan, 15 hanesi Karnabat'tan, 17 hanesi Rusçuk'tan gelmiş, 14 hanenin geldiği yer Bulgar şeklinde kaydedilirken, 1 hanenin geldiği yere dair ise herhangi bir bilgiye yer verilmemiştir.

⁸¹ Örneğin Şaban Nalbant ve ailesi önce Dörtler'e, daha sonra Dedeler'e, burada bir yıl kaldıktan sonra da Yeniyayla'ya yerleştirilmiş (Şaban Nalbant, kişisel görüşme, Şubat 2022). 5 hane olarak gelen Emine

yapılmamış olanlar⁸² ile başka vilayetlere yerleştirilmiş olup köye iskân talebinde bulunan göçmenler de yerleştirilmiştir. Örneğin ailesinin ilk iskân yeri Kayseri'nin Develi ilçesi olan Halil Akkaş, abisinin İncirlik Havaalanı inşaatında çalışmak için Adana'ya gelmesi üzerine ailenin diğer fertlerinin de şehre gelerek Yeniyayla'ya iskân olduklarını dile getirmiştir (Halil Akkaş, kişisel görüşme, Nisan 2022).

1950 yılında Misis bucağı sınırları dâhilinde yer alan Yeniyayla köyü, göçmen iskân edilmek üzere vilayet genelinde yeni kurulan en büyük ve düzenli kalıcı iskân yeridir. Göçmenler buraya iskân olunurken evler kurayla belirlenmişse de isteyenler kendi aralarında değiştirebilmiştir. Bunun yanı sıra devlet, nüfus başı 12 dönüm tarlanın yanı sıra (Fatma Yapıcı, kişisel görüşme, Nisan 2022; İsmail Yurtsever, kişisel görüşme, Eylül 2021; Şaban Nalbant, kişisel görüşme, Şubat 2022; Emine Pangal, kişisel görüşme, Nisan 2022; Halil Akkaş, kişisel görüşme, Nisan 2022; Hakkı Mertol, kişisel görüşme, Nisan 2022; Kadir Güngör, kişisel görüşme, Nisan 2022; Ayşe Güngör, kişisel görüşme, Nisan 2022) isteyene kredi vermiştir (Kadir Güngör, kişisel görüşme, Nisan 2022). Ancak çalılık kaplı tarlaları temizleyerek üretime hazır hale getirmek bir hayli meşakkatli olmuştur. Parası olanlar paletli traktörler marifetiyle arazilerini kısa sürede ekime hazır hale getirirken durumu müsait olmayanlar at ve öküz gibi hayvanların yanı sıra kazma ve kürekle imece usulü çalışarak arazilerini temizlemiştir. Ekime hazır hale getirilen arazilere ise genellikle buğday, soğan ve pamuk gibi ürünler ekilmiştir. Ancak arazilerde daha önce tarımsal üretim yapılmadığı için bilhassa buğday ekimi yapıldığında yabani ve zararlı otlardan dolayı çok sıkıntı çekilmiş, pamuk üretimi ise suyun yeterli olmamasından dolayı verimli olmamıştır (Fatma Yapıcı, kişisel görüşme, Nisan 2022; İsmail Yurtsever, kişisel görüşme, Eylül 2021; Emine Pangal, kişisel görüşme, Nisan 2022; Hakkı Mertol, kişisel görüşme,

Akkaş ve ailesi de önce Mihmandar'a bağlı köylere dağıtılmış, daha sonra da Yeniyayla'ya yerleştirilmiş (Emine Pangal, kişisel görüşme, Nisan 2022). İlk etapta Mihmandar'a yerleştirilen Hakkı Mertol ve ailesi de Yeniyayla'ya yerleştirilenler arasında yer almaktadır. Ancak Yeniyayla'da bir ay kalan baba Mustafa, ailesini burada bırakarak Mihmandar'daki çalıştığı çiftliğe dönerek bir taraftan çiftlikte çalışmaya devam etmiş, bir taraftan da çiftlik sahibinin maddi desteğinin yanı sıra vermiş olduğu bir çift öküzle köydeki tarlasını ekerek hayatlarını idame ettirmeye çalışmıştır (Hakkı Mertol, kişisel görüşme, Nisan 2022).

⁸² Köye iskân edilenlerden İsmail Yurtsever ve ailesi, Mercimek Harasında kaldığı bir ile Hamitbey bucağında kaldığı iki yıl zarfında köylülerden büyük destek gördüğü gibi tarlaya yevmiyeye giderek ve başak yaparak hayatlarını devam ettirmişler. Ancak kalıcı iskânları yapılmadığı için tarla verilmeyince 1953 yılında Yeniyayla'ya iskân talebinde bulunarak buraya yerleşmişler (İsmail Yurtsever, kişisel görüşme, Eylül 2021). Köye iskân edilenlerden birisi de Fatma Yapıcı ile ailesidir. Kastamonu Taşköprü'ye iskân olunan aile, burada bir yıla yakın kaldıktan sonra akrabalarının olduğu yerlerden önce Bafra'ya, sonra Adana'nın Karataş bucağının Çağıranlı köyü ile Dedeler köyüne yerleşmiş. Aile reisi inşaat ustası olduğu için Yeniyayla'ya inşa olunan göçmen evlerinde çalışırken müteahhitin istediğin yere bir tane de kendine ev yap demesi üzerine geceleri çalışarak kendine bir ev yapmış ve 1952 yılında da Dedeler'den Yeniyayla'ya taşınmış (Fatma Yapıcı, kişisel görüşme, Nisan 2022).

Nisan 2022). Ancak göçmenler, canla başla çalışarak ayakta kalmaya çalışmışlar. Hatta tarlaları uzak yerden verilen göçmenlerin bir kısmı, gelip gitmek çok zaman alacağından bazı geceler tarlada dahi kalmışlardır (Kadir Güngör, kişisel görüşme, Nisan 2022; Ayşe Güngör, kişisel görüşme, Nisan 2022).

Zıpkıcı

İskân defterinde köye yerleşim olduğuna dair herhangi bir bilgi yoktur. Ancak alan araştırması sırasında köye 4 hane göçmen yerleştirildiği tespit edilmiştir. Bunlara dair tek bilgi ise bu göçmenlerle birlikte trenle Adana'ya gelip Baklalı'ya iskân edilen ancak Baklalı yerine Dağcı'ya yerleşmiş olan Ahmet Koç'un verdiği bilgiye dayanmaktadır (Ahmet Koç, kişisel görüşme, Şubat 2022).

Karataş Bucağı

İskân defterine göre Karataş'a, tamamı çiftçi ailelerden oluşan 60 hanede 322 kişi yerleştirilmiştir. Bunlardan 2 hanede 20 kişi Bebeli'ye⁸³, 14 hanede 77 kişi Karataş'a⁸⁴, 44 hanede 226 kişi Bahçe'ye⁸⁵ iskân edilmiştir (87 Nolu Merkez, Ceyhan, Kozan, Karataş, Karaisalı, Seyhan ve Osmaniye Muhacir Kayıt Defteri). Ancak defterde iskân yeri Karataş olarak görünen 14 hanenin bucak merkezi olan İskele köyüne yerleştirildiği tahmin olunmaktadır. Zira defterde böyle bir bilgi yer almamasına karşın Türk Sözü Gazetesi'nin 14 Ocak 1951 tarihli sayısında yer alan bir haberde, İskele'ye yerleştirilen ve 18 kişiden oluşan 3 haneye köylülerin aralarında 516 lira toplayarak destek oldukları, köy ahalisinden 3 kişinin de evlerinin bir odasını göçmenlere tahsis ettiği şeklindeki haber buna işaret etmektedir (Türk Sözü, 14 Ocak 1951).

Bucak geneline iskân edilen göçmenler öncelikle trenle Adana'ya gelmiş, burada birkaç saat veya birkaç gün kaldıktan sonra kamyonlarla köylere dağıtılmışlar. Örneğin Adana'ya 14 hane olarak geldiklerini belirten ve şu anda Bahçe köyünde ikamet eden İbrahim Yenice, kendileri de dâhil 4 hanenin Bahçe'ye, 4 hanenin Bebeli'ye 6 hanenin de Kesik köyüne iskân edildiğini belirtmiştir. Ancak bunların bir

⁸³ 1951 Nisanında Rusçuk'tan gelmiş çifti ailelerdir.

⁸⁴ 1 kişi Adana'da doğmuştur. 1 hane Rusçuk'tan, 2 hane Şumnu'dan, 11 hane de Yenipazar'dan gelmiş olup 1951 Ocak-Şubatında gelmişlerdir.

⁸⁵ İskân defterine göre tamamı çiftçi olup 1'er hanesi Ramutsa, Çırpan, Hasköy, Şumnu'dan, 2'şer hanesi Tutakan ve Yenipazar'dan, 4'ü Omurtak'tan, 5'i Bulp'tan, 6'sı Osmanpazarı'ndan, 10'u Rusçuk'tan olmak üzere 1950 Aralık-1951 Eylül ayları arasında gelmişlerdir. 11 hanenin geldiği yer ise Bulgar şeklinde kaydedilmiştir.

kısmı geçici iskân, bir kısmı kalıcı iskândır. Zira Bahçe'ye yapılan evlerin tamamlanmasıyla birlikte ilk etapta bölgedeki köylere dağıtılmış olan göçmenler buraya toplanmıştır.

Adalı

İskân defterinde Adalı köyüne yerleştirilmiş göçmen görünmemesine rağmen dönemin Adana basınında köye ev yapıldığı yönünde haberler yer almıştır. Buna rağmen alan araştırması sırasında ne köye yapılan evlere ne de kalıcı olarak iskân olunan göçmenlere rastlanılmıştır. Bununla birlikte 2-3 hanenin geçici olarak iskân edildiği tespit edilmiştir. Bunlardan birisi de Nefise Avşar ve ailesidir. Köye geçici olarak yerleştirilen aile, Bahçe'deki göçmen evlerinin tamamlanması üzerine aileleriyle birlikte buraya yerleştirilmişler. Irmak kenarından nüfus başı 2 dönüm tarla da verilen aile, köylülerin yardımlarının yanı sıra tarlaya yevmiyeye giderek ve kendilerine verilen tarlayı ekerek hayatını idame ettirmiş. Ancak bu süre zarfında bilhassa sıcak hava ile köyün ırmağa yakın olmasından kaynaklanan sivrisinekten de çok mustarip olmuşlar (Nefise Arslan, kişisel görüşme, Mayıs 2022).⁸⁶

Bahçe

Köye iskân edilenler öncelikle trenle Adana'ya gelmiş, burada birkaç saat ya da birkaç gün kaldıktan sonra kamyonla Bahçe'ye götürülmüşlerdir. Köy, ilk etapta geçici iskân yeri olarak da kullanılmıştır. Nitekim köye iskân edilenlerden İbrahim Yenice, doğrudan köye geldiklerini ve ilerleyen süreçte de kalıcı olarak iskân edildiklerini belirtmiştir. Zira Bahçe, göçmenlerin kalıcı olarak iskân edildiği bir yer olmanın ötesinde bölgeye dağınık olarak yerleştirilen göçmenlerin de adeta toplandığı bir merkez konumundadır. Bu bağlamda köye, 60 m² büyüklüğünde 60 ev inşa edilmiştir. Ancak bu evlerin 50'si ilk etapta, 10'u ise daha sonra yapılmıştır (Ömer Avcı, kişisel görüşme, Nisan 2022). Dönemin Adana basınına göre ise köye sadece 50 ev inşa edilmiş olup sonraki 10 eve dair basına yansıyan herhangi bir habere de tesadüf edilmemiştir. Buna göre 1952 yılının ilk aylarında inşa süreci devam eden evler, Nisan ayında tamamlanmış (Türk Sözü, 17 Nisan 1952), Haziran ayında dağıtılmaları için de Bayındırlık Bakanlığından izin talebinde bulunulmuştur (Türk Sözü, 5 Haziran 1952; Vatandaş, 2 Temmuz 1952). Evlerin tamamlanmasıyla birlikte bucak geneline

⁸⁶ Evlenince Avşar soyadını almış.

dağıtılmış olan göçmenler de buraya iskân edilmişlerdir.⁸⁷ Ancak 4-5 hane evlere yerleşmeyerek İncirlik'e taşınmıştır. Bunlardan birisinin reisi öğretmen olup sivrisineklerden dolayı burada yaşanmaz diyerek göç ederken (Hüsnü Yenice, kişisel görüşme, Nisan 2022), diğer hanelerin ise bu dönemde İncirlik'te yapımına başlanan ve ciddi bir iş imkânı yaratan İncirlik Havaalanı'nda çalışmak için köye yerleşmedikleri tahmin olunmaktadır.

Köye aynı anda 4 hanenin geldiğini ve bunlardan ikisinin babası ile amcası olduğunu belirten Yenice kardeşler, ilk olarak okula indirildiklerini ve burada altı ay kaldıklarını, okulların açılmasıyla birlikte de üstü açık bir ahırın üstünü kapatarak evler tamamlanıncaya kadar burada yaşadıklarını belirtmiştir (İbrahim Yenice, kişisel görüşme, Nisan 2022; Hüsnü Yenice, kişisel görüşme, Nisan 2022). Bu esnada göçmenler, köylülerin yaptıkları yardımın yanı sıra tarlaya yevmiyeye giderek ve çiftliklerde çalışarak hayatlarını idame ettirmişlerdir. Devlet ise göçmenlere ücretsiz olarak verdiği evlerin yanı sıra nüfus başı 8 dönüm de tarla vermiştir (Ömer Avcı, kişisel görüşme, Nisan 2022; Sadife Soydan, kişisel görüşme, Nisan 2022;⁸⁸ Hüsnü Yenice, kişisel görüşme, Nisan 2022).⁸⁹ Ayrıca 9-10 haneye gazlı bir ferguson traktör tahsis edilerek imece usulü kullanılması sağlanmış (Ömer Avcı, kişisel görüşme, Nisan 2022)⁹⁰, motoru olmayanlara ise at, öküz ve öküz arabası alması için geri ödemesiz maddi destek sağlanmıştır (İbrahim Yenice, kişisel görüşme, Nisan 2022).

Bebeli

İskân defterine göre köye, 1951 Nisanında Rusçuk'tan gelmiş ve çifti olan 20 kişiden müteşekkil 2 hane yerleştirilmiştir (87 Nolu Merkez, Ceyhan, Kozan, Karataş, Karaisalı, Seyhan ve Osmaniye Muhacir Kayıt Defteri). Ancak alan araştırması sırasında köye 4 hanenin iskân edildiği, hatta bunların Bahçe'ye yapılan evlere de yerleşmeyerek Bebeli'de kalmaya devam ettikleri ifade edilmiştir (İbrahim Yenice, kişisel görüşme, Nisan 2022).

⁸⁷ Örneğin köye iskân olunan Ömer Avcı ve ailesi, ilk olarak Yalnızca köyüne yerleştirilmiş (Ömer Avcı, kişisel görüşme, Nisan 2022).

⁸⁸ Evlenince Yenice soyadını almış.

⁸⁹ İbrahim Yenice ise nüfus başı 5 dönüm tarla verildiğini belirtmiştir (İbrahim Yenice, kişisel görüşme, Nisan 2022). Tarlalar farklı yerden verildiği için büyüklük olarak farklılık gösterebilmişler.

⁹⁰ 5 kişiye 1 ferguson motor verildiğini belirten de olmuştur (İbrahim Yenice, kişisel görüşme, Nisan 2022).

Çağsırlı

Köye yerleştirildiği tespit edilen tek hane Sadife Yenice ve ailesidir. Köydeki boş bir evde 1.5-2 yıl kalan aile, köylünün yardımlarının yanı sıra tarlaya yevmiyeye giderek hayatını sürdürmüş, Bahçe'ye yapılan evlerin tamamlanması üzerine de buraya kalıcı olarak iskân edilmişlerdir (Sadife Soydan, kişisel görüşme, Nisan 2022).

İskele

Bucak merkezi olan köye de göçmenler iskân edilmiştir. Ancak ne iskân defterinde ne de alan araştırması sırasında burada yaşamış ya da 1950-1951 yıllarında buraya yerleştirilmiş olup hâlihazırda yaşayan bir göçmene tesadüf edilmemiştir. İskele'ye göçmenlerin iskân olunduğuna dair tek bilgi ise Türk Sözü Gazetesi'nin 14 Ocak 1951 tarihli sayısında yer alan ve İskele köyüne yerleştirilen 18 kişiden mürekkep 3 aileyi köy halkının aralarında 516 lira yardım topladıkları ile yine köy halkından Hasan Karataş, Hasan Balıkçı ve Şeref Işık'ın evlerinden birer odayı göçmenlere tahsis ettiklerine dair haberdır (Türk Sözü, 14 Ocak 1951).

Kamışlı

Köye göçmen yerleştirildiğine dair tek bilgi, eşinin göçmen olduğunu ve Kamışlı'dan Bahçe'ye gelin geldiğini belirten İbrahim Yenice'ye dayanmaktadır (İbrahim Yenice, kişisel görüşme, Nisan 2022).

Kesik

6 hane göçmen yerleştirilmişse de Bahçe'ye yapılan evlerinin tamamlanmasıyla birlikte kalıcı olarak buraya iskân edilmişlerdir. Bu nedenle köyde şu anda yaşayan göçmen bulunmamaktadır (İbrahim Yenice, kişisel görüşme, Nisan 2022).

Yalnızca

Köye sadece Ömer Avcı ile ailesi iskân olunmuştur. Ancak Bahçe'deki göçmen evlerinin tamamlanmasıyla birlikte buraya yerleştirilmelerinden dolayı Yalnızca'nın geçici iskân yeri olduğu anlaşılmaktadır. Köylünün verdiği bir odada kalan aile, köylünün yaptığı yardımların yanı sıra aile reisinin bir çiftlikte aşçı olarak çalışmasıyla hayatlarını idame ettirmiştir (Ömer Avcı, kişisel görüşme, Nisan 2022).

Tuzla Bucağı

İskân defterine göre bucak geneline 32 hanede 163 kişi yerleştirilmiştir. Bunlardan 5 kişiden oluşan 1 hane Havraniye'ye⁹¹, 11 kişiden oluşan 2 hane Hasırağacı'na, 35 kişiden oluşan 6 hane Tuzla/merkeze⁹², 112 kişiden oluşan 23 hane de Tuzla'ya⁹³ iskân olunmuştur (87 Nolu Merkez, Ceyhan, Kozan, Karataş, Karaisalı, Seyhan ve Osmaniye Muhacir Kayıt Defteri).⁹⁴ Ancak alan araştırması sırasında bucağa, 4 hanesi ilk etapta başka yere iskân olunmakla birlikte bucağa iskân talebinde bulunarak gelenlerden oluşmak üzere 35 hane göçmen yerleştirilmiştir.

Dönemin Adana basınına da Tuzla'ya 30 göçmen evi yapılmakta olduğu ve bunların inşaatının devam ettiği bilgisi yansımıştır (Türk Sözü, 17 Nisan 1952). Ancak alan araştırması sırasında Tuzla'ya 24 hane göçmen evi yapıldığı tespit edilmiştir.⁹⁵ Hatta Tuzla'ya ilk gelen kabile 11 haneden oluşmuştur (Mehmet Çoban, kişisel görüşme, Nisan 2022). Bunlar arasında Mehmet Çoban, Hüseyin Çoban ve Habibe Coşkunsel ve aileleri de yer almıştır. Bulgaristan'dan Adana'ya 11 hane olarak gelen göçmenler, trenden indikten sonra bir kamyonla Tuzla'daki tuz binasına gelmişler (Mehmet Çoban, kişisel görüşme, Nisan 2022; Habibe Coşkunsel, kişisel görüşme, Nisan 2022⁹⁶; Fatma Çoban, kişisel görüşme, Nisan 2022⁹⁷; Ahmet Süremez, kişisel görüşme, Nisan 2022).⁹⁸ İki katlı ve beş altı odalı binada üç gün kalan ve bu esnada muhtar ile köylülerin verdiklerini yiyen göçmenler, müteakiben kamyonlarla köylere dağıtılmışlar. Bu bağlamda Yassiören ve Meletmez'e 2'şer⁹⁹, Karagöçer'e 3, Çavuşlu'ya ise 4 hane yerleştirilmiş. Kendileri geldikten bir süre sonra eşyaları da gelen göçmenler¹⁰⁰, bu süreçte muhtarların önyak olmasıyla köyden toplanan eşyaları kullanmışlar, köylülerin verdiklerinin yanı sıra tarlaya yevmiyeye giderek de

⁹¹ Havraniye bu dönemde Misis'e bağlı olup Tuzla'ya da Hayriye adıyla bağlı bir köy bulunmaktadır. Bu durumda bir isim yanlışlığı olması muhtemeldir.

⁹² Tamamı 1951 Nisanında Rusçuk'tan gelmiş olup çiftçidir.

⁹³ 1951 Ocak-Nisan ayları arasında gelmişlerdir. Tamamı çiftçi olan göçmenlerin 1'er hanesi İ.Dere, Varna ve Omurtak'tan, 2 hanesi Aydos'tan, 4 hanesi Kemaller'den 5 hanesi Rusçuk'tan, 8 hanesi de Karnabat'tan gelmiş, 1 hanenin geldiği yer de Bulgar olarak kaydedilmiştir.

⁹⁴ Bunların 1'er hanesi İ.Dere ile Omurtak'tan, 2 hanesi Aydos'tan, 4'er hanesi Varna ile Kemaller'den, 8 hanesi Karnabat'tan, 11 hanesi Rusçuk'tan gelmiş, 1 hanenin geldiği yer de Bulgar olarak kaydedilmiştir. Çoğunluğu Rusçuk'tan olmak üzere 1951 Ocak-Nisan ayları arasında gelen göçmenlerin tamamı çiftçidir.

⁹⁵ Hakkı Yılmaz ise 40 ev yapıldığını dile getirmiştir (Hakkı Yılmaz, kişisel görüşme, Şubat 2022).

⁹⁶ Evlenince Çoban soyadını almıştır.

⁹⁷ Evlenince Süremez soyadını almıştır.

⁹⁸ Fatma Çoban, göçmen kadınlardan birisinin gece doğum yaptığını ifade etmiştir (Fatma Çoban, kişisel görüşme, Nisan 2022)

⁹⁹ Şu anda hiç göçmen bulunmamaktadır (Mehmet Çoban, kişisel görüşme, Nisan 2022).

¹⁰⁰ Paketlerin üzerinde isimleri ve iskân yerleri yazılı olduğu için haber gelince giderek eşyalarını almışlar (Mehmet Çoban, kişisel görüşme, Nisan 2022; Habibe Coşkunsel, kişisel görüşme, Nisan 2022).

hayatlarını idame ettirmişler. Tuzla'ya ilk gelen göçmenlerin kendi evlerine geçmesi ise yaklaşık olarak 1.5 yıl sürdüğünden bu esnada göçmenler geçici olarak yerleştirildikleri köylerde yaşamlarına devam etmişler (Mehmet Çoban, kişisel görüşme, Nisan 2022).

Tuzla'ya gelen 11 haneden oluşan kafileden sonra 11 hane ve 9 hane halinde iki grup göçmen daha gelmiş. Hatta farklı yerlere iskân olan ancak iskân talebinde bulunarak gelen 4 haneyle birlikte bucağa iskân edilen hane sayısı 35'e ulaşmıştır (Mehmet Çoban, kişisel görüşme, Nisan 2022).¹⁰¹

Adana'ya birlikte gelip Tuzla'ya iskân edilen 11 hanelik ikinci grup, misafirhanede üç gün kaldıktan sonra bucak genelindeki yerleşim yerlerine geçici olarak dağıtılmışlar. Bu bağlamda Tuzla, Tuzkuyusu, Narkulak ve Ziyamet 2'şer, Kuranşa'daki Paksoy Çiftliği'ne ise 3 hane yerleştirilmiştir. Tuzla'ya iskân olunan 2 haneden birisi Hakkı Yılmaz ile ailesidir. Geldikleri ilk gün Eski Halkevi binasında camiden getirilen kilimler üzerinde yatan ve köylünün verdiklerini yiyen göçmenlerin bir kısmı ertesi gün çapaya giderken, inşaat işinden anlayan bir kısım da inşaatlarda çalışmaya başlamış. Ayrıca devlet tarafından Ganime'den nüfus başı 5 dönüm tarla, 5 sene sonra ödemek koşuluyla 500 lira, tohumluk, ev için arsa, 60 m² ev yapacak şekilde inşaat malzemesi verilmiş. Fakat göçmenler, nehir kenarındaki tarlalarından dolayı özellikle selden kaynaklı olarak büyük sıkıntı yaşamışlar.

Devlet, yapılacak göçmen evleri için 500-600 m² büyüklüğünde arsa, 60 m² ev yapılacak şekilde de inşaat malzemesi vermiştir. Evlerin inşasında göçmenler de bizzat çalışarak topraktan briket kesmişler, malzemeleri inşaat alanına taşımışlar, ustalara harç vermişler, temelin taşını atmışlar ve çatı yapmışlar. Hatta ustalara faydalı olduklarının görünmesi üzerine kendilerine yevmiye de verilmiş (Mehmet Çoban, kişisel görüşme, Nisan 2022; Habibe Coşkunsal, kişisel görüşme, Nisan 2022; Fatma Çoban, kişisel görüşme, Nisan 2022; Ahmet Süremez, kişisel görüşme, Nisan 2022). Fakat evler yapılırken malzemeden kâr edebilmek için iki ev ortak bir duvara dayanılarak yapılmış (Mehmet Çoban, kişisel görüşme, Nisan 2022; Fatma Çoban, kişisel görüşme, Nisan 2022).

¹⁰¹ İskân yerleri olan Ankara'daki bir köye tek hane olarak yerleştirilen Hatice Çolak ile ailesi, Tuzla'ya iskân olan dedesinin ısrarı üzerine iki ay sonra buraya gelerek yerleşmiş. İlk etapta dedesinin evine ilave olarak yaptıkları bir odada kalmışlar. Ancak ilerleyen günlerde köyde başkasına verilmiş olmasına rağmen tapu çıkmadan hayatını kaybeden ve çocuğu olmayan bir karı kocanın evine yerleşmişler. Ankara'da devlet yardımı almadıkları için de nüfus başı 6 dönüm tarla almışlar (Hatice Çolak, kişisel görüşme, Nisan 2022 (evlenince Çoban soyadını alıyor). 1955-1958 yılları arasında Kırşehir ve Çorum'dan Tuzla'ya gelen 8-10 hane göçmen ise ilk iskân yerlerinde devlet yardımı aldıkları için herhangi bir yardım alamamışlardır (Mehmet Çoban, kişisel görüşme, Nisan 2022).

Göçmenlere, hayatlarını idame ettirebilmeleri için devlet tarafından tarla da verilmiştir. Hatta tarlalar ilk etapta Tabaklar ile Kadıköy'den verilmek istenmişse de uzak olduğu için buralardan vazgeçilmiş. Müteakiben de 3 dönümü Ganime'den¹⁰², 3 dönümü de Ziyamet veya Kamışlı'dan olmak üzere nüfus başı 6 dönüm tarla tevzi edilmiştir (Mehmet Çoban, kişisel görüşme, Nisan 2022; Habibe Coşkunsel, kişisel görüşme, Nisan 2022; Ahmet Süremez, kişisel görüşme, Nisan 2022). Ancak dağıtılacak arazinin konumu ve büyüklüğüyle alakalı olarak tarlalar bazı ailelere tek parça, bazı ailelere ise iki parça olarak verilmiştir.¹⁰³ Fakat Ganime'den verilen arazi ırmak kenarında olduğu için hem çok otlu olmuş, hem de yaşanan sellerde mahsul zarar gördüğü için bazı yıllar üründen mahrum kalan göçmenler çok ciddi sıkıntı çekmişler.

Devlet tarafından göçmenlere ev ve tarlanın yanı sıra at, inek, öküz ve araba alınması için 1.500 liralık kredi desteği de sağlanmıştır (Mehmet Çoban, kişisel görüşme, Nisan 2022; Habibe Coşkunsel, kişisel görüşme, Nisan 2022; Ahmet Süremez, kişisel görüşme, Nisan 2022; Hakkı Yılmaz, kişisel görüşme, Şubat 2022).¹⁰⁴ Buna rağmen tarlaların gelirinin yetersiz geldiğini iddia eden 5 hane İstanbul'a göç etmiştir (Hakkı Yılmaz, kişisel görüşme, Şubat 2022).

Tuzla'ya iskân olunan göçmenlerin en çok mustarip olduğu konuların başında aşırı sıcak ve nem, sivrisinek ve bulaşıcı hastalıklar gelmiştir. Hatta göçmenler, sıcaktan yağsız yumurta pişer diye duydukları Adana'nın sıcaklığını, kuma yumurta gömerek haşlamak suretiyle de test etmişler (Fatma Çoban, kişisel görüşme, Nisan 2022). Bunun yanı sıra bilhassa iskân edildikleri ilk yıllarda halktan bazı kişilerin tutumları nedeniyle de sorunlar yaşamışlar. Zaman içinde gündeme gelen bir diğer sorunda da büyüyen ailelerle birlikte verilen tarlaların gelirlerinin yetersizliği olmuştur. Bunun da etkisiyle yeni yetişen genç nüfus çalışmak için Adana başta olmak üzere büyük şehirlere göç etmiştir. Buna rağmen daha ziyade yaşlılardan oluşan bir kısım göçmen Tuzla'da yaşamayı sürdürmektedir.

¹⁰² Köylünün birisinin bölgede bulunan 200 dönüm büyüklüğündeki bir arazinin köylülere dağıtılması için dilekçe vermesi üzerine bu arazi göçmenlere verilmiş (Mehmet Çoban, kişisel görüşme, Nisan 2022).

¹⁰³ Hakkı Yılmaz, kendilerine Ganime'den nüfus başı 5 dönüm tarla verildiğini belirtmiştir (Hakkı Yılmaz, kişisel görüşme, Şubat 2022).

¹⁰⁴ Mehmet Çoban, 1960 yılında 1.000 liraya at, 900 liraya araba aldığını belirtmiştir (Mehmet Çoban, kişisel görüşme, Nisan 2022).

Hasırağacı

3-4 hane reisi öğretmen olan 9 hane yerleştirilmiştir. Tuzla'da da öğretmenlik yapan bu kişiler, zaman içinde Adana'ya göç etmiştir. Bunlar çatalla yemek yedikleri için halk tarafından göçmenler dirgenle yemek yiyor söylentisinin de çıkmasına neden olmuşlar (Mehmet Çoban, kişisel görüşme, Nisan 2022; Habibe Coşkunsel, kişisel görüşme, Nisan 2022). Hakkı Yılmaz ise göçmenler için köye 15 ev yapıldığını ve 1953 yılında da göçmenlerin bu evlere yerleştiğini ifade etmiştir (Hakkı Yılmaz, kişisel görüşme, Şubat 2022).

Çavuşlu

Alan araştırması sırasında 4 hane göçmenin iskân edildiği tespit edilmiştir. İskân olunanlar arasında Mehmet Çoban ile ailesi de yer almaktadır. İlk etapta eşyaları gelmediği için muhtarın köyden topladığı yatak, yorgan ve mutfak eşyalarını kullanan göçmenler, köylülerin verdiklerinin yanı sıra tarlaya yevmiyeye giderek hayatlarını idame ettirmişlerdir (Mehmet Çoban, kişisel görüşme, Nisan 2022; Fatma Çoban, kişisel görüşme, Nisan 2022).

Karagöçer

Alan araştırması sırasında 3 hane göçmenin iskân edildiği tespit edilmiştir. Ancak burası geçici iskân yeri olup ilerleyen süreçte Tuzla'ya yapılan evlere kalıcı olarak yerleştirilmişlerdir (Mehmet Çoban, kişisel görüşme, Nisan 2022).

Kuraşa

Alan araştırması sırasında köydeki Paksoy Çiftliği'ne 3 hane göçmenin iskân edildiği belirlenmiştir (Hakkı Yılmaz, kişisel görüşme, Şubat 2022).

Meletmez

Alan araştırması sırasında 2 hane göçmenin iskân edildiği tespit edilmiştir. Ancak burası geçici iskân yeri olup ilerleyen süreçte Tuzla'ya yapılan evlere kalıcı olarak yerleştirilmişlerdir (Mehmet Çoban, kişisel görüşme, Nisan 2022).

Narkulak

Alan araştırması sırasında 2 hane göçmenin iskân edildiği tespit edilmiştir. Ancak burası geçici iskân yeri olup ilerleyen süreçte Tuzla'ya yapılan evlere kalıcı olarak yerleştirilmişlerdir (Hakkı Yılmaz, kişisel görüşme, Şubat 2022).

Tuzla

Alan araştırması sırasında 2 hane göçmenin iskân edildiği tespit edilmiştir. Bunlar, ilerleyen süreçte yine Tuzla’da yapılan evlere kalıcı olarak yerleştirilmişlerdir (Hakkı Yılmaz, kişisel görüşme, Şubat 2022).

Tuzkuyusu

Alan araştırması sırasında 2 hane göçmenin iskân edildiği tespit edilmiştir. Ancak burası geçici iskân yeri olup ilerleyen süreçte Tuzla’ya yapılan evlere kalıcı olarak yerleştirilmişlerdir (Hakkı Yılmaz, kişisel görüşme, Şubat 2022).

Yassören

Alan araştırması sırasında Ahmet Süremez ile Hüseyin Çoban’ın ailelerinden oluşan 2 hane göçmen yerleştirildiği belirlenmiştir. Köydeki ilk günlerinde halkın verdiği şeyleri yemiş, gece de camide yatmışlar. Bu esnada köy çocukları, gâvurlar geldi derken halk da meraklı gözlerle göçmenleri izlemiş. Ancak sabah namazı vakti girince göçmenlerden birisinin ezan okuması üzerine gelenlerin Müslüman olduğunu anlayan köylüler, göçmenlere daha sıcak davranmaya başlamış (Mehmet Çoban, kişisel görüşme, Nisan 2022). Yassören’de muhtarın ayarladığı garaj gibi bir yeri perdeyle ikiye bölerek 1.5 yıl burada kalan aileler, tarlaya yevmiyeye giderek hayatlarını sürdürmüşler (Habibe Coşkunsel, kişisel görüşme, Nisan 2022; Ahmet Süremez, kişisel görüşme, Nisan 2022).

Ziyamet

Alan araştırması sırasında 2 hane göçmenin iskân edildiği tespit edilmiştir. Ancak burası geçici iskân yeri olup ilerleyen süreçte Tuzla’ya yapılan evlere kalıcı olarak yerleştirilmişlerdir (Hakkı Yılmaz, kişisel görüşme, Şubat 2022).

3.6.2. Bahçe Kazası

Vilayet genelinde göçmenlerin iskân edildiği kazalardan birisi de Bahçe’dir. Bu dönemde merkez ve Haruniye olmak üzere iki bucaktan oluşan kazaya, diğer kazalara göre daha az göçmen yerleştirilmiştir. Nitekim vilayete ilk etapta iskânı öngörülen 5.000 göçmenden 50’sinin iskânı planlanmışsa da (Yeni Adana, 5 Ocak 1951) dönemin Adana basınına göre vilayete yerleştirilen 7.500 göçmenin 150’si Bahçe’ye iskân olunmuştur (Vatandaş, 26 Nisan 1951; Yeni Adana, 10 Temmuz 1951). Kazaya iskân

olunan ve tamamı Haruniye'ye yerleştirilen göçmenler için devletin desteğiyle ayrı bir mahalle dahi kurulmuştur. 1951 Kasımında kazayı ziyaret eden Vali Ahmet Kınık, inşa edilmekte olan 25 evden birisinin de tamamlandığını açıklamıştır (Vatandaş, 16 Kasım 1951; Türk Sözü, 16 Kasım 1951; Yeni Adana, 13 Kasım 1951). Fakat 1952 Nisanına gelindiğinde Adana basınında kazaya 26 evin inşa edilmekte olduğu hatta bunun da 22'sinin tamamlandığı bilgisi yer almıştır (Türk Sözü, 17 Nisan 1952).

İskân defteri kayıtlarına göre kazaya, 1951 Nisan-Mayıs aylarında hane reislerinin tamamı çiftçi olan 32 hanede 135 kişi yerleştirilmiştir (87 Nolu Merkez, Ceyhan, Kozan, Karataş, Karaisalı, Seyhan ve Osmaniye Muhacir Kayıt Defteri).¹⁰⁵ Ancak alan araştırması sırasında kazaya 30 hanenin yerleştirildiği tespit edilmiştir (Haşim Eker, kişisel görüşme, Nisan 2022; Levhi Yılmaz, kişisel görüşme, Nisan 2022; İzzet Ateş, kişisel görüşme, Nisan 2022; Remziye Yılmaz, kişisel görüşme, Nisan 2022).

Haruniye Bucağı

Haruniye'ye iskân olunan 30 hane göçmenin tamamı 1951 Mayısında gelmiştir. Rusçuk'tan gelen ve aynı köyde yaşayan akrabalarından oluşan göçmenler¹⁰⁶, Bulgaristan'dan Haruniye'ye kadar birlikte yolculuk yapmıştır. Önce Adana'ya gelen ve Valilik civarındaki misafirhanede bir gece kalan göçmenler, iskân olunacakları Düziçi'ne gitmek için Yarbaşı İstasyonunda trenden inmişler. Gece geldikleri istasyonda nahiye müdürü tarafından karşılandıktan sonra köylere dağıtılmışlar. Ancak akraba olmaları ve birlikte kalmak istemelerinden dolayı sabah saatlerinde Karacaören'deki okulda toplanmışlar. Bir kısmı burada kalan göçmenlerin geri kalanları Hacılar'daki okul ile bir dönem Köy Enstitüsü olarak da kullanılmış olan ve Alman Konağı adıyla da bilinen binaya yerleştirilmişler (Haşim Eker, kişisel görüşme, Nisan 2022; Levhi Yılmaz, kişisel görüşme, Nisan 2022, İzzet Ateş, kişisel görüşme, Nisan 2022; Mehire Çelik, kişisel görüşme, Nisan 2022¹⁰⁷), okulların açılmasıyla birlikte de şehirdeki ve yakın köylerdeki müsait yapılar ile evlere geçici olarak yerleştirilmişler.

¹⁰⁵ 1950-1951 yılında Seyhan vilayeti sınırları içinde Bahçe adında iki yerleşim yeri bulunmaktadır. Bunlardan birisi Bahçe kazası, diğeri de Karataş'a bağlı Bahçe köyüdür. Bunlar iskân defterine *Bahçe kazası* veya *Bahçe Köyü/Karataş* ya da *Karataş/Bahçe* şeklinde kaydedilmiştir.

¹⁰⁶ Haruniye'ye yerleştirilen göçmenlerin yanı sıra yeni tesis edilen akrabalık bağlarından dolayı bilhassa yakın yerlerden Haruniye'ye gelerek yerleşenler de olmuştur. Bunlardan birisi de Türkoğlu'ndan Haruniye'ye taşınan Recep Açıkgöz ve ailesi olmuştur (Recep Açıkgöz, kişisel görüşme, Nisan 2022).

¹⁰⁷ Evlenince Açıkgöz soyadını almıştır.

Göçmenlerin iskânı esnasında karşılaşılan en önemli sorun ise 30 hane ev yapacak büyüklükte kamu arazisi bulunamaması olmuştur. Yer sorunu, bir vatandaşın sahip olduğu takriben 30 dönüm büyüklüğündeki araziyi cüzi bir ücret karşılığında göçmenlere satmasıyla çözülmüş (Haşim Eker, kişisel görüşme, Nisan 2022; Remziye Yılmaz, kişisel görüşme, Nisan 2022). Göçmenler tarafından arazi üzerine yapılacak olan 60 m² büyüklüğündeki evlerin işçilik, kiremit ve kereste gibi masraflarını ise devlet karşılamıştır (Haşim Eker, kişisel görüşme, Nisan 2022; Remziye Yılmaz, kişisel görüşme, Nisan 2022; Levhi Yılmaz, kişisel görüşme, Nisan 2022). Evlerin 1953-1954 yılında tamamlanmasıyla birlikte de göçmenler evlerine yerleşmiştir (İzzet Ateş, kişisel görüşme, Nisan 2022).

Devlet, göçmenlere inşaat malzemesi desteğinin yanı sıra nüfus başına 3 dönüm kıraç tarla ile fıstık yeri denilen yerden hane başı 1.5 dönüm yer, 2.000 lirada da at, araba ve inek almak için uzun vadeli kredi vermiştir (Haşim Eker, kişisel görüşme, Nisan 2022; İzzet Ateş, kişisel görüşme, Nisan 2022; Remziye Yılmaz, kişisel görüşme, Nisan 2022). Ancak 10 yıl vadeli olarak verilen para göçmenlere nakit olarak verilmemiştir. Şöyle ki, devlet göçmenler adına toplu bir şekilde at, öküz, inek ve araba gibi şeyler almış, göçmenler de bunların parasını devlete taksitle ödemiştir. Dolayısıyla bunlar toplu alındığı için daha ucuza mâl edilmiştir. Örnek vermek gerekirse de at arabaları Bursa'da yaptırılmıştır (Haşim Eker, kişisel görüşme, Nisan 2022). Göçmenler ilk etapta yapılan yardımlarla, daha sonra ise bir taraftan tarlaya yevmiyeye giderek bir taraftan da verilen kredi ile aldıkları hayvan ve ekipman sayesinde tarlalarını sürerek hayatlarını idame ettirmişler (Haşim Eker, kişisel görüşme, Nisan 2022; İzzet Ateş, kişisel görüşme, Nisan 2022).¹⁰⁸ Ancak göçmenlerin bilmedikleri bir yerde yeni bir yaşam kurmaları kolay olmamıştır. Bu süreçte yerli halk da göçmenlere karşı hem mesafeli durmuş hem de gelenleri merak ettiği için bir taraftan da *gâvurlar gelmiş, gidip bakalım* diyerek meraklarını yenememişler (Haşim Eker, kişisel görüşme, Nisan 2022). Bahçeye geçici olarak iskân edilenlerden daha sonra başka yerleşim yerlerine kalıcı iskânları yapılanlar da olmuştur.¹⁰⁹

¹⁰⁸ Pamuk toplamak için Osmaniye'ye dahi gittiklerini belirten Remziye Yılmaz, yol çok uzun olduğu için tarlada yattıklarını belirtmiştir (Remziye Yılmaz, kişisel görüşme, Nisan 2022).

¹⁰⁹ Mehmet Tenekeci ve ailesi örneğinde olduğu gibi Bahçe'ye geçici olarak iskân olunanlardan ayrılanlar da olmuştur. Bahçe'de çitten yapılmış bir hayvan damını toprakla sıvayarak temiz ve kullanışlı bir hale getirdikten sonra bir süre burada kalan aile, bu esnada tarlaya yevmiyeye giderek hayatını idame ettirmişler. Ancak kalıcı iskânı Kadirli'ye yapılırken buraya gitmişler, burada da kısa bir süre kaldıktan sonra Adapazarı'na gitmişler. Fakat Adapazarı'nda da çok kalmayarak tekrar Kadirli'ye geri dönmüşler Azaplı'ya iskân olmuşlar (Mehmet Tenekeci, kişisel görüşme, Nisan 2022).

3.6.3. Ceyhan Kazası

Vilayete iskânı planlanan 5.000 göçmenin 750'sinin kazaya yerleştirilmesi öngörülmüştür (Yeni Adana, 5 Ocak 1951). Ancak dönemin Adana basınına göre vilayete iskân olunan 7.500 kişinin 1.500'ü Ceyhan'a yerleştirilmiştir (Vatandaş, 26 Nisan 1951; Yeni Adana, 10 Temmuz 1951). Ceyhan'a gelecek olan göçmenlerin iskânının düzenli bir şekilde yapılabilmesi için 17 Aralık 1950 günü Kaymakam Ragıp Uğural'ın başkanlığında şehrin ileri gelenlerinin de katıldığı bir toplantı yapılmıştır. Toplantıda, göçmenlere yapılacak yardımın şekli ve usulüyle ilgili fikir alış verişinde bulunulmuştur. Bu esnada göçmenlerin iskân işlemleri gerçekleştirilinceye kadar şehir merkezinde en az yirmi gün misafir edileceği dile getirilerek bu süre zarfındaki ihtiyaçları için gerekli olan paranın teminine katkıda bulunacak isimler belirlenerek göçmenlerle ilgilenmek üzere bazı komiteler oluşturulmuştur. Bu komiteler ile komiteleri oluşturan isimler şunlardır:

Karşılama ve Muvakkat Komitesi: Lütfi Başeğmez, Davut Çoka ve Nazım Tahaoğlu.

İaşe, İbate ve Giydirim Komitesi: Mehmet Civelek, Hakkı Bahşiş, Hüsnü İstanbullu, Osman Tarhan ve Tahir Burhanlıoğlu.

Masraflar İçin Gerekli Parayı Temin Edecek Komite: Hamdi Keskin, Süleyman Oğuz, Hüsnü Coşkun, Fazıl Güleç ve Öğretmen Ahmet Güçlü.

Komitelerin oluşturulmasından sonra göçmenlerin iskân sürecinde kullanılmak üzere yardım kampanyası düzenlenmiştir (Yeni Ses, 22 Aralık 1950; 25 Aralık 1950).

Şehre gelen göçmenler, yerleştirildikleri yerlerdeki insanlardan yardım görmekle birlikte tarlaya yevmiyeye gitmek suretiyle kendi ayakları üzerinde durmaya çalışmışlardır. Fakat kendi kendilerine yeter hale gelebilmeleri için öncelikle kalıcı olarak iskânlarının yapılarak tarlaların verilmesi gerekmiştir. Nitekim 2 Ekim 1951 günü açıklama yapan Seyhan Valisi, Ceyhan'da 77 göçmen ailesinin topraklandırıldığını ve iskân için arazi verildiğini belirtmiştir (Yeni Adana, 3 Ekim 1951). 1952 Nisanına gelindiğinde kaza geneline inşası planlanan 209 evden 28'i tamamlanmış (Türk Sözü, 17 Nisan 1952), Haziran ayına gelindiğinde ise yapımı devam eden Kaldırım'daki 57 evden tamamlanan 25'ine göçmenler yerleştirilmiştir (Türk Sözü, 5 Haziran 1952).

Bu dönem merkez, Kırmıt, Köşreli ve Yumurtalık olarak dört bucaktan oluşan Ceyhan'ın bütün bucaklarına göçmen iskân olunmuştur. Kaza geneline iskân olunan göçmenlere dair verileri içeren *Ceyhan İlçesi 936-951 Yılı Romanya ve Bulgaristan*

Göçmenlerine Ait İskân Esas Defterine göre ise kazaya 355 hanede 1.564 kişi yerleştirilmiş görünmektedir. Bunların geldikleri yere göre hane sayıları itibariyle dağılımları şu şekildedir:

Tablo 3: 1950-1951 Yıllarında Ceyhan'a İskân Olunan Bulgaristan Türkleri

Geldikleri Yer	Hane Sayısı	Geldikleri Yer	Hane Sayısı	Geldikleri Yer	Hane Sayısı
Omurtag-Osmanpazarı ¹¹⁰	69	Silistre	10	Eski İstanbulluk	1
Şumnu	68	Tırnova	7	Varna	1
Bulgaristan	38	Harmanlı	7	Koşukavak	1
Elena	30	----- ¹¹¹	5	Karnabat	1
Ruşçuk	24	Mestanlı	4	Nigbolu	1
Bela	22	Filiba	3	Pavlikeni	1
Popköy	18	Selvi	3	İsperih	1
Eski Cuma	11	Plevne	2	Yeni Pazar	1
Hasköy	11	Kırcaali	2	Eski Zagra	1
Aydos	10	Dobriç	2	Toplam	355

Kaynak: (86 Nolu Ceyhan İlçesi 936-951 Yılı Romanya ve Bulgaristan Göçmenlerine Ait İskân Esas Defterine)

Tabloya göre Ceyhan'a 355 hanenin iskânı öngörülmüşse de Rusçuk'tan gelen ve Manisa'ya giden bir haneden dolayı 354 hane iskân edilmiştir. İskân defterine bakıldığında 5 hanenin geldiği yere dair herhangi bir bilgi yer almazken, 38 hanenin geldiği yer kısmında da Bulgaristan gibi genel bir ifadeye yer verilmiştir. Bulgaristan ifadesinin yer aldığı 38 hane göz ardı edildiğinde gelenlerin takriben % 77'sinin Şumnu, Omurtag, Elena, Rusçuk, Bela ve Popköy'den geldiği görülmektedir.

Göçmenler, kaza geneline iskân olunurken herkesi yerleştirebilecek ev olmadığı için ilk etapta geçici olarak köylere yerleştirilmişlerdir. En fazla göçmenin iskân edildiği yer de 150 evden oluşan bir göçmen mahallesinin kurulduğu Kaldırım olmuştur. Evlerin yapımının tamamlanmasıyla birlikte de diğer köylere dağıtılmış olan göçmenler buraya toplanmıştır. Fakat bu durum uzun süreli olmamıştır. Zira göçmenler için buraya ev yapılırken mülkiyeti devlete ait olan ve bir ağa tarafından işlenen bölgedeki büyük bir arazinin de göçmenlere verilmesi planlanmıştı. Ancak arazi ağanın elinden alınamayınca toprak dağıtımı da gerçekleştirilememiştir. Bunun üzerine iskân talebinde bulunan göçmenlerin 9 hanesi Küçükmanğıt'a (Mecit Sağır,

¹¹⁰ Osmanpazarı, Omurtag'ın eski adı olup kayıtlarda 40'ı Omurtag, 29'u ise Osmanpazarı olarak geçmektedir.

¹¹¹ İskân defterinde bunların geldiği yer konusunda herhangi bir bilgi yer almamaktadır.

kişisel görüşme, Nisan 2022), 20 hanesi de Büyükmangıt'a yerleştirilmiş (Hüseyin Kuş, kişisel görüşme, Nisan 2022).

Kaldırım'ın yanı sıra Rumeli Şükriye ile Rifatiye/Mustafabeyli de göçmenlerin toplu olarak iskân edildiği yerler arasında bulunmaktadır. Daha doğrusu kaza genelindeki köylere dağınık şekilde iskân edilmiş olan göçmenler buralara toplanmıştır. Ancak bu durum, bütün göçmenler buralara toplanmıştır manasına gelmemelidir. Zira bazı köylere kayıtlardakinden daha fazla göçmenin iskân olunduğu tespit edilmiştir. Bu farklılık, büyük ölçüde farklı köylere iskân edilmek zorunda kalınan akraba veya aynı köyden gelen göçmenlerin bir arada yaşamak için iskân yerlerini değiştirmesi ile daha sonra kazaya yerleşen göçmenlerden kaynaklanmıştır. Kaza geneline yerleştirilen göçmenlerin iskân edildikleri yere göre meslek, hane ve cinsiyet olarak dağılımları ise şu şekildedir:

Tablo 4: 1950-1951 Yıllarında Ceyhan'a İskân Olunan Bulgaristan Türklerinin İskân Edildikleri Yerlere Göre Meslek ve Hane Esaslı Dağılımı

İskân Olunan Yer	Mesleği Ç Çiftçi	Hane Sayısı	Toplam Nüfus	İskân Olunan Yer	Mesleği Ç Çiftçi	Hane Sayısı	Toplam Nüfus
Kaldırım	Ç	81 ¹¹²	350	Azizli	Ç	3	12
Rumeli Şükriye ¹¹³	Ç ¹¹⁴	21	95	Büyük Burhaniye	Ç	3	12
Rifatiye/Mustafabeyli ¹¹⁵	Ç	18	76	Hamzalı	Ç	3	12
Mercimek	Ç	14	68	Yumurtalık	Ç	3	11
Hamdilli	Ç	11	49	Narlık	Ç	3	11
Küçük mangıt	Ç ¹¹⁶	10	42	Hunutlu	Ç ¹¹⁷	3	11
Kırmit	Ç ¹¹⁸	10	36	Sadiye/Karamezar	Ç	2	12
Akdam	Ç	8	24	Mercin	Ç	2	11
Kösreli ¹¹⁹	Ç	7	30	Kürtköyü	Ç	2	11
Tatarlı	Ç ¹²⁰	6	26	Yahşiler	Ç	2	11
Mahmudiye	Ç	6	26	Sarımazı	Ç	2	9
Sarıbahçe	Ç	6	26	Çeçen	Ç	2	9
Üçdüt	Ç	6	22	Kıvrıklı	Ç	2	9
Kurtpınarı	Ç	5	24	Zeytinbeli	Ç	2	9

¹¹² Rusçuk'tan gelerek Kaldırım'a iskân olan ve 5 kişiden oluşan 1 hane iskân yerini terk ederek Manisa'ya gitmiştir.

¹¹³ İlk iskân yeri Kadirli olan ve 7 kişiden oluşan 2 hane de Rumeli Şükriye'ye iskân olmuştur.

¹¹⁴ 1 hane reisi mesleğini berber-çiftçi olarak beyan etmiştir.

¹¹⁵ Eski adı Rifatiye olup günümüzde Mustafabeyli olarak bilinmektedir.

¹¹⁶ 1 hane reisi mesleğini çiftçi ve ev hanımı olarak beyan etmiştir.

¹¹⁷ 1 hane reisi mesleğini seyyar satıcı olarak beyan etmiştir.

¹¹⁸ 1 hane reisi mesleğini aşçı ve dondurmacı olarak beyan etmiştir.

¹¹⁹ 14 kişiden oluşan 3 hanenin iskân yeri kayıtlarda Kösreli bucağı olarak geçmektedir.

¹²⁰ 1 hane reisi mesleğini terzi olarak beyan etmiştir.

Hilmiye	Ç	5	16	Haliliye	Ç	2	8
Narlıören	Ç	5	15	Dikilitaş	Ç	2	8
Belören	Ç ¹²¹	5	13	Çiftlikat	Ç	2	7
Sıddıkiye	Ç	4	28	Tahiriye	Ç	2	7
Veysiye	Ç	4	28	Hamitbey Bucağı	Ç	2	7
Çarhıpare/Çarkıpare	Ç	4	26	Hurşidiye	Ç	2	7
Kurtkulağı	Ç	4	23	Çerkez/Karamezar	Ç	1	9
-----	Ç ¹²²	4	23	Büyükmangıt	Ç	1	7
Toktamış	Ç	4	22	Yalak Cebre	Ç	1	6
Köprülü	Ç	4	22	Tumlu	Ç	1	6
Doruk	Ç	4	19	Kızıldere	Ç	1	6
Ayas/Yeniköy	Ç	4	19	Kesmeburun	Ç	1	5
Ayas	Ç	4	15	Çohca	Ç	1	5
Çakaldere	Ç	4	14	Asmalı	Ç	1	5
Çelemlı	Ç	4	14	Isırganlı	Ç	1	5
Gölovası	Ç	4	13	Ayvalık	Ç	1	4
Türk Şükriye	Ç	3	20	Hara	Ç	1	4
Demirtaş	Ç	3	18	Nacarlı	Ç	1	3
Soysallı	Ç	3	16	Cihanbekirli	Ç	1	3
Camızagılı	Ç	3	14	Ayas/Akpınar	Ç	1	3
İmran	Ç	3	14	Körkuyu ¹²³	Ç	1	-----
Kılıçkaya	Ç	3	13	Toplam		355	1.564

Kaynak: (86 Nolu Ceyhan İlçesi 936-951 Yılı Romanya ve Bulgaristan Göçmenlerine Ait İskân Esas Defterine)

Tabloya göre Ceyhan'a 355 hanede 1.564 kişi yerleştirilmiş görünmektedir. Fakat Kaldırım'a iskânı öngörülen 5 kişiden oluşan 1 hane iskân yerini terk ederek Manisa'ya göç ettiğinden kazaya 354 hanede 1.559 kişi iskân olunmuştur. İskân edilen göçmenlerin 23 hanesi 1950 (Yeni Ses, 19 Aralık 1950), 330 hane ise 1951 yılında yerleştirilmiştir.¹²⁴ Bunların hane reislerinin mesleğine bakıldığında ise 1 kişi işçi, 1 kişi ev hanımı, 1 kişi terzi, 1 kişi seyyar satıcı, 1 kişi çiftçi-ev hanımı, 1 kişi traktörcü-çiftçi, 1 kişi aşçı-dondurmacı, 2 kişi berber-çiftçi, 345 kişi de çiftçidir. Bu bilgilerden iki hane reisinin kadın olduğu anlaşılmaktadır.

Merkez Bucak

Merkez bucağa bağlı birçok köye göçmen iskân olunmasına rağmen, alan araştırması sırasında göçmen iskân edildiği teyit edilen ve hâlihazırda da göçmenlerin

¹²¹ 1 hane reisi mesleğini berber ve çiftçi, 1 hane reisi de traktörcü-çiftçi olarak beyan etmiştir.

¹²² 1 hane reisi mesleğini ev hanımı olarak beyan etmiştir.

¹²³ Kayıtlarda başka herhangi bir bilgi yer almamaktadır.

¹²⁴ Yeni Ses Gazetesi'nin 30 Ocak 1951 tarihli nüshasındaki bir haberde, şehre o gün gelen ve çoğunluğunu Rusçuklu göçmenlerin oluşturduğu 340 göçmenin 170'inin Ceyhan'a, 170'inin de Kadirli'ye iskân edileceği belirtilmiştir (Yeni Ses, 30 Ocak 1951; 2 Şubat 1951).

yaşadığı köyler şunlardır:

Büyükmangıt

İskân defterine göre 7 kişiden oluşan 1 hane iskân edilmiştir (86 Nolu Ceyhan İlçesi 936-951 Yılı Romanya ve Bulgaristan Göçmenlerine Ait İskân Esas Defterine). Ancak alan araştırması sırasında çok daha fazla göçmenin yerleştirildiği tespit edilmiştir. Örneğin arazi verilmediği için Kaldırım köyündeki göçmenlerin 20 hanesi buraya iskân olmuştur.¹²⁵ Kaldırımdan gelerek köye yerleşenlere 1 dönüm ev arsası ile 60 m² büyüklüğünde ev yapacak kadar inşaat malzemesi verilmiş ancak evleri göçmenler kendileri yapmıştır. Bunların yanı sıra nüfus başı 5 dönüm de tarla verilmiştir (Hüseyin Kuş, kişisel görüşme, Nisan 2022).

Bunun yanı sıra Sivas'tan gelen Fatma Özcan ve ailesi (Fatma Kahraman, kişisel görüşme, Nisan 2022)¹²⁶ ile Yozgat'tan gelen Selime Aydın ve ailesi (Selime Aydın, kişisel görüşme, Nisan 2022)¹²⁷ örneğinde olduğu gibi çalışmak amacıyla köye gelenler de olmuştur. Bunlara ilaveten Aslantaş Barajı ve Hidroelektrik Santrali'nin yapımı esnasında su altında kalan Kahramanmaraş'ın Andırın kazasına bağlı Üzücek köyünde yaşayan 1950-1951 göçmenlerinden de takriben 20 hane 1982-1983 yıllarında Büyükamangıt'a yerleşmiştir.

¹²⁵ Kaldırım'dan gelen göçmenlere öncelikle köyün girişinden 1 dönüm ev yeri verilmiş ve bütün göçmenler buraya evlerini yapmışlar. Ancak burası çok sele maruz kalınca devlet tarafından hâlihazırda oturdukları yere 20 yıl ödemeli afet evleri yapılmak istenmiş. 10 hane bu şekilde yapılan evlere yerleşirken, 10 hane ise yerleştikleri ilk yerde kalmışlar (Hüseyin Kuş, kişisel görüşme, Nisan 2022).

¹²⁶ Evlenince Özcan soyadını almış. Sivas Hafik'e bağlı Soğukpınar köyüne 3 hane olarak iskân edilmişler. İlk üç dört ay bir okulda yanlarında getirdikleri kilimlerin üzerinde kalmışlar. Bu sırada devlet tarafından yiyecekleri karşılanmış, bir süre sonra da devletin verdiği arsa üzerine verdiği malzemelerle kerpiciyi kendileri keserek imece usulüyle evlerini yapmışlar. Sivas'ın sert kışlarında ısınmak için tezek yakan aile, çalışmak için daha önce Çukurova'ya yerleşen ve elçilik yapan bir göçmen sayesinde pamuk toplamak üzere 7-8 yıl boyunca Çukurova'ya gelip gitmişler. Bir ara çalışmak için İzmit'e gitmişlerse de eşinin hepatite yakalanması ve doktorun sıcak bir şehre gitsin önerisi üzerine daha önceden bildikleri bir yer olan Çukurova'ya yerleşmeye karar vermişler. Köydeki tarlalarını başkalarına devrederek 1961 yılında Büyükamangıt'a yerleşmişler. Kendileri geldikten 2-3 yıl sonra diğer kardeşleri de gelince toplam 3 hane olarak bölgeye yerleşmişler (Fatma Kahraman, kişisel görüşme, Nisan 2022).

¹²⁷ Yozgat'a bağlı Boğazlıyan'a 12-13 hane olarak gelen göçmenler köylere dağıtılırken Selime Kamburoğlu ve ailesi Menteşe köyüne verilmiş. Burada okulda kalan aileye köylüler yardımda bulunurken devlet de ev yapacak arsa ile inşaat malzemesi, nüfus başına da 20 dönüm tarla vermiş. Göçmenler, kerpiçlerini kendileri keserek evlerini yapmışlar. 12-13 yıl burada kalan aile, akrabalarının ve köylülerinin yanı sıra iş imkânının daha fazla olduğu Büyükamangıt'a göç etmişler (Selime Aydın, kişisel görüşme, Nisan 2022).

Hamdilli

İskân defterine göre köye 49 kişiden 11 hane iskân edilmiştir (86 Nolu Ceyhan İlçesi 936-951 Yılı Romanya ve Bulgaristan Göçmenlerine Ait İskân Esas Defterine). Bunlardan birisi de 24 Nisan 1951 günü Şumnu'dan Hamdilli'ye gelen Kadir Yılmaz ile ailesidir. Bulgaristan'da öğretmen olup Türkiye'de de öğretmenlik yapan Kadir Yılmaz ve ailesinin iskânları Hamdilli'ye yapılmıştır. Devletin verdiği araziye evlerini inşa edinceye kadar köylünün birisinin ahırdan bozma bir odasında kalan aile, buraya yerleşmeden önce odayı sıvayıp temizlemiştir. Bu esnada yapımı tamamlanan kerpiçten yapılan evlerine geçen aile, köyde 3-4 yıl kaldıktan ve burada yaşayamayacaklarını düşündüklerinden Ceyhan'a taşınmışlar. 9-10 yıl Ceyhan'da yaşadıktan sonra da Akıncılar Mahallesiindeki akrabalarının yanına Adana'ya taşınmışlar (Gülten Mıtış, kişisel görüşme, 2 Ekim 2021).

Hamitbey Bucağı

İskân defterine göre 7 kişiden oluşan 2 hane iskân edilmiştir (86 Nolu Ceyhan İlçesi 936-951 Yılı Romanya ve Bulgaristan Göçmenlerine Ait İskân Esas Defterine). Bunlar arasında İsmail Yurtsever ile ailesi de yer almaktadır. Ceyhan'da trenden inen aile, Mercimek harasında bir yıl, Hamitbey bucağı'nda iki yıl kalmış. Bu süre zarfında köylülerin yardımının yanı sıra başak yaparak, tarlaya yevmiyeye giderek hayatlarını sürdürmüşler. Kalıcı iskânları yapılmadığı için tarla da verilmeyince 1953 yılında Yeniayla'ya iskân talebinde bulunmuşlar ve çok geçmeden de kalıcı iskânları yapılmış (İsmail Yurtsever, kişisel görüşme, Eylül 2021).

Hürüşa

İskân defterinde köye göçmen yerleştirildiğine dair bir bilgi bulunmamaktadır. Ancak alan araştırması sırasında Fatma Kırılmaz ve ailesiyle birlikte 7 hanenin yerleştirildiği tespit edilmiştir. Edirne'den Tekirdağ'a geçen göçmenler, 1 hafta süren gemi yolculuğundan sonra önce Mersin'e, oradan da kamyonla Adana'ya gelmişler. Adana'da bir gece kaldıktan sonra da kamyonla Hürüşa'ya gitmişler. Göçmenlerin bir kısmı köylüler tarafından misafir edilirken bir kısmı da boş olan evlere yerleşmiş. Devlet tarafından göçmenlere ev arsası ile 60 m² büyüklüğünde kerpiç bir ev yapacak kadar inşaat malzemesi verilmiş, fakat evleri göçmenler kendileri imece usulü yapmışlar. Ayrıca devlet tarafından nüfus başı 5'er dönüm de tarla verilmiş. Bu esnada göçmenler, tarlaya yevmiyeye giderek ve devletin verdiği tarlayı ekerek yaşamlarını

idame ettirmeye çalışmışlar. Ancak münferit olmakla birlikte ettiklerinin sökülmesi gibi üzücü durumlarla da karşı karşıya kalmışlar. Köyde 13 yıl kalan aile, çocuklarının eğitimlerine devam edebilmesi için Adana'ya göç ederek 1950-1951 göçmenlerinin yaşadığı Yeşiloba'ya yerleşmişler (Fatma Kırılmaz, kişisel görüşme, Şubat 2022).

Küçükmandı

İskân defterine göre 42 kişiden oluşan 10 hane iskân edilmiştir (86 Nolu Ceyhan İlçesi 936-951 Yılı Romanya ve Bulgaristan Göçmenlerine Ait İskân Esas Defterine). Köye doğrudan iskân olunan göçmenlere dair herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Ancak Kaldırım'a iskân olunan göçmenlere arazi verilemeyince iskân talebinde bulunan göçmenler arazisi müsait olan diğer köylere iskân olunurken bir kısmı da Küçükmandı'ya yerleştirilmiş (Şerife Dik, kişisel görüşme, Nisan 2022; Mecit Sağır, kişisel görüşme, Nisan 2022).¹²⁸ Kaldırım'dan gelen göçmenlere ev yapmaları için 1'er dönüm arsa, 60 m² büyüklüğünde ev yapacak kadar inşaat malzemesi ile arazinin durumuna göre de nüfus başı 3-3.5 dönüm tarla verilmiş. Evlerini imece usulüyle kendileri yapan göçmenler¹²⁹, yaşamlarını ise tarlaya yevmiyeye giderek sürdürmüşler. Şu anda köyde yaşayan göçmen bulunmamaktadır.¹³⁰

Kürtköyü

İskân defterine göre 11 kişiden oluşan 2 hane iskân edilmiştir (86 Nolu Ceyhan İlçesi 936-951 Yılı Romanya ve Bulgaristan Göçmenlerine Ait İskân Esas Defterine). Alan araştırması sırasında da bu veri teyit edilmiştir. Köye iskân edilenler arasında İsmail Kurtuluş ile ailesi de yer almaktadır. Trenle Ceyhan'a gelen göçmenler, at arabasıyla gittikleri köyde ayarlanan birer odada kalmışlar, eşyaları 15 gün sonra geldiği için de muhtarın köyden topladığı yatak ve yorgan ile mutfak eşyalarını kullanmışlar.¹³¹ Eşyaların geldiğine dair bilgi gelince de köyden traktörle istasyona

¹²⁸ Mecit Sağır, Kaldırım'dan 9 hane geldiklerini ifade etmiştir (Mecit Sağır, kişisel görüşme, Nisan 2022).

¹²⁹ Mecit Sağır ve ailesi, evlerini yaparken Kaldırım'da kaldıkları evin malzemesini söküp getirerek kullanmışlar (Mecit Sağır, kişisel görüşme, Nisan 2022).

¹³⁰ Şerife Gök, köyden en son ayrılan hanenin kendi akrabası olduğunu dile getirdi (Şerife Dik, kişisel görüşme, Nisan 2022).

¹³¹ Göçmenler, Bulgaristan'dan yola çıkarken eşyaları koydukları sandıklarının üzerine adları ile lakapları gibi bilgileri yazarak trene vermişlerdir. Edirne'de soyadı verilince adları ve lakaplarının karşısına soyadları yazılmak suretiyle bir liste oluşturulmuş. Sandıkları Edirne'ye gelince de yeni soyadı ilave edilerek iskân yerlerine gönderilmiş (İsmail Kurtuluş, kişisel görüşme, Nisan 2022).

giderek eşyaları almışlar. İsmail Kurtuluş ile ailesi köyde 2 yıl kalmış, bu esnada yevmiyeye giderek ve bahçecilik yaparak hayatlarını idame ettirmişler. Devlet tarafından ev yapmaları için 1 dönüm arsa, inşaat malzemesi olarak 1.000 kiremit, 3 m³ kereste, at arabası almaları için 1.000 lira, nüfus başı da 5 dönüm yer verilmiş, ancak evlerini kendiler yapmışlar (İsmail Kurtuluş, kişisel görüşme, Nisan 2022).¹³²

Mercimek/ Çukurova Harası

Çukurova Harası adı altında 188 kişiden oluşan 38 hane iskân edilmiştir (86 Nolu Ceyhan İlçesi 936-951 Yılı Romanya ve Bulgaristan Göçmenlerine Ait İskân Esas Defterine).¹³³ Hara'ya iskân edilenlerin bir kısmı trenden Ceyhan'da inerken, bir kısmı da Adana'da inmiştir. Trenden Adana'da inenler ise kamyonla iskân mahalline götürülmüştür.¹³⁴ Göçmenler, haradaki yeni bitmiş bir ahırın plakayla ikiye ayrılmasıyla oluşturulan odalara yerleştirilmiştir. Burada kaldıkları yaklaşık altı aylık süre zarfında haranın işlerine yardımcı olurken yeme ihtiyaçları ise devlet tarafından karşılanmış. Fakat bir süre sonra Ceyhan'ın muhtelif köylerine birer ikişer hane olarak dağıtılmışlar. Örneğin Mecit Sağır ve ailesi buradan önce Yeşilbahçe'ye, oradan Kaldırım'a (Mecit Sağır, kişisel görüşme, Nisan 2022), İsmail Yurtsever ve ailesi ise önce Hamitbey bucağına, daha sonra Yeniyayla'ya iskân talebinde bulunup buraya yerleşmişler (İsmail Yurtsever, kişisel görüşme, Eylül 2021).

Mustafabeyli/Rifatiye

İskân defterine göre hane reislerinin tamamı çiftçi olan 76 kişiden oluşan 18

¹³² Aile, Ceyhan ile muhtelif köylerinde bahçecilik ve komisyonculuk gibi işler yaptıktan sonra tekrar iskân yeri olan Kürtköyü'ne dönerek evini yapmış. Ancak kısa bir süre kaldıktan sonra 1958 yılında Demirtaş köyüne gitmişler. Demirtaş'a geldiklerinde ise köye iskân edilen 3 hane göçmen hâlâ yaşıyormuş (İsmail Kurtuluş, kişisel görüşme, Nisan 2022).

¹³³ Mercimek/Çukurova Harasına dair veriler kullanılırken alan araştırması sırasında elde edilen rakamlarla daha uyumlu olduğu için *Adana Merkez, Ceyhan, Kadirli, Kozan, Osmaniye, Yumurtalık Muhacir Esas Kayıt Defteri'ndeki* kullanılmıştır. Zira bu deftere göre 188 kişiden oluşan 38 hane iskân edilmiş görünürken *Ceyhan İlçesi 936-951 Yılı Romanya ve Bulgaristan Göçmenlerine Ait İskân Esas Defteri'ne* göre ise Mercimek adıyla 68 kişiden oluşan 14 hane, Hara adıyla da 4 kişiden oluşan 1 hane iskân edilmiş görünmektedir. Oysa alan araştırması sırasında sadece Mecit Sağır'ın ve Şerife Gök'ün ailesinin içerisinde yer aldığı 21 haneden oluşan ve Şumnu'dan gelen bir grup olduğu tespit edilmiştir. Oysa bu veri, *Adana Merkez, Ceyhan, Kadirli, Kozan, Osmaniye, Yumurtalık Muhacir Esas Kayıt Defteri'nde* 22 hane şeklinde yer almaktadır.

¹³⁴ Aynı trenle gelen 21 hane göçmenin tamamı Mercimek'e yerleştirilmiştir. Bunlar arasında Mecit Sağır ile ailesi de yer almıştır. Harada plakalarla bölünerek oluşturulan bir odada kalan aile, yevmiyeye giderek yaşamını sürdürmüştür. Ancak bir süre sonra Yeşilbahçe'ye taşınmışlar ve bir yılda burada kaldıktan sonra Kaldırım'da yapımı tamamlanan evlere yerleştirilmişler. Fakat arazi verilmeyince Küçük mangıt'a iskân talebinde bulunarak buraya yerleşmişler (Mecit Sağır, kişisel görüşme, Nisan 2022).

hane yerleştirilmiştir (86 Nolu Ceyhan İlçesi 936-951 Yılı Romanya ve Bulgaristan Göçmenlerine Ait İskân Esas Defterine).¹³⁵ Bunlar arasında Mustafa Durmaz ile ailesi de yer almaktadır. Kayseri'ye iskân edilen Mustafa Bey, kendilerinden önce gelen bacanağının Mustafabeyli'ye iskân edildiğini belirtmesi üzerine buraya iskân edilmiş. Mustafabeyli İstasyonuna gece gelen aile, bir süre önce Mustafabeyli'ye yerleşen ve yola çıkmadan önce haberleştikleri bir akrabası tarafından karşılanmış. Akrabasının evinde 1-1.5 yıl kalan aile, bu süre zarfında tarlaya yevmiyeye giderek yaşamlarını idame ettirmişler, müteakiben de Mustafabeyli'ye inşa olunan ve civar köylere geçici olarak yerleştirilen göçmenlerin iskan olunacağı açıklanan 20 evden birine iskân olunmuşlar. 60 m² büyüklüğündeki bu evler, bir dönüm arazi içine inşa edilmiş, ancak evlerin tuvaleti olmadığı için tuvaletlerini göçmenler kendileri yapmak zorunda kalmışlar. Bunun yanı sıra nüfus başı 5 dönüm de arazi verilmiş (Halil Durmaz, kişisel görüşme, Nisan 2022).

Doğrudan Mustafabeyli'ye gelen 20 hanenin dışında ilk iskân yeri Sivas (Halil Durmaz, kişisel görüşme, Nisan 2022; Ayşe Sevindi, kişisel görüşme, Nisan 2022)¹³⁶ ve Kayseri (Fatma Yapıcı, kişisel görüşme, Nisan 2022)¹³⁷ olup da çalışma imkânından dolayı Mustafabeyli'ye gelerek yerleşenler de olmuştur. Bunlardan Sivas'a iskân edilen ve yazları pamuk toplamak üzere bölgeye gelenler, hem Sivas'taki iş imkânının sınırlı olması hem de kazandıklarının önemli bir kısmını yiyecek ve yol parası olarak harcamalarından dolayı birkaç yıl gelip gittikleri bölgeye yerleşmeye karar vermişler. Bunlar arasında Nefise Üzülmüş ile ablası Ayşe Sevindi de yer almaktadır. Nitekim pamuk toplamak için Mustafabeyli'ye gelen kayınbiraderinin çağırması üzerine ailenin geri kalanlarıyla birlikte Ayşe ile kardeşi Nefise de Mustafabeyli'ye gelmiş. Ancak Sivas'ta devlet yardımı aldıkları için burada herhangi bir yardım alamamışlar (Ayşe Sevindi, kişisel görüşme, Nisan 2022). Şehre yerleşen göçmenleri en çok zorlayan ise bölgenin sıcak ikliminin yanı sıra sivrisinekler ile neden oldukları sıtma olmuştur (Halil Durmaz, kişisel görüşme, Nisan 2022).

¹³⁵ Eski adı Rifatiye olup günümüzde Mustafabeyli adıyla bilinmektedir.

¹³⁶ Halil Durmaz bunların 5-6 hane civarında (Halil Durmaz, kişisel görüşme, Nisan 2022), Ayşe Sevindi ise 15 hane olduklarını ifade etmiştir (Ayşe Sevindi, kişisel görüşme, Nisan 2022).

¹³⁷ Kayseri Tomarza'dan 5 hane gelmiş olup 2 hanesi Birkent'e iskân edildiklerinden buraya yerleşmişler (Feride Yılmaz, kişisel görüşme, Nisan 2022).

Sirkeli

İskân defterinde Sirkeli'ye göçmen yerleştirildiğine dair herhangi bir bilgi yer almamaktadır. Ancak alan araştırması sırasında Sirkeli'ye geçici olarak iskân edilen 3 hanenin Birkent'e kalıcı iskânlarının yapıldığı tespit edilmiştir (Fatma Yapıcı, kişisel görüşme, Nisan 2022).

Kırmıt Bucağı

İskân defterinde bucak genelinde birçok köye göçmenin iskân olunduğu görülmektedir. Ancak alan araştırması sırasında sadece Üçdut Yeşilova'da göçmen tespit edilmiştir.

Üçdut Yeşilova

İskân defterine göre köye 22 kişiden 6 hane iskân edilmiştir (86 Nolu Ceyhan İlçesi 936-951 Yılı Romanya ve Bulgaristan Göçmenlerine Ait İskân Esas Defterine). Alan araştırması sırasında da Bulgaristan'ın farklı köylerinden 6 hanenin köye iskân edildiği tespit edilmiştir. Bunlar arasında Ayşe Eroğlu ile ailesi de yer almaktadır. 1936 yılında köye iskân olunan akrabalarından dolayı Adana'ya iskân talebinde bulunan aile, trenden Ceyhan'da indikten sonra eşyalarıyla birlikte köye gelerek yerleşmiş ve akrabalarının yanında yaklaşık olarak üç yıl kalmış. Bu esnada devletin verdiği 1.5 dönüm arsaya evlerini yaparak kendi evlerine geçen aileye devlet tarafından nüfus başı 11 dönüm de tarla verilmiş. Ancak yerleştikleri bölge genel olarak bataklık olduğu için okaliptüs ekip, tarlaları kendi çabalarıyla düzeltmek zorunda kalmışlar (Ayşe Eroğlu, kişisel görüşme, Nisan 2022).¹³⁸

Kösreli Bucağı

Ceyhan Nehri kenarında bulunan ve düz bir arazi yapısına sahip olan bucağa bağlı birçok köye göçmen yerleştirilmiştir. Ayrıca 35 haneden oluşan bir de yerleşim yeri kurularak köylere geçici olarak iskân edilen göçmenler buraya toplanmıştır (Feride Yılmaz, kişisel görüşme, Nisan 2022). Ancak nehre yakın olmasından dolayı sivrisinek de çok olduğundan göçmenlerin yeni duruma alışması biraz zaman almıştır. Merkez bucağa bağlı birçok köye göçmen iskân olunmasına rağmen, alan araştırması sırasında göçmen iskân edildiği teyit edilen ve hâlihazırda da göçmenlerin yaşadığı

¹³⁸ Evlenince Kurular soyadını almış.

köyler şunlardır:

Cihanbekirli/Ceyhanbekirli

İskân defterine göre 1 hanede 3 kişi yerleştirilmiştir (86 Nolu Ceyhan İlçesi 936-951 Yılı Romanya ve Bulgaristan Göçmenlerine Ait İskân Esas Defterine). Ancak alan araştırması sırasında 6 hanenin yerleştirildiği tespit edilmiştir. Fakat muhtar ile köylülerin göçmenlere yardımcı olmaması ve hatta yer vermemesi üzerine 3 hane Mahmudiye'ye (Halil Yapıcı, kişisel görüşme, Nisan 2022), 3 hane de Birkent'e (Feride Yılmaz, kişisel görüşme, Nisan 2022) yerleşmiştir. Yaşlıların zaman içinde vefat etmesi, gençlerin de çalışmak için şehirlere göç etmesinden dolayı ilk iskân yeri Cihanbekirli olup Mahmudiye ile Birkent'te yaşayan şu anda kimse kalmamıştır (Halil Yapıcı, kişisel görüşme, Nisan 2022; Fatma Yapıcı, kişisel görüşme, Nisan 2022).

Tatarlı

İskân defterinde Tatarlı'ya iskân edilmiş herhangi bir göçmen hanesi söz konusu olmamakla birlikte alan araştırması sırasında Tatarlı'ya geçici olarak iskân edilen 3 hanenin Birkent'e kalıcı iskânlarının yapıldığı tespit edilmiştir (Fatma Yapıcı, kişisel görüşme, Nisan 2022).

Türk Şükriye-Rumeli Şükriye=Birkent

İskân defterine göre Türk Şükriye'ye tamamı çiftçi olan 3 hanede 20, Rumeli Şükriye'ye 21 hanede 95 kişi iskân edilmiştir (86 Nolu Ceyhan İlçesi 936-951 Yılı Romanya ve Bulgaristan Göçmenlerine Ait İskân Esas Defterine). Böylece, ilerleyen süreçte bu iki köyün birleşmesiyle teşekkül eden Birkent'e 24 hanede 115 göçmen yerleştirilmiştir. Buraya yerleştirilen göçmenlerden birisi de Feride Aydın olup hâlihazırda köyde yaşamaktadır.¹³⁹ Aile ilk olarak Kayseri Tomarza'ya bağlı köye iskân olunmuş. Burada kaldıkları 20 gün zarfında Mustafabeyli'deki akrabalarıyla irtibat kurunca birlikte iskân oldukları 5 haneye birlikte Mustafabeyli'ye taşınmışlar. Akrabalarının yanında 2 yıl kalan aileye devlet, ev yapmaları için Birkent'ten 1 dönüm arsa, 60 m² büyüklüğünde ev yapacak kadar malzeme, geri ödemesiz 1.000 lira ile nüfus başı 8 dönüm tarla vermiş.¹⁴⁰ Kalıcı iskân yeri olarak belirlenen ve civar köylere

¹³⁹ Feride Aydın'ın hasta olan annesi Edirne'de vefat etmiş (Feride Yılmaz, kişisel görüşme, Nisan 2022)

¹⁴⁰ Aile evi yapmak için her gün sabah Mustafabeyli'den gelip akşam geri dönünce köylünün bir kısmı, imam olan aile reisi Mehmet Bey'den köyde kalarak imamlık yapmasını istemişler. Bunun üzerine aile,

geçici olarak yerleştirilen göçmenlerin toplandığı Birkent'e Feride Aydın'ın ailesiyle birlikte 35 hane göçmen iskân edilmiştir.¹⁴¹ Ancak bölgenin sıcak ve nemli ikliminin yanı sıra köyün yakınından geçen Ceyhan Nehri'nden kaynaklanan sivrisinekler ile bunların neden olduğu sıtma hastalığından çok mustarip olmuşlar, hatta zaman zaman da iğne yaptırmak zorunda kalmışlar. Ayrıca, ortaklaşa kullandıkları arazinin göçmenlere verilmesinden dolayı bir kısım köy halkı göçmenlere karşı mesafeli durmuş (Feride Yılmaz, kişisel görüşme, Nisan 2022).¹⁴²

Mahmudiye/Irmaklı

Eski adı Mahmudiye olup iskân defterine göre 6 hanede 26 kişi yerleştirilmiştir (86 Nolu Ceyhan İlçesi 936-951 Yılı Romanya ve Bulgaristan Göçmenlerine Ait İskân Esas Defterine). Ancak alan araştırması sırasında 14 kişiden oluşan 3 hanenin yerleştirildiği tespit edilmiştir. Ancak Cihanbekirli'ye yerleştirilen 3 haneye muhtar ve köylülerin sahip çıkmaması ve hatta yer vermemesi üzerine bu 3 hane de bir süre sonra Mahmudiye'ye yerleştirilmiştir. Böylece köye toplamda 6 hane göçmen iskân edilmiştir (Halil Yapıcı, kişisel gelişme, Nisan 2022). Köye doğrudan iskân edilen 3 hane arasında Halil Yapıcı ile ailesi de yer almaktadır. Silistre'den gemiye binip Tuna Nehri'ni aştıktan sonra Şumnu'dan trene binen aile, Mustafapaşa üzerinden Edirne'ye, işlemlerinin tamamlanması üzerine de Haydarpasha üzerinden Ceyhan'a gelen 3 hane Mahmudiye köyüne verilmiştir. Köye gelen göçmenler, birisi muhtarın evi olmak üzere üç eve birer hane şeklinde yerleştirilmişler. Ayrıca devlet tarafından göçmenlere ev yapmaları için 1.5 dönüm arsa, 60 m² büyüklüğünde ev yapacak inşaat malzemesi, 1.000 lira nakdi yardım ile nüfus başı 10 dönüm tarla verilmiş. Evlerini kendileri yapan göçmenler, bir taraftan da tarlaya yevmiyeye giderek hayatlarını idame ettirmeye çalışmışlar.¹⁴³ Fakat köyün merasının herhangi bir ücret alınmaksızın göçmenlere verilmesinden rahatsız olan köylüler, göçmenlerle aralarına mesafe koyduklarından göçmenler bu durumdan ziyadesiyle rahatsız olmuşlar (Halil Yapıcı,

köydeki bir muhacir ailenin yanında kalmaya başlamış, ancak göçmenlere verilen araziye kullananların sorun çıkarması üzerine Mehmet Bey'in imamlık vazifesi sona ermiş (Feride Yılmaz, kişisel görüşme, Nisan 2022).

¹⁴¹ İskân edilen 35 hanenin 2 hanesi Mustafabeyli'den, 3'er hanesi de Sirkeli, Cebre, Cihanbekirli, Tatarlı ile Misis'e bağlı Dedeler köyünden gelmiştir (Feride Yılmaz, kişisel görüşme, Nisan 2022).

¹⁴² Feride Aydın da Cebre'ye iskân edilmiş bir göçmenle evlenerek Yılmaz soyadını almış (Feride Yılmaz, kişisel görüşme, Nisan 2022).

¹⁴³ Eşyalar farklı bir trenle geldiği için gelip gelmediğini istasyona giderek öğrenmişler (Halil Yapıcı, kişisel gelişme, Nisan 2022).

kişisel gelişme, Nisan 2022).¹⁴⁴

Mahmudiye köyü, Ceyhan Nehri kenarında yer aldığı için sellerin yoğun olduğu bir yerde bulunduğundan ekili alanlar sellerden zarar görmüştür. Bunun yanı sıra bölgenin sıcak olması ve nehrin yakın olmasından kaynaklanan sivrisinekler ile sineklerin neden olduğu sıtma da göçmenleri ziyadesiyle rahatsız etmiştir. Bu nedenle zaman zaman devlet tarafından sıtma için verilen kinin kullanmak zorunda kalmışlar (Halil Yapıcı, kişisel gelişme, Nisan 2022).

Köye ilk etapta 3 hane göçmen iskân olunmuşsa da Cihanbekirli'ye yerleştirilen 3 haneye muhtar ile köylülerin sahip çıkmayarak yardımcı olmaması ve hatta yer vermemesi üzerine bu 3 hane de Mahmudiye'ye yerleştirilmiştir. Böylece köye 6 hane göçmen iskân edilmiştir. Ancak zaman içinde yaşlıların vefat etmesi, gençlerin de çalışmak için Adana'ya göç etmesi üzerine köyde şu anda göçmen olarak sadece Halil Yapıcı ile ailesi kalmıştır (Halil Yapıcı, kişisel gelişme, Nisan 2022).

Sadiye/Karamezar/Günlüce

İskân defterine göre 2 hanede 12 kişi yerleştirilmiştir (86 Nolu Ceyhan İlçesi 936-951 Yılı Romanya ve Bulgaristan Göçmenlerine Ait İskân Esas Defterine). Alan araştırması sırasında 2 hanenin asıl iskân yerinin Kozan olmasına rağmen köye iskân edildikleri tespit olunmuştur. Devlet tarafından nüfus başı 8 dönüm tarla verilen göçmenlerin ilerleyen süreçte çalışmak için İstanbul'a taşınmalarından dolayı şu an da köyde kimse yaşamamaktadır (Kerim Kılınç, kişisel görüşme, Nisan 2022).

Yalak Cebre/Cebre

İskân defterinde 6 kişiden oluşan 1 hane göçmen iskân edilmiştir (86 Nolu Ceyhan İlçesi 936-951 Yılı Romanya ve Bulgaristan Göçmenlerine Ait İskân Esas Defterine). Ancak alan araştırması sırasında Cebre'ye geçici olarak iskân edilen 3 hanenin Birkent'e kalıcı iskânlarının yapıldığı tespit edilmiştir (Feride Yılmaz, kişisel görüşme, Nisan 2022).

Yumurtalık Bucağı

Bucak sınırları içerisinde yer alan Kaldırım köyü, vilayet genelinde en çok göçmen evinin inşa olduğu ve göçmenin iskân edildiği yer olmuştur. Ancak

¹⁴⁴ Göçmenler, kendilerine karşı mesafeli yaklaşanların köydeki muhacirler olmasından dolayı daha çok üzülmüşler ve bunu bir garip tezatlık olarak görmüşler (Halil Yapıcı, kişisel gelişme, Nisan 2022).

göçmenlere dağıtılacak araziye işleyen ağaların toprak dağıtılmasına mani olmasıyla birlikte göçmenlerin büyük kısmı başka yerlere iskân talebinde bulunarak köyü terk ederken evler de zaman içinde yıkılmıştır. Bunun yanı sıra bucak genelinde göçmen yerleştirilen ve alan araştırması sırasında göçmen iskân edildiği teyit edilen ve hâlihazırda göçmenlerin yaşadığı belirlenen bucak genelindeki köyler şunlardır:

Ayas/Yeniköy

İskân defterine göre 19 kişiden oluşan 4 hane iskân edilmiştir (86 Nolu Ceyhan İlçesi 936-951 Yılı Romanya ve Bulgaristan Göçmenlerine Ait İskân Esas Defterine). Ancak alan araştırması sırasında 3 hane Osmanpazarı'ndan, 5 hane de Popköy'den olmak 8 hanenin iskân edildiği tespit edilmiştir. Köye iskân edilenler arasında Ebrahim Keskin ile ailesi de yer almaktadır. Varna'dan gemiyle Haydarpaşa'ya, oradan da trenle Ceyhan'a gelen aile, eşyalarını at arabasına yükleyerek köye gelerek yerleşmişler. Göçmenlere devlet tarafından 1 dönüm ev arsası ve 60 m² büyüklüğünde ev yapacak kadar inşaat malzemesi, evin inşası için geri ödemeli 1.000 lira kredi ile nüfus başı 7 dönüm tarla verilmiştir (Ebrahim Keskin, kişisel görüşme, Nisan 2022).

Demirtaş

İskân defterine göre 18 kişiden oluşan 3 hane iskân edilmiştir (86 Nolu Ceyhan İlçesi 936-951 Yılı Romanya ve Bulgaristan Göçmenlerine Ait İskân Esas Defterine). Alan araştırması sırasında da bu veri teyit edilmiştir (Fatma Karaoğlu, kişisel görüşme, Nisan 2022¹⁴⁵; İsmail Kurtuluş, kişisel görüşme, Nisan 2022). Köye iskân edilenler arasında Fatma Karaoğlu ve ailesi de yer almaktadır. Ankara'ya iskânı öngörülen aile, akrabalarının olduğu Adana'ya iskân talebinde bulununca buraya yerleştirilmiş. Trenden indikleri Adana'da 10-15 gün misafirhanede, bir yıla yakın da akrabalarının yanında kalmışlar. Bu esnada akrabaları yardım ettiği gibi kendiler de tarlaya yevmiyeye giderek yaşamlarını sürdürmüşler. İskân oldukları Demirtaş'ta devlet tarafından ev yeri, 60 m² büyüklüğünde ev yapacak kadar inşaat malzemesi, nüfus başı 8-9 dönüm tarla ile bir miktar geri ödemesiz para verilmiş. En çok sıcak havadan rahatsız olan göçmenler, ya kendi içlerinden, ya da iskân oldukları bölgeye daha önce gelen muhacirlerle evlenmişler. Yaşlıların vefat etmesi, gençlerin de büyük şehirlere göçmesinden dolayı şu anda köyde 2 hane göçmen kalmıştır (Fatma Karaoğlu, kişisel

¹⁴⁵ Evlenince Yavaş soyadını almış.

görüşme, Nisan 2022).¹⁴⁶

Kaldırım

Kaldırım köyü, Ceyhan'da kurulan en büyük göçmen yerleşim alanıdır. İskân defterine göre 350 kişiden oluşan 81 hane iskân edilmiştir (86 Nolu Ceyhan İlçesi 936-951 Yılı Romanya ve Bulgaristan Göçmenlerine Ait İskân Esas Defterine). 1951 sonbaharında göçmenler için Ceyhan'a bir yerleşim yeri oluşturulması gündeme geldiğinde konuya dair açıklama yapan Seyhan Valisi, göçmen köyünün kurulacağı yer olarak önce Kaldırım köyünün düşünüldüğünü, fakat sel tehlikesinden dolayı buradan vazgeçildiğini belirtmiştir (Vatandaş, 11 Ekim 1951). Ancak alan araştırması sırasında Kaldırım'a 150 tane göçmen evinin inşa edildiği, hatta göçmenlerin de yerleştirildiği tespit edilmiştir (Mecit Sağır, kişisel görüşme, Nisan 2022; Şaban Kılıç, kişisel görüşme, Mayıs 2022; Hüseyin Kuş, kişisel görüşme, Nisan 2022; Lütfiye Deniz, kişisel görüşme, Şubat 2022).

1951 Kasımında ihalesi gerçekleştirilerek yapımına başlanan evlere dair (Vatandaş, 22 Kasım 1951) 1952 Nisanında yapılan açıklamada birkaç aya kadar bitirilecekleri açıklanmıştır (Türk Sözü, 17 Nisan 1952). Hatta Haziranda yapımı tamamlanan 57 evden 25'i de göçmenlere teslim edilmiştir. Evlerin inşasında göçmenler de yevmiye karşılığında çalışmışlardır (Türk Sözü, 5 Haziran 1952).

Kaldırım'a yapılan evlere, kaza genelindeki köylere geçici olarak iskân edilen göçmenler toplanmıştır. Kaldırım'a iskân olunanlar arasında Mecit Sağır ile ailesi de yer almaktadır. İlk etapta Mercimek Harasına yerleştirilen ve burada bir süre kalan aile, daha sonra önce Yeşilbahçe'ye, oradan da Kaldırım'a yapılan evlerin tamamlanması üzerine buraya yerleştirilmişler. Tarlaya yevmiye ve pamuk toplamaya giderek hayatını idame ettiren aile, verileceği söylenen arazilerin verilememesi üzerine Küçükmanıt'a iskân olunmuşlar (Şerife Dik, kişisel gelişme, Nisan 2022).

Köye her ne kadar kaza geneline geçici olarak iskân olan göçmenler yerleştirilmiş ise de Lütfiye Deniz ile ailesi örneğinde olduğu gibi doğrudan yerleştirilenler de olmuştur. Çukurova'ya iskân olmak üzere İstanbul'dan kamyonla yola çıkan Lütfiye Deniz ile ailesi, Çukurova yerine Hatay'ın Samandağ ilçesine getirildiklerini anlayanca yaptıkları itiraz sonucunda Kaldırım'a iskân olunmuşlar. Burada 10 yıl kalan aile, yardım amaçlı verilecek olan tarlaların dağıtılmaması üzerine

¹⁴⁶ Fatma Karaoğlu da daha önce bölgeye gelen bir göçmenle evlenmiş (Fatma Karaoğlu, kişisel görüşme, Nisan 2022).

20 hane ile birlikte Mercimek'e iskân edilmişler. Nüfus başı 8 dönüm tarla ile ev yapmaları için arsa verilen ancak inşaat malzemesi verilmeyen göçmenler, evlerini de kendileri yapmak zorunda kalmışlar, evlerini yapana kadar da huğlarda yaşamışlar (Lütfiye Deniz, kişisel görüşme, Şubat 2022).

Kaldırım'a inşa olunan 60 m² büyüklüğündeki evler, bir ortak duvar esas olmak üzere yan yana yapılmış (Mecit Sağır, kişisel görüşme, Nisan 2022). Ancak köydeki göçmen yaşamı çok uzun sürmemiştir. Zira evler yapılırken bölgedeki büyük ölçekteki hazine arazisinin göçmenlere dağıtılması planlanmış. Fakat araziye işleyen ağanın dağıtıma engel olması üzerine göçmenlerden iskân talebinde bulunanlar arazisi müsait olan diğer köylere yerleştirilmişler. Bu bağlamda 9 hane Küçükmangıt'a (Mecit Sağır, kişisel görüşme, Nisan 2022), 20 hane de Büyükmangıt'a yerleştirilmiş (Hüseyin Kuş, kişisel görüşme, Nisan 2022). Hatta göçmenler, yeni iskân yerlerindeki evlerini de Kaldırım'daki evlerini sökerek elde ettikleri malzemelerle yapmışlar (Mecit Sağır, kişisel görüşme, Nisan 2022).

Narlıören

İskân defterine göre 15 kişiden oluşan 5 hane iskân edilmiştir (86 Nolu Ceyhan İlçesi 936-951 Yılı Romanya ve Bulgaristan Göçmenlerine Ait İskân Esas Defterine).¹⁴⁷ Ancak alan araştırması sırasında 12-13 hanenin iskân edildiği tespit edilmiştir. Bu haneler arasında Yusuf Şenses ile ailesi de yer almaktadır. İstanbul'dan gemiyle yola çıkan ve 1 hafta süren bir yolculuktan sonra geçici iskân yerleri olan Hatay'a ulaşan aile, burada 2 ay kaldıktan sonra kalıcı iskân yerleri olan Ceyhan Narlıören'e yerleşmişler.¹⁴⁸ Bulgaristan'ın farklı yerlerinden 12-13 hane göçmenin olduğu Narlıören'de 20-25 yıl kaldıktan sonra akrabalarının bulunduğu 1950-1951 göçmenlerden müteşekkil Kadirli'nin Savrunlar Mahallesi'ne göç etmişler (Yusuf Şenses, kişisel görüşme, Mayıs 2022).

Narlıören'e yerleşen göçmenlere devlet tarafından 1 dönüm arsa, 60 m² büyüklüğünde ev yapacak inşaat malzemesi ile nüfus başı 8 dönüm tarla verilmiş, ancak evleri göçmenler imece usulü ile kendileri yapmışlar. Yusuf Şenses ve ailesi Kadirli'ye taşınırken Narlıören'deki evlerini sökerek malzemeleriyle Kadirli'de kendilerine yeni bir ev yapmışlar (Yusuf Şenses, kişisel görüşme, Mayıs 2022).

¹⁴⁷ Hanelerden 1'i bir erkekten oluşmaktadır.

¹⁴⁸ Hatay, deniz yoluyla gelen göçmenlerin dağıtım merkezi konumundadır (Yusuf Şenses, kişisel görüşme, Mayıs 2022).

3.6.4. Kadirli Kazası

Vilayete iskânı planlanan 5.000 göçmenin 750'sinin Kadirli'ye yerleştirilmesi öngörülmüştür (Yeni Adana, 5 Ocak 1951). Ancak dönemin Adana basınına göre vilâyete iskân olunan 7.500 göçmenin 1.500'ü Kadirli'ye iskân olunmuştur (Vatandaş, 26 Nisan 1951; Yeni Adana, 10 Temmuz 1951). Kadirli'nin Çukurova'nın devamı niteliğinde olan verimli arazisi ile su sıkıntısının olmaması göçmenlerin iskânı açısından kazayı cazip kılmıştır denebilir. Ancak bu durum şehre Adana basınında yer aldığı gibi 1.500 civarında kişi yerleştirildiği anlamına gelmemektedir. Nitekim 1950-1951 yıllarında Seyhan'a iskân olunan Bulgaristan göçmeni Türklere ait bilgileri ihtiva eden Cumhurbaşkanlığı Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi'ndeki *Muhacir Kayıt Defterine* göre Kadirli'ye 266 hanede 1.167 kişi iskân olunmuştur.¹⁴⁹ Bunların iskân olduğu yer, meslek, hane sayısı ve cinsiyet esaslı dağılımı ise şu şekildedir:

Tablo 5: 1950-1951 Yıllarında Kadirli'ye İskân Olunan Bulgaristan Türklerinin İskân Edildikleri Yerlere Göre Meslek ve Hane Esaslı Dağılımı

İskân Olunan Yer	Mesleği Ç (Çiftçi)	Hane Sayısı	Toplam Nüfus	İskân Olunan Yer	Mesleği Ç (Çiftçi)	Hane Sayısı	Toplam Nüfus
Azaplı	Ç	55	241	Satır/Sıtır	Ç	7	30
Narlıkışla	Ç	44	228	----- ¹⁵⁰	Ç	9	30
Şihmehmetli	Ç	40	150	Yalnızdut	Ç	4	25
Savrun Mahallesi	Ç	23	96	Hardallık	Ç	6	24
Kesikkeli	Ç	18	83	Akdam	Ç	5	16
Karaömerli	Ç ¹⁵¹	15	60	Reşadiye	Ç	2	7
Tozlu	Ç	11	52	Kiremitli ¹⁵²	Ç	3	7
Akmaşat	Ç	6	36	Rumeli Şükriye/Ceyhan	Ç	2	7
Aşağıçıyanlı	Ç	5	35	İskân yerini terk eden	Ç	3	8
Misis	Ç	6	32	Toplam		266	1.167

Kaynak: (87 Nolu Merkez, Ceyhan, Kozan, Karataş, Karaisalı, Seyhan ve Osmaniye Muhacir Kayıt Defteri)

İskân defterine göre 1951 Ocağında 25, Şubatında 162, Nisanında 4, Mayısında

¹⁴⁹ Tabloda da görüldüğü üzere 2 hane Ceyhan'a bağlı Rumeli Şükriye'ye, 6 hane Misis'e yerleşmiş, 3 hane de iskân yerini terk etmiştir. 9 hanenin iskân edildiği yere, 46 hanede 187 kişinin de cinsiyetine dair herhangi bir bilgi verilmemiştir.

¹⁵⁰ İskân yerleri belirtilmemiş.

¹⁵¹ Bir kişi mesleğini öğretmen olarak beyan etmiştir.

¹⁵² Fatma Korkmaz, bir hanesi kendi ailesi olmak üzere 15 kişiden oluşan 3 hanede Kiremitli'ye yerleştirildiğini belirtmiştir (Fatma Korkmaz, kişisel görüşme, Mayıs 2022).

20, Haziranında 44 hane iskân olmuştur.¹⁵³ Kazaya iskân olunan 266 hanenin 1 hane reisi öğretmen, tek kadından oluşan 1 hane reisi ev hanımı¹⁵⁴, 264 hane reisi de çiftçidir (87 Nolu Merkez, Ceyhan, Kozan, Karataş, Karaisalı, Seyhan ve Osmaniye Muhacir Kayıt Defteri). Göçmenler iskân olunurken genellikle akraba, köylü veya aynı yerden gelenler birlikte iskân olunmuştur. Kadirli'ye yerleştirilen göçmenlerin geldikleri yere göre dağılımı ise şu şekildedir:

Tablo 6: 1950-1951 Yıllarında Kadirli'ye İskân Olunan Bulgaristan Türklerinin Geldikleri Yere Göre Dağılımı

Geldikleri Yer	Hane Sayısı	Geldikleri Yer	Hane Sayısı
Rusçuk	71	Osmanpazar	9
Şumnu	70	Tırnova	8
Elena	48	Pilevne	2
Omurtag	32	Kemaller	1
Ziştovi	12	Breslav	1
Tutrakan	11	Bulp	1

Kaynak: (87 Nolu Merkez, Ceyhan, Kozan, Karataş, Karaisalı, Seyhan ve Osmaniye Muhacir Kayıt Defteri)

Tablodan da görüldüğü üzere Kadirli'ye yerleştirilen göçmenlerin ekseriyeti Rusçuk, Şumnu, Elena ve Omurtag'tan gelmiştir. Haydarpaşa'dan trenle yola çıkan göçmenler, iskân edilecekleri yere göre Adana, Ceyhan¹⁵⁵ veya Osmaniye'de trenden inmişlerdir.¹⁵⁶ Buralarda da duruma göre ya hemen hareket etmişler ya da birkaç gün bekledikten sonra kamyonla şehre doğru hareket etmişlerdir. Ancak şehre gelmeden önce, muhtarlarla gerçekleştirilen görüşmelerde belirlendiği üzere yol güzergâhı üzerindeki köylere belirlenen sayıda göçmeni indirerek gelmiştir. Göçmenlerin ilk yerleştirildikleri köyler geçici iskân yeri ise kalıcı iskânları yapıncaya kadar buralarda bir süre yaşamak zorunda kalmışlar. Yok, eğer kalıcı iskân yerleri ise de burada yaşamlarına devam etmişler.

Göçmenler, yerleştirildikleri yerlerdeki insanların yardımının yanı sıra tarlaya yevmiyeye giderek hayatlarını sürdürmeye çalışmışlardır. Fakat kısa sürede çok sayıda göçmenin gelmesinin yanı sıra ülkenin sınırlı imkânları devletin sürece katkısını

¹⁵³ Fakat Adana basınına göre ilk göçmen kafilesi 4 Şubat 1951 günü kazaya gelmiştir (Yeni Adana, 5 Şubat 1951).

¹⁵⁴ Ev hanımı olan kişi iskân yerini terk etmiştir.

¹⁵⁵ Murat Kıyak ve ailesi trenden Ceyhan'da inmiştir (Murat Kıyak, kişisel görüşme, Nisan 2022).

¹⁵⁶ Örneğin 30 Ocak 1951 günü Ceyhan'a gelen ve ekseriyetini Rusçuk'tan gelen göçmenlerin oluşturduğu 340 göçmenin 170'i Ceyhan'a, 170'i de Kadirli'ye iskân edilmiştir (Yeni Ses, 30 Ocak 1951; Yeni Ses, 2 Şubat 1951).

sınırlamıştır. Nitekim diğer kazalarda göçmenlere ev inşa edilecek arsa, inşaat malzemesi, tarla, tohumluk, tarım makinesi ve kredi gibi destekler verilirken Kadirli’de sadece ev inşa edilecek arsa, inşaat malzemesi ve tarla verilmiştir.

Göçmenlerin yaşamlarının düzene girebilmesi için öncelikle kalacakları evlerin inşa edilmesi gerekmiştir. Ancak bu evler, Kadirli’de göçmenler tarafından yapılmış veya yaptırılmıştır. Dönemin Adana basınına yansıdığı kadarıyla da 1952 Nisanına gelindiğinde kaza genelinde 268 evin inşasının devam ettiği görülmektedir. Göçmenlerin üretici konuma gelebilmeleri için de tarlalarının kısa sürede verilmesi büyük önem arz etmiştir. Göçmenlere mülkiyeti devlete ait tarlalar verilmiştir. Buna rağmen göçmenler, bir taraftan bu toprakları işleyen ağalarla, bir taraftan da mera gibi köylüler tarafından ortaklaşa kullanılan topraklardan dolayı da köylülerle sorun yaşamışlardır. Hatta bundan dolayı bazı göçmenler tarlalarının tapularını yakın zamanda alabilmişler.

Kadirli’de büyük ölçekteki kalıcı iskânlar Kümbet, Azaplı/Kabayar, Şihmehmetli, Savrun Mahallesi ve Hardallık gibi yerlere yapılmış. Bunun yanı sıra Kesikkeli ve Karaömerli örneğinde olduğu gibi daha az sayıda göçmenin yerleştirildiği yerler de olmuş.

Göçmenler kalıcı olarak iskân edildikleri yerlerde uzun süre yaşamışlardır. Bu esnada kendilerine verilen tarlaları ekip biçerek, hayvancılık yaparak, yevmiyeye giderek veya meslekleri varsa onları icara ederek hayatlarını devam ettirmişlerdir. Ancak yaşlıların zaman içinde vefat etmesi, gençlerin de çalışmak amacıyla Adana ve Bursa gibi şehirlere göç etmesiyle birlikte Azaplı ve Savrun Mahallesi dışındaki yerlerde neredeyse hiç göçmen kalmamıştır.¹⁵⁷ Buralardan da Kadirli şehir merkezinde yer alan Savrun Mahallesi, köylere iskân edilen göçmenlerin bir kısmı ile farklı yerlere iskân edilmiş fakat akrabası olan göçmenlerin zaman içinde gelip yerleşmesiyle birlikte kurulduğu döneme göre bir hayli büyümüştür.¹⁵⁸

Kadirli’ye iskân olunan göçmenleri en çok rahatsız eden hususlar ise vilayet geneline iskân olunan diğer göçmenleri de rahatsız eden aşırı sıcaklar, sağlıklı su temininde yaşanan sıkıntı, sıvrisinek, sıtma gibi hastalıklar ile kendilerini Bulgaristan

¹⁵⁷ Örneğin Kadirli’ye iskân olunan Hüseyin Bahar ve ailesi, Adana Yeşiloba’ya yapılan evlerin tamamlanması üzerine 1954 yılında buraya iskân olmuş (Hüseyin Bahar).

¹⁵⁸ Bunlardan birisi de Emine Karaman ve ailesidir. İskân yeri Niğde olan aile, burada kısa bir süre kaldıktan sonra akrabalarının olduğu Kadirli’nin Kümbet köyüne göç etmişler. Ancak kalıcı iskân yerleri olan Niğde’de ev yeri ve tarla gibi devlet yardımları verildiği düşünüldüğünden herhangi bir devlet yardımı alamamışlar. Bundan dolayı ailenin düzen kurması diğer göçmenlere göre daha uzun ve zahmetli olmuştur (Emine Karaman, kişisel görüşme, Mayıs 2022).

ile özdeşleştiren kaba ifadeler olmuştur. Ancak bunlar günümüz itibariyle büyük ölçüde aşılmıştır.

Akmaşat

İskân defterine göre 36 kişiden oluşan 6 hane iskân edilmiştir (87 Nolu Merkez, Ceyhan, Kozan, Karataş, Karaisalı, Seyhan ve Osmaniye Muhacir Kayıt Defteri). Alan araştırması sırasında da köye 7 hanenin yerleştirildiği belirlenmiştir. Bunlar arasında Hasan Kavcu ile ailesi de yer almaktadır.¹⁵⁹ Köye yerleşenlere ev yapmaları için köye bağlı Hacıhaliloğlu'ndan 1'er dönüm arsa ile 60 m² büyüklüğünde ev yapmaları için gerekli olan inşaat malzemesi verilmiştir. 1955-1956 yıllarında imece usulüyle evlerini inşa eden göçmenlere hayatlarını idame ettirebilmeleri için verilen tarlaların dağıtımı ise 1980'li yılları bulmuştur. Göçmenler bu süreçte tarlaya yevmiyeye giderek yaşamlarını sürmüşlerdir (Hasan Kavcu, kişisel görüşme, Mayıs 2022).

Azaplı (Kabayar)

İskân defterine göre 55 hanede 241 kişi iskân edilmiştir (87 Nolu Merkez, Ceyhan, Kozan, Karataş, Karaisalı, Seyhan ve Osmaniye Muhacir Kayıt Defteri). Fakat alan araştırması sırasında kalıcı iskân yeri olan Azaplı'ya 60 hane göçmen iskân edildiği tespit edilmiştir. Bunlara 1'er dönüm ev yeri ile 60 m² büyüklüğünde ev yapabilecek inşaat malzemesi verilmiş, malzemeleri alan göçmenler de imece usulüyle evlerini kendiler yapmışlardır (Tayyibe Keşkeklü, kişisel görüşme, Mayıs 2022; Zülbiye Cengiz, kişisel görüşme, Mayıs 2022; Emine Tuncay, kişisel görüşme, Mayıs 2022; Şaban Kılıç, kişisel görüşme, Mayıs 2022).¹⁶⁰ Bu esnada çadırdaki kalıp tarlaya yevmiyeye giderek yaşamlarını sürdürmeye çalışan göçmenler, imkânları dâhilinde usta tutarak da süreci hızlandırmaya çalışmışlardır (Tayyibe Keşkeklü, kişisel görüşme, Mayıs 2022).

¹⁵⁹ İstanbul'dan trenle Adana'ya gelen aile, Adana'da misafirhanede 10-15 gün kaldıktan sonra trenle Ceyhan'a, buradan da kamyonla Kadirli'ye gönderilmiş. Kadirli'de boş bir binada üç gün kalan aile, daha sonra at arabasıyla Akmaşat'a gitmiş, burada da bir ağanın evinde dört yıl kalmış (Hasan Kavcu, kişisel görüşme, Mayıs 2022).

¹⁶⁰ Bu köylerden tespit edilenler Cıgıcık (Tayyibe Keşkeklü, kişisel görüşme, Mayıs 2022; Fatma Karakaş, kişisel görüşme, Mayıs 2022), Binboğa (Şaban Kılıç, kişisel görüşme, Mayıs 2022) ve Hardallık'tır (Hasan Kurtulmuş, kişisel görüşme, Mayıs 2022). Cıgıcık (Fatma Karakaş, kişisel görüşme, Mayıs 2022) ve Binboğa'ya 3'er hane yerleştirilmiştir (Şaban Kılıç, kişisel görüşme, Mayıs 2022). Hardallık'a geçici olarak iskân edilen ve buradaki huğ adı verilen yapıları toprakla sıvayarak kalan 10 hane de kalıcı olarak Azaplı'ya iskân edilmiş (Hasan Kurtulmuş, kişisel görüşme, Mayıs 2022).

Devlet tarafından Azaplı'ya iskân olan göçmenlere yapılan yardımlar bunlarla sınırlı kalmayarak tarımsal üretim yapabilmeleri için de 5 kişiye kadar nüfus başı 8 dönüm, 5 kişiden sonraki her birey için de 4 dönüm tarla verilmiş (Tayyibe Keşkeklü, kişisel görüşme, Mayıs 2022; Emine Tuncay, kişisel görüşme, Mayıs 2022; Şaban Kılıç, kişisel görüşme, Mayıs 2022; Hasan Kurtulmuş, kişisel görüşme, Mayıs 2022). Ancak tarla verilirken bütün göçmenlere dağıtabilecek kadar tek parça ve aynı nitelikte arazi olmadığı için farklı yerlerden iki parça halinde verilmiş. Ancak göçmenlere verilen bu araziler, araziyi kullanan köylünün tepkisine yol açtığından göçmenler ile köylüler arasında uzun süre sorun yaşanmasına yol açmış (Tayyibe Keşkeklü, kişisel görüşme, Mayıs 2022).

Çalışma potansiyelinden dolayı farklı vilayetlere iskân olmalarına rağmen Azaplı'ya gelerek yerleşen göçmenler de olmuştur. Ancak geldikleri yerde kalıcı iskânları yapılmış olanlara herhangi bir devlet yardımı yapılmamıştır.¹⁶¹ Bunlar arasında Emine Kayışoğlu ve ailesi de yer almaktadır. Anne tarafı Aksaray, baba tarafı Azaplı'ya iskân olunan aile, Aksaray'da 2-3 ay kaldıktan sonra çalışma potansiyelinden dolayı Azaplı'ya göç etmiştir. 1954 yılında iskânları yapılan aileye Azaplı'dan tarla verilirken Aksaray'da ev yeri verildiği için ev yardımı yapılmamıştır (Emine Sofuoğlu, kişisel görüşme, Mayıs 2022). Köye dışarıdan gelenlerin yanı sıra vilayete bağlı diğer kazalardan gelerek yerleşenler de olmuş (Mehmet Tenekeci, kişisel görüşme, Ekim 2021).¹⁶²

¹⁶¹ Geçici iskân yeri Diyarbakır olan Zülbiye Eyüpoğlu ve ailesi, 4-5 ay Diyarbakır'da kaldıktan sonra kalıcı iskânları yapılan Sivas'a gitmiş, fakat kısıtlı çalışma imkânından dolayı burada kalmak istemediklerinden akrabalarının olduğu Azaplı'ya gelerek yerleşmişler. 1954 yılında Azaplı'ya gelen aile, kalıcı iskânları Sivas'a yapıldığından herhangi bir devlet yardımı alamamıştır. Bundan dolayı köyde bulunan bir boş barakaya yerleşerek 4 yıl burada kalmış, ilerleyen süreçte de köydeki yıkık bir evin malzemesini kullanarak köy merasına kalacakları bir yapı inşa etmişler. Fakat meraya yaptıkları bu yapıdan dolayı hem köyün yerlilerinden hem de kısa bir süre önce bölgeye iskân edilmiş olan göçmenlerden tepki görmüşlerdir (Zülbiye Cengiz, kişisel görüşme, Mayıs 2022). İlk iskân yeri Mardin olan Emine Çalışkan ve ailesi, akrabalarının bulunduğu Kadirli'ye gelerek yerleşmiş. Bir süre Narlıkişla'daki akrabalarının yanında kalan aile, daha sonra Azaplı'ya kalıcı olarak iskân edilmiş (Emine Tuncay, kişisel görüşme, Mayıs 2022).

¹⁶² Mehmet Tenekeci ve ailesi örneğinde olduğu gibi Bahçe'ye geçici olarak iskân olunanlardan ayrılanlar da olmuştur. Bahçe'de çitten yapılmış bir hayvan damını toprakla sıvayarak temiz ve kullanışlı bir hale getirdikten sonra bir süre burada kalan aile, bu esnada tarlaya yevmiyeye giderek hayatını idame ettirmiş. Kalıcı iskânı Kadirli'ye yapılırca da buraya gitmişler. İlk etapta şehir merkezinde misafir olarak kalan aile, bu esnada ellerinde olan alet edevatla bir dükkân açmışlar. Bir süre sonra Adapazarı'na giden aile, çok geçmeden Kadirli'ye geri dönmüş ve döndüklerinde de Azaplı'ya iskân olmuşlar. Ev yapmaları için 1.5 dönüm arsa, 60 m² büyüklüğünde ev yapacak kadar kereste, kiremit gibi inşaat malzemesi ile 5 nüfusa kadar 8 dönüm, 5 nüfustan sonra da kişi başı 5 dönüm tarla verilmiş. Bu esnada Kadirli'de bir dükkân açarak mesleğini devam ettiren aile reisi, bir yandan da devletin verdiği araziye ekip biçmiş. Sıcak havanın yanı sıra zaman zaman meydana gelen selden dolayı mahsulleri zarar gören göçmenler, sıcak hava ile ekimi yapılan çeltikten kaynaklanan sivrisinek ile sivrisineklerin neden olduğu sıtmadan dolayı da çok sıkıntı çekmişler (Mehmet Tenekeci, kişisel görüşme, Nisan 2022).

Binboğa

Binboğa'ya geçici olarak 3 hane göçmen yerleştirilmiştir (Şaban Kılıç, kişisel görüşme, Mayıs 2022). Bunlar arasında Şaban Kılıç ile ailesi de yer almaktadır. Huğ adı verilen yapılarda beş yıl kalan aile, daha sonra kalıcı olarak Azaplı'ya iskân edilmiştir (Şaban Kılıç, kişisel görüşme, Mayıs 2022).

Cıgıcık

Cıgıcık'a geçici olarak 3 hane göçmen yerleştirilmiştir (Fatma Karakaş, kişisel görüşme, Mayıs 2022). Bunlar arasında Tayyibe Yılmaz ile ailesi de yer almaktadır. Adana'dan kamyonla Cıgıcık'a götürülen aile, burada iki yıl kaldıktan sonra Bolu'ya gitmişse de Kadirli'deki akrabalarının ev ve tarla verilecek demesi üzerine 6 ay kaldıkları Bolu'dan tekrar Kadirli'ye dönmüşler ve Azaplı'ya kalıcı olarak iskân edilmişler (Tayyibe Keşkeklü, kişisel görüşme, Mayıs 2022). Cıgıcık'a geçici iskânı yapılanlardan Fatma Genç de ailesiyle birlikte trenden indikleri Adana'dan kamyonla Cıgıcık'a gittiklerini ifade etmiştir (Fatma Karakaş, kişisel görüşme, Mayıs 2022).

Halitağalar

Alan araştırması sırasında 10 hane göçmenin yerleştirildiği tespit edilmiştir (87 Nolu Merkez, Ceyhan, Kozan, Karataş, Karaisalı, Seyhan ve Osmaniye Muhacir Kayıt Defteri). Yerleştirilenler arasında Mehmet Tarakçı ile ailesi de yer almaktadır. Ailenin kalıcı iskânı ise Savrun Mahallesi'ne yapılmıştır (Mehmet Tarakçı, kişisel görüşme, Mayıs 2022).

Hardallık

İskân defterine göre 6 hane yerleştirilmiştir (87 Nolu Merkez, Ceyhan, Kozan, Karataş, Karaisalı, Seyhan ve Osmaniye Muhacir Kayıt Defteri). Ancak alan araştırması sırasında 10 hanenin yerleştirildiği tespit edilmiştir. Huğ adı verilen yapıları toprakla sıvayarak kalan göçmenlerin tamamının kalıcı iskânı Azaplı'ya yapılmıştır. Bunların yanı sıra kalıcı iskânları doğrudan Hardallık'a yapılanlar olduğu gibi (Hasan Kurtulmuş, kişisel görüşme, Mayıs 2022) ilk iskânı farklı vilayet olmasına rağmen köye yerleşenler de olmuştur.¹⁶³ Göçmenlerin iskânı için köyün dışına 20 evden oluşan ayrı

¹⁶³ Bunlardan birisi de ilk iskân yeri Sivas olan Seyit Ali Kayışoğlu ile ailesidir. Sivas'ta 4-5 ay kalan ve bu sırada çobanlık yaparak hayatını idame ettiren aile, çalışma imkânından dolayı akrabalarının olduğu Kadirli'ye göç etmiş. Öncelikle Azaplı'ya yerleşerek buradaki boş bir odada dört yıl kalan aile, daha

bir mahalle oluşturulmuştur. Bu evlerin 6'sına civar köylerdeki göçmenler, 14'üne ise hepsi akraba olup Sivas'tan gelenler yerleştirilmiştir (Seyit Ali Kayışoğlu, kişisel görüşme, Mayıs 2022).

Köye kalıcı iskânı yapılanlara devlet tarafından ev yapmaları için 1 dönüm arsa, 60 m² büyüklüğünde ev yapacak kadar inşaat malzemesi, tarımsal üretim yapabilmeleri için de 5 kişiye kadar nüfus başı 8 dönüm, 5 kişiden sonraki her birey için 4 dönüm tek parça halinde tarla verilmiştir. Ancak göçmenler evlerini imece usulüyle kendileri yapmıştır. Bununla birlikte köylülerin kullandığı meranın göçmenlere mesken yeri ve tarımsal üretim için arazi olarak verilmesi köylüler tarafından hoş karşılanmadığından taraflar arasında uzun süren sorunlar yaşanmıştır (Seyit Ali Kayışoğlu, kişisel görüşme, Mayıs 2022).

Eşkiler/Tatarlı

Alan araştırması sırasında 3 hanenin iskân edildiği belirlenmiştir (87 Nolu Merkez, Ceyhan, Kozan, Karataş, Karaisalı, Seyhan ve Osmaniye Muhacir Kayıt Defteri). Bunlar arasında Emine Karaman ile ailesi de yer almaktadır.¹⁶⁴ Muhtarın evinin bir odasına yerleşen ailenin üyeleri tarlaya yevmiyeye giderken aile reisi de muhtarın arabasını sürmüştür. Hayatlarını bu şekilde idama ettiren aile, köyde bir yıl kaldıktan sonra Kesikkeli'de bulunan akrabalarının yanına göç etmiş (Emine Karaman, kişisel görüşme, Mayıs 2022).

Karaömerli/Sumbas¹⁶⁵

İskân defterinde Karaömerli'ye 15 hane iskân edilmiş görünmektedir (87 Nolu Merkez, Ceyhan, Kozan, Karataş, Karaisalı, Seyhan ve Osmaniye Muhacir Kayıt Defteri). Ancak alan araştırması sırasında 10 hanenin yerleştirildiği belirlenmiştir. Bunlara ev yapmaları için 1'er dönem arsa ile nüfus başı 7 dönüm tarla verilmiştir. Bütün göçmen evleri bir sokakta toplanmış olup bu sokağa da *Göçmenler Sokağı* adı verilmiştir. Yaşlı göçmenler vefat ettiğinden, gençler de çalışmak için farklı şehirlere gittiğinden hâlihazırda köyde bir göçmen ailesi kalmıştır (Emre Ozan Güvel, kişisel görüşme, Mayıs 2022).

sonra kalıcı iskânları yapılan Hardallık'a yaptıkları evlerine taşınmışlar (Seyit Ali Kayışoğlu, kişisel görüşme, Mayıs 2022).

¹⁶⁴ Evlendikten sonra Kara soyadını almıştır.

¹⁶⁵ Karaömerli köyü, Sumbas kaza yapılırken merkez mahallesi haline getirilmiştir.

Kesikkeli

İskân defterine göre Kesikkeli'ye 18 hane iskân edilmiştir (87 Nolu Merkez, Ceyhan, Kozan, Karataş, Karaisalı, Seyhan ve Osmaniye Muhacir Kayıt Defteri). Ancak alan araştırması sırasında 20 hanenin yerleştirildiği tespit edilmiştir. Köye ilk etapta 7 hane iskân edilmiş, civar köylere geçici olarak iskân edilen 13 hanenin de iskânıyla birlikte köye yerleştirilen hane sayısı 20'ye ulaşmıştır. Bunlardan 2-3 aile akraba olup diğerleri arasında bir bağ söz konusu değildir (Hasan Kurtulmuş, kişisel görüşme, Mayıs 2022).¹⁶⁶

Köye gelerek ilk iskân olanlar arasında Hasan Kurtulmuş ile ailesi de yer almaktadır. Bunlar, köydeki boş ve metruk vaziyette bulunan evleri toprakla sıvayarak buralarda kalmışlardır. Ancak büyük emek sarf ederek düzelttikleri evler, bir süre sonra sahipleri tarafından ellerinden alınmıştır. Bu nedenle göçmenler kalacak yer sorunu yaşamıştır. Devlet tarafından ev yapmak için 500 m² arsa ile 60 m² büyüklüğünde ev yapacak kadar inşaat malzeme verilmesi üzerine imece usulüyle kendi evlerini yapmışlardır. Ayrıca hayatlarını idame ettirebilmeleri için de göçmenlere tek parça halinde nüfus başı 7 dönüm tarla verilmiştir. Fakat bu arazileri kullanan köylüler ile göçmenler arasında uzun süren sorunlar yaşanmıştır. Hatta bundan dolayı bir kısım göçmen tapularını ancak 2010 yılında alabilmişler. Yaşamlarını kısa sürede düzene koymalarına yardımcı olması için devlet tarafından verilen arazilerini kullanamadıklarından maddi anlamda ciddi sıkıntı çekmişler. Bu süreçte tarlaya yevmiyeye giderek yaşamlarını sürdürmüşler. Şu anda köyde genç nüfustan oluşan 5 hane göçmen bulunmaktadır (Hasan Kurtulmuş, kişisel görüşme, Mayıs 2022).

Kiremitli

3 hane göçmen yerleştirilmiştir. Bunlar arasında Fatma Korkmaz ile ailesi de yer almaktadır. Kalıcı iskânları Kümbet'e yapılan aileye devlet tarafından ev yapılacak arsa, 60 m² büyüklüğünde ev yapacak kadar inşaat malzemesi, hayatlarını idame ettirmeleri için de nüfus başı tarla verilmiştir. Evlerini imece usulüyle kendileri yapan

¹⁶⁶ Köydeki akrabalarının yanına gelen ailelerden birisi de geçici olarak Eşkiler'e iskân edilen Emine Karaman ile ailesidir. Eşkiler'de bir süre kaldıktan sonra akrabalarının bulunduğu Kesikkeli'ye göç eden aileye nüfus başı 8 dönüm tarla verilirken ev yeri ile herhangi bir inşaat malzemesi desteği verilmemiştir. Bundan dolayı ev yerini kendileri almak zorunda kalmışlar, evlerini de kendileri yapmışlar. Ancak Ceyhan Nehrine yakın bir noktada bulunduklarından sel nedeniyle yıkılan evlerini tekrar yapmak zorunda kalmışlardır. Emine Karaman köye geldiklerinde ise 13 hane göçmenin bulunduğunu belirtmiştir (Emine Karaman, kişisel görüşme, Mayıs 2022).

göçmenler, bu esnada çadırlarda kalıp yevmiyeye giderek hayatlarını idame ettirmişler (Fatma Korkmaz, kişisel görüşme, Mayıs 2022).

Küçükçınar

Çevresindeki köylere geçici olarak yerleştirilen göçmenlerin toplandığı bir merkez konumundadır. Bu bağlamda köye, 4'ü Satır'dan, 5'i Yazıboyu'ndan, kalanları da muhtelif köylerden olmak üzere 15 hane iskân edilmiştir. Bu haneler arasında önce Siirt'e iskân edilmiş olup daha sonra Küçükçınar'a gelerek kalıcı olarak yerleşen İsmail İboğlu ile ailesi de yer almaktadır (İsmail İboğlu, kişisel görüşme, Mayıs 2022).

Köye yerleşen 4 hane de Satır'dan (Sıtır) gelmiştir. Şöyle ki, tarlasında çalışacak işçiye ihtiyacı olan bir ağa, göçmenlere ev yapmaları için arsa vereceğini söyleyince 4 hane göçmen daimi işimiz olur düşüncesiyle Küçükçınar'a taşınmıştır. Hatta bunlar, devlet tarafından kendilerine verilen arazilerini de ekip biçmeye devam etmişler (İsmail İboğlu, kişisel görüşme, Mayıs 2022).

Kümbet

Kümbet'e kalıcı iskânı yapılan göçmenler öncelikle Narlıkışla'ya iskân edilmek istenmiş, fakat köy sakinlerinin tepkisi üzerine Kümbet ile Narlıkışla arasındaki bir alana yerleştirilmişler.¹⁶⁷ Hatta alan araştırması sırasında da göçmenlerin nüfustaki kayıtlarının Narlıkışla olarak görüldüğü tespit edilmiştir (Remzi Dönmez, kişisel görüşme, Mayıs 2022).

Kümbet, kaza genelindeki en büyük kalıcı iskân yerlerinden birisidir.¹⁶⁸ Bu nedenle köylere geçici olarak iskân edilen göçmenler bir süre sonra buraya toplanmıştır.¹⁶⁹ Bu bağlamda çoğunluğu akraba olan 51 hane göçmen yerleştirilmiştir

¹⁶⁷ Nitekim iskân defterinde Kümbet köyüne göçmen yerleştirilmiş görünmezken Narlıkışla'ya 44 hane iskân edilmiş görünmektedir.

¹⁶⁸ Kümbet, hem geçici hem de kalıcı iskân yeridir. Köye geçici olarak iskân edilen 10-12 hane arasında Murat Kıyak ile ailesi de yer almaktadır. Ceyhan'da trenden inip kamyonla şehir merkezine gelen aile, misafir edilmek üzere Kümbet muhtarı tarafından götürülmüş. At arabasıyla köye gelen aile, varlıklı birinin yeni yaptırdığı evine taşınması üzerine onun huğdan bozma eski evinin bir odasına yerleşmiş. Ancak kaldıkları yeri toprakla sıvayarak yaşanılır bir hale getirmeleri üzerine ev sahibi tarafından odayı boşaltarak samanlığa geçmeleri istenince evden tamamen çıkarak 2-3 ay köyün okulunda kalmışlar, Kümbet ile Narlıkışla arasına yapılmakta olan evlerin tamamlanması üzerine de buradaki evlerden birisine yerleşmişler. Genel olarak köylülerden destek gören aile, yanlarında getirdikleri kuzine sobada ekmek yaparak ve tarlaya yevmiyeye giderek kendi ayakları üzerinde durmaya çalışmıştır (Murat Kıyak, kişisel görüşme, Nisan 2022).

¹⁶⁹ Bu köylerden birisi Cıgıcık'tır (Fatma Karakaş, kişisel görüşme, Mayıs 2022)

(Remzi Dönmez, kişisel görüşme, Mayıs 2022).¹⁷⁰ Ancak hâlihazırda 3 hane yaşamaya devam etmekte olup bunlar içerisinde de süreci yaşamış veya doğrudan köye yerleştirilmiş kimse bulunmamaktadır. Yaşayanlardan birisi de Remzi Dönmez ile ailesidir.¹⁷¹

Köye iskân olunanlara ev yapmaları için devlet tarafından 500 m² arsa, 60 m² büyüklüğünde ev yapacak şekilde inşaat malzemesi ile usta desteği verilmiştir. Evleri yapılıncaya kadar çadırdaki kalan göçmenler, evlerin temeline konulacak taşları toplayarak ve ustalara yardımcı olarak evlerinin inşasına katkı vermişler (Remzi Dönmez, kişisel görüşme, Mayıs 2022; Murat Kıyak, kişisel görüşme, Nisan 2022). Ancak kimsenin yardımına gerek kalmadan hayatlarını idame ettirebilmeleri için verilen tarlaların dağıtımı 1965 yılında gerçekleştiği için ciddi sıkıntı yaşamışlardır. Bu sırada yevmiyeye giderek veya mesleği olanlar mesleklerini icra ederek (Remzi Dönmez, kişisel görüşme, Mayıs 2022) veya satın aldıkları camıza bakarak hayatlarını idame ettirmeye çalışmışlardır (Fatma Karakaş, kişisel görüşme, Mayıs 2022). Fakat köye iskân edilen göçmenlerin sayıca fazla olmasının da etkisiyle herkese aynı yerden ve aynı büyüklükte tarla verilmediği gibi bazı kişilere iki parça halinde verilmek zorunda kalınmıştır (Fatma Karakaş, kişisel görüşme, Mayıs 2022; Murat Kıyak, kişisel görüşme, Nisan 2022). Bundan dolayı köye yakın olan yerden tarla verilenlere nüfus başı 5-6 dönüm¹⁷², 7-8 km uzaklıktan verilenlere ise 8 dönüm verilmiştir (Remzi Dönmez, kişisel görüşme, Mayıs 2022).¹⁷³

Göçmenlerin iskânının ilk düşünüldüğü Narlıkışla'da köylülerin çıkardığı sorunların benzeri Kümbet'te de yaşanmıştır. Köylüler tarafından kullanılan arazilerin göçmenlere ev yeri ve tarla olarak verilmesinden kaynaklanan sorunlar nedeniyle yerli halk ile göçmenler arasında uzun süren anlaşmazlıklar yaşanmış (Remzi Dönmez, kişisel görüşme, Mayıs 2022).

¹⁷⁰ Hanife Başak ile Remzi Dönmez köye 50 hanenin iskân edildiğini (Hanife Başak, kişisel görüşme, Mayıs 2022; Remzi Dönmez, kişisel görüşme, Mayıs 2022), Murat Kıyak ise 58 hanenin iskân edildiğini belirtmiştir (Murat Kıyak, kişisel görüşme, Nisan 2022).

¹⁷¹ Köye iskân edilenlerden birisi de Hanife Başak'ın dedesidir. Hanife Başak ve ailesi Bolu Mengen'e, teyzesi Sarıçam'a, dedesi ise Kümbet'e iskân olunmuş. Fakat daha sonra ailesiyle birlikte Hanife Başak da köye taşınmış olup şu anda dedesinin evinde yaşamaktadır (Hanife Başak, kişisel görüşme, Mayıs 2022).

¹⁷² Örneğin Murat Kıyak'ın ailesine nüfus başı 5 dönüm verilmiş (Murat Kıyak, kişisel görüşme, Nisan 2022).

¹⁷³ Devletin kredi uygulaması Kadirli genelinde karşılaşılan bir durum değildir. Bununla birlikte Murat Kıyak, devletin herkesi birbirine kefil yaparak uzun vadeli 2.000 lira kredi desteğini verdiğini ve bu para ile de öküz aldıklarını dile getirmiştir (Murat Kıyak, kişisel görüşme, Nisan 2022).

Reşadiye/Papak

İskân defterine göre 2 hane yerleştirilmiştir (87 Nolu Merkez, Ceyhan, Kozan, Karataş, Karaisalı, Seyhan ve Osmaniye Muhacir Kayıt Defteri). Ancak alan araştırması sırasında köye 3 hanenin iskân edildiği tespit edilmiştir (Emine Karaman, kişisel görüşme, Mayıs 2022).

Satır (Sıtır)

İskân defterine göre 7 hane iskân edilmiştir (87 Nolu Merkez, Ceyhan, Kozan, Karataş, Karaisalı, Seyhan ve Osmaniye Muhacir Kayıt Defteri). Ancak alan araştırması sırasında 4'ü Elena, 4'ü de Osmanpazarından gelen 8 hanenin yerleştirildiği tespit edilmiştir. Bunlardan Osmanpazarı'ndan gelen 4 hane ilerleyen süreçte Küçükçınar'a yerleşmiş, 3 hane Bursa'ya gitmiş, 1 hane de köyde kalmıştır. Göçmenlere ev yeri olarak 1.800 m² arsa, nüfus başı da 8 dönüm tarla verilmiş. Buna rağmen 4 hane kısa bir süre sonra Küçükçınar'a taşınmış (İsmail İboğlu, kişisel görüşme, Mayıs 2022).

Savrun Mahallesi

İskân defterine göre Savrun Mahallesi'ne 23 hane iskân edilmiştir (87 Nolu Merkez, Ceyhan, Kozan, Karataş, Karaisalı, Seyhan ve Osmaniye Muhacir Kayıt Defteri). Alan araştırması sırasında ise aralarında akrabalık bağı da olan 22 hanenin yerleştirildiği tespit edilmiştir. Yerleşenler arasında Mehmet Tarakçı ile ailesi de yer almaktadır. Adana'dan kamyonla Kadirli'ye gelen aile, öncelikle geçici olarak Halitağalar köyüne iskân edilmiş, buraya iskân olunan 10 hane ile birlikte de huğ ile ahırdan bozma bir yapıyı toprakla sıvayarak kullanmışlar, tarlaya yevmiyeye giderek de yaşamlarını idame ettirmişler. Köyde 1.5 yıl kalan aile, daha sonra Kadirli şehir merkezine taşınarak kiraladıkları bir evde kaldıkları sırada Savrun Mahallesi'ne kalıcı olarak iskânları yapılmış. Kalıcı iskânı yapılanlara devlet tarafından hane başı 800 m² civarında arsa ile 60 m² büyüklüğünde ev yapacak kadar inşaat malzemesi ile mahalleye göre hayli uzak bir noktada bulunan Şihmehmetli köyünden nüfus başı 8 dönüm tarla verilmiştir. İmece usulüyle yaptıkları evlerine 1954 yılında taşınan göçmenler, tarlaya yevmiyeye giderek, mesleği olanlar mesleklerini icra ederek, devlet tarafından verilen tarlalarını ekip biçerek hayatlarını idame ettirmişler (Mehmet Tarakçı, kişisel görüşme, Mayıs 2022).

Mahalleye, kazaya bağlı köylere geçici olarak iskân edilen göçmenler

yerleştirilmiştir.¹⁷⁴ Bunun yanı sıra vilayet genelindeki farklı yerleşim yerlerine iskân edilenler ile mahallede akrabası olanlar da ilerleyen süreçte gelerek yerleşmiştir. Bundan dolayı mahallenin kurulduğu döneme göre sınırları bir hayli genişlemiştir.

Şihmehmetli/Aydınlar Köyü

İskân defterine göre 40 hane iskân edilmiştir (87 Nolu Merkez, Ceyhan, Kozan, Karataş, Karaisalı, Seyhan ve Osmaniye Muhacir Kayıt Defteri). Bu veri, alan araştırması sırasında da teyit edilmiştir. Ancak köye iskân edilen göçmenlerin yaşlıları zamanla vefat ederken gençler de çalışmak için Kadirli ve Adana'ya göç etmiş. Kadirli'ye göçenler arasında Savrun Mahallesi'ne yerleşen Mehmet Ayar ile ailesi de yer almaktadır. Adana'dan kamyonla Kadirli'ye gelen aile, önce geçici iskân yeri olan Mehmetli'ye, buradan da kalıcı iskân yeri olan Şihmehmetli'ye iskân olunmuş. Köye kalıcı iskânı yapılanlara devlet tarafından 500 m² civarında arsa, 60 m² büyüklüğünde ev yapacak kadar inşaat malzemesi, nüfus başı da 7-8 dönüm tarla verilmiş, evleri ise imece usulüyle göçmenler kendileri yapmıştır. Kaza genelindeki önemli iskân yerlerinden birisi olan ve ilerleyen yıllarda ciddi manada iç göç alan köyde şu anda hiç göçmen yaşamamaktadır (Mehmet Ayar, kişisel görüşme, Mayıs 2022).

Tozlu

İskân defterine göre 53 kişiden oluşan 12 hane iskân edilmiş, ancak bir kadından oluşan tek hane iskân yerini terk etmiştir (87 Nolu Merkez, Ceyhan, Kozan, Karataş, Karaisalı, Seyhan ve Osmaniye Muhacir Kayıt Defteri). Alan araştırması sırasında da aralarında akrabalık bağı olan 12 hanenin yerleştirildiği belirlenmiştir. Yerleşenler arasında Emine Karaman'ın eşi Şaban Karaman ile ailesi de yer almaktadır. Köye kalıcı iskânları yapılan göçmenlere ev yapmaları için 500 m² arsa, 60 m² büyüklüğünde ev yapacak şekilde malzeme ile nüfus başı 5 dönüm arazi verilmiş, evleri ise göçmenler imece usulüyle kendileri yapmış. Ancak köylüler, mülkiyeti devlete ait olmakla birlikte kendi kullandıkları arazilerin göçmenlere dağıtılmasından memnun olmadıklarından iki taraf arasında uzun süren sorunlar yaşanmıştır (Emine Karaman, kişisel görüşme, Mayıs 2022).

¹⁷⁴ Bu köylerden birisi de Alibeyli'dir (Mehmet Tarakçı, kişisel görüşme, Mayıs 2022).

Yalnızdut

İskân defterine göre 20 kişiden oluşan 3 hane iskân olunmuştur (87 Nolu Merkez, Ceyhan, Kozan, Karataş, Karaisalı, Seyhan ve Osmaniye Muhacir Kayıt Defteri). Ancak alan araştırması sırasında 12 hane göçmenin yerleştirildiği tespit edilmiştir. Bunların 4 hanesi Remzi Dönmez'in babası ile kardeşleridir. Yalnızdut'a geçici olarak iskân edilen aile, Selanik göçmeni varlıklı bir kişinin evinde bir yıl kalmışlar. Bu esnada aile üyelerinin bir kısmı yevmiyeye giderken marangoz olan aile reisi de ufak tefek işler yaparak hayatlarını idame ettirmişler. Ancak kendilerinden sonra Türkiye'ye gelen akrabalarından bir kısmının Düzce'ye yerleştiğini haber alınca buraya gitmişler, fakat Kadirli'ye kalıcı iskânlarının yapılacağını öğrenince 1.5-2 yıl kaldıkları Düzce'den tekrar Kadirli'ye dönmüşler ve Kümbet'e iskân edilmişler (Remzi Dönmez, kişisel görüşme, Mayıs 2022).

Köye 8 hane olarak iskân edilen ve hepsi akraba olan Mehmet Kahraman ile ailesi ise ahırdan bozma bir evde iki yıl kalmış. Bu esnada köylülerin yardımının yanı sıra tarlaya yevmiyeye giderek yaşamlarını sürdürmüşler. Ancak köye ev yapmak istediklerinde köylülerle sorun yaşayınca 8 hane olarak Adana Yeşiloba'ya iskân talebinde bulunarak buraya yerleşmişler (Mehmet Kahraman, kişisel görüşme, Şubat 2022).

3.6.5. Karaisalı Kazası

Vilayete ilk etapta iskânı planlanan 5.000 göçmenden 200'ünün Karaisalı'ya iskânı öngörülmüştür (Yeni Adana, 5 Ocak 1951). Dönemin Adana basınına göre ise vilayete iskân olunan 7.500 göçmenin 625'i Karaisalı'ya yerleştirilmiştir (Vatandaş, 26 Nisan 1951; Yeni Adana, 10 Temmuz 1951). Fakat iskân defterine göre, merkez, Çatalan, Kamışlı ve Karsantı bucaklarından meydana gelen Karaisalı'ya 162 kişiden oluşan 38 hane iskân edilmiştir. Hatta alan araştırması sırasında tespit edilen göçmenlerin de büyük ölçüde geçici olarak iskân edildiği belirlenmiştir. Nitekim bunların önemli bir kısmı daha sonra Yeniyayla'ya yapılan evlere kalıcı olarak iskân edilmişlerdir

İskân defterine göre 1951 Ocak-Haziran ayları arasında yurda giriş yapan göçmenlerin 1'er hanesi Plevne, Omurtak ve Varna, 3 hanesi Şumnu'dan, 7 hanesi Zıştov'dan, 9 hanesi Yenipazar'dan, 16 hanesi de Rusçuk'tan gelmiştir. Mesleği demirci olan bir hane reisinin dışındaki diğer bütün hane reislerinin mesleği çiftçidir. Karaisalı'ya yerleştirilen göçmenlerin hepsi şehir merkezine iskân edilmiş

görülmektedir (87 Nolu Merkez, Ceyhan, Kozan, Karataş, Karaisalı, Seyhan ve Osmaniye Muhacir Kayıt Defteri).¹⁷⁵ Ancak böyle bir şeyin olması mümkün olmadığı gibi alan araştırması sırasında da böyle olmadığı ortaya çıkmıştır. Karaisalı kazası bu dönemde merkez, Çatalan, Kamışlı, Karsantı ve Pozantı bucaklarından meydana gelmektedir. Kaza genelinde göçmenlerin iskân edildiği yerlerden tespit edilenler şunlardır:

Merkez Bucak

Abacı

Alan araştırması sırasında köye, kardeş olan 2 hanenin iskân edildiği tespit edilmiştir. Bu hanelerden birisi İsmail Kırılmaz'ın babası, diğeri de amcasıdır. Köyde müsait olan boş bir eve yerleştirilen ve burada bir yıl kalan aileler, köylünün yardımının yanı sıra tarlada yevmiyeye giderek yaşamlarını sürdürmüşler. Cihadiye'ye yapılan evlerin tamamlanması üzerine de kalıcı olarak buraya yerleşmişler (İsmail Kırılmaz, kişisel görüşme, Mart 2022).

Fadıl

Köye yerleştirildiği tespit edilen tek hane, Yeniyayla köyünde ikamet etmekte olan Kadir Güngör'ün amcası ile ailesidir. Kendilerinin Kilise köyüne iskân olduğunu belirten Kadir Güngör, bir amcasının Dedeler'e, başka bir amcasının da Fadıl'a yerleştirildiğini, hatta köye iskân olunan tek göçmenin de amcası olduğunu fakat uzun zaman önce vefat ettiğini dile getirmiştir (Kadir Güngör, kişisel gelişim, Nisan 2022).

Saydere

Alan araştırması sırasında akraba olan 3 hanenin yerleştirildiği tespit edilmiştir. Bunlar arasında Mehmet Kabakçı ile ailesi de yer almaktadır. Adana'ya ilk geldiklerinde misafirhanede kalan aile, daha sonra geçici olarak Saydere köyüne yerleştirilmiştir. Burada 1.5 yıl kalan aile, bu esnada tarlaya yevmiyeye giderek yaşamlarını idame ettirmiş, muhtarın da desteğiyle Cihadiye'ye iskân edilmişler (Mehmet Kabakçı, kişisel görüşme, Mart 2022).

¹⁷⁵ Karaisalı'ya iskân edilenler arasında Lütfiye Deniz'in kayınvalidesi de yer almıştır. İlk etapta Karaisalı'ya yerleşen aile, Yeniyayla'ya yapılan göçmen evlerinin tamamlanması üzerine kalıcı olarak buraya iskân edilmiş (Lütfiye Deniz, kişisel görüşme, Şubat 2022).

Catalan Bucağı

Dörtler

Alan araştırması sırasında köye 3 hanenin yerleştirildiği tespit edilmiştir. Bunlar arasında Şaban Nalbant ile ailesi de yer almaktadır. Ancak köyde kısa bir süre kalan aile, önce Dedeler'e göç etmiş, burada bir yıl kaldıktan sonra da Yeniyayla'ya kalıcı olarak iskân olmuşlar (Şaban Nalbant, kişisel görüşme, Şubat 2022).

3.6.6. Kozan Kazası

Vilayete ilk etapta iskânı öngörülen 5.000 göçmenin 750'sinin Kozan'a yerleştirilmesi planlanmıştır (Yeni Adana, 5 Ocak 1951). Ancak dönemin Adana basınına göre vilayete iskân olunan 7.500 kişinin 1.500'ü Kozan'a yerleştirilmiştir (Vatandaş, 26 Nisan 1951; Yeni Adana, 10 Temmuz 1951). Fakat iskân defterine göre Kozan'a 286 hanede 1.355 kişi iskân edilmiştir. Göçmenlerin iskân olduğu yer, meslek ve hane sayısı esaslı dağılımı ise şu şekildedir:

Tablo 7: 1950-1951 Yıllarında Kozan'a İskân Olunan Bulgaristan Türklerinin İskân Edildikleri Yerlere Göre Meslek ve Hane Esaslı Dağılımı

İskân Olunan Yer	Mesleği Ç (Çiftçi)	Hane Sayısı	Toplam Nüfus	İskân Olunan Yer	Mesleği Ç (Çiftçi)	Hane Sayısı	Toplam Nüfus
İhsanülhamit	Ç ¹⁷⁶	76 ¹⁷⁷	351	Çokak	Ç	7	37
İmamoğlu	Ç	33	179	Gazi	Ç	7	27
Tepecikören	Ç	31	154	Ayvalı	Ç	6 ¹⁷⁸	22
Arslanlı	Ç ¹⁷⁹	23	95	Pekmezci	Ç	5	27
Alaybey	Ç	20 ¹⁸⁰	101	Merkez	Ç	2	17
Camili	Ç	18	88	Bulduklu	Ç	2	12
Turunçlu (Konak)	Ç	18	78	Sokutaş	Ç	2	11
Yassıçalı	Ç	12 ¹⁸¹	45	Hacılar	Ç	2	8
Bucak/Köreken	Ç ¹⁸²	10	50	Sakartaş	Ç	1	8
Hamam	Ç	8	33	Sayfa yırtık olduğu için okunamadı	Ç	3	12
Toplam						286	1.355

Kaynak: (87 Nolu Merkez, Ceyhan, Kozan, Karataş, Karaisalı, Seyhan ve Osmaniye Muhacir Kayıt Defteri)

¹⁷⁶ 1 hane reisi mesleğini tütüncü, 1 hane reisi de tütüncü-kunduracı olarak beyan etmiştir.

¹⁷⁷ 1 hane 2 erkekten oluşmaktadır.

¹⁷⁸ 1 hane 1 erkekten oluşmaktadır.

¹⁷⁹ 1 hane reisi mesleğini tütüncü olarak beyan etmiştir.

¹⁸⁰ 1 hane 1 erkekten oluşmaktadır.

¹⁸¹ 1 hane 1 erkekten oluşmaktadır.

¹⁸² 1 hane reisi mesleğini tütüncü olarak beyan etmiştir.

Kaza geneline iskân olunan göçmenlerin 9 hanesi Osmanpazarı'ndan, 11 hanesi Kırcalı'den, 17 hanesi Tırnova'dan, 18 hanesi Bela'dan, 47 hanesi Elena'dan ve 89 hanesi Rusçuk'tan gelmiştir. Tablodan da anlaşıldığı üzere göçmenlerin önemli bir kısmı İhsanülhamit, İmamoğlu, Tepecikören, Arslanlı, Alaybey, Camili ve Turunçlu/Konak'a yerleştirilmiştir (87 Nolu Merkez, Ceyhan, Kozan, Karataş, Karaisalı, Seyhan ve Osmaniye Muhacir Kayıt Defteri).

Haydarpaşa'dan trenle Seyhan'a gelen göçmenler, Adana veya Ceyhan'da trenden inmişler, duruma göre de iskân mahalline ya hemen hareket etmişler, ya da birkaç gün beklemişlerdir. Kamyon veya kağıyla kazaya gelen göçmenler, öncelikle geçici olarak iskân edilmişlerdir. Kalıcı iskân sahalarının belirlenmesi ile buralara inşa edilecek evler için gerekli malzemenin temininden sonra da kalıcı iskân sahalarına toplanmışlardır. Göçmenler, özellikle geçici olarak iskân edildikleri yerlerdeki yerli halkın yardımının yanı sıra tarlaya yevmiyeye giderek hayatlarını sürdürmeye çalışmışlardır.

Göçmenlerin yaşamlarının düzene girebilmesi için öncelikle evlerinin inşa edilmesi gerekmiştir. Nitekim 1951 yılı itibariyle de evlerin inşası için harekete geçilmiş olup Kasım ayı sonunda İhsanülhamit'in ihalesi yapılmıştır (Türk Sözü, 24 Kasım 1951; Vatandaş, 22 Kasım 1951). Fakat müteahhitlerin yüksek fiyat vermesi üzerine harekete geçen Valilik, alternatif bir çözüm yolu olarak Adana Göçmen Evleri İnşaat Bürosu adında bir büro kurmuştur. Vilâyete bağlı olup Bayındırlık Müdürlüğü'nün bir birimi olarak çalışmalar yürütecek olan büronun göçmenler için yapılacak olan evleri inşa edeceği, hatta ilk etapta İhsanülhamit'in de aralarında olduğu yerleşim yerlerindeki evlerin yapılacağı dile getirilmiştir (Türk Sözü, 18 Aralık 1951). Buna rağmen Yeni Adana Gazetesi'nin 24 Kasım 1951 tarihli nüshasında İhsanülhamit'e kurulması planlanan 60 hanelik yerleşim yerinin Aptülkerim Kayıgir adında bir müteahhite verildiği bilgisi yer almıştır (Yeni Adana, 24 Kasım 1951). Ev bekleyen binlerce göçmenin olduğu göz önüne alındığında süreci hızlandırmak adına böyle bir uygulamaya başvurulmuş olması muhtemel görünmektedir.

1952 Nisanına gelindiğinde İhsanülhamit'teki evlerin kısa süre içerisinde tamamlanacağı belirtilerek Tepecikören'e 150, Alaybey'e 95, İmamoğlu'na 73, Arslanlı'ya 61, Camili'ye 56, Ayvalı'ya 48, Turunçlu'ya 44, Yassıçalı'ya 44, Bucak'a 39, Çokak'a 31, Hamam'a 30, Gazi'ye 27, Pekmezci'ye 27, Bulduklu'ya 13 ve Sokutaş'a 11 göçmenin yerleştirildiği açıklanmıştır (Türk Sözü, 17 Nisan 1952). Bu bilgidenden de anlaşıldığı üzere Kozan'daki büyük ölçekteki iskânlar İhsanülhamit,

İmamoğlu, Tepecikören gibi yerlere yapılmıştır. Toplu iskân yapılırken de o bölgede göçmenlere verilecek büyüklükte kamu arazisinin olmasına dikkat edilmiştir. Bununla birlikte göçmenler, mevcut köylere de dağıtılırken de ekseriyetle daha önce bölgeye gelmiş olan Balkan Türklerinin oldukları yerlere iskân edilmişlerdir. Böylece göçmenlerin uyum problemi yaşamamaları amaçlanmıştır. Ayrıca göçmenler genel itibarıyla akrabalarıyla veya köylüleriyle birlikte iskân edilmeyi tercih etmişlerdir.

Kalıcı olarak iskân edildikleri yerlerde uzun süre yaşamlarını sürdüren göçmenler, bu esnada kendilerine verilen tarlaları ekip biçerek, hayvancılık yaparak, yevmiyeye giderek veya meslekleri varsa onları icara ederek hayatlarını devam ettirmişlerdir. Ancak yaşlıların zaman içinde vefat etmesi, gençlerin de çalışmak amacıyla başta Adana olmak üzere başka şehirlere gitmelerinden dolayı birçok köyde hiç göçmen kalmamıştır. Kozan'a iskân olunan göçmenlerin en çok mustarip olduğu konuların başında ise aşırı sıcaklar ile sağlıklı su temininde yaşanan sıkıntı olmuştur. Bunun yanı sıra Ceyhan Nehrine yakın köylere iskân olunanlar sıvrısinek ile sıtmadan dolayı da bir hayli sıkıntı çekmişler.

Bu dönemde Kozan kazası, merkez ve Yukarı Sırkıntı olmak üzere iki bucaktan meydana gelmektedir.

Merkez Bucak

Bucak genelinde Camili, Sokutaş, Ufacıkören/Nalbant ile Yüksekören'e göçmenler yerleştirilmiştir. Ancak hane sayılarına bakıldığında da bunların daha ziyade geçici iskânlar olduğu görülmektedir.

Camili

İskân defterine göre 88 kişiden oluşan 18 hane iskân edilmiştir (87 Nolu Merkez, Ceyhan, Kozan, Karataş, Karaisalı, Seyhan ve Osmaniye Muhacir Kayıt Defteri). Ancak alan araştırması sırasında 15 hanenin yerleştiği tespit edilmiştir.¹⁸³ Kendi imkânlarıyla yaptıkları kerpiçten evlerde çalışan ve tarlaya yevmiyeye giden göçmenler, 1960'lara doğru köyden ayrılmaya başlamışlar. Bu esnada bir hane de İhsanülhamit'e yerleşmiş. Fakat göçle birlikte kısa süre içerisinde köyde hiç göçmen kalmamış.

¹⁸³ Köye iskân olunanların 25-30 hane olduğunu iddia edenler de olmuştur (Mustafa Küçük, kişisel görüşme, Nisan 2022).

Sokutaş

İskân defterine göre 11 kişiden oluşan 2 hane iskân edilmiştir (87 Nolu Merkez, Ceyhan, Kozan, Karataş, Karaisalı, Seyhan ve Osmaniye Muhacir Kayıt Defteri). Bunlardan birisi, Konak’a iskân edilen göçmenlerden Bekir Deniz’in eşinin ailesi olup Kastamonu’dan gelmişlerdir (Bekir Deniz, kişisel görüşme, Ekim 2021).¹⁸⁴

Ufacıkören/Nalbant

İskân defterine göre köye iskân edilmiş göçmen görünmemektedir. Ancak alan araştırması sırasında köye göçmen iskân olunduğu tespit edilmiştir. Fakat uzun süre köyde kalmadıkları için geçici olarak iskân edildikleri düşünülmektedir. Buna göre Zülbiye Tenekeci’nin anne tarafı önce Nalbant’a iskân olmuş, bir süre sonra da Alaybey’e yerleşmişler. Alaybey’de göçmenlere arazi olarak köylülerin ormandan açtığı yerler verilince köylüler ile göçmenler uzun süre sorun yaşamışlar ve birbirlerine karşı mesafeli durmuşlar (Zülbiye Tenekeci, kişisel görüşme, Ekim 2021).

Yüksekören

İskân defterinde köye göçmen yerleştirildiğine dair bir bilgi yoktur. Ancak hâlihazırda Tepecikören’de ikamet eden Emine Eker, eşinin ailesinin Tepecikören’deki göçmen evlerinin inşaatı sırasında geçici olarak Yüksekören’de ikamet ettiğini söylemiştir (Emine Durmaz, kişisel görüşme, Nisan 2022).¹⁸⁵

Yukarı Sırkıntı Bucağı

Kazaya iskân olunan göçmenler daha ziyade Yukarı Sırkıntı Bucağı’na yerleştirilmiştir. Nitekim Alaybey/Höyük, İhsanülhamit/Yazıtepe, İmamoğlu ve Tepecikören’e bakıldığında hepsinde göçmenlere mahsus özel yerleşim yerleri kurulduğu görülmektedir. Özellikle İhsanülhamit/Yazıtepe ile Tepecikören’e toplu olarak gerçekleştirilen iskânlar büyüklükleri itibariyle vilayet genelinde de dikkat çeken yerler olmuştur. Ancak Adana-Kozan yolunun geçmesinin de etkisiyle zamanla İmamoğlu öne çıkarken bucak genelindeki göçmenler de burada toplanmıştır.

Alaybey/Höyük

İskân defterine göre Alaybey’e 101 kişiden oluşan 20 hane iskân edilmiştir (87

¹⁸⁴ Bekir Deniz’in kız kardeşi de eşinin kardeşi ile evlenmiştir.

¹⁸⁵ Kızlık soyadı Eker olup evlenince Durmaz soyadını almıştır.

Nolu Merkez, Ceyhan, Kozan, Karataş, Karaisalı, Seyhan ve Osmaniye Muhacir Kayıt Defteri). Bunlar arasında Tevfik Çelik ile ailesi de yer almaktadır. Trenden Ceyhan'da inen ailenin büyüğü olan dede, İmamoğlu'na gidip geleyim diyerek yola çıkmış fakat ancak iki gün sonra geri dönebilmiş. At arabasına yükledikleri eşyalarla birlikte de İmamoğlu'na gelmişler. Alaybey'e iskân edilen aileye devlet tarafından ev yapmak için 1 dönüm arsanın yanı sıra nüfus başı 5 dönüm de tarla verilmiştir. Ancak kısa bir süre sonra İmamoğlu'nda bulunan akrabalarına daha yakın olmak istediklerinden şehir merkezine gelerek kiraladıkları evde yaşamaya başlamışlar. Bu esnada bir tamirci yanına çırak olarak giren Tevfik Bey'in babası, bir süre sonra kendi dükkânını açtığından aile maddi olarak pek sıkıntı çekmemişler. Fakat geldikleri ilk yıllarda yerli halktan gençlerin göçmen kızlarını kaçırmaları bir hayli huzursuz olmalarına yol açmış (Tevfik Çelik, kişisel görüşme, Nisan 2022).

İhsanülhamit (Yazıtepe)

İskân defterine göre İhsanülhamit'e 351 kişiden oluşan 76 hane iskân edilmiştir (87 Nolu Merkez, Ceyhan, Kozan, Karataş, Karaisalı, Seyhan ve Osmaniye Muhacir Kayıt Defteri). Bunlar arasında Hicabi Bükülmez ile Âdem Hâkim'in ailesi de yer almaktadır.¹⁸⁶ Ancak alan araştırması sırasında 60 ev inşa edildiği, bütün evlere de göçmenlerin yerleştirildiği tespit edilmiştir (Makbule Babacan, kişisel görüşme, Nisan 2022; Mustafa Babacan, kişisel görüşme, Nisan 2022). Köye yerleştirilen göçmenlerin bir kısmı doğrudan köye yerleştirilirken bir kısmı da çevre köylere geçici olarak iskân edilmiş olup evler tamamlanınca buraya yerleştirilmiştir (Mustafa Babacan, kişisel görüşme, Nisan 2022).

Trenle önce Adana'ya, oradan da İmamoğlu'na gelen göçmenlerin bir kısmı köye gitmeyerek İmamoğlu'nda kalmıştır.¹⁸⁷ Köye gidenler ise ilk zamanlarında komşularının evinde kalmışlar, devlet tarafından yaptırılan evlerin tamamlanması üzerine de bu evlere yerleşmişler. Devlet, göçmenlere evin yanı sıra nüfus başı 10 dönüm de tarla vermiştir (Hicabi Bükülmez, kişisel görüşme, Nisan 2022).¹⁸⁸

Köye yerleşen göçmenler, komşularının yardımının yanı sıra çobanlık yaparak,

¹⁸⁶ Âdem Hâkim, Adana'ya gelirken Eskişehir'deki amcasının yanına uğradıklarında amcasının burada kalın şeklindeki ısrarına rağmen babasının devlet nereyi uygun görmüşse oraya giderim diyerek Adana'ya geldiğini belirtmiştir (Âdem Hâkim, kişisel görüşme, Nisan 2022).

¹⁸⁷ Hicabi Bükülmez'in ailesinin bir kısmı köye gitmeyerek İmamoğlu'nda kalmış, köye gidenlerde iş sıkıntısından dolayı 3-4 yıl sonra İmamoğlu'na taşınmış (Hicabi Bükülmez, kişisel görüşme, Nisan 2022).

¹⁸⁸ Âdem Hâkim 6.5 dönüm tarla verildiğini belirtmiştir (Âdem Hâkim, kişisel görüşme, Nisan 2022).

yevmiyeye giderek, tarlalarını ekip biçerek yaşamlarını idame ettirmişlerdir (Âdem Hâkim, kişisel görüşme, Nisan 2022; Hicabi Bükülmez, kişisel görüşme, Nisan 2022).

İmamoğlu

İskân defterine göre 179 kişiden oluşan 33 hane iskân edilmiştir (87 Nolu Merkez, Ceyhan, Kozan, Karataş, Karaisalı, Seyhan ve Osmaniye Muhacir Kayıt Defteri). Bunlar arasında Makbule Babacan ile Nazmiye Bulut'un ailesi de yer almıştır. Bir yıl önce Adana'ya gelen komşularından dolayı Adana'ya iskân talebinde bulunmuşlar. Trenden indikleri Adana'da bir gece misafirhanede kaldıktan sonra kamyonla İmamoğlu'na gitmişler. Bulgaristan'dan birlikte geldikleri diğer hanenin İmamoğlu'nda bulunan tanıdığının yanında birkaç gün kalan aile, eşyalarının gelmesi üzerine İmamoğlu'nda bir ev kiralamış. Bu evde 1-1.5 sene kalan ailenin erkek çocuklarından birisi traktör sürerken aile reisi camcılık yapmış, ayrıca tarla kiralayarak ekip biçmişler. Bu nedenle pek maddi sıkıntı çekmemişler. Alaybey'den ev yeri ile nüfus başı 5 dönüm tarla verilmişse de bir süre sonra kendi evlerini yaptıkları İmamoğlu'nda yaşamaya devam etmişler (Makbule Babacan, kişisel görüşme, Nisan 2022).

Nazmiye Bulut'un ailesi de Adana'da trenden indikten sonra İmamoğlu'na gelmiş. Evleri yapılmaya kadar akrabalarında misafir olarak kalan aileye devlet tarafından nüfus başı 5 dönüm de tarla verilmiş (Nazmiye Bulut, kişisel görüşme, Nisan 2022).¹⁸⁹

Tepecikören

İskân defterine göre, nahiye merkezi olan Tepecikören'e 154 kişiden oluşan 31 hane yerleştirilmiştir (87 Nolu Merkez, Ceyhan, Kozan, Karataş, Karaisalı, Seyhan ve Osmaniye Muhacir Kayıt Defteri). Bu veri, dönemin basınında yer alan 1952 Nisanı itibariyle Tepecikören'e 150 göçmenin yerleştirildiği şeklindeki bilgiyle de büyük ölçüde uyuşmaktadır. Köye iskân edilenlerden birisi de Emine Durmaz'ın ilk etapta geçici olarak Yüksekören'e yerleştirilen fakat göçmenler için Tepecikören'de yaptırılan evlerin inşasıyla birlikte buraya yerleşen eşinin ailesi olmuştur. Bu bağlamda Tepecikören'e göçmenler için 30-35 civarında ev inşa edilerek bir göçmen mahallesi oluşturulmuştur. Evlerin inşaatında göçmenler de bizzat çalışmışlar. Devlet,

¹⁸⁹ Evlendikten sonra Yeşilova'ya gelin gitmiş olup Mülâyim soyadını almıştır (Nazmiye Bulut, kişisel görüşme, Nisan 2022).

göçmenlere evin yanı sıra nüfus başı 4 dönüm tarla vermiştir. Göçmenler, köydeki ilk zamanlarında komşularından destek gördükleri gibi yevmiyeye giderek yaşamlarını idame ettirmeye çalışmışlar. Göçmenlerin çoğunun ilerleyen yıllarda başka şehirlere göç etmesinden dolayı köyde çok az sayıda göçmen kalmıştır (Emine Durmaz, kişisel görüşme, Nisan 2022).

Turunçlu/Konak

Adana basınına göre 1952 Nisanına gelindiğinde Turunçlu'ya 44 göçmen yerleştirilmiştir (Türk Sözü, 17 Nisan 1952). İskân defterine göre ise 78 kişiden oluşan 18 hane iskân edilmiş, alan araştırması sırasında da 12 hane göçmenin iskân edildiği tespit edilmiştir (Bekir Deniz, kişisel görüşme, Ekim 2021). Bu haneler arasında Mehmet Korkmaz¹⁹⁰ ve Bekir Deniz'in aileleri de yer almaktadır. Bunlardan Bekir Deniz ve ailesi, trenle geldiği Adana'da Taşköprü'nün yanında yer alan İşçi Bulma Kurumu'nda bir gece misafir olarak kaldıktan sonra kamyonla Kozan'a gitmişler. Şehir merkezinde iki gün kaldıktan sonra da Işıklı/Kabasakal köyüne iskân edilmişler. Köyde bir süre ahırda kalan aile, köylülerin verdiği süt, un gibi yiyecekleri yemiştir. Ancak yer olmadığı için buradan Çolakhasan'a geçmişler, iki yıl kaldıktan sonra da Konak/Turunçlu'ya iskân edilmişler. Devlet ev yapacak arsa, 60 m² büyüklüğünde ev yapacak kadar inşaat malzemesi, at, araba ve inek almaları için 2.100 lira, nüfus başı da 10 dönüm arsa yardımıyla bulunmuş. Ancak evleri göçmenler kendileri inşa etmişler. Devletin verdiği araziye ekerek, tarlaya yevmiyeye giderek ve odunculuk yaparak da hayatlarını idame ettirmişler (Bekir Deniz, kişisel görüşme, Ekim 2021).

3.6.7. Osmaniye Kazası

Vilayete ilk etapta iskânı öngörülen 5.000 göçmenin 500'ünün Osmaniye'ye yerleştirilmesi planlanmıştır (Yeni Adana, 5 Ocak 1951). Ancak vilayete iskân olunan göçmen sayısı 7.500 olurken Osmaniye'ye yerleşen göçmen sayısı 450'ye ulaşmıştır (Vatandaş, 26 Nisan 1951; Yeni Adana, 10 Temmuz 1951).

Kazaya gelen göçmenler, ilk etapta geçici olarak köylere iskân edilmişler. Ancak ilerleyen süreçte kendileri için inşa olunan evlerin tamamlanmasıyla birlikte kalıcı iskânları yapılmıştır. Bu bağlamda kaza genelinde göçmenler için toplu iskân amacıyla Toprakkale'da 60, Sakarcılık'ta ise 40 hanelik iki ayrı yerleşim yeri

¹⁹⁰ Bir süre Turunçlu'da çiftçilik yapan aile, 1962 yılında tarlaları satıp Adana'ya gelerek fabrikada çalışmaya başlamış (Zülbiye Tenekeci, kişisel görüşme, Ekim 2021).

kurulmuştur. Ancak buraların yanı sıra Osmaniye merkeze de göçmenlerin yerleştirildiği anlaşılmaktadır. Zira dönemin Adana basınına göre 1951 Kasım ayı sonu itibarıyla Osmaniye’de göçmenler için yapılmakta olan 4 evin yapımı tamamlanmış görünmektedir (Vatandaş, 27 Kasım 1951). İskân kayıt defterine göre ise Osmaniye’ye 35 kişiden oluşan 8 hane yerleştirilmiştir.¹⁹¹ Ancak bu sayının şehir merkezine yerleştirilen göçmenler olduğu anlaşılmaktadır. Zira dönemin Adana basınında yer alan kazaya 450 civarında göçmenin yerleştirildiğine dair bilgi ile alan araştırması sırasında tespit edilen veriler birbirine uyumlu görünmektedir. Çünkü dönemin basınına, kaza geneline 100 hanelik iki ayrı göçmen mahallesinin kurulduğu ile Osmaniye’de inşaatı tamamlanan evler olduğuna dair haberler de yansımıştır.

Bu dönemde Osmaniye kazası, merkez, Kaypak, Tecirli, Toprakkale ve Yarpuz olmak üzere beş bucaktan meydana gelmektedir. Ancak bunlardan Kaypak ve Yarpuz hariç diğerlerine göçmenler iskân edilmiştir. Hatta kaza genelindeki iki önemli kalıcı iskân yerinden birisi Tecirli, diğeri de Toprakkale bucağında yer almıştır.

Tecirli Bucağı

Bucak genelinde göçmenlerin iskân edildiği iki önemli yer vardır. Bunlardan bucak merkezi olan Değirmenocağı geçici iskân yeri olup Toprakkale’deki göçmen evlerinin yapılması üzerine buradaki göçmenler buraya kalıcı olarak iskân olunmuşlar. Bir diğer yer olan Sakarcalık ise bucak sınırları dâhilinde yer almasının yanı sıra kaza genelindeki iki önemli kalıcı iskân yerinden de birisidir.

Değirmenocağı

Köye geçici olarak 15 hane yerleştirilmiştir. Köylülerden her türlü yardım ve destek gören göçmenler, Toprakkale’ye inşa olunan evler tamamlanıncaya kadar geçen 1-1.5 yıl burada yaşamışlar, Toprakkale’deki evlerin tamamlanması üzerine de 1953 yılında buraya yerleşmişlerdir (Ali Yaman, kişisel görüşme, Nisan 2022; Emine Akarsu, kişisel görüşme, Nisan 2022; Sabit Akarsu, kişisel görüşme, Nisan 2022).

Sakarcalık/Akköy

Kaza genelindeki önemli kalıcı iskân yerlerinden birisidir. Sakarcalık köyüne inşa olunacak evlerin yapımına 1952 yılı sonbaharında başlanmıştır. Yeni Adana Gazetesi’nin 21 Ekim 1952 tarihli sayısında yer alan bir haberde Sakarcalık’a yapılacak

¹⁹¹ Bir çocuk Adana’da doğmuştur.

6 evin inşasına başlandığı bilgisi yer almaktadır (Yeni Adana, 21 Ekim 1952). Bu noktada Sakarcılık'a yapılması planlanan evlerin inşasına neden geç başlandığı sorusu akla gelmektedir. Bu durum muhtemelen Toprakkale'ye yapılan evlerin sayıca büyüklüğü göz önüne alındığında küçük bir kazada bu kadar çok sayıda evi yapacak usta bulunmamasından kaynaklanmış olmalıdır. Zira aynı dönemde vilayetin birçok yerine çok sayıda evin inşa edildiği göz önüne alındığında sürecin uzaması daha anlaşılır hale gelmektedir.

Köye iskân edilenlerden hayatta sadece Eskicuma'dan gelen Ali Aşçı'nın eşi Habibe kalmıştır. Habibe Aşçı ve eşi, aynı köyden 40 hane olarak Türkiye'ye gelmek üzere yola çıkmışlar. Osmaniye'de trenden inen göçmenler, istasyonda ikram edilen zeytini yiyip, çayı içtikten sonra muhtelif köylere birer ikişer hane olarak geçici olarak dağıtılırken Habibe ile eşi de Nohuttepe'ye yerleştirilmiş. Köydeki boş evlere yerleşen göçmenler burada kaldıkları 1.5-2 yıl boyunca köylülerin yardımının yanı sıra tarlaya yevmiyeye giderek hayatlarını sürdürmüşler. Sakarcılık'a yapılmakta olan 40 evin inşasının 1953 yılında tamamlanmasıyla birlikte Habibe Aşçı ile eşinin de aralarında yer aldığı göçmenler bu evlere yerleştirilmiş. 350-400 m² büyüklüğündeki arsa içine inşa olunan evler için göçmenler herhangi bir ödeme yapmamıştır. Ancak tuvaletten yoksun oldukları için tuvaletleri göçmenler kendileri yapmak zorunda kalmışlar. Göçmenlere devlet tarafından ilave olarak nüfus başı 2 dönüm de arazi verilmiştir. Göçmenler bundan sonraki yaşamlarını kendilerine verilen tarlaları ekip biçerek ve yevmiyeye giderek idame ettirmişlerdir (Habibe Aşçı, kişisel görüşme, Nisan 2022).

Toprakkale Bucağı

Toprakkale'deki evlerin yapımına 1951 yılı sonbaharında başlanmıştır. Bu nedenle inşası düşünülen 60 evin yerini görmek ve incelemelerde bulunmak üzere Ekim ayında Adana'dan bir heyet Toprakkale'ye gelerek tetkiklerde bulunmuş (Türk Sözü, 17 Ekim 1951), Kasım ayında da ihale aşamasına gelinmiştir (Türk Sözü, 24 Kasım 1951; Vatandaş, 22 Kasım 1951). Fakat müteahhitlerin yüksek fiyat vermesi üzerine harekete geçen Valilik, alternatif bir çözüm yolu olarak Adana Göçmen Evleri İnşaat Bürosu adında bir büro kurmuştur. Vilâyete bağlı olup Bayındırlık Müdürlüğü'nün bir birimi olarak çalışmalar yürütecek olan büronun göçmenler için inşa edilecek olan evleri inşa edeceği, hatta ilk etapta aralarında Toprakkale'ye kurulması planlanan 60 evin de olduğu evleri inşa edeceği dile getirilmiştir (Türk Sözü, 18 Aralık 1951). Evlerinin yapımını bekleyen binlerce göçmenin olduğu düşünüldüğünde evlerin

inşasını hızlandırmak adına böyle bir kararın alınmış olması muhtemel görünmektedir. 1952 Haziranında yapımı tamamlanan evlerin dağıtımı için Bakanlıktan izin talebinde bulunulmuş (Türk Sözü, 5 Haziran 1952; Vatandaş, 2 Temmuz 1952), 1953 yılı itibarıyla da dağıtımı yapılarak göçmenlerin evlerine yerleşmek suretiyle yeni yaşamlarına uyum sağlamaları yönünde önemli bir adım daha atılmıştır.

Toprakkale'ye Şumnu'dan gelen ve genelde birbiriyle akraba olan 60 hane iskân edilmiştir (87 Nolu Merkez, Ceyhan, Kozan, Karataş, Karaisalı, Seyhan ve Osmaniye Muhacir Kayıt Defteri).¹⁹² Göçmenler bölgeyi iskân yeri olarak seçerken, ya daha önce bölgeye yerleşmiş akrabası veya köylüsü olduğu için seçmiş (Emine Akarsu, kişisel görüşme, Nisan 2022; Sabit Akarsu, kişisel görüşme, Nisan 2022),¹⁹³ ya da devlet uygun gördüğü için yerleşmiştir (Ali Yaman, kişisel görüşme, Nisan 2022). Bununla birlikte Toprakkale'ye yapılan 60 evin 15'ine ilk etapta geçici olarak Değirmenocağı'na yerleştirilen göçmenler iskân olmuştur. Geride kalan 45 eve ise Yeniköy, Araplı ve Sakarcılık gibi civar köyler ile Osmaniye'ye birer ikişer hane olarak dağıtılmış olan göçmenler yerleştirilmiştir (Sabit Akarsu, kişisel görüşme, Nisan 2022). 1 dönüm arazi içine 60 m² büyüklüğünde inşa edilen evlerin olumsuz tarafı ise tuvaletlerinin olmamasıdır. Bu nedenle göçmenler tuvaletlerini kendileri inşa etmek zorunda kalmışlar. Evler kura ile belirlenirken birbirine yakın veya yan yana olmak isteyenler kendi aralarında becayiş yapabilmişler. Göçmenlere ücretsiz olarak verilen evin yanı sıra yaşamlarını idame ettirebilmeleri için nüfus başına 4 dönümü sulak, 4 dönümü kıraç yerden olmak üzere 8 dönüm de arazi verilmiştir (Ali Yaman, kişisel görüşme, Nisan 2022; Emine Akarsu, kişisel görüşme, Nisan 2022; Sabit Akarsu, kişisel görüşme, Nisan 2022). Göçmenlerin önemli bir kısmına nüfus başı 8 dönüm arazi verilirken en son gelen 18 haneye ise yeteri kadar arazi kalmadığı için 5 dönüm arazi verilmiştir. Arazi verilirken de öncelikle herkese hem sulu hem de kıraç yerden verilmeye çalışılmış, fakat 5 dönüm verilenlere tamamen sulu ya da kıraç yerden verildiği de olmuş (Sabit Akarsu, kişisel görüşme, Nisan 2022).

Devlet tarafından 1.000 lirası nakit, 1.000 lirası da at, araba, pulluk gibi şeyler almak için olmak üzere 2.000 lira yardım yapılıyor. Ancak at, araba, öküz gibi ihtiyaçlarını kendileri doğrudan almamış, yetkililer tarafından bir kişi bunları temin

¹⁹² Osmaniye'ye 4 hane olarak gelen Yaman ailesinin 3 hanesi Toprakkale'ye, 1 hanesi de Sakarcılık köyüne yerleşmeyi tercih etmiş (Ali Yaman, kişisel görüşme, Nisan 2022).

¹⁹³ Emine Yaşar ile Sabit Akarsu, kendilerinden iki ay önce bölgeye yerleşen dedelerinden dolayı Osmaniye'ye iskân talebinde bulunduklarını hatta tren istasyonunda da Değirmenocağı köyünde kalan dedesi tarafından karşılanarak köye götürüldüklerini ifade etmişlerdir (Emine Akarsu, kişisel görüşme, Nisan 2022; Sabit Akarsu, kişisel görüşme, Nisan 2022).

etmekle yükümlü tutularak köylüler adına bu kişiler bunları temin ederek getirmişler, para da doğrudan bunlara aktarılmış. Kredi olarak verilen bu yardımlar karşılığında göçmenler onar kişilik gruplar halinde birbirine kefil yapılmış, ödemeyen borçlar da kefilleri tarafından ödenmiş. Ancak bu paraları 10 yıl sonra ödemeye başlamışlar (Sabit Akarsu, kişisel görüşme, Nisan 2022; Ali Yaman, kişisel görüşme, Nisan 2022).

Göçmenler gerek Değirmenocağı'nda gerekse de Toprakkale'de tarlaya yevmiyeye giderek yaşamlarını sürdürmüşler. Bölgenin sıcak iklimi ile Toprakkale'deki mahallenin bataklık bir alana kurulmasından dolayı sivrisinekten oldukça mustarip olmuşlar. Çevre sakinleri içme suyunu dereden karşılarken kendileri çakma yaparak daha sağlıklı içme suyuna kavuştukları gibi bu konuda çevre sakinlerine de örnek olmuşlar (Ali Yaman, kişisel görüşme, Nisan 2022; Emine Akarsu, kişisel görüşme, Nisan 2022; Sabit Akarsu, kişisel görüşme, Nisan 2022).

Evlerin toplu olarak yapılacağı uygun arazi olmamasından dolayı şehrin takriben 1 kilometre dışına inşa olunan Toprakkale'deki evler, vilayet genelindeki diğer yerlerin aksine kerpiçten değil de taştan yapılmıştır. Bu nedenle de günümüzde hâlâ kullanılmaktadırlar.

SONUÇ

Uzun yıllar Osmanlı Devleti tarafından idare olunan Balkanlarda yaşayan Türklerin kaderi, 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı ile birlikte değişmeye başlamıştır. Savaş sonrasında Osmanlı'nın hâkimiyetinden çıkan bölgede yeni siyasi oluşumlar ortaya çıkmıştır. Bunlardan birisi de Bulgaristan'dır. Savaşla başlayıp Bulgaristan'ın kurulmasıyla devam eden süreçte bölgedeki yoğun olarak yaşayan Türkler göç olgusuyla tanışmıştır. Zira hâkimiyetini tesis etmek isteyen Bulgar devleti, Türklerden kurtulmak için gayri insani metotlar da dâhil olmak üzere her yola başvurmuştur. Baskıya daha fazla dayanamayan Bulgaristan Türkleri de Anadolu'ya göç etmiştir.

Bulgaristan topraklarından Anadolu'ya yönelik ilk yoğun Müslüman/Türk göçü, 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı sonrasında gerçekleşmiştir. Ancak göçler, ilerleyen süreçte Türklerin maruz kaldıkları baskıya bağlı olarak da zaman zaman azalıp artmakla birlikte devam etmiştir. Göçlerin yoğunlaştığı dönemlerden birisi de, Bulgaristan'daki komünist idarenin baskısı yüzünden ekseriyeti çiftçi olmak üzere takriben 155.000 Bulgaristan Türkünün Anadolu'ya göç etmek zorunda kaldığı 1950-1951 yılları olmuştur.

1950-1951 göçü, hem İkinci Dünya Savaşı sonrasında gerçekleşmiş olması hem de ölçeği itibariyle ülke ekonomisini bir hayli zorlamıştır. Bu nedenle hükümet, göçmenlerin kısa sürede yaşamlarını düzene koyup, üretici konuma gelmeleri ve kendi ayakları üzerinde durabilmeleri için ivedilikle iskân ederek üretici konuma gelmeleri için yoğun çaba sarf etmiştir. Hatta iskân edilirken de yerleştikleri yere kolay uyum sağlamaları ve birbirlerine destek olmaları için akrabalarıyla veya köylüleriyle birlikte yerleştirilmelerine çalışılmıştır. Türkiye'nin süreci kolaylaştırmak için gösterdiği bütün gayrete rağmen göçmenlerin yeni bir coğrafyada düzen kurmaları kolay olmamıştır.

Göç kapsamında Türkiye'ye gelen göçmenlerin yaklaşık olarak 7.500'ü Seyhan vilayetine yerleştirilmiştir. Bunda, Seyhan'ın sahip olduğu tarımsal potansiyel ile buna bağlı çalışma imkânı önemli bir etkidir. Bununla birlikte bölgenin iklimine uyum sağlayamayarak veya başka vilayetlerde bulunan akrabalarıyla bir arada olmak için giden çok sınırlı bir kitle de vardır. Buna karşın bölgenin çalışma potansiyelinden dolayı bilhassa Sivas ve Kayseri gibi vilayetlerden gelen çok sayıda kişi olmuştur.

Vilayete iskân olunan göçmenler, daha ziyade tarımsal çalışma potansiyeli yüksek olan ovalık alanlara yerleştirilmişlerdir. Bu bağlamda Adana, Ceyhan, Kozan,

Kadirli, Osmaniye ve Bahçe gibi kazalara göçmenler iskân olunurken Feke ve Saimbeyli gibi yaşam ve çalışma şartlarının daha zor olduğu yerlere iskân yapılmamıştır. Göçmenler buralara iskân olunurken iki farklı yöntem uygulanmıştır. Bu bağlamda ya mevcut köylere küçük gruplar halinde dağıtılmışlar, ya da müstakil köyler/mahalleler kurulmuştur. Ancak her halükarda önce geçici olarak iskân edilmişlerdir. Zira dönemin şartları onlarca ya da yüzlerce kişinin aynı anda bir yerlere iskânına el vermemiştir. Bundan dolayı da göçmenler öncelikle köylere geçici olarak yerleştirilmişler, hatta onlar gelmeden de bunun hazırlıkları yapılmış. Bu bağlamda vilayetlerdeki veya kazalardaki iskân komisyonu, köy muhtarları ile işbirliği yaparak köylerinin imkânları ve kapasiteleri dâhilinde kaç göçmene bakabileceklerini önceden belirlemişler ve göçmenler geldiklerinde de köy muhtarları tarafından istasyonlardan ya da misafirhanelerden alınarak küçük gruplar halinde köylere yerleştirilmişlerdir. Bunların bir kısmı ilk iskân yerlerinde kalırken önemli bir kesim ise daha sonra yapılan kalıcı iskân sahalarına toplanmıştır. Buralara örnek olarak Adana'da Yeşiloba, Misis'te Yeniyayla, Ceyhan'da Kaldırım, Osmaniye'de Toprakkale ve Sakarcalık, Kadirli'de Azaplı, Şihmehmetli, Savrın Mahallesi ve Kümbet ile Kozan'da Tepecikören gibi yerler verilebilir. Buraya iskân edilenlerin evleri devlet tarafından müteahhitlere yaptırılmış olup göçmenler herhangi bir ücret ödemedikleri gibi inşaatta çalıştıkları zaman ücret de almışlardır. Ancak ortak bir duvarı esas alarak inşa edildikleri için aile mahremiyeti çok da sağlıklı olmamıştır. Göçmenlere yapılan evlere bakıldığında ise üç farklı şekilde inşa olundukları görülmektedir. Buna göre Toprakkale örneğinde olduğu gibi kesme taş ile yapılmışlar ya da diğerlerinde olduğu gibi topraktan kiremit kesilerek veya kamyş, çalı gibi malzemelerle yapılarak toprakla sıvanmışlardır.

Devlet, büyük ölçekteki müstakil göçmen yerleşim yerlerine iskân olunanlara evin yanı sıra arazinin niteliğine göre nüfus başı tarla ile duruma göre değişmekle birlikte tohumluk ve kredi desteği vermiştir. Küçük gruplar halinde iskân olanlara ise devlet tarafından ev yapacak arsa, 60 m² ev yapacak kadar inşaat malzemesi verilmiş, evleri ise göçmenler kendileri imece usulü ile yapmışlardır. Ayrıca bunlara da nüfus başı olmak üzere arazinin durumuna göre tarla verilirken, tohumluk ve kredi gibi destekler ise duruma göre değişkenlik göstermiştir.

Göçmenler iskân olunurken ya mevcut bir köyün çeperine yerleştirilmişler ya da yeni bir yerleşim yeri kurulmuştur. Mevcut bir köye iskân olunurken de öncelik muhacir köyleri olmuş, ancak Kadirli örneğinde olduğu gibi muhacir köylerinin az

olduğu yerlerde ise müstakil yerleşim alanları oluşturmuştur. Eski muhacir yerleşim yerlerinin tercih edilmesinde ise ortak değerlere sahip olmalarından dolayı daha kolay uyum sağlayacakları düşüncesi etkili olmuştur. Bundan dolayı da evlilikleri ya kendi içlerinde olmuş ya da daha önce gelen muhacirlerle olmuştur. Hatta uzun bir süre de bu minval üzere devam etmiştir. Böyle olmasında zaman zaman yaşadıkları sorunlardan dolayı yerli halkla mesafeli ilişkiler, kendi kültürlerinden olan birisiyle daha kolay anlaşacakları düşüncesi, Bulgaristan'dan tanışmaları veya ortak tanıdıkları olması ile belirli yerlerde yerli halkın göçmenleri dışlayıcı bir tutum takınmasının etkili olduğu söylenebilir.

Göçmenler iskân olunurken, mevcut yerleşim yerinin düzeni elvermediği için her halükarda şehrin çeperine iskân olunmuşlardır. Ancak bazı durumlarda bu ayrı bir mahalle şeklinde olmuştur. Zira iskân olunacak hane sayısı çok ise bunlara belirli miktarda arsa verilmek icap ettiğinden böyle bir usul takip edilmesi gerekmiştir.

Göçmenlere verilen evler 60 m² büyüklüğünde olup iki odadan meydana gelmiştir. Çiftçilere verilecek olan evlerin bir oda ve bir ahırdan, esnafa verilecekler evlerin ise iki katlı olup üstünün ikamet altının da işyeri olarak kullanılacağı açıklanmıştır. Ancak alan araştırması sırasında hayvan bakan çok az göçmene tesadüf edilmiştir. Bu durum hayvan almak için paranın olmamasının yanı sıra hayvanı besleyecek arazinin olmamasından kaynaklanmıştır. Bu durumda çiftçi göçmenler, maliyetsiz olan tarlaya yevmiyeye gitmeyi tercih etmişlerdir. Ayrıca vilayet genelinde esnaf yerleştirileceği açıklanan ve bundan dolayı evlerin iki katlı inşa edileceği açıklanan Yeşiloba'daki evler de tek katlı olarak inşa olunmuştur. Veriler incelendiğinde bölgeye yerleştirilen göçmenlerin birkaç hane hariç çiftçilerden oluştuğu görülmektedir. Vilayete iskân olunan göçmenler arasında esnaf olanların sayısının az olması buraya yapılan evlerin şekli üzerinde etkili olmuş görünmektedir.

Köye yerleştirilen göçmenler, yeterli tarımsal donanım olmadığı için tarlalarını at ve öküz marifetiyle ya da belirli sayıda haneye tahsis edilen traktörler yardımıyla tarlalarını üretime hazır hale getirmişlerdir. Ancak ortak ekipman kullanımı sadece Karataş'ın Bahçe köyünde görülmüş olup diğer yerleşim yerlerinde böyle bir uygulama tespit edilmemiştir.

Göçmenlere yapılan yardımlardan birisi de hayatlarını idame etmelerini kolaylaştırmak adına arazi vermek olmuştur. Uygulama kapsamında araziler, genellikle köylüler tarafından ortak kullanılan meralardan verilmiştir. Dolayısıyla bu durum yerli halk ile göçmenlerin karşı karşıya gelmesine yol açmıştır. Hatta bazen çok

uzun süreli çatışmalar yaşanmasına da neden olmuştur. Bundan dolayı bazı göçmen aileleri bu arazilerini uzun yıllar sonra kullanmaya başladıklarından yaşamlarının düzene girmesi bir hayli zaman almıştır. Kaldı ki devletin verdiği araziler bazı yerlerde bataklık alan olup böyle arazilerin kullanılabilir hale getirilmesi de yoğun çaba ve zaman almıştır. Tuzla veya Irmaklı örneğinde olduğu gibi verilen arazilerin nehrin kenarında olması durumunda ise yaşanan sellerden dolayı mahsul zarar gördüğünden göçmenlerin bazı yıllar ürünsüz kalmalarına yol açmıştır.

Göçmenler yeni bir yerde düzen kurmaya çalışırken geldikleri yerlerle iklim çok farklı olduğundan bu konuda üzerinde ittifak edencesine mustarip olduklarını dile getirmişlerdir. Bunun yanı sıra geldikleri coğrafyada zeytin, turunçgil, bamya, patlıcan, yeşillik (nane, maydanoz, marul) gibi besinleri tanımadıklarından bunlara alışmaları zaman almıştır. Hatta portakal örneğinde olduğu gibi ilk etapta kabuğuyla yemeye kalktıkları için genellikle acı bir tecrübeye neden olmuştur. Bunun yanı sıra göçmenler ilk geldiklerinde misafir edilirlerken genellikle köydeki yıkık dökük ve metruk vaziyette bir yer kalmaları için verilmiştir. Ancak göçmenlerin buraları toprakla sıvaması çoğu zaman bu yerlerin ellerinden alınarak başka bir yerin verilmesine yol açmıştır. Bunun yanı sıra göçmenler, badana kullanımı ile de yerli halka örnek olmuşlardır. Ayrıca her ne kadar göçmenlere ev verilmişse de bu evler tuvaletten mahrum olarak inşa edildiklerinden tuvaletlerini göçmenler kendileri inşa etmek zorunda kalmışlar. Bu yönüyle de göçmenler bulundukları yerlerdeki insanlara örnek olmuşlar. Şayet yaşadıkları yer bir muhacir köyü veya daha önce muhacirlerin iskân edildiği bir yer ise böyle örnek olma hali yaşanmamıştır.

Bütün iskân süreci göz önüne alındığında ise göçmenlerin kısa sürede iskânlarının tamamlanarak üretici konuma gelmeleri için çalışıldığı söylenebilir. Fakat gelen göçmenlerin sayıca fazla olmasının yanı sıra kısa bir süre içerisinde gelmiş olmalarından dolayı bu hiç de kolay olmamıştır. Bununla birlikte göçmenler ilk etapta yerleştirildikleri yerlerdeki insanların yardımlarıyla yaşamlarını sürdürmüşlerdir. Ancak bu uzun süreli olmamış ve tarlaya yevmiyeye gidilerek kendi ayakları üzerinde durmak adına ellerinden geleni yapmıştır. Toprak dağıtımının gerçekleştirilmesiyle birlikte de kendi tarlalarını ekip biçerek kimsenin yardımına ihtiyaç duymadan yaşamlarını idame ettirmişlerdir. Ancak zaman içinde yaşanan iç göçlerin de etkisiyle göç alan bazı yerleşim yerlerinde Adana Mihmandar veya Kadirli Şihmehmetli örneğinde olduğu gibi göçmenlerin mevcut köyleri terk ettikleri, hatta bir tek göçmen birey dahi kalmadığı görülmektedir. Ancak Kadirli'deki Savrun Mahallesi,

Adana'daki Yeşiloba örneğinde olduğu gibi ilerleyen yıllarda aldıkları göçlerle birlikte büyüyen göçmen yerleşim yerleri de olmuştur. Yaşanan büyümede, bu yerlerin oluşum sürecinde şehir merkezine yakın noktada bulunmaları önemli bir etken olmuştur. Ancak Ceyhan'a Kaldırım örneğinde olduğu vilayet genelindeki en büyük müstakil yerleşim sahasının oluşturulmasına rağmen mülkiyeti devlete ait olan toprak, yerel güç olan ağaların müdahalesiyle göçmenlere dağıtılamadığından göçmenler başka yerlere iskân olunmuştur. Ülkenin içinde bulunduğu kısıtlı imkânlarla yapılan evlerin büyük bir kısmı bir süre sonra kullanılmaz hale gelmiştir. Bu durum yapılamayan toprak reformunun yereldeki olumsuz bir yansımasına örnek olması bakımından dikkat çekicidir.

Bunun yanı sıra diğer müstakil göçmen yerleşim alanı diyebileceğimiz toplu iskân yapılan yerlerde de çoğunluğun yaşlılardan oluştuğu, genç nüfusun ise bilhassa iş bulmak amacıyla başta Adana şehir merkezi olmak üzere büyükşehirlere göç ettikleri görülmektedir. Bundan dolayı yeni nesil göçmenlerin kullandığı farklı kelimeler ile konuşma tarzları da değişerek yerli halktan ayırmak imkânsız hale gelmiştir.

İskânla birlikte devletin üretim dışı olan arazileri de üretim sürecine dâhil ettiği görülmektedir. Bilhassa 1950'li yıllarda Çukurova'da kurulan Seyhan Barajı ile birlikte sulama imkânına kavuşan toprakların işlenmeye başlanması ve hatta kullanımı yaygınlaşan traktörle kısa sürede üretime hazır hale getirilmeleri bölgede yaşanan iktisadi canlılığı artırıcı bir unsur olmuştur.

1934 yılında soyadı kanununun kabulü ile birlikte ülkeye giriş yapan göçmenlere vatandaşlık işlemleri sırasında yeni soyadları verilmektedir. İskân defterlerine yansıyan şekliyle bu isimlendirmelerden göçmenlerin içinde bulundukları psikolojiyi tespit etmek mümkündür. Aldıkları yeni soyadları büyük ölçüde memnuniyet, milli hassasiyet, memleket özlemi gibi çağrışımlar yapmakta, kimi zaman da mesleklerini anımsatan isimler seçmektedirler.

Sonuç itibarıyla bu çalışma, gerek Osmanlı gerekse de Cumhuriyet döneminde bölgeye yerleştirilen önemli unsurlardan birisi olan ve 1950-1951 yıllarında vilayete iskân olunan Bulgaristan Türklerini ele almıştır. Bu bağlamda Bulgaristan Türklerinin göçü, Seyhan'a gelişleri ve iskân süreçleri aydınlatılmaya çalışılmıştır. Dönemi yaşayan göçmen sayısının azlığı ile kalanların bir kısmının sürece dair bir şey hatırlamaması veya çok yüzeysel şeyler hatırlaması şüphesiz çalışmayı önemli kılmaktadır. Zira on yıl sonra böyle bir çalışma yapılmak istense bu kadar göçmene ulaşılamayacak olması da

Çalışmanın ihtiva ettiği bilgileri değerli kılmaktadır. Ayrıca iskân defterlerindeki bilgilerin birçok yerde uyuşmaması da özü itibariyle alan araştırmasına dayalı olan çalışmayı daha değerli hale getirmektedir.

KAYNAKÇA

Arşiv Kaynakları ve Resmi Yayınlar

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi (BCA):

030.01.00.00.17.99.11; 030.01.00.00.55.338.2; 030.18.01.02.123;
030.18.01.02.124.83.7; 030.18.01.02.124.98.3; 030.18.01.02.124.102.8;
030.18.01.02.124.115; 30.18.01.02.126.59.1; 030.18.01.02.127.84.8.

86 Nolu Ceyhan İlçesi 936-951 Yılı Romanya ve Bulgaristan Göçmenlerine Ait İskân Esas Defteri

87 Nolu Merkez, Ceyhan, Kozan, Karataş, Karaisalı, Seyhan ve Osmaniye Muhacir Kayıt Defteri

Resmî Gazete (1933, 1951)

TBMMZC (Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi); Devre IX, Cilt 4, 7, 13, 17

Süreli Yayınlar

Akşam (1950-1951)

Cumhuriyet (1950-1951)

Demokrat (1951)

Seyhan (1951)

Milliyet (1950-1951)

Türk Sözü (1951-1953)

Ulus (1951)

Vakit (1951)

Vatandaş (1951-1952)

Yeni Adana (1951-1952)

Yeni Edirne (1950-1951)

Yeni Ses (1950-1951)

Zafer (1950)

Kitaplar/Makaleler

Akça, B. (2008). 1945-1990 Türk-Bulgar İlişkileri ve Bu Dönemde Muğla Vilayetine İskân Edilen Bulgaristan Muhacirleri, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, Sayı 70, ss.75-92.

Akça, B. (2012). Türk-Bulgar İlişkilerinde Bulgaristan Türkleri'nin Rolü (1923-1990), *Uluslararası Balkan Sempozyumu Bildirileri (5-7 Ekim 2012)*, Isparta, ss.265-272.

- Akın, V. (2012). Türkiye Cumhuriyeti İle Bulgaristan Arasında Siyasi İlişkilerin Kurulmasında 1925 Dostluk Antlaşması'nın Yeri ve Önemi, *Balkan Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, Cilt 1, Sayı 1, ss.41-56.
- Alp, İ. (1990). *Belge ve Fotoğraflarla Bulgar Mezâlimi (1878-1989)*, Ankara: Trakya Üniversitesi Yayını.
- Armaoğlu, F. (1984). *20.Yüzyıl Siyasi Tarihi 1914-1980*, Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Arslan, Z. (2012). Demokrat Parti İktidarının 1950-1951 Yıllarında Bulgaristan'dan Türkiye'ye Göç Eden Göçmenlere Yönelik Politikası (1950-1951), *Uluslararası Balkan Sempozyumu Bildirileri*, Isparta, ss.329-344.
- Atabay, M. (2012). Çingene Sorunu ve 1950-1951 Yıllarında Bulgaristan'dan Çanakkale'ye Göçler, *Çanakkale Araştırmaları Türk Yıllığı*, Sayı 13, ss.59-72.
- Aybar, C. (1935). *Bulgaristan Nüfusu*, İstanbul.
- Ayışığı, Metin. (2004). Atatürk Dönemi Türk Bulgar İlişkilerine Bir Bakış, *Askeri Tarih Araştırmaları Dergisi*, Yıl 2, Sayı 7, ss.111-123.
- Çolak, F. (2013). Bulgaristan Türklerinin Türkiye'ye Göç Hareketi (1950-1951), *Tarih Okulu*, Sayı XIV, ss.113-145.
- Sarıkoyuncu Değerli, E.-Karakuzu, H. (2016). 1950-1951 Yıllarında Bulgaristan'dan Türkiye'ye Türk Göçü, *Akademik Bakış Dergisi*, Sayı 57, ss.313-342.
- Duman, Ö. (2009). Atatürk Döneminde Balkan Göçmenlerinin İskân Çalışmaları (1923-1938), *Atatürk Yolu Dergisi*, Sayı 43, ss.473-490.
- Ercan, Y. (1990). Balkan Türkleri ev Bulgarlar, *Belleten*, Sayı 209, ss.297-308.
- Hakov, C. (1996). Atatürk ve Bulgaristan ile Türkiye Arasında Yeni Siyasal Diplomatik Münasebetler. *Uluslararası İkinci Atatürk Sempozyumu Bildirileri*. Cilt II. Ankara, ss.1271-1278.
- Hakov, C. (2000). Bulgaristan Türklerinin Göçmenlik Serüveni, *Türkler*, Cilt 20, Ankara, ss.371-376.
- Hakov, C. (2005). İki Dünya Savaşı Arası Dönemde Bulgaristan-Türkiye Siyasi-Diplomatik İlişkileri (1919-1938), *Osmanlı ve Cumhuriyet Dönemi Türk-Bulgar İlişkileri Bildiriler*, İstanbul: Osmangazi Üniversitesi Yayını.
- Halaçoğlu, A. (2015). Bulgar Mezâlimi, *Yeni Türkiye*, Sayı 69, ss.3805-3814.
- Kamil, İ. (2016). Bulgaristan'dan Türkiye'ye Gerçekleşen 1950-1951 Göçünün Nedenleri, *Balkan Araştırma Enstitüsü Dergisi*, Cilt 5, Sayı 2, ss.31-65.

- Kaştan, Y. (2008). Atatürk Dönemi Türkiye-Bulgaristan İlişkileri, *Atatürk Araştırma Merkezi Yayını*, Sayı 72, ss.669-696.
- Köse, O. (2006). Bulgaristan Eمارeti ve Türkler (1878-1908), *Turkish Studies/Türkoloji Dergisi 1*, Sayı 2, ss.237-272.
- Lütem, Ö. E. (2000). *Türk-Bulgar İlişkileri 1983-1989*, Cilt I (1983-1985). Ankara: Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi Yayını.
- Lütem, Ö. E. (2003). Tarihsel Süreç İçinde Bulgaristan Türklerinin Hakları, *Balkan Türkleri, Balkanlarda Türk Varlığı*, (Der. Erhan Türbedar), Ankara: Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi Yayını, ss.44-60.
- Memişoğlu, H. (1992). *Bulgaristan Türklerinin Eğitimi*. Ankara.
- Özgiray, A. (1995). Türk-Bulgar Siyasi İlişkileri (1920-1938), *Tarih İncelemeleri Dergisi*, Sayı X, ss.55-64.
- Pınar, M. (2014). 1950-1951 Bulgaristan'dan Türkiye'ye Göçler ve Demokrat Parti'nin Göçmen Politikası, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, Sayı 89 (2014), ss.61-93.
- Soysal, İ. (2000). *Türkiye'nin Siyasal Andlaşmaları*, Cilt I (1920-1945), Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Şimşir, B. N. (1985). *Bulgaristan Türkleri ve Göç Sorunu*, *Bulgaristan'da Türk Varlığı*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Şimşir, B. N. (2012). *Bulgaristan Türkleri (1878-2008)*, Ankara. Bilgi Yayınevi.
- Tanoğlu, A. (1952-1953). Bulgaristan Türklerinin Son Göç Hareketi (1950-1951), *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası*, Cilt 14 (Ekim 1952-Temmuz 1953), ss.129-161.
- Tahir, A. N. (2015). Bulgar Komünist Partisi ve Bulgaristan'daki Türklere Yönelik Asimilasyon Politikası, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Sayı 41, ss.578-587.
- Toğrol, B. (1989). *112 Yıllık Göç (1878-1989)*, İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayını.
- Tuğluoğlu, Fatih. (2008). Türkiye'de Sıtma Mücadelesi (1924-1950), *Türkiye Parazitoloji Dergisi*, Cilt 32, Sayı 4, sss.351-359.
- Turan, Ö. (2003). Geçmişten Günümüze Bulgaristan Türkleri, *Balkan Türkleri, Balkanlarda Türk Varlığı*, (Der. Erhan Türbedar), Ankara: Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi Yayını, ss.18-43.
- Ulutaş, S. Ö. (2018). Amerikan Merkezi Haberalma Teşkilatı Raporlarına Göre Komünist Bulgar Hükümetlerinin Türklere Yönelik Politikaları (1949-1954), *Türk Dünyası Araştırmaları*, Sayı 235, ss.125-140.

Tezler

Özgür, U. (2007). *Bulgaristan Türkleri'nin 1950-1951 Yıllarında Türkiye'ye Göçleri*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul. <https://tez.gov.tr> (Tez No: 207478).

EKLER

Ek 1: Tez Etik Kurul İzin İstek ve Onay Formu

T.C	
ÇAĞ ÜNİVERSİTESİ	
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ	
TEZ/ARAŞTIRMA/ANKET/ÇALIŞMA İZNİ / ETİK KURULU İZİNİ TALEP FORMU VE ONAY TUTANAK FORMU	
ÖĞRENCİ BİLGİLERİ	
T.C. NOSU	
ADI VE SOYADI	Hatice BOZKURT ÇANAK
ÖĞRENCİ NO	2020017001
TEL. NO.	
E-MAIL ADRESLERİ	
ANA BİLİM DALI	Uluslararası İlişkiler ve Küreselleşme
HANGİ AŞAMADA OLDUĞU (DERS/TEZ)	Tez
İSTEKDE BULUNDUĞU DÖNEME AİT DÖNEMLİK KAYDININ YAPILIP-YAPILMADIĞI	2021/2022 - GÜZ / BAHAR DÖNEMİ KAYDINI YENİLEDİM.
ARAŞTIRMA/ANKET/ÇALIŞMA TALEBİ İLE İLGİLİ BİLGİLER	
TEZİN KONUSU	1950-1951 yılları arasında Bulgaristan'dan Türkiye'ye göç eden Türklerden Seyhan vilayetine iskân olunanların göç süreci.
TEZİN AMACI	Çalışma kapsamında, 1950-1951 yılları arasında Seyhan'a iskân olunan Bulgaristan Türklerinin iskân süreci ve bu süreçte yaşananlar ile göçün vilayetin demografik ve sosyo-ekonomik yapısına etkisi ortaya konulmak amaçlanmaktadır.
TEZİN TÜRKÇE ÖZETİ	Osmanlı Devleti'nin Balkan coğrafyasında toprak kaybetmeye başlamasıyla birlikte buralardan Anadolu'ya göçler olmuştur. 1877-1878 yılındaki Osmanlı-Rus Savaşı ile birlikte kitlesel bir hâl alan bu göçler, zaman zaman azalıp zaman zaman artmakla birlikte uzun bir süre devam etmiştir. Göçlerin gerçekleştiği ülkelerden birisi de Bulgaristan'dır. Bulgaristan'ın İkinci Dünya Savaşı yıllarında Sovyetler Birliği'nin işgaline uğramasıyla birlikte oluşan yeni yönetiminin sosyalist sistemle birleşmiş ulus yaratma fikrinden endişeye kapılan Türkler Anadolu'ya göç etmeye başlamıştır. Bunun üzerine 1950-1951 yılları arasında Bulgaristan'dan Anadolu'ya yaklaşık olarak 155.000 kişi göç etmiştir. Ekseriyeti çiftçi olan bu göçmenlerin bir kısmı Seyhan vilayetine iskân olunmuştur. Hatta Seyhan'ın, tarımsal potansiyelinin yüksekliği ve nüfus yoğunluğunun düşüklüğü gibi nedenlerden dolayı göçmenlerin yoğun olarak iskân edildiği şehirlerden birisi olduğu da söylenebilir. Vilayetin bilhassa ovalık kesimine yerleştirilen göçmenler, devletin sağladığı yardımlarla hayatlarını düzene koymaya çalışmışlar. Ancak bu çok da kolay olmamış ve zaman zaman yerli halkla sorunlar yaşamışlar, hatta bölgedeki etkili olan ağalardan dolayı da topraklandırılma süreçleri bir hayli uzun sürmüştür ki bu da yaşamlarının normale dönme sürecinin uzamasına yol açmıştır. Buna rağmen göçmenler, Anadolu'da özgürce yaşamaktan son derece mutlu olmuşlar.

ARAŞTIRMA YAPILACAK OLAN SEKTÖRLER/ KURUMLARIN ADLARI	
İZİN ALINACAK OLAN KURUMA AİT BİLGİLER (KURUMUN ADI- ŞUBESİ/ MÜDÜRLÜĞÜ - İLİ - İLÇESİ)	
YAPILMAK İSTENEN ÇALIŞMANIN İZİN ALINMAK İSTENEN KURUMUN HANGİ İLÇELERİNE/ HANGİ KURUMUNA/ HANGİ BÖLÜMÜNDE/ HANGİ ALANINA/ HANGİ KONULARDA/ HANGİ GRUBA/ KİMLERE/ NE UYGULANACAĞI GİBİ AYRINTILI BİLGİLER	
UYGULANACAK OLAN ÇALIŞMAYA AİT ANKETLERİN/ ÖLÇEKLERİN BAŞLIKLARI/ HANGİ ANKETLERİN - ÖLÇELERİN UYGULANACAĞI	
EKLER (ANKETLER, ÖLÇEKLER, FORMLAR, V.B. GİBİ EVRAKLARIN İSİMLERİYLE BİRLİKTE KAÇ ADET/SAYFA OLDUKLARINA AİT BİLGİLER İLE AYRINTILI YAZILACAKTIR)	1) (.....) Sayfa Ölçeği. 2) (.....) Sayfa Anketi. 3) (.....) Sayfa Formları. 4) (.....) Sayfa
ÖĞRENCİNİN ADI-SOYADI: Hatice BOZKURT ÇANAK	ÖĞRENCİNİN İMZASI: (Evrakın aslı Enstitü Müdürlüğünde imzalıdır.) TARİH: 23/05/2022

TEZ/ ARAŞTIRMA/ANKET/ÇALIŞMA TALEBİ İLE İLGİLİ DEĞERLENDİRME SONUCU

1. Seçilen konu Bilim ve İş Dünyasına katkı sağlayabilecektir.

2. Anılan konu, Uluslararası İlişkiler ve Küreselleşme faaliyet alanı içerisine girmektedir.

1.TEZ DANIŞMANININ ONAYI	2.TEZ DANIŞMANININ ONAYI (VARSA)	ANA BİLİM DALI BAŞKANININ ONAYI	SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRÜNÜN ONAYI
Aslı Emine ÇOMU	Adı - Soyadı:	Ali Engin OBA	Murat KOÇ
Dr. Öğr. Üyesi	Unvanı:	Prof. Dr.	Prof. Dr.
İmzası: (Evrakın aslı Enstitü Müdürlüğünde imzalıdır)	İmzası:	İmzası: (Evrak onayı e-posta ile alınmıştır)	İmzası: (Evrak onayı e-posta ile alınmıştır)
23.05.2022	/...../20...	/...../20...	/...../20...

ETİK KURULU ASIL ÜYELERİNE AİT BİLGİLER

Adı - Soyadı: Şehnaz ŞAHİNKARAKAŞ	Adı - Soyadı: Yücel ERTEKİN	Adı - Soyadı: Deniz Aynur GÜLER	Adı - Soyadı: Mustafa BAŞARAN	Adı - Soyadı: Mustafa Tevfik ODMAN	Adı - Soyadı: Hüseyin Mahir FİSUNOĞLU	Adı - Soyadı: Jülide İNÖZÜ
Unvanı: Prof. Dr.	Unvanı: Prof. Dr.	Unvanı: Prof. Dr.	Unvanı: Prof. Dr.	Unvanı: Prof. Dr.	Unvanı: Prof. Dr.	Unvanı: Prof. Dr.
İmzası : (Evrak onayı e-posta ile alınmıştır)	İmzası : (Evrak onayı e-posta ile alınmıştır)	İmzası : (Evrak onayı e-posta ile alınmıştır)	İmzası : (Evrak onayı e-posta ile alınmıştır)	İmzası : (Evrak onayı e-posta ile alınmıştır)	İmzası : (Evrak onayı e-posta ile alınmıştır)	İmzası : (Evrak onayı e-posta ile alınmıştır)
.../.../20...	.../.../20...	.../.../20...	.../.../20.....	.../.../20....	.../.../20...	.../.../20...
Etik Kurulu Jüri Başkanı - Asıl Üye	Etik Kurulu Jüri Asıl Üyesi	Etik Kurulu Jüri Asıl Üyesi	Etik Kurulu Jüri Asıl Üyesi	Etik Kurulu Jüri Asıl Üyesi	Etik Kurulu Jüri Asıl Üyesi	Etik Kurulu Jüri Asıl Üyesi

OY BİRLİĞİ İLE		Çalışma yapılacak olan tez için uygulayacak olduğu Anketleri/Formları/Ölçekleri Çağ Üniversitesi Etik Kurulu Asıl Jüri Üyelerince İncelenmiş olup, / / 20..... - / / 20..... tarihleri arasında uygulanmak üzere gerekli izin verilmesi taraflarımızca uygundur.
OY ÇOKLUĞU İLE		

AÇIKLAMA: BU FORM ÖĞRENCİLER TARAFINDAN HAZIRLANDIKTAN SONRA ENSTİTÜ MÜDÜRLÜĞÜ SEKRETERLİĞİNE ONAYLAR ALINMAK ÜZERE TESLİM EDİLECEKTİR. AYRICA FORMDAKİ YAZI ON İKİ PUNTO OLACAK ŞEKİLDE YAZILACAKTIR.

Ek 2: Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'nün Tez Etik İzin İstek Yazısı

T.C.
ÇAĞ ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü

Sayı : E-23867972-050.01.04-2200003948
Konu : Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği
Kurulu Kararı Alınması Hk.

26.05.2022

REKTÖRLÜK MAKAMINA

İlgi: 09.03.2021 tarih ve E-81570533-050.01.01-2100001828 sayılı Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu konulu yazınız.

İlgi tarihli yazınız kapsamında Üniversitemiz Sosyal Bilimler Enstitüsü bünyesindeki Lisansüstü Programlarda halen tez aşamasında kayıtlı olan **Hatice BOZKURT ÇANAK** isimli öğrencimize ait tez evraklarının "Üniversitemiz Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu Onayları" alınmak üzere Ek'te sunulmuş olduğunu arz ederim.

Prof. Dr. Murat KOÇ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

Ek : 1 adet öğrenciye ait tez evrakları dosyası.

Ek 3: Çağ Üniversitesi Tez Etik İzin Yazısı

T.C.
ÇAĞ ÜNİVERSİTESİ
Rektörlük

Sayı : E-81570533-044-2200004346
Konu : Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği
Kurul İzni Hk.

10.06.2022

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

- İlgi : a) 02.06.2022 tarih ve E-23867972- 050.01.04-2200004106 sayılı yazınız
b) 02.06.2022 tarih ve E-23867972- 050.01.04-2200004089 sayılı yazınız
c) 27.05.2022 tarih ve E-23867972- 050.01.04-2200003993 sayılı yazınız
ç) 27.05.2022 tarih ve E-23867972- 050.01.04-2200003990 sayılı yazınız
d) 27.05.2022 tarih ve E-23867972- 050.01.04-2200003992 sayılı yazınız
e) 27.05.2022 tarih ve E-23867972-050.01.04- 2200003991 sayılı yazınız
f) 26.05.2022 tarih ve E-23867972- 050.01.04-2200003948 sayılı yazınız

İlgi yazılarda söz konusu edilen **Bahar Naz Alkan,Hatice Bozkurt Çanak,Umut İpek,Veli Sefil,Şafak Uçmaz,Tansu Ceren Özçelik,Latife Başak Harp,Havvanur Karlaelç ve İrem Şekerci** isimli öğrencilerimizin tez evrakları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulunda incelenerek uygun görülmüştür.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Prof. Dr. Ünal AY
Rektör

Ek 4: 1950’li Yıllardan Kalma Bir Göçmen Evi (Yeniköy-Yumurtalık)

Ek 5: 1950’li Yıllardan Kalma Bir Göçmen Evi (Azaplı-Kadirli)

Ek 6: 1950’li Yıllardan Kalma Bir Göçmen Evi (Haruniye-Bahçe)

Ek 7: 1950’li Yıllardan Kalma Bir Göçmen Evi Tavanı (Birkent-Ceyhan)

